

Břetislav Kafka Kultura rozumu a vůle

duševědné výzkumy a objevy

Všem, kdož hledají pravdu, věnuje autor.

Obsah

- Břetislav Kafka
- Úvod k prvnímu autorem doplněnému vydání
- Autorova předmluva
- 1. Velké myšlenky a cíle
- 2. Lidský duch jako základna schopností
- 3. Duševní činnost - rozum a vůle
- 4. Vášně a city
- 5. Královna ctností
- 6. Vůle - vliv autosugesce
- 7. Charakter člověka
- 8. Poznávání životních pravd
- 9. Duševní síla vědomé a podvědomé činnosti
- 10. Význam autosugesce pro praktický život
- 11. Některé duševní choroby
- 12. Příspěvek k lidské typologii

- První skupina - asthenik
- Druhá skupina - leptosom
- Třetí skupina - atlet
- Čtvrtá skupina - pyknik

- 13. Působení povahových vlastností
- 14. Inteligence
- 15. Přirozený mravní zákon
- 16. Spolehlivý elixír mládí
- 17. Dětství
- 18. Zásady výchovy dětí
- 19. Méněcennost
- 20. Předvídavost
- 21. Rozumová abstrakce
- 22. Svoboda vůle
- 23. Vliv výchovy na duševní poruchy
- 24. Schopnosti lidské duše
- 25. Myšlení jako nejlepší činnost
- 26. Síly a slabosti lidského ducha
- 27. Výchova, sebevýchova a vzdělání
- 28. Láska a přátelství
- 29. Kultura
- 30. Poznání, přesvědčení, intuice
- 31. Rozum, představa, zkušenost
- 32. Boj o život

- Člověk
- Lidská duše
- Rozum a vůle
- Výchova, sebevýchova, vzdělávání
- Vliv dědičnosti

- Inteligence a genialita
- Sebepoznání
- Víra v Boha
- Lidská práce, věda, technika, umění
- Společnost a stát
- Závěrečné doporučení
- 33. Člověk zítřka
- Rejstřík
- Poznámky

Břetislav Kafka

image bretilav-kafka
Břetislav Kafka

(14.5.1891 - 27.8.1967)

Břetislav Kafka „Dokázal proniknout do hloubi lidské duše a odkrýt její vlastnosti a schopnosti.“

Narodil se 14. května 1891 v Červeném Kostelci. Původním povoláním byl řezbář a sochař. Ve svých devatenácti letech u sebe objevil mimořádné hypnotické schopnosti. Jejich postupným rozvinutím, intenzivním studiem a mimořádně pevnou vůlí, se stal světově proslulým badatelem v oboru experimentální psychologie.

Své celoživotní zkušenosti shrnul především v knize Nové základy experimentální psychologie. Další kniha - Kultura rozumu a vůle - se zaměřuje na sebepoznávání a zkoumání lidského života a obsahuje návody a doporučení k duchovědnému i prostě lidskému rozvoji. Čtenář má tedy před sebou nadčasový návod rozvoje dvou hlavních poznávacích schopností - rozumu a vůle.

Součástí tohoto edičního počínu jsou i autorovy knihy *Nové základy experimentální psychologie* a *Parapsychologie*.

Úvod k prvnímu autorem doplněnému vydání

Kniha Břetislava Kafky „Kultura rozumu a vůle“ byla prvně vydána v roce 1946.

Za autorova života vyšla ve čtyřech vydáních - naposledy v únoru 1948 pod titulem „Člověk zítřka“. Autor na ní pracoval až do své smrti (1967). Tehdejší režim však dílům tohoto druhu nepřál, takže v pátém vydání kniha vyšla dlouho po smrti autora, až v roce 1992, a to ve slovenštině.

Dostalo se mi cti připravit k tisku první české doplněné vydání, do něhož jsem zapracoval všechny autorovy doplňky a opravy. K práci jsem přistoupil s pietou a respektem, stejně jako v případě úpravy autorova stěžejního díla „Nové základy experimentální psychologie“, vydaného v září roku 1999.

Plně jsem respektoval autorův rukopis i jeho pozdější doplňky se snahou o přiměřené zachování koloritu doby a jazyka jejich vzniku. Provedl jsem pouze nezbytné jazykové a stylistické úpravy, které by současným generacím čtenářů měly usnadnit snazší pochopení autorových myšlenek a záměrů. Některá témata podrobněji pojednaná v „Nových základech experimentální psychologie“ a přímo se vztahující k rozvoji kultury rozumu a vůle autor do nové knihy uvedl v rozsahu nezbytném pro základní pochopení záměru díla. Pro vážnější zájemce jsem v zájmu snazší orientace a kontinuity obou knih zapracoval do „Kultury rozumu a vůle“ odkazy na příslušné kapitoly základního díla využitím instrumentu poznámky pod čarou. Čtenář si tak může v případě potřeby snadno doplnit nezbytné podrobnosti studiem základní knihy. Jedná se zejména o výchovu a vzdělávání, duševní choroby a jejich léčení, typologii a další.[01]

Původní uspořádání knihy a zachování její vnitřní skladby, řazení myšlenek, témat a poznatků (na něž se mohou názory odborníků různit), obsahuje duchovní a myšlenkové podněty, s nimiž se zpravidla nelze setkat v dílech ostatních autorů literatury podobného žánru. Některé z nich čtenář přijme jako nové poznatky, s nimiž se bez problémů ztotožní, jiné se s vaším názorem na svět a život možná shodnou jen částečně. Za nejcennější však považuji ty části knihy, které čtenář přijme za své teprve po pozorném a záměrném studiu. Vyprovokují totiž k přemýšlení, které člověka podle jemu daných dispozic přivede k vlastnímu aktivnímu poznávání. Dílo podobného významu a obsahu na současném knižním trhu nesporně chybělo.

Kniha mimo jiné rozvíjí a blíže osvětluje mnohé, co je podstatou autorovy stěžejní a objevitelské práce „Nové základy experimentální psychologie“, v níž byl prvně moudře vkomponován zajímavý studijní prvek - číslování tematicky odlišných odstavců v rámci každé kapitoly. Po kladném čtenářském ohlasu předchozího díla jsem se rozhodl tuto významnou pomůcku uplatnit i v této knize.

Nemohu pominout podporu a spolupráci svých kamarádů, přátel a známých, kteří k vydání a celkové podobě této knihy přispěli. Patří jim můj srdečný dík.

Jaroslav Hofman

Trutnov, říjen 1999

Autorova předmluva

(1) Předkládám veřejnosti svou studii „Kultura rozumu a vůle - člověk zítřka“, v níž jsem tyto nejcennější duchovní hodnoty lidstva podrobil důkladnému rozboru. Z něho jsem stanovil nové, dosud nevyslovené zásady nazírání na ně a na jejich využívání při hledání pravdy.

(2) Dokonalé vypěstování sil rozumu a svobodné vůle je vítězstvím ducha nad duševní a materiální bídou lidského života. Je to vítězství ideálu, založeného na právu a na názoru, jak řešit složitý problém podmanit si síly všech zdrojů ducha a hmoty, jak dospět k samostatné práci, podnikavosti, rozvinutí aktivního myšlení a jak vychovat všestranně vzdělaného kulturního člověka s pevným charakterem, trpělivostí a bystrým postřehem.

Nedokonalý duch nechápe svou velikost, takže nenachází pravou podstatu předmětu, v němž by mohl spočinout jeho nepokoj. Dokonalost musí být získávána neustále. Je chybou lidstva, že si neuvědomuje vlastní síly a jejich zdroje. Neví, že lidský duch je studnicí vloh a schopností netušené hloubky. Jsou však v člověku v potenciálním stavu, tj. v neustálém stavu připravenosti k probuzení a činnosti. Soustavným cvičením a vzděláváním je možné je zaktivizovat a umožnit jim, aby se projevíly a uplatnily.

(3) Už mnozí starověcí myslitelé a velikáni ducha se snažili proniknout k samotným základům duše poznáním lidského bytí. Nejvýraznějším z nich byl Aristoteles, zakladatel vědecké filozofie. I z těchto dnes už historických poznatků vycházejí a své bádání na nich staví čeští vědci M. Habáň, M. Skácel, R. Souček a další.

Abych usnadnil cestu k dokonalosti člověka, dovolil jsem si některé jejich poznatky v této knize uvést.

Laskavý čtenář záhy zjistí, že určitá témata jsou na dalších stránkách knihy znovu uváděna v pozměněné formě. Nepovažujte to za chybu. Tento záměr jsem zvolil proto, že jsem se rozhodl přiblížit a zpřístupnit knihu nejširším lidovým vrstvám. Jde o zvlášť významné stati, které v zájmu správného pochopení vyžadují zopakování a opětné zdůraznění.

Kdo při pěstování síly ducha používá správnou metodu, vědomě směřuje k pravdě a poznání nejvyšších příčin bytí. Stává se tak vzdělaným, ukázněným, tvořivým, vytrvalým a mocným. Podmaňuje si a řídí svůj život i čas. Neuctívá sílu hmoty, ale naopak ji spoutává. Ví, že

základním předpokladem lidského snažení a důstojnosti není sentimentalita a marná naděje, ale nejsilnější a nejtvořivější síla - rozum a vůle!

Břetislav Kafka

Červený Kostelec 1947

1. Velké myšlenky a cíle

(4) Lidský duch je netušenou základnou potenciálních vloh a schopností, které neustálým vzděláváním aktivizujeme k projevům a uplatnění. V životě bude mít úspěch jen ten, kdo se soustavně vzdělává a osvojuje si síly ducha - rozum a vůli.

Každý musí vycházet z poznání své vlastní podstaty. Dnešní člověk sám sebe dobře nezná, takže se nedovede ani ocenit.

Většina lidí žije jen na základě konkrétní reality. S ní přichází do styku, nechce a nesnaží se duševně namáhat. To není správné, protože jen prací rozumu a vůle lze dosáhnout rozvoje psychických sil k vyššímu sociálnímu a kulturnímu životu.

(5) Lidský svět je vlastně kulturou, která znamená neustálou snahu o zdokonalení všeho, co je možné v člověku zušlechtit.

Velká část talentu a duševních schopností nevyužíváním zakrňuje. Tím se ztrácí smysl pro rozumový vývoj a mravní pokrok, bez nichž není možný rozvoj lidské společnosti. Člověk se proto musí snažit rozvinout svou individualitu vypěstováním nejlepších tělesných a duchovních sil, aby lidstvo dospělo k duševní svobodě, poznání pravdy, krásy, vědecké práce, vědomí tělesných sil a etického požitku.

Zdrojem vnitřního i vnějšího blaha je sebezdokonalování. Každý musí mít právo na intelektuální vzdělání, aby bylo možné dosáhnout obecného rozumového a mravního pokroku. Přitom je třeba mít vysoké ideály a poznávat etické hodnoty. Nízký mravní ideál se projevuje nízkými snahami, otrocky se podřizuje bludným myšlenkám a cílům.

Vzdělaný a vyškolený duch je charakterizován hierarchií hodnot, uspořádanou výstavbou vývoje ducha od prostého k dokonalému. Hierarchie, organizace, systém a řád - to je rozum, krása, láska a život.

(6) Poznání a zkušenost je cesta k životu. Člověk, který je schopný poznávat, je jedinečnou individualitou. Každá osobnost má své vlastní subjektivní schopnosti a dispozice, takže se s ostatními jedinci setkává prostřednictvím obecných poznatků dění. To platí zejména o výsledcích filozofického myšlení, které má za úkol promýšlet skutečnost z celostního

(univerzálního) hlediska, hledat vztahy věcí v rámci bytí a vyjadřovat zákony vzájemných vztahů mezi věcmi, existujícími jako řád.

Filozofie je východiskem, od něhož se odvíjí vědecký postup. Ve vědeckém poznávání postupuje myšlení abstraktním způsobem. Ve filozofickém poznávání se spojuje jedinec s obecností (individualita s univerzálností), a to jak objektivně, tak i v poznávajícím subjektu.

Pravda v sobě zahrnuje konkrétní řád a řád poznávání. Každý nový stupeň poznání pomáhá vytvářet konkrétní činnost a konkrétní život člověka, proto je filozofie vždy úvahová a praktická zároveň - vzbuzuje aktivitu.

Ve filozofii je program života. Vede k blaženosti a poskytuje člověku sílu, řídicí vyšší kulturní rozvoj.

Nedokonale myslící člověk žije jen hmotným životem a nikdy nedospěje k poznání, že kromě tělesného bytí existuje také duchovní život a jeho síla, kterou nelze zdolat silou fyzickou. K poznání duchovní síly je však třeba filozofické rozumnosti.

Vědění a poznání, spravedlnost a láska poskytují duševní sílu lidskému štěstí, pomáhají vytvářet zdravé společenské prostředí a tak usnadňují cestu k ideálnímu životu.

(7) Podle své přirozenosti je člověk organizovaným jedincem, žijícím zpravidla ve společnosti, která je utvářena postupným uplatňováním dědičných znaků a vlastností. Takto vzniklý charakter národa je trvalý a těžko se mění. Lze ho definovat jako základnu lidské rasy, společenství citu, idejí, víry a zájmů. Uspořádání společenského života by mělo směřovat k dosažení lidských ideálů a k dosažení nejvyšší úrovně tělesných a duševních sil. Předpokladem blahobytu je společnost zdatných jedinců, odhodlaných tělesně a duševně pracovat.

Lidskou společnost je třeba považovat za mravní organizmus. Předpokladem dosažení vyššího stupně společenského života je povinnost každého člověka soustavně se vzdělávat a pěstovat zdravý rozum a silnou vůli, což povede k mravnímu obrození a vychování silných charakterů, schopných zvítězit nad tělesností a hmotou. Bez soustavného pěstování mravního charakteru je vzdělání neúplné, někdy až škodlivé.

(8) Jádro společnosti tvoří ušlechtilí jedinci, které nesmíme ztotožňovat s davem. Masa, dav sestává pouze z průměrných lidí. Dav chápe jen hrubé seskupení idejí a jeho intelektuální úroveň je vždy nižší než úroveň normálního jednotlivce. U masy převládají nižší duševní funkce (instinktivní a mechanické) nad funkcemi vyššími, rozumovými. Davu vyhovují konkrétní a jednoduché představy, chápe jen povrchní souvislosti a je málo přístupný logickému uvažování.

Je-li člověk příslušníkem davu (masy), jedná, myslí a cítí jinak, než když je sám. Síly společné duše davu se totiž skládají z neodpovědných prvků, jež jsou všem jeho členům společné. Velké historické převraty vyplývají vždy ze základních změn idejí davů.

(9) Lidstvo je předurčeno ke svobodě, kterou potřebuje ve veřejném i soukromém životě. Jejím základem je rozum.

Člověk dostal osobní svobodu. Z toho vyplývá, že není možné, aby současně existovalo i právo svobodu porušovat.

Přečehováním vnější technické civilizace, která pustoší lidské nitro a společenský život, trpí vnitřní etická kultura. Sama technika nedokáže nastolit svobodu, vypěstovat charakter a vybudovat všestrannou kulturu.

Nelze popřít, že technický pokrok přispívá k zlepšování životních podmínek a zpříjemnění života. Hmotný blahobyť však není jediným a skutečným štěstím člověka.

Pouhou technikou a jejím přínosem nelze dokonale uspořádat život jednotlivce a lidské společnosti. Skutečný pokrok lidstva nespočívá ve vývoji hmoty a materialistickém rozvoji, ale především ve vývoji ducha, kultury rozumu a vůle.

(10) V životě člověka na tomto světě proti sobě pracují dvě síly - dobro a zlo. Zdání, že vývoj lidstva není dán působením Prozřetelnosti a věčným rozumným zákonem, pramení v nedokonalosti poznání. Ve hře nejsou slepé a zlé síly proti slabé obraně člověka. Zlo totiž nemá vlastní bytí - pochází ze svobodné vůle! Zmíněné nesprávné zdání je způsobeno chybnou výchovou, která se v člověku projevuje deformací přirozeného mravního řádu, působící na zatemňování lidského poznání o skutečném životě. Úvahový, diskurzivní rozum pak uplatňuje své rozhodnutí prostřednictvím vůle v pokřivené podobě.

K potírání zla se musíme vychovávat. Plodnost nenávisti je velice smutná věc. Projevuje se odplatou uraženého, tedy tím, že rozmnožuje zlo, které na něm bylo spácháno.

Jestliže člověk koná dobro, pak je vlastně jen objevuje, protože ve své přirozenosti má sklony ke zlu. Veškeré dobro má svůj základ v neměnných vzorech a idejích, které sídlí pouze v Bohu.

Lidstvo bude stále pronásledováno zlem, dokud jako celek nedospěje ke křesťanské dokonalosti. O tento cíl - být mravně dobré - by muselo usilovat několik pokolení. Tato psychofyzická realizace v genech (dědictví minulosti) teprve pak vytvoří pevnou základnu dobrých vlastností, aby se člověk stal dobrým už od narození. Lidstvo však vlivem temných osobních zájmů k takové jednotě nespěje, takže ho neustále pronásleduje zlo, sváry, nenávist a války.

Životním úkolem každého člověka je, aby nejdříve rozvinul svou mravní osobnost a další své schopnosti - teprve pak se život stane lidem vzájemně snesitelným.

(11) Chybná výchova rozumu, vůle a citu a pokleslé ideologie poškozují a matou sílu i projev lidského ducha. Člověk pak podléhá svým pudům a je veden pouze žádostí nižší duše. Ta, jak víme, patří pouze hmotnému tělu, a jedná podle subjektivních pudových nálad a potřeb.

Člověk musí jednat v souladu s mravním rozumem a potřebami svých bližních a mít přitom na zřeteli duševní fond vlastní živé logiky, která ho jako jediná správně vede. K pokroku myšlení a jednání vede přísná logická kontrola. Každou činnost charakterizuje záměrné úmyslné jednání, které vzniká na základě rozumové úvahy. Po jejím uplatnění se vůle samostatně rozhodne.

Člověka dokáže mravně změnit pevná, silná vůle. Ideálu mravní dokonalosti je možné dosáhnout jen hlubokým cítěním. Mravní dokonalosti, která přemáhá svět, se člověku dostane jen uplatněním svobodné vůle. Pouze v mravním jednání je život dobra.

Lidstvo musí vycházet ze základů a zaměřit se nejdříve na humanitní, a teprve pak na praktické vzdělání. Úplného rozvoje je možné dosáhnout jen součinností našich bližních a pomocí společnosti. Aby se společnost mohla s měnícími se okolnostmi vyrovnat, potřebuje nové myšlenky a objevy ve všech oborech poznání. Každá nová myšlenka může vzniknout jen z úplné lidské svobody, potřebné v soukromém i veřejném životě.

Duševní síly, rozum a svobodná vůle vyzbrojují člověka proti přesile a nástrahám hmotného světa a poskytují mu mravní vědomí, solidaritu, úctu, obětavost a odpovědnost.

Platí-li zákon evoluce (růst, vývoj, rozvoj) pro hmotnou přírodu, tím více platí pro mravní svět, protože mravnost je pokračovatelem přirozeného zákona. Kulturní člověk musí mít zdravý rozum a silnou vůli. Současný člověk je sice plný rozumu, ale přitom je naplněn velkým zmatkem. Prchá před sebou samým, před svou duchovností. Nemůže unést tíhu svého člověčenství, jeho rozum churaví. Duše je závazek. Duše je rozum a vůle. Moc lidského rozumu je nezměrná.

Rozum je vyšší než pouhé smyslové poznávání okolního světa. Je principem intelektuálního poznání. Rozum má schopnost abstrakce, generalizace, usuzování a vynalézavosti. Dokáže vystihnout a chápat zákony, základní a nutné pravdy, nehmotné skutečnosti (např. vlastnost, podstatu, příčinu, pravdu, dobro, krásu, čas, prostor atd.)

Rozum je základní podmínkou svobody a odpovědnosti.

Rozumové schopnosti odpovídá svobodná vůle. V nitru člověka je činný reflexní princip, z něhož vzniká princip nový svoboda. Rozum povznáší duši nad hmotné předměty. Duše se však nenechává uchvátit jejich dojmy, nýbrž zůstává svobodná a udržuje si vládu nad sebou samou. Formálně spočívá ve volbě, k níž sice rozum dodává důvody, ale volba sama o sobě je úkonem vůle.

(12) Významnými přednostmi člověka jsou duševní schopnosti - rozum a svobodná vůle. Jestliže svobodné lidské jednání probíhá při plném vědomí a je v souladu s dobrem, je to konání mravné. Člověk schopný takového jednání je mravní bytostí.

Lidská svoboda nezbytně vyžaduje určité řízení. Vedoucí silou lidského jednání je přirozený zákon.

Mravní společenský řád je zachován tam, kde existuje pravá svoboda. Kde vládne svévole, nemůže být mravnost. Tvořivost svobodného člověka je vždy vyšší než slabá tvůrčí schopnost otroka.

Každý jedinec je svobodný. Jeho vůle a činy jsou zcela samostatné a odlišné od vůle ostatních lidí.

Skutečným lidským úkolem je život v dobré vůli, poznávání a oslavě Tvůrce prostřednictvím vlastních činů a do nich vložených tvůrčích možností.

(13) Člověk je společenský tvor. Dokáže-li zvelebit svou osobnost i bez vlivu společenského prostředí, je sám od sebe schopen individuálního duševního rozvoje. Svým poznáním zjistí, že ve prospěch svého životního osudu může zasáhnout sám, bez jakékoli závislosti na společnosti. Důkazem toho je mnoho vynikajících jedinců, kteří svým duševním rozhledem a mravními názory dokázali vyniknout nad úroveň svého okolí. Přicházíme k poznání, že vnitřní život nezávisí jen na okolním prostředí.

Na druhé straně však z toho vyplývá, že k plnému rozvinutí vlastností a schopností člověka může dojít jen při dobré vůli ostatních, tedy ve společnosti, naplněné úctou a láskou k lidem.

Společnost nevznikla proto, aby člověka pohlcovala, ale aby mu pomáhala. Vytváří se v ní zvláštní ideální prostředí, které ovlivňuje intelektuální a mravní vlastnosti jednotlivců. Společenský život mění povahu člověka, takže se jeho mravní a rozumová úroveň povznáší nad pouhou animální výši.

Aby se společnost povznesla a udržela na vyšší kulturní a společenské úrovni, je nezbytná existence mravních ideálů, které jsou nenahraditelnými hodnotami. Současné moderní ideály mají jen relativní cenu, a tak vlastně nestojí za námahu. Ze všech žijících tvorů pouze člověk podléhá mravnímu řádu. Ten se ostatních netýká - nebyl jim dán rozum. Jen člověk je subjektem s právy a povinnostmi.

Společnost nemůže žít bez právního řádu, jenž musí být stanoven sice pevně, ale bez násilí. Musí být naplňován správným pohledem na člověka a jeho potřeby a neustále se dožadovat jeho mínění.

(14) Vypěstovaným rozumem a pevnou vůlí člověk poznává dokonaleji nejen to, co sám zkonstruoval, vyrobil a vykonal, ale poznává také vyšší životní pravdy. Moderní doba ideologií a techniky neovládla celou skutečnost. Poznání není jen konstrukce a poznání toho, co jsme vyrobili a dosáhli (zisk, chtivost, užitek, rozkoš), ale i kontempace (nazírání) bytí, poznávání hlubokého tajemství skutečnosti a zkoumání, pochopení lidského nitra a podřízení svých schopností skutečnému bytí, jeho věčným pravdám a zákonům. Osobnost a skutečnost jsou ničeny, takže se vytratil vztah vzájemných sympatií a náklonnosti, které jsou podřízeny hlubšímu porozumění. Člověk se odcizil sám sobě i svým bližním. Ztratila se jeho osobnost a hloubka. Ve svém duchovním prapůvodu a kráse je společnost velmi ochuzena. Existuje jen povrchní pohyblivý člověk, jehož duševní potravou jsou nic neříkající časopisy, filmy, romány a propaganda. Je slepý, očarovaný, opojený. Je to delirium, v němž je porušena intimita vnitřního vědomí.

Současná doba trpí rozpadem a rozkladem pravých hodnot, takže člověk propadá stále větší lhostejnosti. Chybí mu kritický duch. Vybuďoval si velmi špatnou ideologii. Ke štěstí mu stačí jen „chléb a hry“ - jako ve starověku. Je vlastně oklamán životem - žije šedivě, nezajímavě a nesvobodně. Veškeré jeho úsilí je zaměřeno na ovládnutí vnějších přírodních jevů namísto zdokonalování a poznávání sebe sama. To je pravou příčinou lidského nedorozumění a všeho zla.

(15) Technické vědy staví mezi lidmi překladu. Utvrzují člověka v představách, že pokrok spočívá v nejdokonalejších strojích a vynálezech, a ne v tom, zda jsme dnes duchovně lepší, než jsme byli včera. Rozvoj technických věd člověka nezachrání - moderní projevy tohoto druhu selhaly zejména proto, že technokraté ztratili smysl pro mravní a právní základy života. Moderní člověk nemůže dokonale uplatnit své duševní hodnoty. Jestliže neexistuje duševní

jednota, není ani bystrý duch, vysoký intelekt a pevný charakter. Vládnou síly egoizmu, chamtivosti a nesnášenlivosti. Je to zlo z nesouladu a nesprávného využívání věcí a dobra v přírodě. Velebení hmoty a vidina lepšího živobytí jsou jen zdánlivými přínosy - lidstvo však nespasí.

(16) Člověk ztratil životní absolutno, a tím se dostal do stavu, v kterém jde jen o biologické udržování života. Žije ze dne na den. Navzdory technickému pokroku se cítí osamocený a vypuzený z vesmíru. Ztratil svůj duchovní horizont, ve kterém vždy nacházel pevný, rozhodující opěrný bod.

Každá společnost lidí vyznává určité svérázné ideje, na kterých staví. Jsou charakterizovány mravními silami, povznášejícími lidského ducha z nízkosti života. Ideu nelze porazit jinou silou než ideou lepší. Vítězí vždy ideje mravně užitečnější, vedoucí k blahu člověka na Zemi.

Skutečný pokrok společnosti závisí na intelektuální elitě, její víře, mravnosti a schopnosti rozvíjet vědu a techniku. Hybnou silou však je produktivní systém myšlení rozvinutého rozumu, jenž je iniciátorem sociálních přeměn.

K veškeré pravdě a dobru člověk dospívá poznáním a chtěním jen proto, že se mu dostalo účasti na božím rozumu. Proto dokáže rozpoznat řád, určení a povahu věcí, může se vyhnout zlu. Především však musí přemýšlet o sobě, sobě věnovat čas při denním zkoumání svědomí a cvičení sebeovládání. Teprve pak přijde smysl pro univerzálnost. Člověk pro ni ve svém celkovém myšlení nemá takovou dispozici, aby sám a skrze sebe dosáhl nejvyšších hodnot.

Novou idejí musí být samozřejmě bratrská spolupráce veškeré světové inteligence beze stopy nenávisti k jiným rasám, pravdám a hodnotám, bez potlačování odpůrců. K tomu musí směřovat pěstování lidskosti - lidství v bytosti. Teprve pak nastane nejvyšší stav kultury, v němž je každý člověk dokonalý, krásný, hlubokomyslný, má smysl pro etiku a estetiku. Jen tak je možné dosáhnout toho nejpotřebnějšího - vyrovnanosti v sobě samém, k bližním i k Bohu. Na cestě k tomuto cíli je nutné soustavné uplatňování mravních a charakterových hodnot, bez jejichž účasti není žádné dílo dokonalé.

Respektování a rozvíjení mravního zákona poskytuje záruku k dosažení pravé kultury a ochrany tělesného, rozumového a duševního života. Dokonalé úrovně mravního dobra a estetické citlivosti nelze dosáhnout bez rozvíjení rozumu. Proto je nutno hledat a najít cestu z prostorového hmotného světa ke stěžejním duchovním a mravním normám.

Myšlení a činy nesmějí být závislé jen na tlaku hmotné reality. Musí být usměrňovány mravně-duchovními hledisky a idejemi věčnosti. Z šedi tohoto světa člověka vykoupí jen víra, protože pod proměnlivým povrchem věcí existuje v každém jedinci morální jádro.

Člověk není pouhý nadživočich. Je obdařen intelektem, rozumem a vůlí, takže je schopen bojovat proti zlu v sobě samém a - musí to činit!

Ideologická dogmata způsobují v lidském myšlení zmatek a nespokojenost. Člověk pak bojuje s protichůdnými ideologiemi, které znemožňují soužití a existenci harmonických vztahů ve společnosti. Naopak logika a skutečné poznání člověka zdokonalují, poskytují základ pro spolupráci a vzájemné soužití lidí, ras i národů.

Současný člověk potřebuje změnit poměry ve společnosti a rehabilitovat své myšlení, jehož prostřednictvím je v kontaktu se skutečností. Pak bude umět poznávat řád hodnot, věci a jednání, jednoty v mnohosti a také řád života a úkolů, které jsou mu stanoveny ke splnění. Skutečná inteligence a rozumová schopnost byly ochuzeny cizími nesprávnými ideologiemi bez vztahu ke skutečnosti. Tím dochází ke ztrátě individuality, společnost se atomizuje na davy bez základu vlastního života, mizí láska a roste nenávisť mezi lidmi. Chybí opravdová pozitivní činnost individuality a její tvůrčí síla.

(17) Každý člověk ve svém nitru cítí, že mu není lhostejná cesta jeho života. Obvykle nechce zabřednout do pouhého smyslového života, a už vůbec ne do ideologických omylů. Pro bytí své a celé společnosti zkoumá myslící člověk podstatu života a možnosti jeho vývoje z filozofického i fyziologického hlediska. Studuje vyzkoušené poznatky a pravdy, protože považuje za svou povinnost o svém rozvoji přemýšlet. Ví, že nevědomost je popřením pravdy a rozumu.

Pojem filozofie chápu jako lásku k moudrosti, jejímž podstatným znakem je využívání rozumu. Je to vědecká disciplína, vedoucí k vysokému stupni kultury a dopřávající člověku svobodu a volnost. Filozofie směřuje k vytváření nových trvalých společenských ráďů. Poskytuje člověku možnost svobodné pohyblivosti ducha, která je potřebná k vytvoření zdravého vědeckého prostředí. Nevyrovnaným jedincům je duševním lékem, který jim dává možnost duchovního zdokonalení. Ideje zdravé filozofie jsou nutným základem moderního myšlení a výstavby života a společnosti - architekturou lidského poznání.

Filozofie je vědou o principech skutečnosti a poznávání. Zabývá se studiem bytí, mravnosti, hodnot, společnosti, práva a spravedlnosti. Ze svých podstatných principů je pozitivně zaměřena ke konstruktivnímu budování. Není tedy jen prostředkem nesystémového hromadění libovolných poznatků, nýbrž konstruktivním nástrojem v řadě humanitních vědeckých disciplín (noetika, etika, sociologie atd.).

Rozum je předpokladem k dosažení poznání. Jím objevené pravdy jsou univerzální, takže přesahují národy a stojí nad společenskými vrstvami. Univerzálně platná je proto i filozofie přirozeného zdravého rozumu. Pravda obsahuje i konkrétní řád poznání, jenž umožňuje formovat konkrétní činnost a život člověka. Současná doba pokroku a touhy po světle vyžaduje nacházet přesné definice dobra, pravdy, krásy a jednoty. K takovému poznávání má subjektivní dispozice a schopnosti každý člověk.

Současný člověk ztrácí správné vědomí o svém životě. Je postižen duševní temnotou a nevědomostí. Dopouští se tím takřka zločinu, protože rozvíjí svou osobnost slepě a bez zájmu o duševní rozvoj.

Život člověka je jako putování po světě, jenž mu je celý plně otevřen. Poutník kráčející po cestě zahalené tmou je nejistý. K bezpečnému putování, které by směřovalo bez bloudění přímo k cíli, potřebuje člověk světlo pravdy. Bloudění ducha je nebezpečnější než fyzické.

(18) Duch pro své cesty potřebuje světlo. Je nezbytné, aby to bylo světlo pravé, které bezpečně vede k vytčenému cíli. Duševní tmou je nevědomost a ta vede člověka k bezradnosti. Je to nepřítel nejnebezpečnější, protože napadá temnou mysl zákeřně - ve tmě. Proti nevědomosti má člověk účinnou zbraň, ale neví si s ní rady. Je jí přemýšlení o pravdě. Lidé však přemýšlejí spíše o tom, jak pravdě uniknout, než jak se k ní přiblížit.

Chce-li kdo dospět k vyšším duchovním cílům, musí se v duši zabývat pravdami a problémy, jež poskytují poznání o vyšších světech a cílech, a to jak ve smyslu subjektivním, tak i objektivním.

V celém lidském životě je obsaženo trojí hledisko: poznání, láska a tvoření. Člověk je plně závislý na pravdě a na světle poskytovaném zdravým rozumem. Pravda zaujímá značnou část vědomého žití. Naproti tomu však dnešní doba, plná politických hesel a bludných idejí, nese známky neupřímnosti a omezenosti a projevuje se duševním otroctvím a často i duševními chorobami. V boji uvedených dvou protipólů musí člověk vzniklý nepokoj likvidovat orientací své mysli na hluboké a vznešené zájmy a upřít své snažení dovnitř své duše k moudrosti úplné pravdy, která povznáší k čistým a radostným myšlenkám a činům.

Současná roztržičnost a nejednotnost cílů, snah a materiálního podnikání odvádí člověka od hlubších sfér duchovního života k vnějšmu hmotnému pojmání světa, k povrchnímu nazírání života.

Lidský život je vybudován nad hlubokou tůní, která v člověku vzbuzuje touhu po odkrytí jejího neznámého, dalekého a tajemného obsahu. Je příznačné, že každé tajemství přivádí člověka až k hranici nutnosti poznat absolutní pravdu, a tak uplatnit veškeré možnosti lidského bádání a vědění.

(19) Existuje skutečnost hmotná a duchovní. Duchovní skutečnost se brání proti nadvládě hmoty a naopak. Z toho vyplývá, že realita, odhalená filozofickým a experimentálním poznáním, nepřipouští jednostrannou převahu ani materializmu, ani idealizmu. Není tedy možné, aby jakákoli nauka označila sama sebe za ukončený systém - každá je totiž postavena jen na zdánlivé absolutní základně a pravdě. Každá taková nová nauka bude muset využívat nové poznatky přírodních věd a dávat jim takovou formu, která povede k řešení nově vznikajících problémů života a světového dění, jak je nový vědecký materiál sám vyvolá.

(20) Každý člověk má vlastní, individuální způsob myšlení. Myslí sám za sebe, ale musí respektovat, že všechno má svůj pevný zákon. Každý, i všeobecný zákon znamená řád ve všech malých i velkých věcech. Mám na mysli řád, který zároveň s bytím přijaly všechny vytvořené a vytvářené vztahy a energie, s nimiž vše správně určeným způsobem spolupracuje. Řád v sobě má každý jedinec a také všechny věci i vztahy mezi nimi.

Vesmír a život v něm jsou utvořeny jakoby z jednoho kusu ve velké dílně času a prostoru. Správná orientace ve vesmírném řádu není jednoznačná. Neznalost skryté příčiny nevěřícího člověka udivuje, naopak oko věřícího, mudrce či vědce se zostřuje. Aby vůbec bylo možné poznat všechny věci, je nutno uznat především existenci ducha - jedině pak lze vystihnout myšlenku Tvůrce.

(21) Aby byl člověk schopen řešit vnitřní problémy, které odkrývají pravdu, zákon a právo, je třeba předem vypěstovat duševní síly rozumu a vůle. Bez této přípravy zůstává člověk v temnotě, takže nemůže poznat pravé příčiny a dosáhnout kulturního způsobu života. Lidská slabost se musí opírat o vzdělaný, vyškolený rozum a pevnou vůli. Vypěstování univerzální vůle je nezbytné k dosažení schopnosti tvořit, jednat a hledat absolutní pravdu a dobro.

Chce-li člověk dosáhnout plného života, nesmí patřit mezi slabé duše, které jsou ochuzeny ztrátou pravdy a dobra. Naopak, musí chtít patřit mezi duše, které dosáhly vysoké úrovně svého rozvoje, rozumem a vůlí silné, otevřené, naplněné poznáním, pravdou a dobrem.

Vědecká pravda je sama o sobě pokladem člověka - stojí v čele lidského snažení. Hledání pravdy je mravním úkonem. Mravné je to, co prospívá jednotlivci i celé společnosti.

Svět se odklonil od pospolitosti, kázně a smyslu pro povinnost - odklonil se od věčných pravd a ideálů.

(22) Hledání, poznávání, konání a přemýšlení o pravdách je vlastně procesem sebezdokonalování. Je to obhajoba duchovního individualizmu, obrana svobody myšlení, práva kritiky, tvoření a volného rozvoje osobnosti, ohrožované nebezpečím působení davu a masy. Je to snaha udržet si převahu, vznešenost a vedoucí místo v duševním životě. Svobodné konání je nejvyšším aktem suverenity člověka. Bez námahy a obětí neexistuje plný život, ani nejvyšší a nejsvětější cíl.

Povrchnost svědčí o slabosti poznávací síly rozumu a výkonné vůle člověka. Poznání pravdy a věčného řádu a souhlas s nimi znamená vkročit do morálního života. Zušlechtěný a vzděláním rozvinutý rozum a zocelená vůle jsou sluncem na obzoru života člověka. Jsou duchem svěžesti, svobody a poznávání pravdy a čistých idejí. Kdo nemá zájem o ideje, vědění a pravdy, ubíjí svůj rozum, stravuje sebe sama a vyčerpává se až k postupnému umírání. Idealismus je vlastně potvrzením duše o existenci božích pravd. Netouží-li lidé po pravdách, nemohou mít lásku k životu.

Hledání a sebepoznávání je revolucí v nazírání na jiný svět a na jiného člověka. Každý žije nejen vlastním životem, ale i snahami, vítězstvím, silou a trváním celku - společnosti.

Realita života zahrnuje nejen hmotné věci, ale také mravní řád, duši, lásku, Boha a věčnost. Teprve jimi je život úplný a pravý v celé jeho skutečnosti bez vnitřních rozporů - takový život má pravý smysl. Poznání a pravda jsou výsledkem existence autonomního ducha.

Ten, kdo nedovede zasvětit život pravdě a vědě, zraňuje nejen sebe sama, ale i své okolí. V takovém prostředí se nedaří kultuře, nýbrž vede to k její postupné záhubě. Takový člověk nevíteží, ale stravuje vše dobré ve svém nitru, ničí a ubíjí své vědomí. Kdo jde jen za slávou, dočká se zklamání - sláva je jen mámení a přelud.

Životem není to, co je okolo nás - život je v nás. K jeho ovládnutí se musíme přimět skutečnou revolucí - převratem. Od duševní temnoty se můžeme osvobodit jen trvalou vnitřní proměnou.

(23) V lidském životě nestačí řídit se jen hlavou a rozumem, jenž rád o všem rozhoduje. Je třeba se stát hlubokým myslitelem a vycházet z moudrosti.

Moudrost je světlem, které rozumu ukazuje cestu. Umocňuje v člověku sílu osobnosti a poskytuje mu dokonalé vidění života. Moudrostí člověk dosahuje převahy nad světem a vnitřním uspokojením. Nedovoluje, aby tělo zvítězilo nad duchem, aby se vyšší principy podřídily principům nižším. Moudrost a vnitřní pravda nechť se stanou prvořadým majetkem osobnosti. Je nutno se nechat moudrostí ovládnout, aby osvětila cestu životem.

Moudrost zabraňuje vůli, aby vědecké objevy zneužila v neprospěch lidstva. V jednání člověka musí zvítězit moudrost a snášenlivost, neboť tolerance, soucit a spoluutření jsou vrcholy pravé moudrosti.

Člověk se nechal zavléct do tuhého boje o své materiální a duchovní bytí - zdá se mu, že je na světě málo spokojenosti.

Dobro a štěstí se mezi lidmi udržuje a roste jen neustálým bojem o dokonalejší životní poznání - čím vyšší poznání, tím urputnějším bojem bývá vykoupeno.

Ve svém vývoji žije člověk dvojitým životem. Jednak skutečným životem své běžné existence, jednak pomyslným životem představ o světě, jimiž své světské bytí přenáší do vyšší sféry, do níž se uchyluje v případě neradostné reality.

(24) Život je krása všech krás, moc všech mocí. Poskytuje člověku vznešené myšlenky a pravdy. Pro jejich správné pochopení však v sobě musíme vzbudit estetické dispozice. Život je štěstí, požehnání, bohatství duše, tvoření, zápas a vítězství. Do každého předmětu je vložen díl radosti, který způsobuje pocit blaha, je-li s ním člověk ve styku.

Život optimisty je jako jasný den, jako radost a smích bez starostí. Je to život, po jakém všichni touží a jehož si nade všechno váží. Na pravý a skutečný život je však třeba se připravit, přetvořit se a reformovat. Vstup do takového života se neobejde bez obětí!

Každé přetváření sebe sama je bolestivé. Je to těžká práce, přemáhání, do hloubky zasahující operace provedená na vlastním těle i duchu. Je bořením všeho pochybného, s čím člověk za dlouhá léta doslova srostl. Obětí provázená nepřetržitá reforma, spočívající v soustavné snaze po zdokonalování rozumu a vůle, je jedinou cestou k vytvoření člověka zdravého tělem i duchem.

Lidský duch sice existuje, ale mnozí v něm nic nevidí. Rozumný a vzdělaný člověk musí ve svém duchu „něco“ bezvýhradně uznávat. K tomu musí mít doširoka otevřené oči, bez přestání hledat, zkoumat a o všechno se zajímat. Svou osobnost a vědění člověk zdokonaluje jen výchovou a poznáním.

Vědění samo o sobě nic neznamená. Na ceně získává teprve praktickým zhodnocením. To je také návod, jak dosáhnout pevného charakteru, sebeovládání, ukázněnosti, vyrovnanosti a jak dospět k rozumnému názoru na svět.

Povrchní a lhostejný člověk se bojí reformovat sám sebe. Proto je málo moudrých a nadaných jedinců. Kdo si však uchoval ještě nějaké ideály, rozhoduje se pro reformu svého nitra bez váhání a ihned.

Lidi prázdného ducha stíhá na jejich cestě životem „osud“. Ti nemají smysl pro reformu a vlastní převýchovu, ale duševně se opožďují a zakrňují. Jejich duch odumírá, rozum otupuje, vůle se nevyvíjí, čelo se pokrývá vráskami, obličej a tělo bledne, pociťují stísněnost, tráví bezesné noci a jejich duši cosi nahlodává. Život v nich postupně uhasíná, až nakonec umírají. Umírání nastalo ve chvíli, kdy se odvrátili od vnitřní reformy přetvoření sebe samých. Dopustili se těžkého zločinu na své vlastní duši.

Vnitřní reforma duše obohacuje život. Kdo ji podstoupí, ozdraví a očistí se, znovu nabude schopnosti hlubokého uvažování a myšlení.

(25) Slaboch se reformy bojí. Jeho trpkým údělem je nevyspělost ducha, takže nechce, či vlastně nemůže projít školou očisty - není schopen stát se reformátorem sebe sama. Jiný než

je dosavadní život se mu protiví, stejně jako respekt k právu a každé autoritě. Je plný duševní a fyzické bídy, odporuje duchovnějším bytí, soustředění, vnitřní síle organismu a všemu, co roste dovnitř duše a v ní zapouští své kořeny. Neuznává, co je v člověku organické, lidské, vyšší, věčné...

Lhostejnost, povrchnost, nedbalost, nezájem o sebezušlechtění - to jsou prameny lidské duševní bídy. Takový člověk dokáže pochválit malé věci, ale ve vyšších principech nenachází smysl. Hodnotný duševní život předpokládá existenci myšlenky, ale tu tvoří jen myslící duch.

Většina lidí má jen nedokonalou schopnost přemýšlet a uvažovat. Charakterizuje je slabá touha po poznání. O nedostatečné intelektuální zvědavosti lidí svědčí jejich zájem jen o to, co nevyžaduje úsilí. Jaký je a bude jejich život? Potom, co odmítli svou převýchovu, zůstávají u dosavadního způsobu života. Je to jejich škoda - jsou prázdní a hodnotný život poznají jen stěží. Nedostává se jim vyšších životních podmínek, nezbytných k dokonalému životu. Chybí jim v duši láska, touha po světle a ctnosti... Nevědomost a zloba jim přehradila cestu k životu.

Život předpokládá soustavnou činnost směřující k rozvoji ducha. Kde existuje pravý život, je i stálý duchovní pohyb, dobré fyzické zdraví a jistota odmítání nevědomosti a nezkušenosti ducha.

Vyvinutý duch žije podle věčných zákonů, jejichž znaky a pravidla dokonale zná. Čím vyšší je život, tím mohutnější zákony ho obepínají. Čím dokonaleji splynul zákon se životem, tím bohatší a plnější lze očekávat rozvoj.

Víra a mravnost jsou základními pilíři, na kterých je postavena budova života jednotlivců i národů. Jejich rozvoj spočívá v přetváření nitra každého člověka a ve schopnosti zbavit se neplodných, neužitečných, těsných, starých a přežitých forem života.

(26) Rozvoj, vedoucí k úpravě nových životních cest vyžaduje sebezapření. Je v něm i boj, schopnost oběti a vytrvalost.

Vyššího života lze dosáhnout jen za cenu odstranění všeho nižšího. Jen pak se tělo i duše posílí poznányi pravdami. To stojí za co nejtvrďší formulaci sebestříkání, po jejichž splnění se ocitneme v míru, štěstí a požehnání nového života.

V člověku existuje úžasný potenciál hmotných a duševních energií, určených pro vývoj osobnosti v prostředí, ve kterém zápasí dobro se zlem. Rozum pak poskytne možnost svobodné volby a člověk se stane takovým, jakým chce být. Svě existenci nabídne takovou formu, jaká vyplyne z výběru uvedených bojujících sil. Je to volba nesmírně vážná a odpovědná, neboť svou osobnost člověk zhodnotí teprve prostřednictvím mravních skutků.

Lidské bytí neexistuje bez činu a svobodné volby. Člověk, který jedná, volí určitou možnost. Svobodně se člověk rozhoduje k aktu vůle i v případě, že neučiní nic. Až do takové míry je odpovědný za svůj osud.

Každý se musí snažit žít život hodný člověka! V takovém případě musí opustit dosavadní vyšlapané životní cesty, poohlédnout se po novém světle, otevřít duši a zbystřit své vnímání. Štěstí a klid není okolo nás, ale především v našem nitru! Kdo je nenajde v sobě, nikdy k nim nedospěje. To vyžaduje dodržování zákonů života a vytvoření vědomí jednoty duše s boží přirozeností.

(27) Mezi lidmi je mnoho pesimistů. Pesimista se nerozvíjí. Umí jen bořit vše, co dobrého v něm ještě zůstalo. Jeho oko je zahleděno do temnot a není v něm ani stopa po radosti ze života - otravuje svou duši pesimismem.

Pesimista ztrácí sám sebe - trpí civilizační krizí života. Nehledá objasnění, není schopen svůj život zkoumat, ani seznámit se s novými pravdami, zůstává v duševní nevypěstlosti.

Reformovat, korigovat sebe sama předpokládá schopnost sebekritiky, sebezušlechtění, soustavného sebepoznávání. Tato cesta je však bojem proti duševní bídě, která člověka připravuje o chuť k životu. Je to boj o nezbytné světlo, blahodárně působící na duchovní dění.

Všichni lidé klopýtají a každý utrhá nějakou životní ránu - je to vlastně závod o život. Jakékoli vítězství nad sebou samým se neobejde bez nespočetných pádů. To už je v lidské povaze a nelze se tomu vyhnout. Pomoci v tom může jen zkušenost, vyburcování sebe sama a příprava na obrat k lepšímu životu.

Fyzicky otužilý člověk má dobrý předpoklad být zdravý. Duševní otužilost dává stejnou záruku i pro duši. Znamená to však mít otevřené oči při hledání nových pravd a nového vědění. Otužilý člověk stojí pevně na základech svých zásad a práce. Nikdy se nespokojí s tím, jaký je, ale rozmnožuje své duševní hodnoty. Správně vyvinutý a otužilý duch si umí klást přesné cíle.

(28) Duševním otužováním je i udržování tempa s dobou a okolím a ochrana před duševní zpustlostí. Je krokem k nejvyšším kvalitám osobnosti, mezi něž patří umění, literatura a ostatní vědy sociálního, politického a kulturního života. Jsou to oblasti, které ulehčují a otevírají cesty k nedozírným možnostem.

Duchovně otužilé lidstvo obvykle snáze dosahuje předem vytčený cíl - nadvládu ducha nad tělem. To je další z lidských cílů - tělo ve službách ducha.

Duševní pevnost oživuje přirozené sebevědomí, které činí člověka člověkem. Jen ten duch je volný, jenž svobodně projevuje svou činnost.

Vzácným darem je včasné sebepoznání a rozhodnutí k nápravě života. Vnikne-li však do duše zmatek, rychle z ní vyprchá mír a klid a nastane postupné znehodnocování charakteru. Duše, ze které se vytratil mír, ztrácí víru v křesťanské pravdy. Nedokonalý lidský duch je velmi nebezpečnou silou, kterou dokáže ovládnout jen duše ochotná reformovat své jednotlivé složky.

Člověk dokáže odpouštět a snášet zlo a protivenství jen tehdy, řídí-li se křesťanským učením. Proto hledá smysl lásky, společnosti, práce, vědění a života. Snaží-li se nacházet odpovědi na základní otázky lidského života, pozná, že jeho budoucnost je plně v jeho moci.

Současné materialistické založení lidstva je příčinou neschopnosti zpomalit nesmyslně vysoké životní tempo a začít znovu uvažovat a myslet. Proto je nutné bez ustání pracovat na změnách duchovního života a směřovat k uplatnění svobodné vůle a rozumového přehledu. Lékem na nemoci lidstva je zkušený rozum a duchovní moudrost. Takto nabytý smysl pro vyšší ideje je předpokladem mravnosti, rozvoje umění a kultury vůbec.

(29) Náplní lidského života je touha po vědění a poznání. Vzdělaná společnost spravuje svůj život takovým řádem, který si sama zvolí na základě zvyklostí, mravů a zákonů. V mravním řádu je obsažen i řád sociální. Bez respektování mravního zákona ztrácí lidský život svůj původní smysl. Řídí-li se však smysluplnými zákony, spěje k uspokojování potřeb své touhy po hmotném a duševním blahu. Bez mravního řádu je lidský život nemyslitelný - klesl by na pouhou animální úroveň.

Udržení správného pořádku a zachování pokroku vyžaduje značné duševní a tělesné vypětí. Je třeba vyvinout silnou vůli v boji proti nekázní a zvlí, které stojí proti pokroku a pořádku a vedou ke znásilňování práva. Až dosud si lidstvo nedovedlo vytvořit takové nástroje, které by vedly k respektování práv jednotlivců, národů a států. Proto musí být v každé bytosti hluboko uložen pevný řád, založený na schopnostech rozumu, citu a vůle.

Vzdělaný rozum, k jehož výchově správný stát přispívá svými zákony, dokáže přetvářet celého člověka a vybudovat pevný základ zdravé lidské společnosti. K tomu však nemohou přispět davová táborová hesla, nýbrž jen velká síla myšlenky, mravně vyzbrojené morální odpovědností. Není-li společnost takto vyzbrojena, nevyhnutelně dojde k úpadku kultury a života národa jako celku.

(30) Existence státu je založena na ideji. Každá společnost nabývá svou zvláštní charakteristiku právě ze zvolené ideové základny. Jestliže je však charakter národa oslaben politickou vládou, nepřející iniciativě a energii jedinců, nebo když dosažení určité kulturní úrovně a blahobytu je v rozporu s původní ideou podřízeno jen přítomnosti, dochází k rozkladu a úpadku jeho vlastností. Společnost tím ztrácí svou duši. Idea, která dala národu velikost a jeho činnosti vysoký cíl, je zapomenuta. Duch společnosti, jenž jí poskytl svéráznou vysokou kulturu, postupně degeneruje.

Amorální síly mají v dějinách lidstva a ve veřejném i soukromém životě velkou moc, a tak se často podivně mísí čisté s nečistým, takže dav dostává příležitost k uplatnění.

(31) Je vědecky prokázáno, že lidské tělo vyzařuje energii. Dav jako celek je spojen do jednoho vyzařujícího těla, čímž se vědomá osobnost jednotlivců ztrácí. Takto vytvořená psychologická jednota nevyniká morálkou a nevyznává pozitivní ideje. V davu tvoří většinu průměrní jedinci. Proto zpravidla převládnu instinkty nižšího řádu, které jsou společné všem lidem, a ty určují projevy a reakce masy.

Dav nemá pozitivní účinek a je schopen myslet jen zdánlivě - jeho moc je pouze ničivá. Jedinec se v něm mění v pudovou barbarskou bytost, neboť má možnost zde uplatnit své nízké vášně. Ztrácí smysl pro odpovědnost a cítí se beztrestně. Sročený dav podléhá duševní epidemii kolektivní psychózy, která poškozujee společenskou základnu, rozvrací kulturu, neumí se řídit rozumem, ale pouze sugescí svého vůdce. Člověče, chraň svou rozumovou individualitu!

Lidstvo má svou blaženost ve vlastních silách. Je ale chybou vidět pravý cíl života ve hmotě. Proto člověk musí být natolik duševně silný, aby viděl život především v moci vlastního nitra. Kdo podlehne jen smyslovému životu, musí prohrát, neboť smysly se do nitra duše vracejí zmateny a zklamány. K rozřešení životního dilematu je nezbytně zvolit si jen jedinou metodu - duševní sílu, energii. Ta totiž jako jediná má schopnost vykonat určitý úmysl, práci. Jen energický, rázný a schopný člověk dovede prosadit svou vůli.

(32) Vytrvalostí, odvahou a pevnou vůlí může každý změnit nemožné ve skutečnost. Síla vůle vytváří podmínky k tvůrčímu rozmachu a dohlíží na správné jednání a vystupování.

Slabost vůle je důsledkem nedostatečného vědění. Proto je nutné si vypěstovat silnou vůli jako předpoklad k hledání osvědčených pravd a principů, vytvářejících pevné společenské vazby. Tyto takřka nadpřirozené hodnoty jsou uloženy v duši a v podvědomí. Jen ten člověk je šťastný, jenž si předsevzal činit každému jen dobré.

Prostřednictvím pevné vůle jsou uplatňovány ideje ovlivňující rozvoj společnosti. Vůle působí k vyzařování tělesné energie, která svou zvláštní silou dokáže přesvědčivě působit jen pouhými slovy nejen na člověka, ale i na celé davy. Lidskou snahou musí být proniknutí k podstatě a záhadám vzniku a pochopení všeho, čemu se člověk obdivuje a co miluje. Každé nové poznání je nesnadno pochopitelné, a proto vyžaduje větší pozornost a napětí duševních sil. Je v lidské povaze instinktivně se vlivem rostoucí duševní únavy vyhýbat individuální iniciativě. Únava, duševní vyčerpání a citová vzrušení snižují odolnost proti novým a neznámým vlivům.

(33) Všeobecnou lidskou nemocí je lhostejnost - a to nejen k ostatním lidem, ale i k idejím. Způsobuje vážné nepochopení nedělitelnosti práva a morálky. Jestliže bezpráví ve společnosti zdomácní, vystavuje všechny její složky velkému nebezpečí.

V rozumu, vůli a citech nedokonalý člověk je sám sobě nepřítelem a na své lehkovážné založení musí nutně doplatit. Postupně si zvyká žít jen z nenávisti, trvajících hněvu a katastrofických idejí. Proto člověk nikdy nesmí ztratit kontrolu nad svými silami, rozumem, vůlí, citem, vědomím a myšlenkami, nad vším, co je v něm lidského. Přednost musí mít zdravý rozum, jasné myšlení a dobrosrdečná povaha. Je špatné žít na úkor jiných, ustavičně se rozčilovat, nenávidět a neumět rozpoznat podvod a násilí.

(34) Jen extremisté nekontrolují své chování. Ti si totiž nedokážou udržet své názory, vyhledávají výjimečnosti, výstřednosti a krajnosti. Extremisté a fanatici jsou lidé prudci, zlostní a vzteklí. Jejich řeč bývá ohnivá, gesta přehnaná, vzezření divoké. Z toho je zřejmé, že jejich ideál nemůže být zdravý a normální, ale naopak výjimečný a revoluční. Na jeho obsahu jim však příliš nezáleží. Nechápu, že každý extrém je škodlivý, že normální život musí být reálný, logický a praktický. Za normální je třeba považovat pozitivní přetváření své osobnosti.

Uvedené pravdy pomohou odhalit celou duševní kapacitu. Člověk se postupně začne hledat a osvojovat si nová poznání a jeho rozhled se rozšíří. Pak se stane ve svém oboru průkopníkem nových přístupů. Bude si moci dovolit být odvážný a průbojný, neboť dokázal přetvořit sebe sama.

Smysl života a práce je součástí lidského štěstí, i když každý považuje za štěstí něco jiného. To podstatné je však všem společné: štěstí je konečným smyslem lidského bytí.

(35) Láska je velmocí života. Kdo ji dokáže projevit, přispívá k vyššímu životu svému i společnosti. Láska s obsahem oběti a radosti žije stálou touhou po poznání pravdy a jejích důsledků. Láskyplný a schopný duch je vyspělý a silný.

Slabý duch se zmítá v neustálém zmatku. Život se však jeví jako hádanka pouze lidem nedostatečného vzdělání. Zaostalý duch nesmí odmítnout pomocnou ruku, jinak se sám jen těžko vzpamatuje.

Každý tvůrčí duch potřebuje svobodu, aby bylo vůbec možné vytvořit duchovně založenou bytost a v zárodku začít ovlivňovat její život. Kdo soustavně vzdělává a cvičí svého ducha, rozum a vůli, může počítat s mohutnou životní a pracovní energií, umožňující vytváření nových plánů a vědeckých zadání, jejichž řešením lze ve volnosti ducha tvořit nové hodnoty. Takový člověk dokáže ovládnout každou vášň a horlivost a vytvořit si energické vědomí, které mu pomůže k vítězství nad sebou samým.

(36) Člověka lze přetvořit systematickým vzděláváním, které je nadějí nové lidské kvality. Ze současné společnosti se vysoká úroveň vzdělanosti vytrácí, chybí jí smysl pro skutečný duchovní život. Vzdělání nemůže poskytnout ani nejskvělejší jednotlivý literární příspěvek, ani působivý projev davového řečníka. Cestou je jen systematický postup sebeuvědomování a poznávání.

Nejvyšším projevem bytí je vědomí. Formou vyššího individuálního vědomí je sebepoznání, které může existovat pouze ve vlastním nitru. Pokroku a svobody společností a národů nebude dosaženo dříve, dokud člověk nenajde sám sebe a dokud nebude dbát o probuzení svého mravního rozumu a vůle. O tyto síly se musí snažit každý jednatel. Jejich dosažení stojí určitou námahu a sebezapření. Kdo si však dovede nařídit určitou rozumovou a mravní disciplínu, snadno se zdokonaluje a odmítá slepé přejímání návyků davu. Takovému člověku dodává kázeň neobyčejnou sílu.

Člověk není logický tvor, takže je snadno schopen těch nejnelogičtějších a nejnerozumnějších činů, které odpovídají jeho emocím a citům. Nevzdělaný rozum nedokáže kontrolovat vstup jakékoli víry do duše člověka, jeho kritická schopnost je slabá.

Pramenem síly a schopnosti k dosažení velkých cílů a splnění náročných úkolů je touha po vzdělání, vědění a využívání vlastní pozitivní zkušenosti. Duše se obrozuje a aktivizuje vytvářením nových pojmů. Dokáže-li v sobě probudit vědomí o hodnotě sil a schopností dřímajících v nitru, ovládne absolutní jednotu věčných zásad života a nabídne svému vědomí bezvýhradné přijetí následujících doporučení:

1. Staň se nositelem mravního zákona!
2. Uvědom si, že všechno, co představuje ducha, je světlem!
3. Žij v záři a světle křesťanských pravd!

Jestliže vědomí uvedená doporučení přijme a bude se jimi řídit, snadno se dopravuje k nalezení vyššího významu života a věčných vzorů pravdy. Člověka ochrání jen věrnost pravdě a čistotě jejích zásad.

(37) Většina současných lidí zůstala ve stavu nedospělosti a trpí chorobnými komplexy, nahromaděnými v průběhu života. Vleče s sebou obrovská břemena animálnosti, skrytého barbarství a egoizmu, která člověku brání dosáhnout pravých a nejvyšších cílů sociálního života.

Podíl pudů a iracionálních sil je větší v životě společenském než individuálním. Jestliže touto nízkou úrovní rozumu a vůle nepronikne čistota zásad, pravd a ideálů, zůstane lidský život pouhým putováním k zániku.

Pudy a vášně vycházejí z nižšího řádu ducha hmoty. Naopak z vyššího řádu ducha rozumu se rodí vlohy, schopnosti a mravní řád. Z toho vyplývá, že nižší duch, uplatňující žádostivost a nerozumné konání, musí být korigován a omezován rozumem.

Kvalitní morální sílu člověk získá jen záměrným sebevzděláváním. Duše probuzená pravdami tak dokáže vybědnout ze současného duchovního úpadku. Je však zřejmé, že se jí to nepodaří bez osvojení základních pravd. Pocítí-li člověk své touhy opravdu hluboce, má šanci stát se velkým a ctnostným. Kdo je nepocítí, nemá naději. Život je totiž příliš vzácná hodnota, než aby ji zvládla neuvědomělá lidská rozumová kvalita. To je samozřejmě velká rána pyše a samolibosti. Jednu nespornou výhodu však pro člověka má - dostane-li se člověk k tomuto zjištění včas a pochopí-li nezdár jako uznání své slabosti, má prostor pro převýchovu svého nitra. Je připraven k reformě, která ho přetvoří v ukázněného a vzdělaného jedince.

(38) Lidstvo žije ve všeobecné mravní zkaženosti. Dřívější skvělost člověka stále klesá a odklonem od pravd a zásad věčného řádu se stále častěji ocitá na pokraji porážky a zmaru. Jestliže lidé nedokážou vrátit tomuto světu absolutní řád, jenž se z jejich povědomí docela vytratil, zůstane život jen mátožným putováním za nepodstatným umělým světlem.

Záchrana civilizace je v probuzení a obnově rozumu a vůle. Bez výchovy a vzdělání je lidská duše malá, zakrnělá, prázdná, nemocná a dětinská - má sklony k nízkosti a smyslnosti, takže nikdy nedokáže pochopit pravé dění světa.

Vypělá duše je uvědomělá, silná a schopná hlubokého nazírání života. Vliv nezdarů na takovou duši nepůsobí. Vzdělaný člověk je moudrý a dokáže včas a správně zvolit nejlepší řešení. Netrpí váhavostí a nerozhodností a o život se vážně zajímá.

Výchova rozumu a vůle je velkým dobrodiním a pojistkou budoucích úspěšných výsledků, na nichž může mít podíl každý. V takovém prostředí člověk roste a sílí, vážně nahlíží na svou osobní způsobilost a ví, že ji musí využít ke svému rozvoji.

Nevzdělanost rozumu a jeho nedostatečná výchova jsou příčinou příštích pádů a duchovních katastrof. Nevychovaný člověk je nevyrovnaný - své schopnosti nedoceňuje nebo přeceňuje.

(39) Podobné je to i s mladým člověkem. Je plný chyb a omylů, nechápe a nerozumí rozvíjejícímu se světu kolem sebe. Doslova životním neštěstím je nevhodná volba povolání. Takový člověk si obvykle nedokáže správně uspořádat život a někdy bývá nešťastný až do smrti.

Člověk je tvor od přirozenosti nestálý a ustrašený. Jestliže u něho převáží nezkušenost, pýcha, duševní lenost a nezáměr o vzdělání, vede povrchní a často i nemravný život. Bývá stížen strachem plodícím choré myšlenky, které pak nepřímou hubí celý jeho organismus.

Opravdový život zná lásku jen ve spojení se silou a smyslem pro dobro, pro něž platí předpoklad ochrany vysokou úrovní vědění. Duch pravého lidství je jen ve vychovaném a vzdělaném rozumu - pak se daří dobru a lásce.

Jinak tomu je v životě člověka plného egoizmu, vyznávání samolibosti, nesvobody a touhy po pohodlnosti a sobecké lásce jen pro sebe samého. Tato cesta vede k sebezničení. Takový člověk se musí zbavit své zvířecí mysli a povrchnosti. Musí zapřít sebe sama a hledat vyšší, opravdový život. Kdo to nedokáže, zůstane nadosmrti chudý.

(40) Lidská duše je úžasně bohatá. Je v ní skryt obrovský potenciál, takže se může uplatňovat v mnoha směrech.

Prozatím však člověk celou svou duši neotevřel a stále žije jakoby v zajetí dětského rozumu. Ten však musí být veden a vychováván, což je možné jen prostřednictvím soustavného vzdělávání a respektování pravd, které jsou obrazem života.

Dispozice lidského vědomí je sice nesmírná, ale je těžkopádná a dřímající. V současné době je znehodnocena objektivní cena lidské osobnosti, zničen pojem osobnosti a nahrazen jakýmsi neurčitým všeobecným JÁ. Takže se člověk snadno nechává ovládnout silou reflexe vnějších příčin a bez rozmyslu jim propůjčuje svou vůli. To však je charakteristika živočišného rozumu. Vyšší rozum, dříve než se rozhodne, podrobí totiž věc důkladnému vnitřnímu posouzení. Člověku schází schopnost ducha, která by vyrovnala síly v boji s největším protivníkem - hmotou.

Rozvoj vlastní osobnosti je pro člověka náročným programem. Prozatím nevěnuje dostatek času sebepoznání. Vlastně po něm ani netouží. Proto musí být veden k rekonstrukci své osobnosti, aby nabyl duševní rovnováhy, dosáhl pevných nervů, zdravého úsudku, odvahy, nezávislosti, morální síly a vytrvalosti.

Rozumný člověk včas obrátí pozornost k sobě samému a k příčinám vlastní morální a intelektuální slabosti. Intelligence, síla vůle a morálka jsou sice velmi úzce spřízněny, ale mnohem významnější než intelligence je mravní smysl. Tím vládne pouze ten člověk, jenž uznává závaznost mravního zákona. Absolutní ideou je totiž jen idea mravní.

Péče člověka o jeho fyzické tělo je sice pochopitelná, ale jen do té míry, že tím není vyloučena priorita rozvoje duše. Všimněme si, že univerzitní vzdělávání je zaměřeno na mnohé vědecké disciplíny, zkoumající člověka jako duchovní bytost.

(41) K udržení rovnovážného stavu mezi fyzickou a duševní stránkou je nezbytné stanovit si jisté mravní meze. Kdo chce dosáhnout vysoké úrovně vědění, musí sám sebe podrobit tvrdé a dlouhé zkoušce. Člověku toužícímu po vědění a poznání je sebeobětování samozřejmostí. Rozvoj individuality totiž vyžaduje stálé třibení mysli a úpornost studia.

Věda proměnila celý hmotný svět a dala člověku sílu, aby se sám s pomocí zjevených božských pravd stal lepším a dokonalejším. Nečinnost vede k degeneraci. Síla intelektu roste jen v případě, že si člověk zvykne přesně formulovat odpovědi na řešené otázky, učí se logickému myšlení, duševní disciplíně a ovládne vědecké postupy experimentální práce a pozorování.

Inteligence vychází z výchovy a vzdělání, z prostředí a vnitřní kázně. Bez dokonalého vzdělání se nikdo nemůže naučit spolehlivě rozeznávat dobro od zla, krásu a lásku od mělkosti a nízkosti. Intelekt, tak jako každá lidská schopnost a vlastnost, roste soustavným cvikem, neúnavnou činností, schopností inspirace vysokými úkoly a stanovením náročných cílů.

Mravní smysl současné společnosti je znehodnocován smyslovými požitky dnešního světa. Běžné zábavy na člověka sice v jisté míře působí relaxačně, ale ducha neformují - jen mu pomáhají k odpočinku a regeneraci duševních sil. Proto je nezbytné najít správný poměr mezi prací a zábavou. Kdo se jen baví, nezvelebují svou duši.

Cílem lidstva je hmotné a duchovní blaho. Civilizace však pracuje proti tomuto cíli. Obětovala totiž mnohé schopnosti rozumu hmotě. Člověk si zvykl na běžný všední život bez studia a duchovního posilování. V jednostrannosti svého životního zaměření nerozvíjí svou inteligenci, a proto ji ani nemůže využívat.

(42) V přírodě i mezi lidmi vládne nerovnost. Mezi zvířaty, ptáky a rybami, ale i ve vegetaci platí zákon silnějšího. V říši přírody to je přirozené. Mezi lidmi má však existující nerovnost úplně jiný smysl. Není rovnosti ani tělesné, ani duševní. Rovné jsou jen předpoklady k nim. Jak je zřejmé, nerovnost pochází od přírody. U lidí není shodnosti v síle, kráse či zdraví, ani v duchovních hodnotách - v intelektu, nadání, pílí, schopnostech, ani v citu a lásce. Lidé si jsou rovni jen všemi svými předpoklady - potenciálně. Reálná absolutní rovnost ve skutečnosti neexistuje.

Na nerovnosti plynoucí z rozdílů individuí a jejich vývoje je založen veškerý kulturní pokrok a vývoj lidstva. Rovnost mezi lidmi je charakterizována pouze existencí shodného základu organismu a duševních možností, jež vycházejí výlučně z podřízenosti životním zákonům. Protože však mezi ně patří i zákon nerovnosti individuálních snah o sebereflexi a vzdělávání rozumu a vůle, je zřejmé, že už tím je dán základ všem nerovnostem.

(43) Člověk je zdrojem mohutných energií a úžasných možností. Není-li omezován, snadno se projeví tělesný i duševní rozvoj.

Každý člověk vyzařuje zvláštní energii. Tato jeho schopnost je však limitována mírou svobody a volnosti rozvoje. Zvláštním omezením potenciálu v nitru každého jedince, kde každá složka má svůj determinovaný význam a smysl, jsou dědičné vlohy, uložené v zárodečném plazmatu. Sebepoznáváním se však dají rozširovat, pochopit, a pak s nimi lze nakládat.

Bez vyvinutí duševní námahy nemůže dojít k optimálnímu vývoji. Současná civilizace, přístupná znehodnocujícím vlivům davových psychóz, neuznává vynakládání duševní námahy a mravní odpovědnosti na dosažení duševního a rozumového rozvoje. Nerespektuje ani snadno pochopitelný fakt, že duchovní síly rostou jen ustavičnou duševní prací. Kdo se dokáže zřítí uctívání hmoty, tomu se vrací mravní cit, duševní síla a odpovědnost. To se o vlivu např. zábavního a sportovního byznysu říci nedá.

(44) Na opravdovou duchovní vytrálost působí mohutný vliv estetiky. Současná doba jeho přednosti uznává jen nedostatečně. U většiny lidí se estetické cítění neprojevuje. Člověk ztrácí smysl pro krásu výtvarného i slovesného umění, protože ho obklopuje a silně ovlivňuje

přemíra povrchních „uměleckých“ her, filmů, sportovních a jiných nákladných a duchovně neúčinných akcí.

Estetické cítění se projevuje nejen tvorbou, ale i pochopením a sledováním veškeré slovesné i výtvarné kultury. Smysl pro krásu se nevyvíjí samovolně, protože jev duši uložen v potenciálním stavu. Stačí však jen dřímající schopnost probudit.

Kromě umělecké krásy existuje jedna ještě významnější - krása mravní. Ani pro ni nemá současný člověk dostatek pochopení. Mravní krása je výjimečný a velmi nápadný jev. Komu byla nabídnuta příležitost ji poznat, nikdy na ni nezapomene. Je jiná než krása přírody, umění a vědy. Mravní krása je základem života společnosti. Kdo měl štěstí se s ní potkat, může z ní čerpat mocnou a dosud utajenou sílu.

Práce na vývoji, vedoucí ke zdokonalení lidských bytostí, se musí stát samozřejmostí života. Aby člověk netrpěl rozumovými chybami, je třeba změnit, reformovat a korigovat dosavadní způsob myšlení. Z toho, co už bylo uvedeno, je zřejmé, že člověk je pro ráznou revizi zralý.

Jestliže se člověk nepropracuje k samotnému jádru své osobnosti, žije nesprávně, jakoby vypůjčené, pod dojmy a city, vášněmi a touhami, jimž sám příliš nerozumí. Žije bez kontroly, pevnosti a síly ducha, takže svůj život ničí. Rozumný člověk se totiž podřídí psychologické změně k nové orientaci a tím k samostatnějšímu jádru osobnosti. Je-li takové změny schopen, vrací se mu schopnost intelektu, jenž je nezbytný ke zdravému myšlení a smysluplné činnosti. Pouze temperamentní jedinci pevného charakteru jsou schopni se dokonale ovládat. Takovouto předností se slabý a vznětlivý člověk chlubit nemůže.

(45) Životní povinnosti jsou člověku obvykle nepříjemné. Překonání tohoto faktu však může vyústit ve vzbuzení snahy po dosažení dokonalého poznání a vědění. Bez vzdělaného rozumu toho však člověk nemůže dosáhnout. Kdo se však v duševním vývoji opoždí, ztrácí možnost rozvoje ducha.

V boji o plné životní uplatnění přežívá jen silný duch. Slabý v tomto zápase neuspěje.

Člověk, jenž pozná tvrdé a přirozené skutečnosti práce a života, se snadno odváží pohlédnout do tváře existence síly lidské zloby. Je to znamení dokonalé a připravené duchovní síly, vycházející z duchovní uvědomělosti.

Vzrůstá-li aktivita lidských duševních schopností, roste i kvalita života. Naplňuje se tak předpoklad dokonalejšího poznávání předmětu a skutečnosti.

(46) Existuje život konkrétní a abstraktní. Současný svět skrývá ještě mnohá tajemství, která čekají na vědecké vysvětlení. Proto se není co divit, že slabý lidský duch nedokáže proniknout metafyzickými záhadami a musí se spokojit s abstrakcí, logickou zkušeností a vnitřním pozorováním.

Přirozenou lidskou povinností je aktivní myšlení, které lidské duši umožňuje ovládnout vnější prostředí a nechat proniknout život svými touhami. To ovšem nelze bez převýchovy sebe sama a přímého působení na výchovu ostatních členů společnosti.

Pedagogiku považují za uměleckou disciplínu - vychovávat znamená záměrně tvořit, dávat předmětu svého působení konkrétní tvar. Co je ve výtvarném umění tvarem, je ve výsledku

výchovy lidským charakterem. V daném smyslu je charakterní člověk čestný a spravedlivý, respektuje práva ostatních, neubližuje a neškodí.

Působením spravedlivosti je dán předpoklad rovnováhy, řádu a klidu. Není-li, pak vládne svár, roztrpčení a neklid.

(47) Myšlení je oživující silou ducha. Z něho se rodí nová schopnost - duševní vzestup, aktivita a široký rozhled, jež jsou charakteristikou mládí, rozvoje jeho rozumu, temperamentu a vůle, síly citů, odvahy, touhy po kráse a lásce k idejím. Toto nadšení, směřující k opravdovým ideálům, sebedůvěře, víře a naději, snaze po poznání tajemství, touze a radosti ze života, je pravou silou mládí. Radost ze života je schopností smyslu pro humor, který je jedním ze znaků dobrého pocitu vnitřní svobody. V tomto smyslu však nerozhoduje pouze věk člověka, nýbrž míra schopnosti působení duše. Existují osmnáctiletí starci, kteří neuznávají ideály a jsou duševně zlenivělí. Připočteme k tomu ještě pochybovačnost, strach, nedostatek sebedůvěry, beznaděj, rozladěnost, náladovost a úzký duševní rozhled - i to jsou známky stáří!

Všechno, co vzniká prací vedoucí ke skutečnému dobru, se vztahuje k obecné kultuře. Síla a bohatství skutečného společenského dobra závisí na síle ducha a jeho hodnotě - v širším smyslu i na morálních aspektech.

Lidský duch je rozumem a vůlí, takže je disponován k rozumovému poznávání věcí a k rozumnému jednání. Vedle spekulativního či teoretického rozumu, zaměřeného na poznání o sobě samém, existuje rozum praktický, vedoucí k rozumovému poznávání. Reálný život patří do kategorie praktického rozumu.

Duchovní zaměření na vnější hodnoty patří na nejnižší příčku hodnotové stupnice - zaobírá se pouze fyzickým tělem a jeho potřebami. Ty však, protože jsou vzdáleny duchovním cílům, nemohou člověka uspokojit. Stanou-li se hlavním cílem lidského snažení, plodí jen zlo.

Jsou-li vyhledávány převážně vnější hodnoty, plodí zkaženost mravů, nešváry a obecné zlo. Jsou totiž samy o sobě prázdné a nízké, takže nemohou naplnit lidského ducha. V takovém stavu člověk žije v neustálých starostech a nepokojích. Přitom by měl mít snahu žít pro dosažení duchovního štěstí, které je subjektivním i objektivním cílem života a vyjadřuje nejlepší činnost lidské duše.

(48) Dosažení štěstí nespočívá jen v úkonu vůle, nýbrž i ve schopnosti rozumu. Nemám tím na mysli jen rozum praktický, ale jeho přirozenou kontemplaci (schopnost meditace a sebeuvědomování) rozumu spekulativního. V jeho vrcholném úkonu jde totiž o poznávání skutečnosti a pravd nejvyššího dobra jako cíle.

Meditace je vyvrcholením veškeré duševní činnosti. V ní člověk poznává vše jako celek, jako úhrnný pohled na jakoukoli pravdu. Meditace je pro činný život nezbytná a je základem veškeré kultury. Kdo se jí plně oddá, je schopen vidět pravdu čistou a úplnou.

Nejvýznamnější schopností člověka je rozum - vůle je na něm pouze závislá. Nezbytným předpokladem dobrých činů je dokonalé poznání. Člověk, jehož poznání je neúplné nebo zkrácené, nemůže jednat v souladu s prostředky, vedoucími k cíli. Proto nepřímým předpokladem dobrých činů je hluboké niterné myšlení, meditace. Úroveň společenské síly,

kultury a občanského společného dobra závisí především na kvalitě a bohatství meditací dosažených hodnot, jež se v kolektivním dobru uplatňují.

Vyvrcholením kontempace (meditativního ponoření do vlastního nitra) je láska. Tvoří se v nitru duše, takže je uložena přímo v člověku. Kromě předpokladu konání dobra je také láska zdrojem spravedlivosti. Jestliže jí není v lidech dostatek, je to znamením hrozící zkázy. V ní je původ duševní bohatosti a síly. Proto je nesmírně užitečná pro životní činnost - je duší veškeré kultury.

Láska je největší duchovní silou života na Zemi. Protože směřuje k obecnému dobru, je přirozeně komunikativní, takže je ve zvláštním smyslu hlavním zdrojem síly a odhodlanosti pro pospolitý společenský život. To ostatně na každém kroku potvrzují kulturní dějiny lidstva. Omezenost a zaujetí člověka nestálými životními hodnotami však brání obecnému uznání lásky za vrchol lidských duševních schopností.

V činnosti, zaměřené na vnější hmotný život, je nutné se více soustředit na podstatu vnitřního duchovního uvažování a myšlení. Bez opravdového prožívání, zkoumání, sebepoznávání a probouzení vloh, schopností a dobrých vlastností nelze dosáhnout pozemského štěstí, spočívajícího ve vyšších duchovních hodnotách. Proto tvrdím, že láska k moudrosti, a tedy pěstování filozofie je přednější než získávání hmotného majetku. Je nízké se soustřeďovat pouze na majetek, i když lidem žijícím v nouzi se to zřejmě jeví jinak.

Kromě přirozeného zaměření lidského myšlení do hloubky své duše existuje také meditace (kontempace) mystická, která však není předmětem této knihy.

Společenskému prospěchu může pomoci jen hluboké soustředěné rozjímání a uvažování. Čerpá-li člověk z bohatství těchto duchovních a myšlenkových hodnot, je jeho rozum jasný, důsledný a vítězí. V kontemplativním zaměření je síla k povznesení jedinců a k uskutečnění hlubokých strukturálních společenských proměn. Je v něm dostatek duševní energie k obnově bratrství mezi lidmi a k rozhodnému náporu proti mocnostem zla.

(49) Ve vlastním duchovním znovuzrození spočívá mír duše jako schopnost bojovat o přetvoření člověka a zdokonalení společenského života. Bez úsilí o mravní, myšlenkovou a duchovní hodnotu se život současného lidstva nemůže zkvalitnit. Veškeré sociální instituce tohoto světa je nutné přebudovat v dokonalé služby ve prospěch obecného blaha.

Lidstvo si není dostatečně vědomo, k jak obrovským škodám dochází využíváním pouhé poloviny vlastních duševních sil.

Lidská duše má tři obrovské schopnosti: vegetativní, smyslovou a rozumovou. Ve svém životě však člověk uplatňuje převážně první dvě - rozumová schopnost zůstává většinou neprobuzená.

Zjednodušeně lze říci, že co je v lidské duši probuzeno, je pouze částečný rozum, který je z nedostatku ducha odkázán jen na hmotný svět. Nemůže prorazit a zjednat si jasno, protože jeho myšlení je utkáno z hmotných představ. Je to pouhý nižší živočišný projev lidské bytosti se sklony k požitkářství a zlu.

Přivedení člověka na cestu duchovního života brání jeho dosavadní hmotný projev myšlení. Přitom vyšší vrstva rozumové schopnosti má ve své podstatě, ve svém podvědomí ideální

cnosti, síly a vlastnosti: vědomosti, moudrost, blaho, štěstí, klid, krásu, víru, naději, lásku, něžnost, shovívavost, svědomitost, pravdomluvnost, věrnost, vděčnost, šlechtnost, pokoru, ukázněnost, spravedlivost, odpovědnost, dobročinnost, snášenlivost, mírnost, rozvahu, poctivost, velkomyslnost, udatnost.

(50) Uvedené vzácné síly vycházejí ze zdroje ducha. Člověk bude žít plným životem a celým rozumem jen v případě, že dojde k jejich včasnému probuzení a rozvoji. Tuto roli na sebe musejí vzít matky, které si uvedené drahocenné síly uvědomí. Už od nejtělejšího věku svého dítěte je mají pomoci v jeho nitru vybavovat a vštěpovat je do jeho vědomí, mozkových paměťových buněk, tzv. esplan.[02]

Uvedené dary ducha a jeho rozumu mají vždy vztah a sklon k dobru, čímž působí na vytváření mravní podoby člověka, poskytujícího lidstvu pravé štěstí, klid a mír. Jistě není těžké pochopit, že světový mír mají ve svých rukou matky, a to prostřednictvím uvědomělé mravní výchovy svých dětí. Dítěti, rodině ani společnosti nemůže prospět matčino živočišné rozmazlování. Z nevědomosti a zaslepenosti se tato obecně rozšířená nesmírná chyba podílí na současném neblahém mravním stavu lidstva.

Role matky je nezastupitelná. Aby se však mohla správně starat o výchovu svého dítěte, musí stát a společnost převzít odpovědnost za výchovu příštích matek!

V hodnotu lidského života je nutné věřit. Kdo to dokáže, bude o tom nejen přemýšlet, ale ze všech svých sil se vynasnaží přispět k všemožnému rozvinutí nejlepších sil ducha k dosažení blaženosti své i celé lidské společnosti. Kromě správné orientace ve hmotných potřebách se tak zaslouží o správnou cestu k vyššímu duchovnímu a morálnímu životu.

V člověku, který se o zvelebení duševních hodnot nesnaží, zůstávají pouze ve stavu potenciálním - v možnosti. Takový jedinec je vlastně jen polovičním člověkem, který sice dokáže oživit hmotu k pohybu, množení a požívačnosti, aby jen z ní byl živ, jen jí se klaněl, obdivoval ji a zbožňoval - ale nic víc. Neví o tom, že ztrácí nejlepší duševní hodnoty, které zároveň poskytují vnitřní mír a klid.

Mír je pojem, který patří do duchovního života, je dílem dokonale vyzrálého ducha. Je denním bojem proti nedokonalým myšlenkám, pudům, příčinám a následkům zla, ale i proti zlu pouze zdánlivému.

Bylo by omylem tvrdit, že člověk je utvářen výhradně časem a děním hmotného světa. Má nad hmotou sice jistou moc, ale současně je silně ovlivňován okolnostmi, které nedokáže ovládnout. Aby se lidský duch mohl plně rozvinout, musí se opírat o správnou ideu a vzdělanost.

Nevzdělaný člověk je v rozumu slabý a jeho duše je pustá. V myšlení a jednání není svobodný a myslí jen na uspokojování nižších živočišných potřeb.

Vzdělaný člověk vyznává vznešené ideje a je silného ducha. Jeho rozum a vůle podněcují k činorodosti, podnikavosti a vytváření spokojeného a krásného života.

V lidské duši se ukládá a třídí zkušenosti a poznání, ale především v ní vznikají a rostou nové dokonalé myšlenky.

(51) Filozofováním (hloubáním, přemýšlením, bádáním a zkoumáním skutečnosti) člověk rozvíjí své myšlení k poznání pravdy. Filozofie není pravda sama, nýbrž o ni usiluje a hledá ji. Je soběstačným životem, jehož hlavním zdrojem je rozum. Žije neustálým sebedarováním, soustavnou prací individuálního vědomí, schopného kritického hloubání, vynalézání a stanovení potřebných cílů. Filozofie se nesmí podřídít obvyklým proudům - musí sama udávat směr a vést.

Smysly vnímaná příroda se stále mění. Z tohoto důvodu si člověk vlastní duchovní silou vytváří trvalé přesné pojmy, které se jeho duši vybavují z esplan k poznání a dalšímu logickému zpracování. Idea si v člověku uvědomuje sama sebe a prochází rozumem, takže způsob uvědomování se řídí logickými zákony.

Pojem a idea jsou souběžně vedle sebe. Rozdíl je v tom, že pojem je neexistující, i když logický. Idea je metafyzická a tvoří jednotu, která se časovou a prostorovou mnohostí neztrácí. Idea je předmětem pojmu, podobně jako jednotlivost je předmětem vnímání a představ. Idea je cosi objektivního, co usměrňuje objekt i subjekt - je to realita.

(52) Ideje tvoří vlastní svět neměnných předmětů, které se člověku zjevují v obsahu našich pojmů. Zjeví-li se idea lidskému rozumu, je tím uznána její realita. Nabyla tak převahu nad proměnnou hmotou, která se nakonec vyzáří v energii.

Svět idejí je světem duchovním - má sílu a schopnost přetvářet hmotné věci. Smyslový svět sice dál existuje, ale je mu odebrána neomezená moc. Bohem dané ideje ve světě vytvářejí řád a nesou celou stavbu kosmu jako vzory, zákony, normy a síly. Jimi je poměřováno bytí a myšlení. I když představují něco pouze myšleného, jsou podstatné, takže je člověk netvoří svým myšlením. Věci a jejich podstaty jsou dány. Myslící duch se pak musí snažit, aby dosáhl harmonie myšlení lidského bytí.

Jak již bylo řečeno, existuje jednota metafyzická, kterou lidský duch poznává, a jednota logická. Rozumný duch se pak musí snažit o pochopení zákonitosti a poznání absolutní ideje, podle níž je tento svět uspořádán.

Nejvyšší ideou je dobro, které je společným znakem všech idejí a příčinou veškerého bytí a poznání, takže se příroda jeví jako řád. Vše, co se děje, není nahodilou souhrou přírodních sil, ani jejich mechanickým působením. Je to výsledek určitého plánu. K uvedenému řádu musí člověk dispozicí své přirozenosti směřovat. Úkol, který mu byl dán, musí umět plnit vědomě a svobodně.

(53) Je nezbytné, aby každý člověk měl jasný životní názor. Hlavním žádoucím činitelem, který ho spoluvytváří, je náboženství. Na určité životní otázky, které se snaží zodpovědět filozofie, náboženství už odpovědělo, a to autoritativně. Jak je patrné, vedle světového názoru filozofického existuje i náboženský. Obojí problémy, filozofické i náboženské, vyžadují odpovědné uvažování, které často přesahuje míru schopnosti lidského chápání a představivosti - někdy skutečně, jindy zdánlivě. Už tím je dána jakási souvislost mezi filozofií a náboženstvím.

Filozofie je mj. také cestou k víře. Ve svém vlastním zájmu má člověk svým rozumem hledat náboženství a přilnout k němu. Je tím myšlena taková víra, která se prohlašuje za zásah nadpřirozeného řádu do řádu přirozeného. Neporušenou pečeť nese náboženství katolické.

Všechna ostatní náboženství a církve jsou výtvorem lidského myšlení. Říkám to s plným vědomím, že nedouka tato věta zřejmě podráždí.

Život na Zemi je charakterizován nejvyšší dokonalostí v člověku, který vládne rozumem a vůlí a má nejvíce božské přirozenosti a podstaty. Jeho vlastním úkolem je činnost ve shodě s rozumem. Člověk tento úkol plní svým ctnostným životem v souladu s božským a světovým řádem. Dosahuje tak nejvyššího společenského dobra, které rozumnou a ctnostnou činností provází. Pracuje tak k záchraně světa a nachází cestu k jeho jednotě. Myslí rozum dosahuje nejvyššího poznání pravd a životodárného světa.

2. Lidský duch jako základna schopností

(54) Lidé obvykle naříkají na osud a neúspěchy, a přitom si neuvědomují, že jsou sami jejich příčinou. Jejich vzdělání je nedostatečné a nezajímá je rozvoj předpokládající záměrnou výchovu rozumu a vůle.

Lidská duše vládne trojí schopností. Živočišný řád je ovládán vegetativní a smyslovou schopností, mající vztah pouze ke hmotě. Třetí přirozenou schopností lidské duše je rozum a vůle.

Rozumová duše existuje sama v sobě a její předností je schopnost vývoje k nejvyššímu sebeuvědomění a vytvoření vztahu k trvalým životním hodnotám. Vyšší duch je prakticky sám ze sebe a je určen k tvoření a vydávání stále nových duchovních hodnot. Dosažení dokonalého myšlení a vzdělanosti se neobejde bez námahy a odříkání.

Nižší duch vegetativní a smyslové duše nemá zájem a vůli se vzdělávat, protože vlastní vinou nechce. Proto zůstává duchem primitivním, slabomyslným a zaostalým - netvoří a nevydává nové hodnoty. Jen je přijímá, takže žije pouze konkrétním živočišným životem. Jeho hlavními rysy jsou vegetativní a smyslové touhy, např. jídlo, pití, spánek, lenošení, a omezená pracovitost obstarávající minimum, nutné k zajištění existence. Jeho vzdělávání se omezuje na zájem o knihy a časopisy nevalné úrovně a o pomíjivé zábavy. Jak je patrné, jedná se o příjem podnětů, které ducha v rozumu a vůli nijak nevzdělávají. Je to přijímání bez výběru a námahy, jež je obvykle příčinou životních neúspěchů a nářků na nepřízeň osudu.

Život je stálý pohyb, soustavná činnost a boj. Člověk je stvořen k aktivní práci, jíž je podmíněno dosažení štěstí. Aktivita činného ducha, radost z úspěchů a také bolest a utrpení jsou stálými životními průvodci, schopnými přimět člověka k rekonstrukci nitra. Trpná spokojenost není důstojná duchovně založeného člověka.

(55) „Chci se vzdělávat a probudit své duchovní síly, které mi pomohou překonávat všechny životní obtíže.“ Takový či podobný rozkaz si člověk musí dát, jestliže si stanovil velký životní cíl a je odhodlán k němu dospět. Na něj pak upne své naděje, které probouzejí a podporují jeho odvalu. Bude ji potřebovat, neboť pozemský život je stálým bojem proti zlu. Jako takový je ovšem i předpokladem k dosažení dobra.

K dobytí životního úspěchu je nutno nejdříve dokonale poznat sebe sama. K tomu ovšem člověk musí mít vůli, záměrně studovat a pitvat svou duši, poznat její kvalitu, potenciál, hloubku a všechny její záhyby, vlastnosti a vlohy podvědomých sil. Ty jsou v každém člověku připraveny k činnosti a růstu. Jsou pevným základem pro dostavbu duševní kvality.

Podstatě duše jsou vrozeny nejen vlohy, schopnosti a rozumové předpoklady, ale také idea Boha. Přetvořit své myšlení, stavět a dostavět duchovní stránku své osobnosti ve smyslu boží ideje může jen člověk sám uplatněním rozumu a vůle. Materialistické pojmání světa složitě duchovní jevy odůvodnit nedokáže, naopak mu překáží.

(56) Lidský duch je charakteristický stálým vnitřním pohybem - schopností rozumu a svobodné vůle. Jde o skvělé vlastnosti, které jsou v mládí v potenciálním stavu, takže k činnosti je třeba je probudit, vychovat. Tato nejskvělejší lidská schopnost nesmí zůstat zakrnělá, je nutné ji připravit a vyvinout k nejvyššímu vypětí duchovních sil.

Sebepoznání a schopnost reflexe patří k základním povinnostem člověka. Dokonalého sebeobsáhnutí však lidstvo zcela docílit nemůže. Zdroj, z kterého čerpá, je sice nesmírný a připravený k nadpřirozenému životu, ale při sebevětší námaze se člověk jeho využíváním nedostane hlouběji, než k pouhým dotykům poznání světa a vesmíru. Přesto se však musí snažit z tohoto zdroje vytěžit co nejvíc.

Poznávání ducha, jeho schopností, vlastností a vloh a zejména jejich rozvíjení musí začít už v rodině a ve škole výchovou dítěte. Pedagogické působení rodičů a učitelů však musí vycházet ze správných psychologických zásad. Vzdělávání a poznávání nesmí být pro dítě námahou. Jen za tohoto předpokladu se mladý člověk už asi mezi 10.-12. rokem věku bude ze své vlastní iniciativy snažit poznávat a seznamovat se s hlavními duchovními prvky vývoje své osobnosti.

Rychlost postupu rozvíjení dětských schopností musí odpovídat míře vrozeného nadání. Přitom je třeba dbát určité míry svobody dítěte na průběh a intenzitu vzdělávacího procesu. Při výchově a vzdělávání je nutné zvolit správný poměr mezi praktickým a humanitním směrem studia.

Proces výchovy se nesnáší s duševní slabostí, bezcharakterností, nepoctivostí atd. Těmto vlivům nesmí podlehnout ani žák, ani vychovatel. Lidský duch musí dospět k vlastní základně pravd, aby jeho myšlení bylo izolováno od všech nepříznivých vlivů. K tomu je třeba ducha probudit a využít jeho energii k hledání a tvoření při současném osvobození ze zajetí fyzického těla.

(57) Podstata lidského bytí není v tom, aby existoval život, ale v tom, proč a jak má život vypadat. Přirozený zákon v člověku je základem etiky, který ukazuje, jak se má žít. Z téhož zákona vychází i filozofie a křesťanství, jež pomáhají najít správnou cestu ke smyslu života, ochránit lidský rozum a vést k dosažení zdatnosti a ctnosti. Je třeba se očistit od současné mravní zkaženosti, zmateného, neklidného světa a vejít do světa řádu a duchovní kázně.

Znakem současného světa je život ve strachu a duchovní krizi - člověk je zranitelný a žije v nejistotě, obavách z nadvlády pudů, iluzí a konečnosti života. Zdá se mu, jako by za jeho známým domovským světem číhalo zlověstné pozadí, které ho může ohrozit. Aby se ze svých obav vymanil, musí dosáhnout kontroly nad sebou samým a nad silami hmoty.

Primitivní a pohodlný člověk může namítnout, že cesta ke zdokonalení ducha je těžká, nezáživná a nesnadno pochopitelná. Tento postoj je už sám o sobě životním neúspěchem. Proto jsem v zájmu zpřístupnění a snadného pochopení své nauky zvolil populární formu výkladu. Myslím, že za tohoto předpokladu člověku stačí jen dobrá vůle, touha po změně své osobnosti, vlastní dokonalosti a také vědomí, že vědění je síla, ze které vyplývá moc nad sebou samým.

Každý, kdo si chce mou nauku osvojit a naučit se jí, by se k ní měl vracet tak dlouho, až pozná, že se jeho duch rozjasňuje, nabývá vyšší a širší rozhled a nový názor na život. Zpřístupněním světových poznatků, pravd a zásad (ale i vlastních zkušeností), které až dosud byly známy jen vědcům a odborníkům, chci dosáhnout takového jejich rozšíření, aby se staly majetkem lidových vrstev a kultura a osvěta si našly cestu ke každému jedinci. Tohoto stavu může dosáhnout každý, kdo se bude snažit a bude chtít využít přirozené světlo svého rozumu.

(58) Člověk, který podlehne své pohodlnosti a odkládá knihu po prvním přečtení, ať nenaříká na životní neúspěch, bídu a zlý osud. Pouze duch probuzený podle popisovaných zásad vzdělávání stojí na pevných základech. Dospěje k vyšší úrovni rozumu a síly vůle, získá širší rozhled, postřeh, rozvahu, schopnost rozumového úsudku k nabytí duchovních a praktických předností. Nenechá se odradit životními překážkami, protože nad nimi bude stát jeho dokonalost.

Charakter a čest si může každý člověk vychovat ze své přirozené povahy, vloh a schopností, ze svého duchovního potenciálu. Přirozené bohatství schopností a energie, náklonnosti, projevů vášní, citů, poznání a chtění je nepředstavitelně velké. V člověku je však mnoho vnitřních překážek, které je nutné záměrně překonávat. Kdo se to naučí, dokáže aktivizovat veškeré uvedené duševní přednosti docela snadno.

Charakter je vytvořen z přirozených duchovních schopností. Výchovou a sebevýchovou lze dospět k zákonitosti a životní orientaci v prostředcích k jeho zdokonalení.

Orientace se získává vývojem myšlenkových schopností a poznáním. Zákonitost je základem mravní zdatnosti, která vede lidské konání k dosažení mravních hodnot a cílů.

S lidským životem jsou úzce spojeny hodnoty a cíle bytí, které jsou o to kvalitnější, oč odpovědnější je etická výchova ducha, směřující k dokonalosti, jež pak dále soustavně působí na zkvalitňování charakteru. Ve fyziologické a psychologické podstatě člověka je uložen předpoklad veškeré lidské činnosti včetně reakcí a dynamických životních projevů. Tím je lidská přirozenost připravena být zdrojem veškeré organické a duchovní činnosti.

3. Duševní činnost - rozum a vůle

(59) Současná doba vyžaduje hlubší poznání duševní schopnosti rozumu a vůle. Předpokladem jejich dokonalého využití je inteligence a vzdělanost, které jsou základem schopnosti sebepoznávání, umožňujícího vybudovat si v duši základnu pevných bodů, vypovídajících o úrovni uvědomění sebe sama.

Mnoho omylů lidského myšlení vzniká nedostatečnou vzdělaností. Nevzdělaný duch klade sám sobě překážky na cestě poznání pravdy a života. Samo poznání má ráz jednostrannosti a nedokonalosti - příčin zmatků nevzdělané osobnosti.

Z hmotné charakteristiky těla a živočišné duše je člověk v podstatě tvor poznamenaný pudem k životu ve skupině, stádu. Existenci rozumu a vůle se však od primitivnosti odpoutává - stádnost se mění ve společnost, národ, stát. V těchto podmínkách se už předpokládá zavedení určitého mravního řádu. Znemožnění svobodného lidského projevu je znakem odklonu od společnosti - je cestou ke zkáze lidstva.

K vrcholu lidského poznání slouží duchovní světla - rozum a vůle. Jejich vzdělávání a pěstování vyvádí člověka z duchovní bídy a nabízí mu možnost dosažení dokonalosti.

Svoboda lidského konání vychází z rozumu a vůle. Rozum vede k poznání pravdy a skutečnosti a umožňuje užitečné dění. Vůle se svobodně rozhoduje, aby vykonala čin. Obě schopnosti přispívají k vrcholnému sebezdokonalení. Každým krokem zhodnocení rozumu a vůle vzrůstá soustředění a síla k vyšší činnosti ducha. To vše vyúsťuje v blaženost a radost, které zpětně blahodárně působí na duši a její neustávající myšlenkový pohyb. Výhoda uvedené zpětné vazby by měla člověka vést k udržení nepřetržitosti tohoto procesu - pravidelnému nalezení chvilky klidu ke studiu nejhlubších životních pravd, k obohacení ducha.

(60) Stěžejní činností duše jako prvního principu bytí a ožívování těla člověka je myšlení. Duše vyjadřuje jen to, co je psychické a čím si člověk uvědomuje sebe sama, poznává vztahy, své poslání a cíle a hledá hlubší smysl života. Jedná se o prvotní životní popud k lidské činnosti, který pochází zevnitř psýchy.

Významnou schopností duševního dění je možnost sledovat lidskou přirozenost jako sídlo života, smyslového vnímání, dojmů a rozumové činnosti.

V člověku je soustředěna jednotná psychofyziologická skutečnost, neboť všechny životní projevy pocházejí z principu duše. Jednota a soulad mezi tělem a duchem dodávají člověku potřebnou sílu bytí.

Myšlenková činnost je nepřímo vázána na předchozí činnost smyslovou a nervovou. Tělesné orgány dodávají materiál, se kterým myšlenka pracuje. Z toho vyplývá, že organizmus lidského těla přispívá k vývoji duševního dění.

Osobní JÁ je složené ze vzájemně souvisejících psychických prvků, vyplývajících z počitků, vjemů, dojmů a představ. Jimi si uvědomujeme sebe sama, rozdíl mezi duchovním a fyzickým světem - poznáváme život jako syntetický jev.

Lidský duch vytváří samostatné vědomé a sebevědomé JÁ. Nižší neurčitá a snivá činnost duše neposkytuje člověku ani sebevědomí, ani uvědomělý poměr k životu.

(61) Rozumovou reflexí člověk doplňuje a zdokonaluje své poznatky a zkušenosti. Vědomím sebe sama nahlíží na své projevy citu, myšlení a chtění, na svou práci a na první pohled pozoruje, že žije. Popudy k životu pocházejí zevnitř duše, z které je také čerpána energie

potřebná k její činnosti. Tím se život stává stálým přizpůsobováním vnitřních a vnějších vztahů.

Pozorováním, zkoumáním a zkušeností člověk dospívá k vytváření hypotéz o psychickém a fyzickém životě. Lidská mysl má také svou spekulativní úvahovou stránku, která se váže k faktu, že jedním ze základních lidských pudů je touha uplatnit se, vyniknout. Jestliže se v tomto směru předpoklady nenaplní, může dojít k pocitům méněcennosti, jež bývají příčinou duševního neklidu.

Vlastní duševní JÁ je vytvořeno na základě známých životních jevů a má charakter podstaty. Člověk myslí abstraktně, nehmotným a duchovním úkonem, takže jen on, na rozdíl od zvířete, je obdařen myšlenkovým životem. Specifickým animálním znakem je vazba na konkrétní svět - zvíře nevládne řečí a nemá duchovní vývoj. Existence animální vegetativní a smyslové duše způsobuje, že v tomto směru je zvířeti umožněno přijímání smyslových pocitů, vjemů a dojmů a jejich zachování - má paměť. Zvíře však na rozdíl od člověka tyto dojmy nezpracovává, netvoří z nich závěry a úsudky, protože mu chybí rozumová schopnost - není v něm duchovní život.

(62) Jen lidé jsou povoláni k tomu, aby si navzájem různými způsoby (slovem, písmem atd.) sdělovali obsah svého vědomí. Činnost zvířete je slepá, nepředvídatá, nevědomuje si cíle svého konání, jeho účelnost a prostředky, které používá - animální pudy jsou stálé, neproměnlivé. Přirozeným vládcem zvířete je instinkt, jemuž se není třeba učit, takže jeho fungování je po celý život stejné v úrovni, jaká mu je vrozena.

Rozum je lidská schopnost tvořit počitky, pojmy, úsudky a závěry - člověk myslí. Je to vlastnost ke zkoumání příčin jevů. Schopností rozumu zvíře nevládne. Je poslušné jen svého pudu sebezáchovy, prozítelně směřujícího i k zachování plemene. Myslet a uvažovat neumí, takže se nemůže samostatně vycvičit k užitečné práci.

Myslíci člověk svým rozumem poznává, co je užitečné, krásné, ušlechtilé, je schopen vědecké a umělecké práce. Jeho duševní činnost se rozvíjí a tím mu usnadňuje život.

Zvíře, ač vzniklo ještě před stvořením člověka, je na stejném stupni vývoje jako před tisíciletími. To je další z důkazů, že mu nebyl dán rozum.

Myšlenkový život byl dán pouze člověku a je zvláštní svým duchovním rozměrem, vůlí po ideálním dobru a absolutní svobodě. Vůle směřuje k myšlenkovému poznání, protože v něm je předpoklad její svobody.

(63) Lidská řeč je dalším svědectvím schopnosti abstraktního myšlení v univerzálních pojmech. Schopnost mluvit je prostředkem k otevření nitra člověka, jehož smyslové představy se věčně i časově různí. Jen obsah a význam myšlenek je stálý. Řeč umožňuje plynule vyjadřovat posun ve vývoji lidských představ, a to jak samostatně, tak ve vztahu k obsahu a smyslu.

Pro vytvoření lidského díla je nezbytné předem stanovit pojem cíle, kterého má být dosaženo, a pojem prostředků, jež bude nutno pro splnění daného úkolu použít. Nové a vhodné nástroje a prostředky člověk volí sám současně s reflexí způsobu, jak je na cestě k cíli použít. Jde vlastně o samostatný proces zdokonalování současných a vynalézání nových prostředků.

Lidská duše jev neustalém pohybu, aktivitě. Její práce je dokonalá teprve tehdy, provádí-li každou činnost z reflexe vyšších sil ducha, rozumu a vůle. Tím přispívá k dosažení vyšších hodnot, štěstí a blaha.

Zdravá činnost je podřízena cíli. Nemůže jí však být záliba, např. rozkoš ze sexu, alkoholu, hráčské vášně apod., ale pouze činnost, přinášející životu prospěch a dobro. Změny a nové věci obvykle působí větší zálibu, silněji vzbuzují pozornost a tím i činnost. Monotónnost věcí a přílišná stálost zvyku vedou k nudě, která vzniká neužitečným omezením pohybu - nedostatkem činnosti ducha. Duševní dění je řízeno vztahem mezi přitažlivostí a odpudivostí činů.

Reflexe je rozumovým myšlením vyšší části ducha. Na první pohled dokáže určit pravděpodobnou skutečnost a pravý smysl věci. První dojem jako produkt jádra rozumového postřehu je za těchto okolností dokonalý a pravdivý.

Člověk dbalý soustavné výchovy ducha a vůle dokáže svým rozumově vyšším světlem poznání snadno opravit nahodilé omyly. Rozumové poznání je schopností ducha pronikat hlouběji do podstaty věci. Kdo tuto schopnost nepěstuje, zůstává v šedém průměru nedostatku duševního rozhledu.

(64) Vyšším principem duše je její vyšší činnost. Duch je nositelem vědomé činnosti, která je nadřazena času a prostoru - dokáže přemýšlet, hodnotit život, hledat jeho smysl a obsah, rozumět věcem i životu. Reflektuje lidskou činnost i sebe samého. Reflexí si člověk uvědomuje vlastní JÁ jako nositele všeho prožívání. Pohnutky, příčiny a důvody poznává přesněji schopností uvažování. Touto činností člověk projevuje ducha největší životní zákonitosti a svobody své vůle.

Duchovní zákony jsou přirozenými logickými a mravními směry, jimiž se musí řídit běh lidského života. Vnitřní člověk se rozvíjí duchovním úsilím schopností rozumu a vůle - nastoluje vlastní vnitřní řád.

Aby člověk jednal rozumně, musí ve svém konání uplatňovat svobodu ducha - vůli. Tento proces je řízen rozumem, který jediný může poznat a zjednat řád poměru jedné věci k druhé, a to podle hodnoty cíle, jenž vzájemný poměr věcí určuje.

Úplné vědomé JÁ kontroluje činnost vnitřních i vnějších smyslů vyšší reflexí ducha. Normálním stavem bdělosti ducha je schopnost myšlenkové reflexe a svobodného rozhodování vůle. Rozumem člověk přemýšlí a usuzuje, zatímco vůle směřuje k ideálnímu dobru, k němuž vše ostatní, včetně rozumu, vede. Takový řád vnáší do lidského života vyrovnanost, klid, soulad a konstruktivní schopnost činnosti.

Myšlenková reflexe je schopností uvědomit si sebe sama a veškeré své činnosti, dokonce i reflexe nad vlastní reflexí nebo nad předmětem poznání. V konečné podobě jde o schopnost neomezené reflexe nad reflexí reflexe atd.

Organické a hmotné dění není reflexe schopné, protože reflexe je duchovní činnost nepodřízená hmotným zákonům. Vlastnosti duchovnosti a nehmotnosti lidského života dokládá rozum a svobodná vůle.

Metoda rozumového zkoumání musí být jasná, zřetelná a opírající se o fakta nabytých zkušeností. Zkušenost lze nazvat pravdou existenčního řádu, již lze konstatovat. Zkušenostní fakt vyjadřuje existenci spojení předmětů v mysli i ve věcech samých. Naproti tomu pravda je zjevována rozumem, soudem, spojujícím navzájem dva předměty, duchovně přítomné v mysli člověka.

Poznání faktu tedy vyžaduje aktivitu ducha při uplatnění schopnosti úsudku. Sám fakt je zpracováván činností mysli. O výsledku zpracování rozhoduje duše vyšším stupněm vidění vlastní mysli. Rozhodování vůle závisí na rozumovém soudu.

Vůle má dynamickou moc nejen nad jinými schopnostmi, ale i sama nad sebou. Je předpokladem, který vede k činům stanoveným rozumovým soudem.

(65) Nevzdělaný duch se může svou aktivitou deformovat. V rozumovém úsudku je obsaženo mnoho intelektuální aktivity. Je v něm soud mysli a smyslová intuice - vnímání. Sám soud je složitým projevem mysli, jímž je stanoveno spojení mezi dvěma abstraktními pojmy, diktované smyslovým vnímáním.

Svobodu, vědomí, odpovědnost a lidskou osobnost tvoří vnitřní vztah mezi psychickými jevy. Regulace účelnosti bytí je duchovního charakteru, jenž hledá a zároveň uskutečňuje životní smysl.

Individuální život, projevující se existencí vědomí, svobody a z ní plynoucí odpovědnosti, je ovlivňován vnitřním zdrojem aktivity a životními jevy. V psychickém životě si člověk bývá vědom faktu, že mnohé úkony vykonává jen ze své vůle. Ta se po rozumové úvaze rozhoduje pozitivně nebo negativně, ku prospěchu či neprospěchu určité záliby nebo potřeby. Takovou úvahou v člověku vzniká přitažlivost, nebo naopak odpor. Z toho pak nutně vznikají nejrůznější projevy a životní změny, ovlivňující zvláštní výraz celkové podoby duchovního života.

(66) Smyslové schopnosti umožňují vnímání počitků, dojmů, představ a věcí. Vnímání je duchovní poznávací úkon, řadící vnímající subjekt před poznávaný předmět.

Myšlení přijímá svůj předmět ze smyslového vnímání. To se od abstraktního intelektuálního poznání liší zaměřením na konkrétní předměty. Jak už bylo řečeno, předmět je poznáván nejen konkrétně, ale také abstraktně, tzn. vnitřní myšlenkovou rozumovou schopností.

Myšlenkové dění vychází ze smyslového vnímání a nabytých zkušeností. Každý pojem má ve své konkrétní podobě svůj obsah ve smyslové představě, protože smyslová zkušenost není jedinou příčinou vzniku dojmu, je jen příčinou částečnou. Myšlenková činnost totiž pokračuje děním abstraktním. Teprve jím lze konkrétní věc vyjádřit univerzálně.

(67) Pojmy vznikají duševní abstraktní činností samotného intelektu. Nástrojem jeho aktivní síly k abstrakci pojmu věci je představa. Aktivní schopnost tvořivého intelektu abstrakci způsobuje, že poznávaný předmět je v jistém duchovním poměru ke schopnosti duše rozumový zkušenostní závěr přijmout. Vlastní poznávací činnost totiž uskutečňuje činnost intelektu. Proto je ke vzniku pojmů třeba smyslové činnosti a jejích představ za spolupráce aktivního abstrakčního dění. Tvořivá abstrakční schopnost dává předmětu poznávací duchovní ráz, takže teprve pak je možné mu snadno porozumět.

Základní myšlenkovou činností a prací je chápání smyslu, obsahu a podstaty věci. Všechny ostatní myšlenkové a logické konstrukce slouží jen k dosažení hloubky duchovního dění.

Kdo příliš přemýšlí a dosažených výsledků nevyužije, nemá dostatek smyslu pro účel. I to pak musí být předmětem sebevýchovy. Účelné využití výsledků přemýšlení předpokládá dokonalou schopnost chápání smyslu a obsahu věci a v souvislosti s ním řeší zadané úkoly. O tom rozhoduje míra inteligence a nikoli výsledek - ten může být i náhodný.

Lidský rozum je schopen řešit spekulativní i praktické úkoly. První je teoretický a bývá spokojen poznáním pravdy a jejím účinkem na vlastní zdokonalení. Praktický rozum pak vede k využití vlastního poznání k činu a vykonání práce, je konkrétní a relativní. Odlišně se chová spekulativní myšlenková (úvahová) činnost, operující univerzálními pojmy v absolutnu.

Praktické myšlení využívá výsledků abstrakce a jejích principů k jednání a tvoření. Úvahový rozum a jeho intelekt ovlivňuje dosažení moudrosti, vědění, zásadovosti, uznanosti a opatrnosti. Veškeré lidské jednání je tak účelně uspořádáno k dosažení obecného cíle bytí a duchovní dokonalosti.

(68) V přírodě jsou věci a poměry zařízeny tak, aby tvořily harmonické celky, jimž jsou podřízeny veškeré jednotlivosti, i když i ony přispívají ku prospěchu života a k celkovému dobru. Dobro je to, co prospívá bytostem, a ty k němu mají přirozený sklon.

V psychickém životě člověka je zjevné, že chce věci, po nichž smyslově touží, nebo si to alespoň myslí. Intelekt si vytvoří pojem, že co je dobrého v jednotlivostech, se týká i dobra jako ideálu celku. Vůle člověka je rozumnou schopností a bezprostředním základem chtění a úkonů, jimiž se snaží dobra dosáhnout.

Podle psychologických zákonů přináší každá činnost do vědomí zadostiučinění - vědomí záliby. To je ale charakteristické i pro dění ve vlastní vůli ve vztahu k předmětu myšlení. Pak se také např. stane, že v prvním okamžiku vůle chce dobro a pak náhle své chtění obrátí k zálibě, která je často kontraproduktivní - škodlivá.

V duši je stálé dění, stálá aktivita, mající vztah k předmětu myšlení. Podle současné duchovní dispozice vzbuzuje libost, nebo její opak. Obvykle duše touží po příjemnostech, kráse a dobru, takže dokáže vést k ušlechtilému výběru přírodních, světských i duchovních požitků. Jestliže však člověku chybí vzdělaný inteligentní rozum a nemá-li duše příležitost kromě běžného zaměstnání zabývat se vybranou zdravou a potřebnou činností, probouzejí se nízké vášně a z nich plynoucí bezvýznamné záliby. V nich pak duše hledá náhradu, takže se může zvrhnout k vyhledávání neshášenlivosti, pýchy a všech dalších, už tolikrát vyjmenovaných negativních lidských vlastností, chutí a vášní.

(69) První možností, k níž se duše může rozhodnout, je zaměření k pravé duchovní ušlechtilosti. Při nižší duševní dokonalosti nastupuje druhá - smyslové požitky a negativní lidské vlastnosti. Existuje však ještě třetí možnost, pro duchovní dění nejnebezpečnější. Stane se jí subjektivní vnitřní náhrada dobrých schopností, spočívající ve vzniku jednoho nebo více nezdravých komplexů. Pro ně duše vezme za základ nevyjasněnou potlačenou nezdravou myšlenku, která člověka může dovést až ke schizofrenii, duševnímu rozdvojení osobnosti na vědomou a podvědomou - člověk duševně onemocní.

Má-li být svobodný duchovní úkon dokonalý, je nezbytná sebereflexivní rozvaha. Příliš mnoho duševních úkonů se děje bez reflexe rozumu, bez úvahy vědomí, co vlastně chce. V takovémto stavu se názory rychle mění a přikláníjí hned na jednu a vzápětí na jinou stranu. Jednání takového člověka je pak často inspirováno fantazií, zvýšenou chorobnou obrazotvorností, vášněmi, zvyky či sobectvím. Mnohé duchovní úkony lidí jsou vedeny nesvobodou mysli a škodí nejen jednotlivci, ale i rodině, národu, lidstvu.

Člověk tvoří harmonický celek, v němž každá nižší schopnost je podřízena schopnosti vyšší. To je ovšem potenciální stav. Tak by to vždycky být mělo, ale k tomu musí existovat předpoklad schopnosti svobodného rozhodování ducha. V opačném případě bude nižší schopnost působit proti schopnosti vyšší a dojde k neklidu, úpadku a bolesti. Musí platit, že vášně, uplatňované jako projevy napětí snah nižších schopností, žádostivosti a vznětlivosti, povzbuzované fantaskními představami a nekázní, musí být podřízeny vyšší schopnosti sil ducha, rozumu a vůle.

Pěstováním duchovních sil člověk nabývá vědomí hodnoty osobnosti a ušlechtilosti duše. K tomu velmi účinně přispívá schopnost stálého opakování dobrých úkonů, vrývajících se do tvárné duše - stanou se pak pohotovou zásobou výlučně dobrých skutků.

Nejvýznamnější silou rozumu je moudrost. Je to obrovská síla lidského intelektu, jemuž patří poznávání řádu věcí a života. Samotné smysly totiž nemají schopnost chápat vzájemný poměr věcí a myšlenek. To dokáže jen rozum. Síly rozumu a vůle jsou nesrovnatelně větším bohatstvím než hmotný majetek a starost o fyzické tělo. V okamžiku, kdy člověka přemůže slabost (nemoc rozumu a vůle), se člověk neovládá tak, aby dokázal podřídit své konání rozumovému cíli. Jestliže to nedokáže, namísto snahy o řád ho ovládne nedbalost, smutek, strach, úzkost, lenost, deprese a povrchnost - symptomy patrné při tendenci k duševnímu onemocnění. Namísto kladné životní orientace a vytrvalosti nastoupí hysterie.

(70) Moudrost je pojem obsahující v sobě zásobu správně hodnocených životních zkušeností, z nichž byly vyvozeny odpovídající důsledky. Na rozdíl od chladné rozumnosti dbá moudrost o hodnocení citových aspektů a není schopna se dopustit čehokoli, co by způsobilo škodu, nebo dokonce zkázu. K moudrosti člověk dozrává věkem, ale může jí dosáhnout i dříve, je-li schopen studia filozofie.

Vlivem nedostatku rozumové energie a vůle člověk podléhá mnoha pudům, jejichž prosazování působí proti svobodnému rozhodování. To se pak už jedná o slabost ducha, způsobenou převážně vlastní vinou a vedoucí k vážnějším duševním chorobám.[03]

Duševní nedokonalost lze věděním napravit. Vzděláváním a výchovou rozum a vůle sílí, ovšem pouze při jisté míře odpoutání mysli od tělesných žádostí. Tím dochází i ke zdokonalování ctnosti a celkové duševní síly.

Věda a její produkt - vědění - jsou dílem abstrakce. Vědění je tím dokonalejší, čím více se duch povzne nad hmotu. Pak je vědění dokonalejší. Duchovní síla a ctnost jsou předpokladem vlády nad tělesnými slabostmi vášní. Čím více se vůle vymaní z otroctví pudů, uvědomí-li se ve svém JÁ a cvičením je posiluje, tím je člověk dokonalejší a mravnější.

Mravnost je vlastnost vrozená a člověk ji vnímá schopností logického myšlení. Z přirozeného mravního řádu vychází, také logicky, řád právní, stanovící zákony a jistoty spravedlivého poměru mezi lidmi i předměty navzájem. Právní řád je přirozenému mravnímu řádu podřízen.

Existuje i etika hospodářská, zabývající se ekonomickými aspekty života. Ty by měly být řízeny danými přirozenými zákony spravedlnosti, odpovědnosti a humanity. Jen tak lze očekávat, že společnost dospěje k potřebným ekonomickým a sociálním cílům - k blahobytu. Každý člověk by měl potenciálně dosáhnout blahobytu, odpovídajícímu jednak skutečným pracovním zásluhám, jednak duchovní, etické a společenské úrovni své osobnosti. Práce člověka musí být radostná, přinášející dobro jedinci i společnosti, a to při účasti lidské odpovědnosti, sounáležitosti a kultury všeho konání. Práce musí být zdrojem světla kultury jedinci i národu.

(71) Spekulativní i praktická stránka mysli jsou při účasti vůle schopny rozhodovat mezi možnými alternativami a uskutečňovat ty nejlepší z nich. Každá je však zaměřena na svůj vlastní cíl. Spekulativní stránka myslí a jejím předmětem je pravda a věda. Praktická mysl se soustřeďuje na provedení dobrého díla. To vše se děje standardním postupem - vůle se nejdříve rozhodne, načež výsledek bude dosažen praktickým duchovním úkonem - činností.

K dosažení plodného a šťastného života je třeba jistého vědomí, že člověk potřebné schopnosti v sobě skutečně má, takže stačí je pro danou činnost aktivizovat. Každé vykonané dílo vzbuzuje v člověku potěšení a ve svém důsledku je zdokonalením a dovršením procesu myšlení - nastává pocit vnitřního blaha z vykonaného dobra.

Schopnost rozumného uvažování, sílu vůle, čest, dobro, blaženost, vědění, umění a dobré skutky hledáme nejen pro ně samé, nýbrž pro vlastní vnitřní štěstí a prožívání rozkoše. Je to cesta k dosažení vyššího dobra tohoto světa využíváním přirozeného řádu věcí, cíle nadpřirozené blaženosti. Směřuje-li vůle k rozumnému poznání dobra, zvyšuje se její vznešenost, protože všechny její lidské schopnosti jsou k němu obráceny. Sám rozum, je-li vůlí správně veden, představuje směřováním k dobru nejlepší schopnost duše. Úroveň rozumu je závislá na vzdělání, zkušenostech a schopnostech, nabytých působením vypěstované síly - ctnosti.

(72) Nejdokonalejší lidskou činností je aktivita rozumu. To platí za předpokladu jeho fungování v závislosti na využití vypěstované síly ctnosti k řízení vůle i smyslovosti - přemýšlení a konání se děje v přirozeném rytmu. Taková činnost nemůže směřovat ke zlu.

V porovnání ke všem ostatním duševním schopnostem zaujímá rozum přirozené výsostné postavení. Jeho schopnost poznávání se uskutečňuje jako následek chtění vůle. Na skutečnosti, kterou člověk poznává rozumem, jsou závislé téměř všechny jeho ostatní schopnosti. Za těchto okolností může být každý životní cíl dosažen pouze rozumem, k němuž se ostatní schopnosti aktivně připojí. K tomu ovšem člověk musí umět ovládnout kázeň svého ducha a nepřipustit jeho lenost a únavu. Předpokládaná síla a vytrvalost je ovlivňována úrovní vzdělání a působením rozumu a vůle, jež byly cílevědomě vedeny ke zdravé aktivitě.

Smyslem lidského konání je rozumová činnost, jejímž cílem je dosažení vysoké kultury duševního dění. Rozum vede k probuzení a rozvoji duševní síly, zasahující do procesu výstavby kulturního chování ve vztahu k přírodě. Vlivem vyšších sil rozumu přesahuje člověk svými duchovními schopnostmi nižší smyslový život. Silou ducha poznává skutečnost včetně pravé povahy přírody a jejích rozličných jevů.

Kulturní působení člověka pro obecné blaho vyžaduje, aby každý jednotlivec předem eticky zušlechtil sám sebe. Jeho vyšší rozum, vyjadřující se lidskostí a směřující ke kultuře jako cíli, ovládne celou životní skutečnost a její obsáhlou základnu etické stránky bytí.

(73) Vyšší, mravně ušlechtilý rozum nesouhlasí s násilím a důrazně ho odmítá. Čím je člověk rozváznější, tím dokonalejší je každý projev jeho svobodné vůle, takže svým protinásilným postojem potírá uvolněné mravy a nižší pudy.

Zvláštní kombinací drzosti a fanatičnosti se vyznačují lidé nedokonalého vzdělání a dědičně zatížení jedinci. Je pro ně charakteristické, že se často sami nabízejí a hrnou do funkcí a aktivit, které mají co dělat s metodami represe a násilí (vyšetřování, soudy, popravy, rozhodování o násilných činech atd.), aniž by dbali vlastní bezpečnosti.

Takoví lidé žijí jen živočišným životem a jejich chybné životní zaměření jim nevádí. Jsou přímo přitahováni konkrétními hmotnými věcmi, mají k nim neobyčejně mohutný pudový vztah, nedokážou se ovládat, orientovat, zdravě věci posoudit, jednájí násilně a bezohledně. Plnohodnotným duchovním životem žijící vzdělaní lidé jsou jimi utlačováni, takže se často nedokážou prosadit natolik, aby mohli uplatnit své schopnosti pro blaho a prospěch společnosti.

(74) Dobro a zlo ovlivňují veškeré lidské konání od počátků lidstva. Boj mezi těmito dvěma základními lidskými protipóly existuje i u nejprimitivnějších a zaostalých společenství. Zdravě žijící divoši mají smysl pro čest, pravdu, poslušnost, spravedlnost a mravní zákon - a na druhé straně se u nich vyskytuje zlo, které stejně jako u civilizovaných lidí je plodem nevědomosti a nevzdělanosti, vzniklé z chybné výchovy a vzdělání. Všude na světě existuje neustálý boj mezi dobrem a zlem.

Dobro je plodem čistého rozumu - zlo vzhází z rozumu nedokonalého, temného. Lidé jsou nositeli dobrých vloh i náchylností ke zlu. Obojí je zakódováno v genech, zárodečně dědičné hmotě po rodičích i dřívějších předcích. Jak jsem uvedl ve své knize „Nové základy experimentální psychologie“, v člověku se mnohem snáze probouzejí dispozice ke zlu. Kdesi hluboko v duši člověka se skrývá dravá šelma, která, je-li nedokonalou výchovou probuzena, se dá jen těžko ovládnout. Takový jedinec pak hledá vybití svých vášní, touží po násilí a krvi a často se bez rozvahy obrátí proti svým blízkým a jiným nevinným tvorům. To už je pak šelma s rozumem pochybené civilizace, která nejrafinovanějším možným způsobem týrá svou oběť až k úplnému zničení, aby uspokojila své nejnižší zvrhlé vášně.

(75) Vyšší rozumová schopnost člověka vyvádí z nevědomosti, která je v podstatě nedostatkem povinné znalosti, nezbytné k udržení mravní čistoty. Jestliže člověk svého ducha úmyslně a vědomě nevzdělává, zůstává přesto za své činy odpovědný.

Zdravý rozum a pevná vůle rychle probouzejí vrozené potenciální schopnosti ke zdravému uplatnění v budování lidské existence.

Vůle následuje poznání rozumu. Aktivitu vůle určuje rozum tím, že dokáže stanovit vztah jakékoli věci k ideálu, k němuž vůle přirozeně směřuje. Vůle však může přimět rozum k myšlení, ale nedokáže dosáhnout jeho souhlasu k něčemu, co odporuje jeho přirozenému vidění - v případě vzdělaného rozumu ani k násilí. Vyšší rozum reflektuje sám sebe i svou aktivitu, takže uvažuje, a tak může svou činnost řídit a určovat.

Nižší rozum (vegetativní a smyslová schopnost) sleduje jen pudová poznání a slouží choutkám těla, nerespektuje zřejmý nepříznivý vliv na tělesné i duchovní zdraví - není schopen rozumové úvahy. Naopak vyšší rozum je schopen poznávat charakter věcí a jejich

hodnotu hlouběji, než ji vnímají vnější smysly. Proto musí být smyslové vnímání podřízeno kontrole vyššího rozumu.

(76) Idea - myšlenka vzniká z rozumu. Vede k vykonání činu, a to důsledně v jejím smyslu a jejího cíle - aktivity tohoto druhu je však schopen jen vyšší rozum. Nejedná se ovšem jen o fakt vědění v rozumu, nýbrž o řízení, pocházející z abstraktní schopnosti vyššího rozumu. Jde o tzv. vyšší praktický rozum, který vede k činu, nikoli o rozumové uvažování, které se spokojuje jen s aktem poznání. Nepřesné pojmy a nejasné ideje pocházejí z rozumu nižšího.

Závěry a poznatky jsou výstupem úvahového rozumu z prvních základů poznání. Přirozený zákon (první praktické principy), jímž se řídí lidské jednání, je však pro praktický rozum objektivním měřítkem mravnosti.

Unikne-li nějaký úkon myšlení rozumovému vedení, nemá dostatečnou lidskou hodnotu - je mravně závadný. Jde zejména o úkony, jimiž člověk škodí a ubližuje nevinným. Ty však pocházejí z nižšího rozumu.

Mravní jednání pomáhá rozvoji duševních hodnot jednotlivce i společnosti, takže vede k dosažení vysoké úrovně humanity, kultury a morálky, ale i k rozmachu vývoje techniky, ekonomiky a sociálního citění. Není-li proces rozvoje vědy a techniky veden vysokou kulturou ducha, spěje ke zkáze lidstva.

Rozumová schopnost duše řídí vnitřní i vnější, tedy v podstatě celý společenský život. Tento princip vyšších duchovních úkonů vede k blahobytu, charakterizuje ho vysoká zdatnost a schopnost poznávat celou skutečnost bytí.

Hledáním, poznáváním své vlastní bytosti člověk utíká z prázdnoty a zdání k podstatnému a pravému životu. Základním úkolem aktivity rozumu je pozvednout život na vyšší stupeň dokonalosti. Vyšší rozum odvádí duši od nedokonalého řemeslného myšlení.

Životy jiných lidí jako vzory člověku neslouží. Nevedou k jeho spokojenosti, protože vycházejí z živočišného principu. Člověk je dokonalý pouze vysokou hodnotou vzdělaného etického rozumu.

(77) Odříkání a sebezapření má nezastupitelný smysl - zpevňuje vůli a probouzí sílu ducha. Rozum a vůle nejsou člověku dány k honbě za uspokojováním tělesných žádostí. Ducha ubíjí, převáží-li v něm tělesnost.

Velikost ducha je třeba posuzovat podle myšlenkové konstrukce. Hybnými silami jeho schopností jsou rozum a vůle. Každý člověk je plně odpovědný za své činy právě proto, že má rozum, svobodnou vůli a respekt k přirozené zákonitosti v sobě samém.

Moudrost vychází z vyššího rozumu. Jinak jednají lidé primitivní, jinak moudří. Vyšší rozum a vůle, prosycené mravní odpovědností, jsou ve spojení s podvědomou činností, v níž jsou uloženy všechny schopnosti a dokonalosti.

Štěstí je produktem činnosti ducha a jeho vyššího rozumu. Každá práce, jíž člověk naplňuje své poslání, úkol a povolání je zdrojem štěstí. Vyšší úroveň štěstí člověk dosáhne spojením práce s ctností - povinností a láskou k bližnímu. K tomu velmi pomáhá aktivita vůle v rozhodování o prostředcích, určených k dosažení cíle štěstí.

Rozum má význam pro činnost i proto, aby byl člověk schopen dosáhnout určeného cíle a viděl zálibu i v usilovné práci. V tomto ohledu lidé potřebují i zábavu a smyslové záliby k vyvážení smutků a bolestí a také k regeneraci své duševní síly. Tak jako tělo potřebuje po namáhavé práci odpočinek, musí se naučit relaxovat i lidský duch.

Vůle svobodně chce, nebo nechce - člověk jako nositel svobody ducha se rozhoduje sám. Objektivní i subjektivní pohnutky jsou pro oba případy shodné a nechávají vůli vnitřní nerozhodnost až do okamžiku úkonu vůle. Ten není ani nutný, násilný, ani není určen předchozími podmínkami - vůle vychází jen ze sebe samé.

Rozhodnutí chtít nebo nechtít je závislé na rozumu a jeho úsudku. Vůle směřuje k cíli - dobru, který jí předkládá rozum. Svobodné rozhodnutí sice spočívá v inteligenci, avšak patří výhradně vůli. Je-li inteligence (rozum) na nízkém stupni, podlehně člověk živočišným vášním a pudům. Za sílu svého ducha odpovídá každý jedinec sám. Každý úbytek duchovní síly je jen v jeho moci. Pak se z něho stane pouhé slabé individuum snadno podléhající pudům a vášním. Vzdor tomu je však jeho konání svobodné a nese za ně plnou odpovědnost.

(78) Úkon rodící se v mysli je už něco, co je, a nikoli jen co být může, proto podléhá vědomí. Je-li či není vznikající úkon vykonán, je dílem svobodného rozhodnutí. Vědomí svobody je vědomím síly částečně upotřebené a částečně upotřebitelné. Proto provedení či neprovedení je známkou schopnosti, která se svobodně rozhoduje.

Svobodný úkon vzniká z objektivních pohnutek a účasti vůle, která je k provedení rozhodující - dává svůj souhlas. Čím dokonalejší je rozumová rozvaha, tím svobodnější je úkon vůle.

Předběžný vznik úkonu vůle je závislý na smyslové představě věci, z čehož se rodí sympatie nebo odpor. Tyto spontánní projevy budí úvahovou aktivitu přemýšlení o prospěchu nebo škodlivosti předmětu, jenž je podroben analýze a porovnání hodnoty věci a jejího užitku - dobra. Shodná pro a proti se projevují i ve vůli.

Každá smyslová rozkoš škodí tělu, a je tedy proti lidské přirozenosti. Co je dobré pro jednu schopnost (kouření, hry, nevhodná strava), není vždy dobré pro celou bytost a její rozumovou přirozenost.

Rozhodne-li se vůle proti rozumu ve prospěch pudů a vášní, je to známkou její slabosti, nedostatku a zneužívání svobody.

Svoboda je vlastností inteligence a vůle a jejím prostřednictvím člověk může rozhodovat o svém životním určení. Nedostatek inteligence se projeví nedokonalým využíváním svobody a tvorbou nekvalitních rozhodnutí.

Pasivní, nerozvážní a nesamostatní jedinci využívají svobodu jednání a chtění nesprávně. Duchovní úkon je dokonale lidský jen tehdy, je-li vykonán po zralé úvaze a svobodně. Určujícím prvkem úkonu vůle je rozum, jenž mu stanoví správnou podobu a smysl (např. pohyb ruky při psaní, oblékání, vykonání dobrého skutku obdarováním potřebného, nebo naopak fyzické ublížení někomu) podle toho, jaký byl v mysli stanoven cíl.

Pro rozumnou bytost je příznačné, že její činnost vždy směřuje k určitému mravnímu a věcnému cíli - dobru. K němu je pak vedena láskou a odpovědností. Odměnou pak je radost a zadostiučinění při dosažení vytčeného cíle. Každá dokonalá činnost je zdrojem štěstí, životní jistoty a blaženosti.

Svobodu nelze ztotožňovat s mravní nevázaností a nezávislostí na mravním zákonu. Mravní zlo je dokladem slabosti a nedokonalosti lidských schopností - je popřením a zneužitím svobody. Čím důslednější je mravnost, tím dokonalejší je vnitřní svoboda a rozhodování vůle.

(79) Mravní zákon je v každém člověku. Jeho spolehlivou kontrolou při překročení mravních zásad je svědomí. Jedná se o zákon přirozený, který člověk nevytváří, nýbrž konstatuje jeho existenci. V zájmu čistoty duše je třeba se v jeho dodržování vědomě a denně cvičit.

Ze zákonů, jakožto prvotních principů, člověk usuzuje deduktivně a vyvozuje další logické poznatky. Tím je stále doplňován systém ideální morální lidské pospolitosti, vzájemného porozumění a spolupráce při vytváření dobra.

Rozhodnutí vůle předchází myšlenková úvaha o tom, co se nejvíce blíží spravedlnosti a ideálnímu dobru jednotlivce i společnosti. Praktický rozum poměřuje vhodnost rozhodnutí s ideálním dobrem. Proto se může stát, že rozhodnutí rozumu z určitého pozitivního pohledu může být v poslední chvíli změněno zvážením jiné negativní souvislosti či argumentu. Teprve pak vůle skončí rozhodovací proces a stanoví, jak jednat.

(80) Svědomí je závěrem úsudku praktického rozumu. Nedá se převychovat - může jen degenerovat.

Schopnosti svobody rozumu a vůle jsou velmi slabé u lidí trpících alkoholizmem, pohlavní výstředností a jinými neřestmi, degenerací, dědičnými nemocemi apod. Je tomu tak i přes to, že v člověku navždy uložené všeobecné mravní zásady nelze z lidské bytosti vypudit, neboť jsou jako přirozený zákon vsazeny do lidské mysli. Opravdového mravního jednání však jsou schopni pouze jedinci vzdělaného rozumu a pevné vůle.

Přirozený zákon je základem praktického rozumu a jeho respektováním a aktivizací rozum nabývá schopnosti řídit se jím při veškeré činnosti. Jakmile se však objeví úchylnka, zasahuje mocná rozumová kontrola - svědomí. Je to úkon praktického rozumu, jímž je přirozený zákon aplikován na konkrétní jednání. Svědomí znamená vědění, spojené s úkonem uplatnění zásad při jednotlivých činech.

V případě, že se čin neshoduje s morálním vědomím a cílem, obsahuje úkon svědomí přesvědčování, obviňování, výčitky i pokárání. V opačném případě působí svědomí radost a dovede pochválit.

Je zřejmé, že svědomí je dokonalé vědění a znalost ideálu, mravních zásad i samotného skutku.

Svědomí je úkonem praktického rozumu - vědomí o správném jednání a jeho závaznosti. Je kontrolním prvkem rozumu zahrnujícím vědomí mravní hodnoty nebo špatnosti uskutečněného činu. Podporuje úkony rozhodování vůle vykonat jen to, o čem má člověk dokonalou mravní jistotu - je měřítkem mravnosti.

I v tomto případě rozum řídí a vede, vůle následně rozhoduje.

Jednání proti mravnosti je činem proti lidské přirozenosti. Ve svědomí pak působí vědomí viny, zvrácenosti a úzkosti. Výchova, která nevede k uznání viny a trestu, je škodlivá. Za činy proti přirozenému zákonu je člověk plně odpovědný, protože se k nim rozhodl ze své svobodné vůle.

Měřítka mravnosti v člověku působí zčásti autonomně, protože vychází z rozumu, závislého na vyšším měřítku věčného zákona. Z něho rozum nabývá schopnost správně rozhodovat o dobru a zlu.

Mezi rozhodováním vůle a vykonáním činu může dojít k rozporu, takže zamýšlený čin není vykonán. Vůle totiž nehodnotí jen úmysl a jeho hodnotu, ale také prostředky, které budou zvoleny pro vykonání činu. Teprve syntézou těchto dvou aktů vůle rozhodne, zda ano, či ne. K uskutečnění činu mnohdy nedojde vlivem slabosti vůle nebo působením silnějších vlivů smyslového světa.

Jestliže dojde k pevnému rozhodnutí vůle, je její mravní úkon již úplný. Samotným rozhodnutím vůle byl úkon vnitřně už vykonán, takže bylo dovršeno mravní dobro nebo zlo.

4. Vášně a city

(81) Vášně jako projevy snahového smyslového napětí existují díky neustálému dynamickému pohybu duše, v níž vznikají z představ dobra a zla. Důsledkem jejich vzniku jsou organické změny v duchovním dění: dobro člověka uspokojuje, zlo se mu protiví. Ve vášních je ukryta mocná životní síla, nabádající člověka, aby se zabýval především uspokojováním zálib a vášní. Ty však jsou obvykle produktem nižšího animálního myšlení.

Vůle se projevuje afekty a vyššími city, podle toho, k čemu je disponována po rozumovém úsudku.

Vášně a afekty patří do nižší duševní činnosti. Oba jevy mají společného jmenovatele - jsou zpravidla rozumem nekontrolovatelnými projevy. Vznik jim dává vůle svým dobrovolným chtěním probudit je a využít jejich intenzity k uspokojení zálib. Rozumem řízená vůle je však většinou schopna je ovládnout. Jedinci vedení citem se však logikou bdělého myšlení neřídí.

Vášně vládnou výbojnou energií, napomáhající intenzitě lidských úkonů a snaze po dosažení dobra. Vzdělaným rozumem mohou být ovládnutelné. Avšak u člověka primitivního a nevzdělaného mají tendenci ke zlu.

Síla vášní má pro člověka značný význam, neboť ho nabádá k dosažení toho, co miluje. Aby se však neprojevovala, jen nízkými úkony, je nutné zušlechtovat vášně duchovními schopnostmi, rozumem a vůlí. Podaří-li se podřídit je duchu, jsou připraveny poskytnout sílu k vykonání dobra pro sebe i pro společnost - v duši se pak rozhostí pocit blaha, štěstí, radosti

a rozkoše. Přesto však je třeba se jim bránit a nahradit je stejně rychlým myšlenkovým hnutím - intuicí.

Existují vášně, které je možné využít jako obrany proti všemu zlému a proti rušivým zásahům do vzájemného lidského soužití. To znamená, že např. nenávisť lze použít jako zbraň proti skutečnému zlu a nízkosti - tím i tato negativní lidská vlastnost může přispět k pevnosti a rozhodnosti jednání proti mravnímu úpadku.

Z faktu, že lze vášni využít dobře nebo špatně, usuzuji, že jsou samy o sobě skutečnou mravní duchovní silou. Projevují se jako duševní napětí vyvíjené k podpoře činnosti. V běžném individuálním i společenském životě se vášnivý člověk lépe a důsledněji orientuje. Vášně je živelná životní síla, která se dá sebevzděláváním, rozumem a vůlí využít k intenzivní a pozitivní činnosti. V případě, že schopnost sebevzdělávání chybí, nemůže být rozumu a vůle užito správně. Proto pozor! Existuje jen krůček k uplatnění vášně jako uspokojení smyslného chtění! Vášně pak dokáže ničit život, vnitřně člověka deptat, rozdvojit mysl a zpusťovat všechno, co mělo být mravní, krásné a dobré.

(82) Na různorodost vášní má vliv lidská obrazotvornost. To, co existuje v mysli jako příjemná či negativní fantastická představa, působí shodně i na projevy vášně. Stačí, aby v člověku vznikla představa věci a ihned v něm vyvolá vášnivou touhu, nebo naopak odpor. Proto musí být pod kontrolou mravních sil a duševní pohotovosti vůle, rozumu a jeho úsudku. Tento zásah ve smyslu rozumového vedení však musí přijít včas, jinak si vášně vybere svou daň na nevinných obětech.

Neuspořádaná a neovládaná fantazie je počátkem všeho zla. Proto je nutné tuto dvousečnou zbraň spolehlivě ovládat a obrazotvornost v duši vychovávat už od dětství - pak člověku vydrží v dobré kvalitě po celá léta. Každý čin, zlý i dobrý, začíná totiž představou.

Se stejně zvýšenou pozorností je třeba zacházet i s pudy. Sice je nesmíme bez rozmyslu odmítat, ale ani je podporovat a bezmyšlenkovitě vyhovovat jejich žádostem. Musíme připustit reálnou možnost životních poklesků a odmítnout každé pokrytectví, protože člověk není anděl a snadno podléhá svodům. Jestliže však duše vyznává čisté ideje a má vyšší duchovní cíle, dospěje k nim i přes občasné nahodilé poklesky.

Nejen vášně a celý vnější smyslový život, ale i vnitřní duchovní činnosti (fantazie, pudy, paměť) musí být podřízeny vedení rozumu a vůle. Jen tak může mít smyslový svět vlastní podíl na rozumném jednání, etické kráse, mravním dobru a užitečně přispět k soustředění dostatku duševního materiálu, jež bude duše využívat pro svou činnost. V opačném případě se do duše vkradou zmatky, nepojmenovatelné dojmy, nálady prázdnoty a neuspokojení - pak dochází k duševní nevyrovnanosti a často až k duševní chorobě.

(83) Duševně onemocní většinou jedinci nedostatečného a chybného vzdělání, nabytého nesprávnou až úchylnou výchovou, takže jejich poznání je v rozporu s přirozeným životním řádem. Mají obvykle slabou vůli a chatrnou rozumovou schopnost. Neumějí se vyrovnat sami se sebou, obtížně rozeznávají chyby a vady. Neznají přirozené zákonitosti, ani povahu a vlastnosti své duše. Tápou, neboť jejich nedovzdělaný neprobuzený duch a rozum nevydrží žádný duševní odpor. Nemají dostatek obranných prostředků proti vnějším nezdravým vlivům, které se nakonec osamostatňují v nebezpečné komplexy. Duše jimi bývá stržena k chorobnému vývoji jejich individuálního JÁ.

Prevenenci proti duševní chorobě je třeba založit na poznání přirozenosti soustavně vzdělávaného lidského ducha, jenž jako jediný může být v tomto procesu hlavním činitelem. Duševně onemocní zejména lidé malomyslní, neschopní pochopit a vyznávat základní zásady duchovního života.[04]

(84) Nedokonalost rozumu lze sebevýchovou, vůlí a cvičením napravit. Vzdělání je dobrým předpokladem k jeho aktivizaci. Pak bude rozum opět schopen řídit veškeré duševní dění jednak k dosažení skutečných praktických poznatků, jednak k aktivizaci duševní schopnosti vyvozovat z nich závěry, a tak zdokonalovat celkové vědění.

Vědění je zdrojem každé lidské činnosti, tedy i vědeckého bádání. Zvládnutí jednotlivých vědeckých disciplín je podstatně rozšiřuje a zkvalitňuje. Rozum tím nabývá inteligence - duchovní síly, vybavené pracovní myšlenkovou zdatností jakožto předpokladem pohotového a vždy správného jednání. Člověk tak nabývá jistoty a zběhlosti pro duchovní etické úkony. Jen lidé nevzdělaní, líní a lhostejní nejsou pro mravní jednání dobře připraveni - postrádají duševní dokonalost.

Dokonalé vědění se neobejde bez soustavného opakování, činnosti a cviku. Stálý pohyb mysli a duchovního dění vytváří předpoklad k pevnému a mravně hodnotnému duchovnímu úkonu. Tato schopnost sídlí v mysli, ve vůli a rozumu. Uvedené dokonalé duchovní dispozice nelze zneužít ke zlým skutkům. Je to trvalý stav duchovní schopnosti člověka jako nositele ctnosti k mravně dokonalému jednání.

Nemůže špatně jednat člověk duchovně a mravně zdatný. Takový jedinec dokáže mírnit své vášně a ovládat je dokonalostí svého rozumu a silou vůle. K téměř absolutní zdatnosti mohou být vypěstovány zejména úkony vůle - spravedlnost, radost, statečnost, jimiž člověk nabývá vnitřní klid a vyrovnanost.

5. Královna ctností

(85) Vzdělaný rozum je sídlem veškeré lidské ctnosti. Jeho moc je nezměrná. Podporuje kvalitu duševního dění, vede k mravným činům a pomáhá významné duševní schopnosti - ctnosti svědomí. Pro lidské konání má nedocenitelný význam. Střeží čistotu duševních schopností, takže ji lze považovat za královnu lidských ctností.

Rozumný člověk se vyznačuje schopností správného uvažování o tom, co je pro něho dobré a životu prospěšné.

Rozumnost je praktický, pevný a čínorodý stav, schopný pravdivého úsudku o věcech dobrých i zlých. Liší se od vědění a moudrosti, jež jsou předmětem myšlení. Odlišný charakter má i umění, znamenající tvoření ve hmotném světě, kdežto rozumnost je schopností duchovního jednání. V této souvislosti má zvláštní postavení vášeň. Ta se obvykle nestaví proti úsudku rozumu, neznehodnocuje jeho myšlenkové soudy (např. matematické, přírodovědecké apod.), avšak snaží se upravovat rozumové úsudky o konkrétním projevu lidského jednání.

Praktická rozumnost je čínorodou vlastností, poskytující člověku dispozici k správnému jednání podle pravdivých etických rozumových úsudků. Jejím cílem je dovést člověka k tomu nejlepšímu, po čem touží, avšak jen v tom smyslu, že neuškodí jiným jedincům nebo společnosti. Je to praktická vlastnost vycházející z faktu, že člověk s dostatečnou praxí v jednání o konkrétních věcech dokáže nesrovnatelně více než člověk, který o těchto věcech pouze ví.

Bez rozumnosti jakožto lidské ctnosti by nebylo možné dosáhnout správné záměrné volby vůle ani o podstatě věci, ani o prostředcích k jejímu uskutečnění.

Vysoký stupeň ušlechtilosti lidského jednání předpokládá dostatečné poučení o vlivu rozumnosti jako vlastnosti, potřebné k etickému jednání.

(86) Spravedlivé zákony dokáže stanovit jen vzdělaný rozum. Za takové lze považovat všechny lidské zásady, respektující vytváření a zachování společného blaha. Spravedlivost je stálou ctností a odhodlaností vůle každému dopřát jeho právo. Působí na vztahy mezi lidmi v očekávání, že dojde k jejich vyrovnanému poměru.

Spravedlivost jako vlastnost a ctnost není jen v myšlení, ale také ve vůli. Spravedlivý člověk je ten, kdo správně jedná - nikoli ten, kdo poznává. Vzájemná spravedlivost vede k úplné rovnosti. Kde je rovnost a rovnováha narušena, vzniká bezpráví.

Bezpráví se dopouští člověk, který dává více nebo méně, než se patří, než odpovídá spravedlivosti. Ta totiž všechny nerovnosti přesně a věcně vyrovnává tak, aby odpovídaly společnému blahu.

Spravedlivý řád vychází ze vzdělaného rozumu. Nemůže vzniknout sám od sebe, protože není schopen si vnuknout bytí. Zaznamenejme význam vzdělaného rozumu a pevné vůle podle jejich schopnosti ovládnout úzkost, strach, nenávisť, závist, pýchu, lež, zlo, nemoc, chudobu, bolest, smutek, smyslné neřesti, zbabělost, hrubost, protivenství, utrpení atd. Proto chvalme svůj rozum a vůli a soustavnou výchovou a vzděláváním prohlubujme jejich kvalitu.

Rozum je nástrojem cenným i nebezpečným. Jednak ulehčuje a povznáší lidský život, jednak může působit zhoubně. Nebezpečím pro společnost je vyspělý rozum bez vnitřní hluboké mravnosti. Dokonalý mravní rozum však v sobě má dostatek síly nepodlehnout zlu a neúnavně proti němu bojovat. Ze vzdělaného rozumu se rodí víra, naděje a láska. Zahrnuje v sobě i vytrvalost, která člověku nedovolí podlehnout dlouhodobému utrpení a obtížnému zlu. Podlehne jen zbabělec, který tak může dospět až k sebevraždě.

(87) V dokonalém a vzdělaném rozumu mají původ následující významné lidské ctnosti:

- statečnost, využívající jisté formy rozumného zanícení k nabytí odvahy proti hrozícímu nebezpečí
- rozhodnost, projev zmužilosti a velkomyslnosti rozumně, odvážně a v pravý čas zasáhnout ve prospěch spravedlivé věci a dobra

- velkorysost, nenásilná zbraň proti vši malichernosti, rozumové zaměření na podstatné záležitosti života

- štědrost, projevující se schopností pomoci potřebným - je protipólem marnotratnosti a lakoty
- velkomyslnost, spočívající ve zdravém sebevědomí a respektu k názorům jiných lidí.

Velkorysý člověk je schopen tvořit velkolepá díla sloužící rozvoji společnosti. Pro dobrý účel a radost dokáže ochotně vynaložit duchovní sílu i hmotné prostředky - je si vědom nedostatku mravního charakteru lidstva jako celku.

Vzděláním kultivovaný rozum vede k zachování odpovídající míry v myšlení a jednání člověka, k potírání nerozumných složek ducha, nevázaně se vyžívajících v negativních tělesných a smyslových požitcích.

(88) Nevázanost se týká zejména těch, kdož se radují z neštěstí a bolesti druhých - to je už nelidská bezcitnost, vznikající z otupělosti rozumu.

Její sesterskou odnoží je požitkářská nezřízenost v jídle, pití a dalších nedobrych vlastnostech, jež nerozumně překračují přirozenou zdravou míru.

(89) Člověk obdařený velkomyslností je sebevědomý a dbá nejen své cti, ale také cti svých partnerů i protivníků. Musí být dobrý - jinak bude směšný i sám sobě. Je nemožné dosáhnout velkomyslností bez duchovní dokonalosti. Zahnuje to i umění nevydávat se bezhlavě v nebezpečí, být ochotný, přívětivý a mít respekt ke skutečným autoritám.

Velkomyslné sebevědomí je dar využitelný k dosažení pravdy. Takovému člověku nejde o slávu, přehlédne, když mu není poděkováno za poskytnutou službu, není mstivý a nesnáší obecné příkoří. Snaží se o získání krásy a ušlechtilosti bez ohledu na případný zisk.

Velkomyslnost se nesnáší s nadutostí. Ta je nebezpečnější než malomyslnost, neboť je pošetilá a nesmyslná zcela vědomě. Z každého dobrého úkonu své duchovní síly a mravní čistoty by se měl člověk umět radovat - povzbuzuje tím své vědomí k hledání dobra.

(90) Rozumové vůli člověka je vlastní psychologická indeterminace (zpochybnění přírodních a společenských jevů), předpokládající, že se člověk může vyhnout vnějším vlivům působícím na jeho myšlení i tělo. Takový jedinec je přesvědčen, že záleží jen na něm samém, rozhodne-li se pro čin dobrý či špatný. Člověk se rozhoduje sám - je pánem své vůle, ale nese za své rozhodování plnou odpovědnost.

Při rozhodování vůle působí city a vášně, jež jsou organickou součástí celosti člověka, celé jeho osobnosti. Mnohdy jsou mocnější než sama myšlenka. Pak jim ovšem vůle ke škodě věci podlehne. Přesto vezme, že vůle tíhne k rozumnému - k dobru.

Soustavným vzděláváním dospěje vůle k pevnosti a síle, takže ovládne nejen ostatní duševní schopnosti, ale i sama sebe. V takovém případě je duše připravena energicky určit směr k realizaci činů, které myšlenka rozumně stanovila.

Životní energii, vycházející z nepřetržitého pohybu a dění duše, lze koncentrovat záměrným cvičením a výchovou k nabytí pevné vůle. Praktický rozum pak vůli řídí k dosažení jím stanovených životních cílů.

6. Vůle - vliv autosugesce

(91) Na získání silné vůle musí mít člověk opravdový duchovní zájem.

Lidé slabé vůle jsou přecitlivělí a prchlíví - jsou ve vleku svých animálních žádostí. Charakterizuje je váhavost, nestálost, náladovost a nerozhodnost, nedovedou se podřídit disciplíně a přizpůsobit stálému zaměstnání. Je u nich pozorovatelný rozklad vůle, u níž obvykle nedochází k součinnosti jejích jednotlivých složek - prvků, představ, cílů, motivů apod. Postrádají rozumové ideje a jednají podle povrchních nápadů. Zřídka kdy ovládnou svá první myšlenková hnutí a jsou neobyčejně přístupní cizím vlivům.

Je možné říci, že slabomyslní a hysteričtí jedinci projevují oslabené duševní funkce, takže nedovedou udržet v rovnováze vlivy změn prostředí. Často se straní společnosti a žijí jen svými vnitřními nedokonalými myšlenkami, takže nemají schopnost se správně rozhodovat.

Člověk je tvor společenský - společnost ho formuje a poskytuje jeho duševním schopnostem příležitost k rozvinutí. Daří-li se jim, mohou dosáhnout úrovně, ve které se dílčí ušlechtilé představy stávají inteligencí v oblasti poznávání, činů a vůle jako celku.

Slabá vůle se důsledkem neschopnosti člověka nedokáže podřídit společenským vlivům. Kdo to však umí, pěstuje silnou vůli a vyvíjí se v plnohodnotnou osobnost, jejíž další individuální tělesný a duševní rozvoj je odrazem společenského vývoje.

Pěstování pevné vůle vyžaduje soustavnou tělesnou a hygienickou výchovu, do níž patří správná výživa, nezbytný odpočinek, tělesná a duševní cvičení, jimiž mozková kůra sílí. K úspěchu je nutné přispět záměrným sebezpoznáváním, jemuž se daří častým cvičením koncentrace v přísně střeženém klidu. Při tom je třeba si několikrát denně opakovat slova „já jsem“, nebo si je alespoň v duchu myslet. Tato autosugestivní metoda posiluje trvalé vědomí sebe sama a dává nitru pocítit vznikající silné JÁ.

Lidské bytí je určováno vědomím, takže dodnes rozšířený názor, že vědomí je řízeno a určováno bytím, je mylný.

(92) Pozornost zvyšuje intenzitu duševního dění, k nabytí silné vůle musí být proto záměrně pěstována. Dokonalá pozornost je schopna soustředění prostřednictvím vůle. Jako jeden z jevů vědomí je pravidelně doprovázena fyziologickými stavy a vzbuzeným duchovním napětím, čímž se posiluje šedá mozková kůra.

K získání silné vůle musí člověk být schopen sebezapření a násilného soustavného sebezpřemáhání. Takové ovládnutí sebe sama přemáhá fyzickou slabost a pozitivně působí na

pevnost vůle. Účinnou posilující metodou je na určitou dobu zachovat nehybnost těla a posléze i ducha.

Vůli je možné cvičit k pevnosti a pružnosti stejně jako sval. Předem je však nutné důkladné poznání povahy a zákonitosti vůle - uvědomění, že duše poskytuje dispozici cítit, vnímat a jednat. Pochopení smyslu a nezbytnosti jednotlivých cvičení je k zahájení procesu výchovy vůle nutné.

S duší a v souvislosti s ní i s vůlí je třeba zacházet obezřetně, jasně a přesně, takřka poručnický. K posílení vůle dojde, nevšímá-li si člověk nepříjemných pocitů a malých bolestí - musí je umět překonat.

(93) Zaručená pomůcka k posílení vůle: učinit alespoň jednou za den něco, k čemu se člověk musí nutit! Výchova vůle záleží v pravidelném opakování a důsledném ovládnutí vlastních myšlenek. Vůle nabývá jistoty a pevně síly naprostou vnitřní kázní.

Jinou spolehlivou metodou je cvičení pohledu očí do středu kořene nosu svého obrazu v zrcadle při pravidelném hlubokém dýchání po dobu 5-15 minut. Přitom je třeba udržet v mysli myšlenku: „Má vůle sílí!“ Člověk si tak zvykne dívat se každému pevně a zpříma do očí.

Vůle sílí neochvějným potlačováním žádostivosti, vášní a chtíčů. Za příklad může posloužit:

- celodenní dodržení polomlčenlivosti a v mysli udržovaná myšlenka: „Mám pevnou a neochvějnou vůli!“
- dodržení úplného celodenního půstu jednou týdně.

Všechna malá i větší sebezapření a potlačování přání patří k prvkům posilujícím vůli. Také všechna nevyhnutelná zla, protivenství a nehody se musí stát příležitostí k úplnému ovládnutí reakcí na ně. Jsou vhodným, i když vynuceným prostředkem ke cvičení pevnosti vůle a odporu proti nenadálým starostem a problémům.

Vůli nesmírně pomáhá plnění vlastních úkolů vyžadujících sebezapření, např. být celý týden zdvořilý, laskavý, ohleduplný. Kdo dokáže překonat sám sebe, zvyšuje sílu a moc své vůle a její připravenost přispět k tvůrčí činné schopnosti.

(94) Sebeovládáním se člověk uzavře před škodlivými myšlenkami, nedělá mu potíže pozdržet nebo úplně zničit ukojení pudových představ a afektů - stane se jen duchem a vůlí, pánem nad sebou samým. Zdravý a pružný duch je dokonale trénován bojem proti neřestem, zlovykům a pudům.

Základem lidské mravnosti je schopnost silné vůle odolávat vášním. Není-li utužena vůle, chybí síla k odporu. Člověk nesmí své slabosti považovat za modlu, jíž denně obětuje část své duševní vyrovnanosti a klidu. Je nesmyslné si říkat: „Já za svou povahu nemohu!“ To je důkazem změkčilosti a pohodlnosti. Síla k upevnění vůle je v odříkání a překonání životních nástrah.

Nemoci slabé vůle je nervozita. Obrátí-li se pozornost člověka k vnitřním pocitům těla, začíná je tím více sledovat a nevědomky tak působí k jejich stupňování, takže může dojít až k hypochondrii. To je další z příkladů změkčilosti duše, neschopné klást odpor fyzickým pocitům.

Každé fyzické cvičení, utužení a otužování těla současně působí na posilování vůle. Svoboda tvořivého myšlení tak dostává nový kvalitní základ, který v sobě objeví každý, kdo je vystaven nezbytnosti sebezapření a nebezpečí náporů zla. Jaké vlastnosti má lidská vůle, takové jsou i vlastnosti charakteru.

(95) K dosažení odolné a silné vůle je třeba učinit jasné a pevné předsevzetí o pravidelném a neúnavném procvičování následujících vybraných autosugescí. Je třeba si je opakovat 15-20 x ráno a večer - každý den vždy jen jednu!

- Odmítám všechny své starosti a vnější nepříznivé podněty!
- Mé chtění je jasné, zřetelné a je mi rozkazem!
- Správně regulovaná duševní energie mě vede přímo ke stanovenému cíli!
- Budu odvážně a trpělivě snášet životní nástrahy s vědomím, že nejlepší obrana je útok!
- Mé vědomí je naprosto určité a jasné - započatou náročnou zkoušku dokončím!
- Dosahuji stavu dokonalého sebeovládání!
- Zbavuji se neužitečných představ a dojmů!
- Neobyčejnou silou svého soustředění dosáhnu cíle!
- Nabývám silné vůle, která přemůže všechny životní překážky!
- Mám pevnou vůli, která zdokonaluje můj rozum a paměť!
- Jsem odvážný a mé myšlenky se ubírají přímými cestami!
- Má koncentrace je vysoká, takže dlouho udrží v mysli jedinou myšlenku!
- Nepustím do svého vědomí nezdravé myšlenky!
- Důsledným cvičením své mysli se bráním zlým myšlenkám!
- Pevná vůle je pohotovostí ducha!
- Pevnou vůlí se bráním všem starostem!
- Pevná vůle posiluje mé sebevědomí a vládu nad sebou samým!

- Mé tělo je spolehlivě ovládáno pevnou vůlí!
- Silnou vůlí musím ovládnout strach, smutek, úzkost, hněv, závist a podrážděnost!
- Nebojím se zla a nepříjemností - bojem s nimi posiluji svou vůlí!
- Pevnou vůlí dosahuji vysoké pracovní výkonnosti!
- Dokážu se delší dobu soustředit na jedinou nepohyblivou věc!
- Svou vnitřní energii umím rozvážně vynakládat!
- Zdokonaluji se posilováním své zmužilosti!
- Myslím-li „chci a mohu“, dosáhnu stanoveného cíle!
- Myslím-li „nebojím se“, snadno přemohu strach!
- Nepřemýšlím o nemocech, ale jen o svém zdraví, a vím, že nebudu nemocen!
- Mám silnou vůli a vím, že nikdy nepodlehnu slabosti!

(96) V případě potřeby si může každý sám vytvořit a zformulovat vlastní další autosugesce, jejichž pravidelné procvičování velmi pomáhá pěstovat pevnou vůli. To je současně návod k dokonalému sebeovládání. Chtění a čin musí vytvořit nerozlučné spojení.

Dokud člověk nepozná své síly dokonale, nemůže je moudře a plně využívat. Kdo si pomyslí, že nemůže, nebude nikdy ničeho schopen. Kdo si myslí, že může, mnoho dokáže a vždycky bude skutečně moci a zvítězí sám nad sebou!

Můžeš jen proto, že myslíš, že můžeš!

Do svých mozkových esplan (paměťových buněk) vlož myšlenku, že můžeš, ošetřuj ji a pěstuj častým opakováním. Vracej se k ní a vytvořené esplano postupně vzklíčí, zesílí a stane se mocnou posilou tvé vůle a tvého optimizmu. Chtění tvé vůle pak bude vždy jasné a určité.

Nedokončená práce působí na vůli nepříznivě. Proto je třeba obezřetně určovat své úkoly a nepřipouštět stanovení nespílitelných cílů. Jestliže však už dojde k pevnému stanovení cíle, termínu a postupu činnosti, pak stačí posílit vůli myšlenkou „chci - musím“, která pronikne myšlením a přispěje k uskutečnění původního záměru.

Duše nabývá jistotu a sílu neochvějnou sebezposlušností. Bez ohledu na přítomnost je třeba hledět vstříc budoucnosti s důvěrou ve zdravou a silnou tvůrčí vůli.

Tak jako se tělo unaví namáhavou fyzickou prací, stejné je to i s duší. Vůlí však lze (nejlépe pravidelně) vzbudit dobrou náladu a udržet si ji co nejdéle. Z takové uklidňující relaxační

lážně vyjde duše obcerstvena a posílena. Stejně významně na ni zapůsobí každý šlechtný čin, vedený moudrostí a citem.

Stanoví-li si dokonalá duše dokonalý cíl, jeho uskutečněním posiluje svou akceschopnost a sílu.

(97) Významným prvkem posilování duše je přísná sebekázeň. Člověk nesmí být měkký ani k sobě samému, ani k ostatním. Kázní a rozumnou důsledností lze vůli přimět k přímosti vůči sobě samému i vůči světu.

Rozum je třeba průběžně kontrolovat konfrontací s objektivními a moudrými zkušenostmi a poznatky, ale také s vlastními zkušenostmi a rozumovými úsudky, aby se nedopustil omylu.

Pevná vůle ovlivňuje mravní složku rozumu a uvádí v činnost všechny ostatní duchovní síly, takže je i východiskem služby a pomoci ostatním lidem.

Silná vůle si podmaňuje vůli slabší. Je tak mocná, že zmnohonásobuje své schopnosti a výkony. Stejnou měrou roste i její jistota. Je-li člověk schopen se dokonale ovládat, vyniká nad svým okolím. Není nikomu podřízen, je samostatný a svou převahou přispívá ke štěstí ostatních.

V pevné vůli je člověku dána tvůrčí schopnost - stane se takovým, jakým si přeje být. Silný duch je tak mocný, že si dokáže vytvořit tělo odpovídající hodnotě své duše. Je sebevědomý, takže ví, že svou cenu si určuje jen on sám.

Člověk pevné vůle ovládá své myšlenky i činy. Je vůči sobě zdravě kritický, takže svou duši očišťuje od primitivismu, likviduje duševní slabost a lehkomyšlnost jednání.

(98) Vůle a víra dodávají člověku sugestivní moc. Pod takovým vlivem ztrácí dav schopnost samostatného myšlení a instinktivně přejímá ideje a názory silnější vůle. Předností velkých vůdců je schopnost aktivizovat vůli k prosazení své víry a ideje. Je lhostejné, zda se jedná o víru náboženskou, sociální, politickou či jinou.

Silná vůle ve spojení s vytrvalostí a pevností ve víře je neobyčejně vzácná a nic a nikdo jí neodolá. Ze všech mocných duchovních sil, které má lidstvo k dispozici, jsou vůle a víra nejmocnější a nejneohroženější. Jejich prostřednictvím se úspěšně uskutečňují nejvýznamnější společenské a individuální změny ve všech oblastech lidského života.

(99) V odstavci č. 95 této knihy jsem se podrobně věnoval autosugescím a jejich vlivu na posilování vůle. Vyplynulo z něho i to, že sílu vůle zaručuje trpělivé opakování tvrzení, myšlenek a představ. Účinek autosugestivní metody je nesporný a není rozhodující, zda jde o dav nebo o jednotlivce. Je tím větší, čím jednodušší, stručnější a prostší autosugestivní tvrzení je.[05]

Autosugesce je nutné opakovat pokud možno týmiž slovy a obrazy, aby se v mysli dokonale ustálily. Pak jsou paměťovými esplanami přijaty za prokázané pravdy. Uvedený systém však nefunguje v případech jeho používání lidmi skeptickými a lhostejnými.

Uvedeným postupem přijatá myšlenka (představa) se zhmotní v esplanové buňce mozku. V ní má svou realitu - stavbu, obraz, charakteristiku -, a protože vznikla spolupůsobením ducha,

má účinný psychofyzický základ, projevující se mimo jiné schopností sebereflexe. Působením uvedené zpětné vazby je duše posilována ve vědomí silné vůle a víry.

Duševní život je ovlivňován nepřetržitou vnitřní činností jeho jednotlivých složek a vztahem k vnějšímu světu. Mozková esplana plná počitků, vjemů, dojmů, představ a zkušeností jsou východiskem zpětné reflexe rozumového uvědomění.

(100) Vůle člověka proniká celým tělem a uvádí ho do činného stavu. Likviduje škodlivé látky a nepřipouští působení cizích vnějších vlivů. Tento fakt je základem závislosti duševního i tělesného zdraví na řádu vnitřního uspořádání duše. Slabá vůle nepříznivě ovlivňuje lidské zdraví, vznikají z ní fatální fixní ideje a nespokojenost člověka se sebou samým.

Autosugestivní působení na zpevňování vůle se člověku i společnosti všestranně vyplatí účelným využitím v každé praktické lidské činnosti (v zaměstnání, podnikání, řemesle i umění). Nepominutelným efektem je i vytvoření překážky k zakrnění schopnosti vůle v tzv. zabezpečeném postavení (uspokojení duše s dosaženým stavem).

Pevná vůle je předpokladem každého úspěchu. V něj je třeba neochvějně věřit a nikdy o něm nepochybovat. Vůle umožní být už předem duchovně připraven na příští fyzickou práci, její organizaci a racionální uspořádání, stejně jako na budoucí obchodní či jiné jednání. Vůle dokáže připravit dobrou půdu pro zdar jakékoli příští práce.

Silná vůle se nenechá ničím překvapit - sama totiž dokáže předem v rozumu zvážit všechny možnosti. Pomáhá překonávat životní překážky a nástrahy, předcházet nemocem, uklidňovat mysl a vést člověka k vyšším cílům. Nesmí však vést k pýše a nadřazenosti, ke zneužití inteligence a vzdělání ve prospěch sobeckých či jiných nízkých cílů, které jsou projevem duševní chudoby a prázdnoty.

(101) Náplň duchovní činnosti je vůlí tříděna na užitečnou a bezcennou. Co nepřináší užitek, musí člověk svou vůlí umět z mysli vyloučit, stejně jako neschopnost žít pouze ze svých vlastních sil a energie. Schopnost tohoto druhu je předpokladem nadhledu vůči slabostem tohoto světa a vyvarování se nerozvážných činů proti lidské důstojnosti.

Neexistuje nemoc, problém ani vtíravá myšlenka vybavená schopností vzdorovat silné vůli! Jestliže si člověk je ještě navíc schopen uvědomit tvořivou sílu vyzařující životní energie, pak ví, že každé jeho přání dokáže silná vůle přivést až realizaci.

Není pravidlem, že rozum dokáže vždycky bezpečně určit směr ke spolehlivému úspěchu. Proto nesmí být přerušena snaha o jeho soustavné zdokonalování. V opačném případě nás může dovést k nechtěnému cíli. Co je člověku platný rozum, nedokáže-li vzdorovat vlnám vášně a chtění nízkých pudů? Proti tomu může mít úspěch jen pevná vůle. Kdo vidí smysl svého života jen v zábavách, silnou vůli nezíská.

(102) Zárodkem každého činu je myšlenka. Aby se stala jasnou představou a z ní skutečným činem, je třeba ji posílit dalším myšlenkovým aktem. Ne vždy se to však daří. Zabrání tomu vnitřní rozpolcenost vůle - současně chtít a nechtít.

Myšlení je velkou předností duchovních schopností. Ustavičné opakování myšlenky z ní činí k jednomu bodu koncentrovanou sílu - chtění-, sílu, která vede ke skutku. Nejcennější vymožeností člověka je schopnost rozumu vést, řídit jeho vůli.

Kdo dokáže ovládat sebe sama a k tomu dodat myšlenke konkrétní představu účinné skutečnosti, dosáhne snadněji a rychleji úspěchu - účinnost představy v rozumu je silnější než vůle. Vůle se totiž rozhoduje podle rozumu.

Každý si buduje svůj svět (duchovní i hmotný) z vlastního nitra. Štěstí i neštěstí si nese každý sám v sobě. Nikdo nemůže způsobit dosažení štěstí v druhém člověku. Nikým nemůže být ovládán člověk, který dokonale ovládá sám sebe.

(103) Člověk jako příslušník dvou světů (smyslového a duchovního) si uvědomuje svůj rozum jako čistý, svobodný a sám pro sebe praktický. Dává každému jasné poznání o schopnosti pečovat o vlastní dobro. V tomto případě platí, že vyšší rozum vládne rozumu nižšímu, smyslovému, a reflektuje svou veškerou svou činnost - brání se zbabělosti a rezignaci, a naopak pomáhá vytrvalosti, trpělivosti, houževnatosti, odvaze, rozhodnosti a statečnosti. Je duchovní hnací silou, vyplývající z nepřetržité činnosti duše, probouzející zájem o život a lásku.

Současný uspěchaný svět a v něm žijící nervózní lidstvo si takřka neuvědomuje onen hodnotnější a praktičtější vyšší rozum, který díky schopnosti postřehu a intuice dokáže kontrolovat počínání nižšího rozumu. V jeho možnostech je vypořádat se se sebou samým, vyjádřit jasně to, co má být vykonáno a vede člověka k poznání a k činu. Je to vyšší rozumový činitel, vedoucí duchovní dění k poznání skutečnosti. Bez neustálého vzdělávání a uvědomování zvláštní vyšší úrovně této duchovní vrstvy se ovládnutí smyslového rozumu nepodaří.

(104) Většina současných lidí vinou duchovní nedokonalosti vyznává právě nižší smyslový rozum, který uspokojuje lidskou smyslnost a její pudy, vášně, požitky, vjemy a představy. Je to rozum odpovídající hmotnému světu a konkrétním věcem. Je vpravdě živočišný a jako takový člověku nemůže stačit, zejména dostaví-li se životní neúspěch, překážka, nástraha, nemoc nebo duševní porucha. V nižším rozumu se projevuje absence soustavné výchovy a vzdělání.

Vzdělávání ducha není samoúčelnou podmínkou, nutnou pouze pro úroveň duchovního dění. Je významným prvkem využívajícím světla vyššího rozumu a jeho síly pro praktické zlepšování životních a sociálně-politických podmínek.

Kdo se nesnaží soustavně vzdělávat a vychovávat svůj rozum, nemůže mít v životě úspěch. Takoví lidé často propadají závisti a nejsou schopni pochopit, že jim úspěchy unikají jejich vlastní vinou - neprobudili v sobě čínorodost, již se daří jen ve vzdělaném rozumu. Hnací silou čínorodosti jsou vyšší duchovní schopnosti a inteligence, zaručující jistotu vědomí o neustávající snaze po zkvalitňování rozumu a vůle.

(105) Na vedlejší životní koleji se ocitají lidé nepovažující duchovní princip vzdělávání a výchovy za stěžejní prvek rozvoje všech duchovních schopností. Jsou to ti, kdož podléhají chtění uspokojovat přednostně své tělesné a smyslové potřeby - jejich vůle je nedokonalá, přecitlivělá.

Jen vzdělaný rozum dokáže správně řídit duchovní činnost vůle k mravní volbě - rozhodnutí či posouzení rozumem připravených variant řešení. Pak je člověk dostatečně cílevědomý, samostatný a v rozhodování svébytný.

Soustavným procvičováním prvotních životních a lidských principů se člověk obohacuje, ideově zušlechťuje a získává duševní sílu, umožňující vyššímu rozumu ovládnout smyslový život, dosáhnout vnitřní kázně a chápat kulturu jako základnu etické stránky života.

7. Charakter člověka

(106) Lidská osobnost je složitý útvar vznikající postupně na biologickém a psychologickém podkladě.

Lidé si přinášejí na svět různé charakterové vlohy zděděné po předcích a současně jsou vybaveni dispozicí pro rozvíjení své inteligence. Obojí existuje v novorozenci v potenciálním stavu.

Mozková esplana (paměťové buňky) dítěte jsou čistá a prozatím neobsazená konkrétními vjemy. V genech chromozomů jsou uloženy pouze vlohy, které se během vývoje dítěte začnou rozvíjet. Jejich charakteristika rozhoduje o tom, které ze zážitků se při vytváření osobnosti nejvýznamněji uplatní a vtisknou do připravených prázdných esplan svůj pozitivní nebo negativní kód. Obsah esplan je základem, na němž se již od narození začíná stavět vědomé JÁ, které bude postupně vytvářet dobrý nebo špatný charakter. Vlohy a dispozice jsou základním kapitálem člověka, s nímž je možné pracovat, nebo ho promarnit.

Studiem lidských zvláštností lze zjistit individuální rozdíly lidských povah a charakterů.

Člověk si na svět přináší vlohy žádoucí, ale v mnohem větší míře nežádoucí. Jestliže negativně disponované vlohy zůstanou okolím dítěte a jeho vychovateli nepovšimnuty, nerozvíjejí se, existují pouze v latentním stavu, nebo dokonce ztrácejí svou sílu. Naopak dobré sklony je třeba pěstovat a aktivovat správnou výchovou. Čistý charakter může vzniknout jen ze vzdělaného rozumu.

(107) Výstavba dokonalého charakteru potřebuje pouze dobré zkušenosti a osvědčené vlastnosti. Negativní prvky povahy vyvolávají disharmonii, s pozitivními prvky se navzájem ruší, takže vzniká nevyhraněný a nepevný charakter.

Dobré charakterové vlastnosti (věrnost, svědomitost, spravedlivost, oddanost, rozvážnost, vyrovnanost atd.) je nutné pěstovat a vychovávat zcela záměrně a soustavně, jinak hrozí nebezpečí samovolného rozvíjení latentních negativních dědičných dispozic.

Považuji za důležité pojednat o psychologickém obraze lidí s dispozicí k negativním charakterovým vlastnostem (drzost, nestoudnost, hrubost, intolerance, zlomyslnost atd.). Uvedené vlastnosti vytvářejí samostatné „čisté“ typy, mnohé však charakterizuje souběžná

existence několika vlastností, v případné kombinaci s leností, roztržitostí, smutkem, přecitlivělostí, vášnivostí, prostořekostí, slabomyslností apod.

Dědičné charakterové symptomy jsou uloženy v těliscích genů a čekají na vnější aktivizační impuls. Je-li spojen s výchovou nebo sebevýchovou, je naděje na vznik dobře vyzbrojeného charakteru, který bude schopen odpovědně disponovat silami a možnostmi své vůle. Protože je charakter plynule ovlivňován životními zkušenostmi, může ve spojení s vrozenými osobnostními prvky postupně nabýt opravdové dokonalosti.

Soustavné výchovné působení prospívá charakteru i inteligenci člověka. Protože se charakter a inteligence jakožto pozitivní duchovní prvky ovlivňují navzájem, není na škodu je považovat za jediný kompaktní celek. Vzájemné působení zdravě ovlivňuje veškeré duchovní dění a prospívá vyrovnanosti, rozvážnosti, podnikavosti, síle a sebeovladatelnosti člověka.

Člověk čistého charakteru se ve svém jednání nikdy neodchyluje od pevných mravních zásad. Taková schopnost je projevem důsledné, vytrvalé a silné vůle. Těmito vlastnostmi se vyznačují vyrovnaní, temperamentní a činorodí lidé, jejichž život překypuje optimizmem a smělostí. Jejich charakter je plný přirozených pozitivních sklonů a vlastností s tendencí rozvoje vůle a intelektu, a to bez ohledu na to, zda jde o vlastnosti zděděné, nebo získané životními zkušenostmi.

(108) Špatný charakter vede k pesimismu a depresi. Jímí omezovaný život je neklidný, plný nepříjemných zážitků, obav, úzkosti a bezmoci. Takový člověk je slabý, umíněný, nedostatečně aktivní, apatický a přecitlivělý. Není obvykle schopen se sám přivést k rozhodnutí podrobit svůj charakter kritice a zkoumat ho s cílem jeho zdokonalení na základě morálky, zkušeností a úvah. Takovým povahám je třeba účinně pomoci zbavit se naivity a začít energicky přemýšlet o mravních ideálech a jejich promítnutí do zkvalitnění vlastností charakteru. Zmíněný ideál nemusí být vždycky čistě morální. Může být úzce zaměřen např. esteticky, prakticky nebo k poznávání skutečnosti podle toho, jakou energii je ochoten a schopen vyvinout k jeho uskutečnění.

Aktivní člověk bývá inteligentní, plný energie a potřeby využít ji k užitečné činnosti. Naproti tomu absence aktivity a nečinnost charakterizují lidi nerozhodné a neschopné se ovládat. Jejich lhostejná mysl vede až k depresím a apatii. Apatičtí a sentimentální jedinci jsou nesenášenliví, nepraktičtí, těžkomyslní, sobečtí a mají další řadu již dříve uvedených negativních vlastností. Jejich nedostatečná soudnost je znakem omezenosti rozumu, takže vyvozuje mylné závěry a neexistující představivost znemožňuje pozitivní proces vytváření nových užitečných a mravních závěrů.

Prozíraví a aktivní lidé jsou bystří, důvtipní a také zruční, takže si jsou vědomi svého životního postavení. Rozhodnou-li se k určité práci, vědí, že je správné se započatým dílem neotálet, neodkládat ho a snažit se o jeho cílevědomé dokončení.

Vzdělaný a mravně vychovaný charakter je předpokladem vysoké odbornosti, někdy až geniality v umělecké, politické a technické činnosti - dokáže plně využít síly své aktivity.

Čistý charakter člověku nemůže nikdo dát - dosáhnout ho může jen každý sám, svou vlastní mocí a silou.

8. Poznávání životních pravd

(109) Nejvyšší lidská touha je zaměřena k poznání a řešení problémů života. V této lidské snaze hraje významnou roli pravda. Člověk by chtěl dosáhnout jejího pravého poznání.

Existují pravdy, jejichž platnost není omezena časem. Jejich ovládnutí je však o to těžší, že současný člověk, ohromovaný rychlostí technického a hmotného pokroku, nevidí stejné tempo v rozvoji mravnosti a boji proti obecnému zlu. Mravnost postupuje kupředu jen malými krůčky, takže i poznávání a hlavně pochopení základních životních pravd je provázeno potížemi, plynoucími ze současného překotného životního tempa.

(110) Materialistický světový názor je nebezpečným omylem, kterému podlehla většina lidstva. Je projevem pozitivizmu, jenž popírá existenci metafyziky, duše a duchovního dění. Za základ života uznává jen hmotu. Ta však sama o sobě nic neví, nepoznává se, nepřemýšlí. Jak to, že se člověk vážně neptá, odkud se vzala a kdo nebo co řídí její zákonitosti?

Duchovní a hmotnou skutečnost uznává pouze zdravý realizmus. Ten respektuje vědecké poznatky o hmotě, dynamice v ní samé a její schopnosti měnit se v energii právě tak jako metafyziku, zabývající se prvními příčinami a základními otázkami bytí.

Člověka milujícího život stavím na jediný pravý základ, jímž je víra v existenci vědoucí a poznávající duše. Touha po poznání a sebezdokonalování dríme v každém jedinci, i když si ji mnozí nechtějí přiznat. K poznání člověk dochází věděním a nabýváním zkušeností. V tomto procesu je vědění základním předpokladem sebepoznávání. Přemýšlení o světě, životě a o sobě samém je vedeno světlem rozumu, jehož prostřednictvím člověk dospívá k osvícení a k touze po poznání skutečnosti. Jen osvícený rozum si je vědom skutečnosti světa a smyslu lidského bytí. Podmínkou jeho existence je vzdělání a touha po poznání, vystupující z duše do mozku jakožto nástroje osvíceného rozumu.

V člověku existuje schopnost samostatně myslet a svobodně chtít. Lidé si však ve své pohodlnosti zvykli spíše přejímat cizí hotové názory a myšlenky, stále rafinovaněji šířené moderními sdělovacími prostředky a formulované „duchaplnými“ řečníky a vůdci davů.

Myšlení a chtění tvoří podstatnou složku lidské přirozenosti. Jsou duchovní skutečností, která se nedá vysvětlit pouhou schopností hmoty měnit se v energii. V člověku je sice duch vázán na hmotu, takže lidské tělo je nutnou podmínkou k projevení duchovních činností, ale naprosto není jejich příčinou, protože hmota nemůže poskytnout něco, co sama nemá. Myšlení a chtění v duši reálně existují a člověk je povinen využívat je k blahu svému i celé společnosti, respektovat je v sobě i v ostatních a rozvíjet je k nejvyšší dokonalosti.

(111) Mozek se svými esplanovými buňkami je nástrojem myšlení a uskutečňování chtěného. Protože tímto nástrojem vládne lidský duch, nelze duševní dění redukovat na pouhé fyziologické pochody v těle člověka.

Každý jedinec může dosáhnout velkých úspěchů. Musí však být splněn předpoklad jeho zájmu o velké cíle a myšlenky a odhodlání neúnavně hledat a poznávat pravdu, trpělivě pro ni

pracovat, zbavit se duchovní nečinnosti a chtít svého ducha dovést k dokonalosti. To vše je však velká práce. Pro velké myšlenky a cíle je nutné poznat sebe sama - a to je umění.

Úspěchy se nedostaví bez vynaložení značné námahy. Proto je boj se sebou samým jednou z nejobtížnějších povinností člověka. Je-li to boj úspěšný, odkryjí se vlastní mohutné duchovní zdroje.

Všechny zděděné vlohy a dispozice jsou v člověku uloženy jako potenciál, který se neuplatňuje automaticky. Stanou se skutečností jen tehdy, jsou-li soustavně pěstovány a vedeny výchovou. Vlohy nezbytně potřebují výchovu, takže jsou na sobě vzájemně závislé. Zděděné vlohy jsou možnostmi, které se projeví jako skutečnost výchovou. Představme si je jako formy, které se naplní obsahem teprve působením pozitivních výchovných činitelů. Úkolem lidského snažení musí být vyvolání a podpora kladných konstruktivních sil vedoucích k uspořádání a rozvoji života. Kdo se nepřiměje k přemýšlení, nic užitečného nevytvoří.

(112) Osobnost člověka je nejvíce ohrožena vnitřní duševní slabostí a obecným ústupem rozumové moudrosti. Je to rozkladný proces, živený nevědomostí, v lepším případě povrchním zájmem o skutečné životní pravdy.

Současné lidské společenství je charakterizováno duchovní nečinností, nezájmem a lhostejností. Následkem pohrdání člověka duchovním rozvojem je znetvořena představa obsahu a náplně života. Lidstvo nerozvázně nahradilo ideu ideologií, sílu siláctvím a víru fanatismem, takže postavilo před duši přehradu vyznávání hmotného pojetí smyslu života i jeho vzniku. To je typický projev bezduché materialistické nauky, způsobující duchovní rozvrat, dovedený až k současné krizi lidství a lidskosti. V ní se mimořádně daří otupělosti a lhostejnosti k bezpráví, pravdě a násilí.

(113) K svobodnému rozumnému myšlení, spravedlnosti, právu a osvobození společnosti z hmotné a duchovní bídy je zapotřebí dobrá a pevná vůle a odvaha k poznání pravdy. Ve veřejném životě jako by tyto univerzálně platné přednosti lidského ducha přestaly platit a rozhodovat. To je ona pravá pohroma, která postihla rozum člověka a jeho duchovní mravní podstatu. V takové společenské atmosféře pak není nikdo nikomu přítelem a každý bojuje s každým. Politika zbavená duchovního univerzalizmu se stala prostředkem násilí, moci a lsti, jak dosáhnout pozemských hmotných statků. Je to politika moci, anarchie a násilí, vedoucí k dokonalé nadvládě moci a vynucování respektu před univerzalizmem bezpráví.

Vědění bývá produktem obtížné práce a ono jediné vede k nastolení duchovního univerzalizmu (obsáhnutí duchovního dění jako celku). Zahrnuje úplné respektování mravnosti, práva a spravedlnosti, takže se nikdy nesníží k potlačování osobnosti a její ušlechtilosti.

Realismus jako cesta zdravého rozumu k dosažení dobra světa je prostředkem samostatného rozhodování jedince o podstatě bytí. Na svém osvobození člověk musí neustále pracovat, aby dospěl ke své předurčené duchovní podstatě - existovat, být svobodný a mít iniciativu dát svému životu správný smysl.

Nikdo člověka nezproští povinnosti žít v každém okamžiku správně a odpovědně se rozhodovat o sobě samém. To je druhá strana mince svobody - odsouzení ke svobodě a k odpovědnosti za ni.

Správné rozpoznání dobra od zla je založeno na rozumovém rozhodnutí a reflexi vlastní zkušenosti. Pouhá inteligence dobro nevytváří. Je sice spřízněna se silou vůle a morálkou, ale mravní smysl k vytváření dobra je v jejich souhrnu. Dobro je neměnné, nemůže být malé nebo velké, může být jen dobrem. Stejně je to i se ctností, která je zvláštním stavem duše - strastmi a změnami nedotčeným.

(114) Většina lidí tohoto světa je slabé, nedokonalé myslí. Potvrzuje to houfování lidí do davů, společností i celých národů a států, jež podléhají charizmatickým vůdcům. V úrovni inteligence lidí jsou obrovské rozdíly, dané odlišnými intelektuálními schopnostmi. Zděděné vlohy a vlastnosti mohou být dobré či zlé, malé či velké, ale k tomu, aby se probudily a projevíly, potřebují soustavnou vytrvalou výchovu a cvik a jim odpovídající reflexi.

Uvedená zásada platí obecně, ale vyniká zejména u mladých lidí. Jejich inteligence se totiž začne rozvíjet a projevovat na základě představ a dojmů získaných smyslovou a rozumovou abstrakcí. Záměrnou a systematickou výchovou se v nich vzbudí rozumová touha po vzdělání a poznávání skutečných pravd. V opačném případě mladý lidský rozum účinkem působení rodinných a společenských hmotných a neduchovních výchovných impulzů znejistí.

Zbavit se pocitů nejistoty v hledání opravdového smyslu života je v mladém věku sice snadné, ale jen v případě rozumných a vzdělaných rodičů a vychovatelů. Mladí lidé jsou náchylní přijímat nepravdy a podléhat obvyklým nenáročným frázím, které nevedou k podstatě věcí. Takové výchovné působení mládeži velmi škodí. Jen odpovědné vedení k pravdě dá mladým lidem příležitost postupně poznávat cestu k metafyzickým základům duchovního života.

(115) Přirozená jedinečnost a neopakovatelnost souhrnu schopností a vlastností každé osobnosti naprosto vylučuje existenci pouhých dvou čistých typů (skupin) lidí, nadaných buď jen k pozitivnímu, nebo naopak pouze k negativnímu možnému vývoji zděděných dispozic. Proto v každém člověku je vždy dispozice dobrá i zlá - záleží jen na tom, která z nich se právě vlivem rozdílných výchovných impulzů rozvíjí. Proto stačí, když do harmonicky se rozvíjející duše zasáhne nepříznivý vliv opojných vášní a pudů, aby nastal mocný disharmonický a rušivý impuls proti přirozenému řádu věcí, jenž je schopen nepříznivě ovlivnit dosud pozitivní duchovní vývoj. Právě proto je nutné přísně dbát na mravně čistý výběr výchovných postupů a pedagogických metod.

Současný materialisticky zaměřený svět vyznává a prosazuje využití duchovní síly člověka k uspokojení citových vzrušení a vášní. Jsou to chvíle vysokého vypětí síly proti zákonitosti a duchovní harmonii. Kapacita lidského ducha se vyčerpává vznikajícími citovými zvraty, nedokonalostí skutků a celkovým živočišným pojetím života. Probíhající duševní disharmonie nechává v člověku vzniknout pocitu nespokojenosti se sebou samým a touze po absolutní boží dokonalosti. Lidská vůle se rozdvouje a vzniká v ní zmatek z porušení přirozeného řádu. Takový člověk nedokáže rozpoznat skutečnou krásu, hodnotu věcí a myšlenek a ztrácí přirozená mravní měřítka.

Mravnímu řádu a dokonalosti slouží filozofická, teologická, literární a umělecká díla, která usilují o přízeň lidí, jejichž inteligenční dispozice je dokáže přijmout a využít. Přesto se v současném životě vedle sebe uplatňují ANO i NE, protichůdná hlediska a úsudky, kdy jeden člověk prokazuje sílu a schopnost svého ducha, dosažení pravdy a pochopení krásy, zatímco jiný projevuje pravý opak. V takovémto lidském pojetí se dobro a zlo tváří jako totožné kvality.

(116) Generace, která není schopna úsudku o dobru a zlu, bezdůvodně mění své názory a neuvědomuje si svou a ani historickou paměť, je povrchní a podprůměrná. Rozum jejích příslušníků trpí nedostatkem poznání, neschopností vytvářet řád a harmonii, protože jim chybí opravdová duchovní síla vedení vzdělaného rozumu, takže se svou neukázněností uchylují k pouhému uspokojování hmotných potřeb.

Současný neblahý duchovní stav společnosti pomůže změnit záměrná výchova a probuzení touhy po vzdělání. Opravdový život čeká jen zdatné, rozumově vyspělé jedince, upevňující sílu své vůle a milující svobodu a volnost duše.

Rozvíjení kultury rozumu a vůle považují za prvotní úkol pedagogického působení v každé generaci. Potenciální přirozená touha duše po poznání skutečné pravdy, hloubky a opravdovosti života se v člověku neobjeví sama od sebe. Probuzení této dispozice je v moci výchovy. Jen správná volba pedagogického působení může člověka podnítit k touze po ušlechtilosti, pravdě, kráse, radosti, blaženosti a uměleckém citu (hudba, literatura, výtvarné umění, přírodní krásy).

(117) Hledání smyslu života je odvěkým úkolem člověka. Je to nekončící cesta, nejobtížnější ze všeho lidského snažení. Prvním postupným cílem k nalezení životního smyslu je dokonalé sebepoznání. Kdo přemůže sám sebe, může ovládnout sílu svého rozumu. Jeho duch se oprostí od malichernosti a nabude odvahy a statečnosti k vyvinutí vnitřní síly a iniciativy - k dosažení úspěchu na cestě za poznáním.

Nedokonalé lidské smysly k sebepoznání nevedou - nedokážou vytvořit pravý obraz světa jako základ veškeré skutečnosti. Úplné poznání závisí na vzdělanosti rozumu a na osobním přispění k reflexi vlastních životních zkušeností a poznatků. Objektivní pravdu lze poznat jen prostřednictvím světla rozumu a pevné vůle. Perfektní kontrolou sebe sama a celého společenského a světového dění je dosažení vyššího mravního rozumu, osvobozeného od nevědomosti a zla.

K dokonalé připravenosti člověka na cestě za poznáním přispěje lidská zvědavost. Je-li jí člověk schopen, přinutí ho zkoumat příčiny duchovních, fyzikálních a chemických jevů. Vede člověka k aktivitě při zkoumání a bádání o vesmíru, tajemství přírody a podstatě duchovního života. Víra ve vlastní síly, zdravé sebevědomí a odhodlání sloužit zájmům společnosti je základem úspěchu tvůrců myšlenek, vedoucích k poznání skutečné životní pravdy.

Opravdová inteligence lidského rozumu nepřipustí poškození vlastní cti preferováním sobeckých výhod. Tak dokáže svou samostatnost a odhodlanost podřídit se přírodním silám a zbavit se strachu z nejistoty. Je to vlastně boj o život a o úspěch v dosažení vlastního sebepoznání. Je to důkaz o odhodlání najít spolehlivé a bezpečné cesty duše ke kultuře rozumu a vůle.

(118) Inteligence je jedním z předpokladů zdravého sebevědomí, bez něhož se člověk jen těžko zbavuje životních malicherností, nevědomosti a nejistoty. Dosažení dokonalého intelektu je nikdy nekončící proces postupného rozvíjení vědomostí. Už jen z toho je patrné, že vědění člověka obohacuje jen velmi pomalu. I při pevném odhodlání a trpělivé soustavnosti je nesmírně obtížné nahradit nevědomost novými poznatky vědění. Vědění se šíří pomalu a musí k tomu být vynaloženo opravdové a chtěné úsilí. Zato nevědomost se v rozumu zabydluje snadno a rychle.

Sebevědomému rozumu je samozřejmostí programově a ochotně rozvíjet vědění a reflektovat vlastní životní poznání. Dosáhnout tohoto stavu však předpokládá naplnění dvou podmínek:

- existence účinného impulzu k okamžitému rozhodnutí nastoupit cestu soustavného vzdělávání přijetím a ovládnutím vědomostí, jejichž následné využití poslouží k dosažení blaha jednotlivce a celé společnosti
- vědomě pěstovat rozum a vůli a vést je k vytrvalosti, nezbytné k dosažení náročného cíle - dokonalé mravní duchovní aktivity.

Rozum v sobě obsahuje schopnost myšlení. Přemýšlení člověku pomáhá oprostít se od povrchních všedních starostí, překonat je a věnovat veškeré duchovní síly mravnímu rozvoji své osobnosti.

(119) Dějiny lidstva jsou produktem velkých individualit a idejí. Silnou osobnost charakterizuje vysoké sebevědomí, jistota absolutní svobody, schopnost vytvářet ideje, vzory a iniciativně je uskutečňovat - to vše na základě vysokého potenciálu vzdělanosti.

Individualismus se může projevat pozitivně nebo negativně. Nemám v úmyslu pojednávat o negativních aspektech. Mám na mysli působení individualizmu, založené na cestě k cíli nejvýznamnějšímu - dosažení duchovní dokonalosti, vedoucí k blahu a spokojenosti lidí.

Silná individualita vychází z vědomí vlastních sil, schopností a vědomí vlastní jedinečnosti, svébytnosti a iniciativy. Kultivovaný individualismus uvědoměle pracuje s vlastní tvořivostí, cílenou k dosažení skutečné pravdy a dobra. Respektuje význam umění a vědy a hledá vyšší smysl života.

Vzrůstající vliv materialistického světového názoru nepříznivě ovlivňuje lidské vědomí. Působí proti přirozené touze po duchovní svobodě, čímž staví hráz mezi potenciální iniciativu a prostředky k jejím projevům. Současný stav lidských myslí vede k úpadku duchovních sil jednotlivce i společnosti.

Respekt k významu a smyslu existence individuality se nesmí ztratit. Je totiž podstatnou složkou společenského duchovního pokroku.

(120) Umění začíná tam, kde pro průměrného člověka přestává všední život. Nejvýznamnějšími protagonisty umění jsou géniové. Tato zásada platí obecně nejen pro umělecké směry, ale i pro veškeré vědecké disciplíny.

Předpokladem geniality je vysoký individuální duchovní standard, vycházející z osobitých kvalit a talentu. Genialita je produktem silné individuality. Jedním z jejích předpokladů je talent, ale velikosti a dokonalosti dosahuje výlučně vlastní pílí.

Charakteristika génia:

- jeho mravní síla je v dokonalosti rozumu a vůle
- nedá se přemoci zlem, naopak sám zlo přemáhá dobrem
- ví, že zlá myšlenka je původcem zlého činu
- dokonale ovládá kázeň svého myšlení
- v zájmu poznání pravdy soustavně zkvalitňuje své vzdělání
- každému jeho rozhodnutí předchází důkladná rozvaha, teprve po ní vyslovuje své myšlenky
- novými myšlenkami přispívá k rozvoji společnosti a růstu její mravní, hospodářské a technické úrovně
- je si vědom významu svých úspěchů a dokáže je zhodnotit, neboť ví, že z neúspěchů vzniká nespokojenost
- je ušlechtilý, miluje život a své okolí vede k lásce k bližnímu
- ví, že sebezapření je prostředkem výchovy rozumu a vůle a cestou k nápravě charakterových vad, mravní nekázně a poruch morálních vztahů mezi pohlavími
- vládne osvíceným rozumem, přemáhá umělé hranice omezování vědy a kultury a bojuje za jejich svobodu
- pedagogicky působí k dosažení vysoké inteligence a kvalifikace odborníků všech oblastí lidské činnosti
- ctí právo a spravedlnost, s nimiž se identifikuje a bojuje proti násilí, zvlí, škodolibosti, sobectví a smyslým životním neřestem
- světlo jeho rozumu mu umožňuje jasněji rozpoznávat správné ideje a pravé životní pravdy
- respektuje pravidla správného chování, dobro se u něho sjednocuje se spravedlností, laskavostí a krásou
- ví, že lidská ctnost se nevyjadřuje slovy, nýbrž skutky
- rozumem čelí nepříznivým vlivům tělesných útrap a špatností na růst duchovního rozvoje
- čistotou svých úmyslů jedná proti obecnému sobectví, lidské bídě a nesvobodě ducha
- podporuje svobodný projev a iniciativu jedince, jeho kritika je vždycky konstruktivní, protože ví, jak obtížné je vytvoření každého užitečného lidského díla

- je si vědom neměnnosti přírodních zákonů a Stvořitelem stanoveného řádu, a tedy nemožnosti ovlivnit svou vůlí úplné přenesení vlastních geniálních schopností na své potomky

- veškeré své konání, založené na dokonalé znalosti sebe sama, podřizuje vědomí, že účinkem celého svého životního snažení slouží obecnému dobru a spasení vlastní duše.

Génius ví, že duchovní sklony, vlohy, vlastnosti a schopnosti jsou v lidském podvědomí uloženy jako latentní dispozice, které je možné využít k důstojnému a vznešenému životu člověka teprve probuzením a vyzvednutím do vědomí - do blízkosti lidského JÁ.

(121) K ovlivnění úrovně inteligence má člověk sebe sama stále k dispozici, takže na sobě může neustále sebevýchovou pracovat. Jestliže se k tomu včas přiměje, může se snadno dostat na cestu k duchovní čistotě a jejím přidruženým hodnotám. Silný duch na této cestě nemůže zabloudit. Ani prostředí, ve kterém žije, ho z jeho odhodlání neodradí.

Protivníkem obyčejného člověka na cestě za poznáním skutečnosti je nedovzdělaný rozum a nepevná vůle. Obojí ovlivňuje potenciální duchovní schopnosti a vede k potlačování osobnosti a k tendenci podléhat životním malichernostem a vztahovačností.

Kultura ducha se projevuje hnutím duchovních sil, usměřovaném k probuzení pozitivních vloh a vlastností, které pak vede k přetvoření vlastního života. Téměř každý člověk v určité době dospěje k poznání potřeby být prospěšný nejen sobě, ale celému lidskému společenství. V onom čase s jistotou pozná, že jeho život musí být v jednání a rozhodování řízen dokonalou rozumovou činností, ve které ovládne své vášně a zbaví se jejich působení.

Uvedený stav si vynutí podřízením vlastního jednání niterné potřebě respektu k ctnosti a etice, což se obvykle projeví snahou o reformu dosavadního způsobu života uznáním a využitím kritické filozofie. Takové cílevědomé jednání vyústí ve schopnost duševních sil vytvářet pojmy a stanovit jasné cíle této snahy. Jestliže člověk dospěje do uvedeného stavu, je mu odměnou uspokojení a pocit štěstí.

Každý člověk se ve svém životě dopouští řady chyb. Správně se však zachová ten, kdo si je uvědomí a nebojí se je sobě samému přiznat. Dospěje do stavu ovládnutí své vlastní vnitřní energie - jejího získávání, udržování i vydávání.

Duchovní rozkvět je nemyslitelný bez soustavného vzdělávání. Aby se člověk vymanil ze závislosti na uspokojování hmotných a smyslových žádostí, neobejde se bez systematického sebevzdělávání, které dovede jeho duchovní a rozumový základ k počátkům moudrosti. Jen tehdy je možné říci, že člověk jedná podle svých nejlepších duševních sil ke zdokonalení vlastních duchovních schopností a vytvoření předpokladu k naplnění duše nejlepšími tvůrčími myšlenkami.

Hluboko v lidském nitru je uložena obdivuhodná zásoba vědění a dispozic moudrosti a harmonie tělesných a duchovních potřeb. Jsou to kvality, které lze vyvolat k aktivitě myšlení, inspirace práce a života.

Působit na změnu a úpravu svého tělesného a zejména duševního stavu je možné duchovním zásahem sebekázně a pravidelného tréninku. Každá lidská duše v sobě má reálný cíl, jehož je možné dosáhnout aktivizací vlastních vloh a schopností. Však běda tomu, kdo se nedokáže přimět k zájmu o sebe sama. Pak se rozum uchýlí k negativní funkci - začne přispívat k postupnému rozkladu osobnosti.

Lidský život je souhrnem vzájemného působení duševního a tělesného dění. Úspěch se však nedostává, není-li duše schopna probudit své podvědomé zásoby inteligence a odhodlání.

Mimořádným a velice zvláštním faktorem je schopnost duševní relaxace. Únavu ducha se spolehlivě podaří zahnat odreagováním zábavou a smíchem, veselím a dobrou společností. Je to dobrý návod na překonání utrpení a duchovních trápení. Těžko se však podaří vypořádat se s bolestí bez opravdové trpělivosti. Bez víry v sebe by je člověk velmi těžko snášel. Kdo ve svém životě musel překonávat obtížné životní překážky, dokáže později mnohem více než člověk, který v běhu svého života nepoznal trpkost bolesti.

(122) Spolehlivé a jasné vědomí je předpokladem ušlechtilého rozumu, pevné vůle, intuice a tvořivé představivosti. Uvedená vzácná dispozice je dosažitelná každému, kdo se dobrovolně a programově vydal cestou sebevzdělávání a studia. V tomto případě existuje reálná možnost nabytí vysoké inteligence a mravní stálosti, jež jsou zárukou spolehlivého rozpoznávání morálních hodnot.

Člověk vzdělaného rozumu dokáže silou svého ducha soustředěně a trpělivě řešit i těžké životní problémy. Lidé slabší vůle jim mnohdy podléhají v domnění, že jde o osudové předurčení. Netuší, že osud sám o sobě nic nezmuže proti duševní síle. V tomto případě jsou ve výhodě mladí lidé, kterým se vlivem výchovy otevřela cesta k pravdě už v raném věku.

Mládí není jen časovou životní etapou. Ve smyslu hledání životních pravd je mládí stavem ducha. Jeho předností je absolutní pocit svobody, projevující se temperamentem vůle, schopností vlastní fantazie vytvářet a realizovat představy v duchu nově poznávaných idejí, odvahou a bezstarostností. To jsou významné předpoklady k pochopení poznávaných pravd, kulturních hodnot, krásy a životních skutečností. Mladistvé nadšení, vedené vzdělávajícím se rozumem a zpevňující se vůlí, je velkou nadějí na dosažení zdravého sebevědomí a jistoty na cestě k dokonalosti duchovního, kulturního a mravně čistého projevu rozvíjející se osobnosti.

Uvedená charakteristika mládí je jistě dostatečným dokladem mimořádného významu výchovy a správnosti volby pedagogických postupů v rodině i v celé společnosti. Potvrzuje, že výchova je významným faktorem aktivizace dědičných schopností a korektorem výběru vlastností, určených k životnímu uplatnění.

(123) Výše uvedené pojednání o duševním mládí velmi úzce navazuje na současný materiálně se projevující svět. Poměrně silné připoutání člověka k přednostnímu uspokojování hmotných životních potřeb je vážnou překážkou rozvíjení duchovní kultury a mravnosti. O to více vystupuje do popředí smysluplnost výchovy a její nezastupitelnost.

(124) Vedle materiální závislosti člověka nelze přehlédnout, že je nositelem nejrůznějších duševních stavů, nálad a citů - závislosti duchovní. Z uvedeného vztahu vzešel současný nesoulad v lidských duších a z něho mé důrazné připomenutí:

- ze své přirozenosti má člověk tendenci spíše si duchovní i hmotný život usnadňovat, takže se snáze rozvíjejí dědičné dispozice k přednostnímu uspokojování hmotných potřeb
- hmotné zaměření je předpokladem potlačování duchovní přirozenosti
- rozvíjení dispozic k dobru, pravdě a kráse se dostaví jen v případě záměrného zkvalitňování inteligence rozumu a posilování vůle sebevzděláváním a odhodláním k dosažení duchovní dokonalosti.

(125) Současné jednání lidí je silně poznamenáno mravní neodpovědností, plodící společenskou duchovní a sociální krizi, jejímž vlivem se člověk jen těžko dopracovává k sounáležitosti se společností a jejími potřebami.

Nevzdělanost rozumu dává šanci náporu destruktivních sil, kterým se lidská mysl jen těžko brání, takže obvykle následuje jeho zaostávání, plodící pocity méněcennosti a duševní nejistoty. Proti tomu se duše ubrání moudrostí, spočívající v nepřetržitém procesu samovzdělávání.

Pramenem veškerého zla je nevzdělanost, která se v rozumu projevuje neschopností vytvořit si vlastní žebříček skutečných duchovních hodnot, pravd a poznání. Takový člověk je často nebezpečný svému okolí svými sklony k popudlivosti, závisti a celkové nízkosti svého jednání. Nedokáže se dokonale ovládat, takže je pro něho těžké správně chápat smysl a význam své existence. Jen málokdy pozná, že i životní neúspěch je významným poznáním, které je nutné nechat projít svým myšlením a rozumově využít ve prospěch zdokonalení duchovní integrity. Tyto řádky by měly být určeny zejména lidem zanedbaného ducha. Ti však obvykle nejsou schopni je správně pochopit a využít. Někdo jim musí pomoci.

Člověk nerad slyší, že významná část populace se zpravidla projevuje výlučně negativními lidskými vlastnostmi. V této knize jsem je už několikrát vyjmenoval. Přesto pro oživení paměti uvedu některé z nich znovu s tím, že v dalších souvislostech je připomenou už jen pojmem „negativní vlastnosti“. Mám na mysli zejména samolibost, bezcitnost, nesnášenlivost, sobectví, hrubost, závist, nenávisť, hloupost, domýšlivost a další, které v reálném vyjádření vedou ke zlu a jeho jednotlivým formám.

(126) Opakem jsou pozitivní lidské vlastnosti, kterými jsou obdařeni lidé vzdělaného rozumu. Takoví svým rozumem skutečně vládou a záměrně nastoupili cestu nikdy nekončícího sebepoznávání, které je dovede k dokonalému ovládnutí vůle. Jedná se o jedince, kteří dokázali překonat své vášně a pudy a nastoupili obtížnou cestu k poznání pravdy a lásky.

Pravdy, doporučení a návody, které v této knize prezentuji, naznačují cestu ke skutečnému štěstí. Slabého člověka vedou k duchovní síle, posedlého strachem pak k odvaze.

(127) Přestože je každý člověk nenapodobitelným jedincem, je možné přijmout určitou typologii:

1. Lidé rozumově vzdělaní - přistoupili na možnost dosažení štěstí bezvýhradným přijetím zásady dokonalého sebepoznání.

2. Lidé vyznávající živočišný (smyslový, smyslný a v podstatě sobecký) princip života na podkladě uspokojování hmotných potřeb.

3. Lidé nerozhodní, které přečtení této knihy nepřesvědčí, takže nadále budou vyznávat ideologii, do níž se má doporučení a návody nehodí.

4. Lidé, kteří si knihu sice přečtou, ale protože se narodili do prostředí jistého blahobytu, mými doporučeními se nebudou řídit.

(128) Mé návody a doporučení zapustí kořeny u lidí dobré vůle, kteří mají zájem na svém vlastním přínosu ve prospěch lidské společnosti. Každé duši byla do její duševní přirozenosti vložena touha po poznání skutečného smyslu a účelu života. K tomuto cíli však dojde jen duše respektující zákonitosti duchovního rozvoje a naplňující s uvedeným účelem spojené povinnosti, spočívající především ve vzdělávání rozumu a posilování vůle.

Pochopení obsahu této knihy a aplikace v ní obsažených rad a doporučení je předpokladem rozvoje osobnosti a posléze celospolečenského pokroku. K tomu však nestačí knihu jen přečíst - je nezbytné přijmout její obsah, pochopit ho jako poselství nabádající k duchovní síle, moudrosti a k proměně v činy.

Základem veškerého smysluplného dění je metafyzická podstata nazírání na existenci vesmíru a života na Zemi. Hluboké zakotvení v metafyzických filozofických zásadách je předností opravdových, duchovně vzdělaných individualit. Uvedených kvalit však mohou dosáhnout i jedinci, kteří se rozhodnou vyjít ze své prostřednosti a povrchnosti skutečným zájmem o rozvoj své osobnosti záměrným vzděláváním. Takoví lidé se stanou znamenitými a moudrostí vybavenými individualitami, schopnými snadno přemoci současné omyly hmotně zaměřeného světa. Budou dostatečně silní, aby přemohli životní nástrahy vášní a pudů, povrchních zábav a dobrodružství, a zbavili se negativních vlastností, vyplývajících z pesimismu, duchovní nedokonalosti, zažitých blamáží, výsměchů, zklamání a neúspěchů.

(129) Ve vzdělanosti uložená duchovní síla poskytuje člověku možnost vidět věci kolem sebe jasněji a rozumněji, takže je vlastně výzvou k činorodosti, podnikavosti a přemýšlivosti o smyslu života a rozvoji duchovní kultury. Duševní rozumová síla musí vést k mravní kráse a ušlechtilosti charakteru, naplněného chutí objevovat „nové“ postupy, které se stanou předpokladem ke skutečným činům. Vlivný a mocný je člověk schopný dokonalého sebeovládání. Do uvedených hranic se nemůže vejít nedůslednost a duševní slabost, umožňující kapitulovat před dosažením zdánlivě nemožného. K tomu je však nezbytná víra ve vlastní síly. Kdo věří, podaří se mu dosáhnout i zdánlivě nedosažitelného cíle!

Dostatek duševní síly je současně dispozicí probudit potenciální pozitivní lidské vlastnosti, mezi něž patří rozhodnost, vytrvalost, vnitřní duchovní kázeň a touha po dosažení dokonalosti. V uvedeném duchu stanovený cíl bude obsahovat schopnost rozjímat o skutečnostech života a nepřipustí uplatnění vad a nedostatků vlastního charakteru. V tuto chvíli připomínám: paměťová mozková esplana jsou velice snadno přístupná vjemům, které do sebe člověk absorbuje jako reflexi obsahu knih, které se rozhodl číst či studovat. Dobrá

knihy zanechá v esplanech pozitivní znamení. Naopak kniha s obsahem pro duševní rozvoj nepříznivým v nich zanechá těžko smazatelnou stopu tendence k rozmnožování charakterových vad a nedostatků, např. matoucích myšlenek, uspokojování pudů a vášní, životní nestřídmosti apod.

(130) Z duchovního hlediska je předpokladem životního úspěchu v rozumu uložená vysoká inteligence. Uvedený cíl má ve svých rukou každý člověk, ovšem jen v případě, že se rozhodl odpoutat od animální nevědomosti probuzením touhy po vzdělání a sebezpoznání. Proces uskutečňování této touhy je prostředníkem probuzení v duši uložených duchovních schopností, které se vůlí uplatňují při zdokonalování osobnosti. Výsledkem uvedeného procesu je mravně silná individualita, oddaná hledání pravdy a uskutečňování dobra.

K poznání nejvyššího životního smyslu a účelu však nedospěje mravně nedokonalý a materiálně zaměřený člověk, odvozující své konání převážně ze smyslových poznatků. Proto při uskutečňování sociálního a křesťanského programu musí lidská společnost vycházet z duševní podstaty člověka, obsahující mj. živé zásady mravního zákona, připravené v mysli jako dispozice pro dobro a obecný duchovní rozvoj.

(131) Člověk je stvořen k obrazu božimu, takže celou svou duší touží po poznání pravdy. Je v jeho přirozenosti se k ní dopracovat sebezpoznáním, zaměřeným na důvěrné studium vlastního bytí. Každé bytí, člověka i věci, je naplněno pravdou a skutečností. Z podstaty bytí poznána pravda vypovídá všechno sama o sobě, vysvětluje se a ozřejmuje. Přijatá a pochopená pravda se stává součástí lidského rozumu, takže každý následný rozumový úsudek ji v sobě obsahuje, má její kvalitu.

Předpokladem dokonalé připravenosti rozumu hledat a poznávat pravdu je pochopení vjemů vytvořených vnějšími smysly (zrak, sluch atd.). Takto vybudovaná základna je dostatečnou přípravou pro mimosmyslové vnímání, pro poznávání pravdy pomocí vnitřních smyslů a rozumu. Pak je duše schopna vnímat a chápat i věci nehmotné - čas, myšlenku, lásku, ctnost, Boha atd. Je tedy připravena jednak vytvářet vlastní představy, jednak za pomoci rozumu tvořit všeobecné abstraktní pojmy.

Poznali jsme, že existuje rozdíl mezi smyslovým a rozumovým poznáním - první je pouhým předpokladem vzniku druhého.

(132) Smyslové poznání člověku umožňuje pracovat s vlastními představami, vzniklými na základě smyslových vjemů - člověk poznává tvar, velikost, barvu atd. Lidské myšlení je pak vybaveno schopností jednotlivé představy sdružovat.

K vytváření pojmů však činnost vnějších smyslů a sdružování představ nestačí. K tomu je určeno rozumově poznání. Touto nehmotnou schopností člověk dospívá k poznání podstaty věci, dokáže abstrahovat od hmoty a tělesnosti a tím dochází k nadřazenosti této dispozice nad schopností smyslovou. Všechno konkrétní a hmotné je určováno prostorem a časem a je poznatelné vnějšími smysly. Vše nehmotné, všeobecné, abstraktní podstata věci a vztahy mezi věcmi a pojmy, nejsou omezeny ani časem, ani prostorem.

Protože rozumová poznávací schopnost může poznávat věci a předměty nehmotné, pak i ona sama je nehmotná - duchovní. To je příčinou možnosti poznávat i své vlastní úkony, myslet a

chtít - pracovat s vlastní vůlí. Jen proto má člověk rozumové vědomí sebe sama a je si vědom svého vlastního JÁ.

(133) Rozumové poznávání je rovněž podstatou svobody vůle. Lidská vůle je další stěžejní duchovní schopností. Člověk ji využívá k tomu, aby rozumem poznané a jí předložené dobro bylo realizováno, dokonale uskutečňováno ve všech duchovních aktivitách - v myšlení, rozhodování, chtění.

Nedostatečné poznání dobra je nebezpečné. Nedokonale rozvinuté rozumové poznání může být posuzováno z nesprávného hlediska. Pak se může stát, že člověk dobro považuje za zlo a naopak.

Protože vůle vychází z nehmotného duchovního rozumového dění, je zřejmé, že její činnost je právě tak nehmotná.

Jestliže rozum a vůle jsou nehmotné schopnosti, je nehmotná i podstata, ze které pocházejí - lidská duše. K této zásadě se vztahuje následující závislost:

- co je nehmotné, je duchovní
- co je duchovní, je nesmrtelné.

Uvedená závislost je potvrzením existence Boha.

Z hlediska činnosti rozumu a funkce vůle je duše na těle vnitřně nezávislá. Z toho plyne, že obě činnosti jsou duchovního charakteru - vycházejí z duše, takže žádná hmotná podstata nemůže být jejich spolupříčinou ani dílčím zdrojem. Jedinou výjimkou je lidské tělo, které při nehmotných úkonech vypomáhá zpracováním látky vstřebené z poznatků vnějších smyslů. Z ní duše rozumem abstrahuje podklady k vytváření pojmů o věcech, nikoli však o jejich podstatě.

Člověk má usilovat i o poznávání předmětů a věcí, existujících v jeho okolí, tedy mimo jeho vlastní subjektivitu. Duše tuto schopnost má a rozumové poznávání tohoto druhu je pro ni důležité. Tímto způsobem totiž poznává bez závislosti na hmotě, poznávané předměty jsou jakoby odhmotněné, všeobecné.

(134) Nejen při vědeckých přednáškách a rozpravách, ale i v běžném denním životě obyčejných lidí jsou používány všeobecné pojmy, např. člověk, dům, zvíře, bytí apod. Jsou vytvářeny abstrakcí z konkrétních představ, zpracovaných ze zkušeností získaných vnějšími smysly. Rozum však pracuje s pojmy základními. Z nich odvozuje a vytváří další pojmy a vztahy mezi nimi myšlením, zkoumáním a tvořením rozumových úsudků, směřujících k dosažení pravdivé skutečnosti nebo díla.

Tak jako jsou rozumem tvořeny pojmy všeobecné, týmž rozumem jsou tvořeny i úsudky. A právě tak, jako jsou všeobecné pojmy tvořeny z poznání skutečnosti, všeobecné úsudky mají

svůj základ ve skutečném bytí. Rozumějme tomu tak, že logická pravda vyjádřená úsudkem má svůj základ v bytí.

Všeobecně známé úsudky, jejichž pravdivost je všem zřejmá, takže o nich nikdo nepochybuje, jsem v zájmu snazšího pochopení nazval prvními zásadami. Doporučuji k zvláštnímu povšimnutí skutečnost, že popření některé z prvních zásad je vlastně současně popřením zásady jejího protikladu. Výsledkem tohoto duševního pochodu je zřejmý nesmysl.

První zásady duchovního dění jsou tvořeny rozumem na základě konkrétní zkušenosti, poznané smyslovým zjištěním. Z něho člověk jednoduchou abstrakcí čerpá pojem své existence - bytí.

Rozumovým poznáváním může člověk proniknout i za hranice vlastních smyslových zkušeností. Jde vlastně o soulad vzniklý spojením poznávání hmotného a duchovního v jediné lidské bytosti.

Všeobecné a základní pojmy, vytvořené uvedeným postupným procesem, jsou nejvyššími zákony tělesné i duchovní existence - nejvyššími zákony bytí vůbec.

(135) První zásady duchovního života mají svůj základ v bytí. Z něho vycházejí i závěry, k nimž člověk dospěje, vychází-li z pravdivé skutečnosti. Jsou pravdivé a platí i v případě, že přesahují hranice smyslové zkušenosti.

První bezprostředně získané a přijaté pojmy a zásady mají objektivní platnost stejně skutečnou jako pojmy a pravdy z nich odvozené. Uvedenou cestou člověk totiž přichází k poznání nejvznešenější bytosti a první příčiny bytí - Boha.

(136) V předchozím odstavci jsem objasnil platnost příčiny vzniku prvních zásad duchovního života. K pochopení dalšího textu je však třeba dospět a uznat i objektivní platnost zásady účinné příčinnosti, která pomáhá rozvíjet duchovní činnost a filozofickou jistotu:

- všechno, co vzniká a co se děje, má svou příčinu
- samo od sebe nemůže vzniknout vůbec nic.

Mezi příčinou a účinkem existuje přímý vztah. Cokoli, co vzniká, se stává bytím, jež předtím neexistovalo. Bytí však nepovstane samo od sebe - musí mít svou příčinu.

První příčinou všeho bytí je existence Boha. ON je příčinou, která dává vzniknout jinému bytí, aniž je sám ve své existenci a působení závislý na jiné příčině.

Je nad veškerou pochybnost jisté, že NĚCO skutečně existuje. Stejně jisté je, že existuje-li NĚCO nyní, existovalo NĚCO vždycky. Kdyby totiž nastal jen jediný okamžik neexistence NIČEHO, neexistuje NIC ani nyní - NĚCO by nemělo z čeho vzniknout. To znamená, že nějaké bytí existovalo vždycky.

(137) Zaměříme se na současný, právě nyní existující svět. Všechno, co vzniká a zaniká (lidé, rostliny, živočichové), se nezrodilo samo od sebe. Bytost, která dříve neexistovala, nikdy nemůže sama od sebe způsobit, aby vznikla. Její existence započala impulzem od jiné bytosti - Boha, která se stala její účinnou příčinou.

Tato bytost - Bůh - je svou existencí a působením naprosto nezávislá na jakékoli jiné bytosti - je první příčinou. Kdyby nebylo první příčiny, nevznikl by ani účinek. Protože první příčina neobdržela své bytí od jiné bytosti, má je nejen logicky, ale i absolutně sama od sebe. Je tedy bytí samo, bez jakéhokoli omezení a závislosti, je naprostou plností veškerého bytí - je Bůh.

(138) Protože Bůh je skutečnou plností veškerého bytí, není v jeho případě možné jakékoli doplnění či rozmnožení. Má veškerou myslitelnou dokonalost a možnost prokazovat skutkem svou dokonalost a svrchovanost. Z této jeho charakteristiky vyplývá, že je jediný, nehmotný, duchovní.

Bůh je svrchovaně nekonečný. Hmota je složena z konečných částí, mění se, vyvíjí, nabývá nových forem, takže nemůže být nekonečná. Veškerý hmotný svět není dokonalý, takže není a nikdy nemůže být Bohem.

Každá bytost je na Bohu závislá, neboť své bytí nemá sama od sebe, takže potřebuje stále působení své první příčiny - Boha. Bůh je principem čisté formy ducha - je samostatné, od hmoty oddělené bytí.

Kdyby nebylo Bohem vytvořených konkrétních věcí, z nichž člověk čerpá své poznání pravdy, nebylo by žádné bytí - nebylo by ani poznání, ani pravda.

Bůh stvořil svět podle idejí, které nejsou mimo Něho, nýbrž jen v Něm samém jako jeho myšlenky. Lidská duše může působením své mravní síly dosáhnout účasti na boží podstatě a poznávat jeho ideje jako pravdy.

(139) Znamením existence pravdy je zřejmost poznávané věci. Filozoficky lze uvedený fakt považovat za objektivní samozřejmost, kterou můžeme vyjádřit jako působení příčiny poznávání na přijetí pravdivosti a úsudku o věci rozumem. V tomto případě si je člověk vlivů takového působení na svůj rozum vědom a rozumovou reflexí, která jev každém úsudku obsažena, bezpečně pozná, že jeho chápání věci je utvářeno podle věci samých. Objektivní samozřejmost není jen pouhou vlastností poznávajícího subjektu, nýbrž se jedná o vlastnost věci samých.

Forma a způsob lidského poznávání jsou přirozené a jsou zárukou objektivity poznání. Jak už bylo řečeno, smyslovou zkušeností člověk bezprostředně poznává konkrétní věci hmotného řádu. Na takto vybudovaném základu člověk svou duchovní rozumovou schopností bezpečně a s dokonalou jistotou poznává i věci řádu nehmotného.

Vytvoření dokonalého základu pro plný duchovní život předpokládá nezbytnost dospět k poznání první příčiny, vlastní podstaty a svého původu. Rozumem člověk poznává své bytí, poznává, že je!

(140) Člověk pochází z přímého božího zásahu. Jen jemu jedinému ze všeho tvorstva byl do jeho přirozenosti vložen rozum, svobodná vůle a svědomí. Byla mu dána touha po pravdě a hledání podstatného smyslu života, poznání účelu skutečnosti, svého pravého původu a

tajemství vzniku vesmíru. Tím je vybaven dispozicí chápat tvůrčí sílu Boha a pátrat po zákonech života a smrti. Je jediným tvorem, jenž byl obdařen duchem, takže si uvědomuje sebe sama.

Mnohé vědecké hypotézy však uvedený princip původu člověka odmítají. Jejich odůvodnění je nesprávné a matoucí. Kromě hypotéz cizokrajných náboženství existuje a prosazuje se v civilizovaném světě převládající Darwinova teorie původu člověka, vzniku a vývoje organismů a druhů přirozeným výběrem, která je svým charakterem vysloveně materialistická a pro člověka věřícího v Boha naprosto nepřijatelná a scestná. Podle ní člověk povstal vývojem ze zvířete, ze kterého se stal poločlověk, jenž se dalším postupem věků vyvinul v člověka, postupně dospívajícího k vědomí, řeči a myšlení.

(141) Považuji za nesporné, že se člověk objevil v diluviální době jako dokonalý tvor. Mýlí se každý, kdo tvrdí, že se člověk vyvíjel podle znaků svého těla a duše po tisíciletí z opice. Paleontologii jako nauce o organizmech v minulých geologických dobách se však dosud nepodařilo prokázat ani jediný přechodný druh poločlověka. To, že uvedená věda operuje s výsledky a doklady vývoje ostatních savců, u nichž vychází z fosilních nálezů zkamenělých zbytků nebo otisků a aplikuje je i na evoluci lidského plemene, je nepřesvědčivé, a tedy z mého pohledu nevědecké.

Stavbou těla a tělesnými funkcemi se člověk podobá živočichu a má s ním mnoho společného. Hlavní rozdíl mezi člověkem a zvířetem však je v duševním životě, tedy v tom, že člověk samostatně myslí a svobodně chce. Proto je třeba hledat původ člověka v tvůrčí moci boží - přišel na svět přímým zásahem Boha.

Člověk jako jediný živoucí živočich je obdařen duší, jejíž součástí je rozum a vůle. Obě složky jsou však v duši uloženy v potenciálním stavu - jsou připravené k probuzení aktivizací - výchovou a vzděláváním. Ponechá-li člověk schopnost rozumu v neprobuzeném stavu, pak se podobá zvířeti. Jeho myšlení i činy vycházejí z pudů a vášní, které se snaží přednostně uspokojovat. Jeho rozum je nedokonalý, postrádá inteligenci, rád se podřizuje vůdci davu (podobně jako zvíře vůdci své smečky), ztrácí svou individualitu, pudově podléhá vůli silnějšího, nechává se vést. I tímto aspektem některé vědecké hypotézy dokazují platnost teorie vývoje člověka z nižších organismů. Tím se však člověk úrovni zvířete pouze přibližuje. Přes některé shodné znaky a vlastnosti (stádnost, pudy, podobnost existence organismů) takový člověk myslí a chce. Dosud nebyl podán jediný objektivní vědecký důkaz platnosti Darwinovy evoluční teorie vzniku a původu člověka.

Je známo, že biologická stavba lidské buňky je shodná se strukturou buňky zvířecí.

(142) Existují spolehlivé důkazy o dalším společném prvku charakteristiky člověka a zvířete. Nejen vědci, ale i prostí lidé se měli možnost sami přesvědčit o úkazu vycítil blížící se živelné katastrofy či meteorologické nebo geologické anomálie, v některých případech i na velmi vzdálených místech. Tehdy projevují zvířata (ale i někteří citliví lidé) značný nepokoj, strach a nervové napětí, vedoucí někdy k nekontrolovanému jednání či útěku. Jedná se o další důkaz navzájem se doplňujících, souvisejících, mnohdy stále ještě tajemných hmotných a duchovních projevů.

Uvedené společné lidské a zvířecí znaky a vlastnosti mají své sídlo v genech a v biologické stavbě buněk, takže se přenášení z generace na generaci. Není vyloučeno, že Bůh při stvoření

těla člověka použil již existující organickou živočišnou buňku i s jejími znaky a vlastnostmi, přičemž člověka navíc obdařil nesmrtelnou duší.

Bůh jedním jediným úkonem stvořil lidské tělo ze shodné živočišné buňky blízké hlíně země a vdechl do něho duši. Existující živočišná buňka se stala zprostředkovatelem lidského těla. Do těla vdechnutá duše je však bezprostředním a přímým dílem božím. Je duchovní podstata, obdařena rozumem a vůlí, a může tedy myslet a chtít. To zvíře a hmota nemohou. Teprve duší se stal člověk člověkem.

(143) Bůh tvoří rozumem a vůlí. Proto mohl pouhou myšlenkou - zásahem vůle - dát vzniknout tělu, a to buď okamžitě, nebo postupným dělením buněk. Je nad vší pochybnost, že ke stvoření člověka Bůh nepoužil celého organismu opice, neboť by pak musel senzitivní animální (zvířecí) duši nahradit duší lidskou, obdařenou rozumem a vůlí. Odporuje však jeho moudrosti, aby jednou stvořené dílo rušil nebo měnil a doplňoval. To platí i o případném stvoření nově základní buňky s živočišnými vlastnostmi určené jen pro člověka, když už existovala shodná buňka zvířecí.

Považuji za nevědecké tvrzení o existenci přechodného lidského druhu mezi opicí a lidoopem. Nevědecké a neprůkazné jsou i nálezy koster prehistorického neandertálského a sterfonteinského člověka, neboť podobné zrudly existují i v současné populaci.

(144) Člověk je obdařen rozumem a vůlí, a přesto neví, proč je na světě a jaké je jeho poslání na Zemi. Neví, jaký je smysl života, nezná svůj skutečný a poslední cíl. Existuje dvojí tvrzení.

První: člověk má pouze pozemské určení - musí počítat jen se svými vlastními silami, aby je uskutečnil.

Druhé: lidské určení je nadpřirozené a člověk je nemůže uskutečnit bez pomoci boží.

(145) Je patrné, že jde o zápas mezi racionalizmem a křesťanstvím. Mnohé vědní obory jsou následovány bouřlivým rozvojem techniky a působí na člověka neblahým vlivem - odvádějí ho z ochrany a moci boží. Má-li se však člověku podařit dospět k pravdě, musí ho Bůh vést a ovlivňovat. Je to patrné i z toho, že racionalisticky a pozitivisticky založení lidé dílčím způsobem věří v osvobozující pravdu. Jak je to však s protagonisty vědeckého světa? Existují v podstatě dvě skupiny vědců. Jedni bádají výlučně pozitivisticky (co nelze dokázat hmotným způsobem, to pro ně neexistuje), druzí vycházejí z pravd zjevených Bohem a pro snazší obecné pochopení se pokoušejí využít vědeckých ustálených instrumentů, aby dospěli k potvrzení zjevených pravd experimenty, vedoucími k hmotnému vědeckému důkazu. Rozvoj techniky musí vycházet z respektu k zásadám křesťanské lásky a spravedlnosti.

(146) Z psychologického hlediska se Bůh jeví jako ideální bytí, z něhož lze odvozovat všechny lidské sklony a vlohy, vedoucí k uspokojení mysli. Historicky byl tento vlastně náboženský instinkt plně potvrzen teprve vznikem křesťanství.

Absolutní hodnoty pravdy, dobroty a krásy je nutné hledat v Bohu, jenž jako jediný je schopen dodat člověku sílu a vůli vyrovnat se s vlastními nedostatky a uspokojit osobní, sociální a společenské potřeby.

Křesťanství vyjadřuje rovnost lidí a nabádá k lásce, respektu k tradicím a z nich vycházejícímu pokroku a objektivnímu posuzování zásluh experimentálních a filozofických

věd. V tomto směru se pozitivistická věda a technika nemůže ani pokusit srovnávat se s vlivem křesťanství na uspokojování všech - zejména duchovních - potřeb člověka.

Křesťanství člověku připomíná, že je synem božím - že jeho cíl není zde na Zemi, nýbrž že je nadpřirozený.

Hranice mezi dobrem a zlem je duchovně určena, a tedy je také nutno ji dodržet. To však platí jen pro lidi mravně pevné. Lidský duch vytváří jádro povahy člověka a vtiskuje mu odlišnost od lidí duchovně nepevných, kteří neumějí rozpoznat smysl žití, myšlení, citění a vůle. Zejména mladí lidé těžko rozpoznávají pravou podstatu myšlení, takže se nesprávně orientují v hodnocení duchovních pravd. Nevědí, že duše je podstatou mravnosti, že je ve stálém pohybu a činnosti vlastního myšlení a že teprve v myšlenkovém uchopení věci se projeví mohutná schopnost rozumu a vůle.

Duše ze své rozumové schopnosti poznává, zda její předchozí výchova a sebevzdělání byly vedeny správně. Podle toho se pak chová, přemýšlí, pozoruje a uplatňuje se svým rozhodnutím. V tomto okamžiku se aktivně projevují síly, snahy, touhy, přání a city, a to jako skutečné projevy ducha.

(147) Duchovní činnosti prospívá mravně dokonalý výběr předmětu myšlení. Předmětu, představujícímu uplatnění lásky a dobra, tedy takovému, jenž se v mozkových esplanech a genech uloží jako budoucí pozitivní dispozice.

Dědičnost je skutečná síla, která je v genech uložena jako dispozice, která se probouzí výchovou a vlivem prostředí, v němž člověk vyrůstá a žije.[06]

Jedná se o skrytou, ale mohutnou sílu dědičnosti, která vlivem výchovného působení člověka proměňuje a nově formuje jeho vlastnosti a schopnosti.

Hmota buněčného jádra v sobě uchovává nejen dědičné znaky a dispozice přímých i vzdálenějších předků, ale také národa a lidstva jako celku. Základní charakteristikou dědičnosti je, že přechází z jedné generace na druhou. Vliv okolí a dědičných znaků jednotlivce způsobí, že se každý duchovně vyvíjí zcela odlišně. Novorozenec přijímá po svých předcích nejen dědičné znaky jejich povah a vlastností, ale také tělesné a zdravotní dispozice. V případě, že se setkají negativní geny obou rodičů, jejich účinnost a síla nepředstavitelně vzrostou.

Při narození dítěte jsou dědičné geny v klidu. Aktivizují se teprve prostředím a výchovou. Pod vlivem těchto zdánlivě tajemných sil se začnou rozvíjet pozitivně nebo negativně. Člověk se zvrácenou povahou se prokazatelně vyvíjel a ve svém dětství žil v negativním prostředí.

V nejtělejší dětství je duše tvárná a mozková esplana jsou prázdná - na zachycení prvních dojmů a vlastností teprve čekají. Záleží jen na rodičích a vychovatelích, jaké budou první vjemy, jež se v esplanech pro budoucí život zachytí.

Po předcích dítě získává jen tolik nejlepšími vlastnostmi vybavených genů, kolik jich předkové skutečně měli. Protože v lidské populaci převládá sklon ke zlu, bývá jich obvykle velmi málo. To však neznamená, že není naděje na dosažení kvalitní a šťastné povahy. O tom rozhodne jen výchova a vzdělání. V opačném případě bude rozmnožena větší skupina

obyvatel světa, již je bližší uspokojování povrchních animálních životních potřeb než potřeby rozvoje duchovních vlastností a schopností.

(148) Dospět k vědomí šťastného, krásného a spokojeného života je v moci každého člověka. Vyžaduje to však, aby při dobře zaměřené výchově byl schopen se filozoficky - a tedy také duchovně - rozhodnout k soustavnému sebepoznávání a odhodlání dále se vzdělávat. Jen v tomto případě dospěje do stavu mít chuť hledat a posléze hájit věčně platné pravdy a křesťanské ideály.

Člověk musí vědět, co chce a čeho musí ke splnění svého životního cíle dosáhnout. K tomu mu dopomůže schopnost životní orientace, touha, nadání, rozum a síla, které musejí spolupůsobit. Cíl totiž není hotovou věcí, nikomu nespadne do klína bez vynaložení námahy k překonání životních překážek. To totiž k lidskému životu patří - odříkání a sebezapření jsou významnými činiteli cvičení vůle a rozumu.

Nálady a city, fantazie a snění vlastního JÁ zmenšují účinek síly a přispívají k růstu citového rozechvění. Strhují k nezdravé závislosti na náladě, vedou k přecitlivělosti. Sexuální nezřízenost a neschopnost kontroly této významné přirozené životní lidské složky má v tomto ohledu významný vliv. Vede člověka k bolestínské přecitlivělosti, pesimizmu a sobectví.

(149) Mládí má tendenci uchýlovat se do světa citů, který považuje za místo, jež nahrazuje tvrdě prožívanou skutečnost. Tím samozřejmě trpí vývoj schopností a touhy po životním uplatnění. Ke zlému vede i falešné přátelství, které ničí a deptá duši a zbavuje ji vnitřní rovnováhy. I když má pro člověka zdánlivý půvab, je jednou z příčin rozkladu duševního dění. Je slabostí, která nemá s cílem a smyslem života nic společného. Neužitečné, falešné, a tedy ve své podstatě nepřirozené myšlenky otravují myšlenkové duchovní dění.

Mezi pozitivní schopnosti člověka musí patřit touha po poznání pravdy. V tomto případě však je třeba vycházet z předpokladu odhodlání vzbudit se a čelit vlastní slabosti, dostat se z pasivní smyslnosti, nálad a smutku a obrátit své snažení k pozitivním myšlenkám a životním pravdám. Kdo to nedokáže, škodí nejen sobě, ale i svému okolí, národu, lidstvu.

Za předpokladu správné konstelace duchovních schopností jsou existující i nadčasové životní pravdy lidským smyslům i rozumovému poznání vnímatelné. Každý jimi může svého ducha obohatit. Poznání však nepřijde samo. Je k němu třeba touha po poznání a vnímavá pozornost. Lidský duch i tělo pak dobře snášejí námahu a odříkání. Tím se připraví dobrá půda pro uplatnění mravních ideálů, pravdy a dobra, spravedlnosti, svobody duše, respektu k životu, k rodičům, k majetku a cti bližních.

Člověk se jeví jako nadpřirodní a nadústrojný (nadorganický) činitel zejména proto, že je schopen myšlení, které nezrcadlí jen prožívanou skutečnost, nýbrž je tvůrčí a přetvářející.

9. Duševní síla vědomé a podvědomé činnosti

(150) Těm, kdož předcházejícím kapitolám o rozumu a vůli úplně neporozuměli, je určena tato část, zpracovaná přístupným a srozumitelným způsobem. Je pravděpodobné, že mnozí intelektuálové s některými zjednodušeními nebudou souhlasit, ale za vyšší cíl považují, aby mé knize každý dobře porozuměl. Jen tak splní svůj účel.

Duševní základnou vloh, schopností a vlastností člověka je podvědomí. Veškeré lidské poznání je trojího druhu:

- poznání vnějších smyslů (zrak, sluch, hmat, chuť, čich)
- vyšší poznání rozumové (vnitřní smysly a schopnost rozumu zpracovat jejich vjemy spolu se zkušenostmi vnějších smyslů)
- poznání intuitivní (podvědomé).

Veškeré poznání je založeno na principu smyslových životních poznatků. Kdyby jich nebylo, nemohl by být rozum veden k dalším vyšším poznatkům.

Smyslovou zkušeností jsou získávány nejvšeobecnější pojmy bytí, podstaty, příčiny, účinku, celku a částí. Z nich člověk tvoří první zásady:

- nic nemůže zároveň být a nebýt
- celek je větší než každá jeho část
- nic nemůže vzniknout samo od sebe z ničeho.

Z konkrétních existujících věcí rozum postupně poznává bytí věcí, což např. znamená, že nějaká věc je tou věcí, kterou je. Každá logická pravda má svůj původ v bytí. I kdyby jakákoli konkrétní věc přestala existovat, přece zůstává pravdou, že byla. Uvedený způsob poznávání je přirozený - je zárukou objektivitivy lidského poznání.

(151) Zvláštním prostředkem poznání je intuice jako náhlé bezprostřední pochopení pravdy zdánlivě bez předchozí logické úvahy. Intuitivní poznání je dokonalejší, neboť poznává bytí věci uvnitř, tak jak je, v celé její univerzálnosti.

Podvědomí je samostatnou duševní činností a pracuje nezávisle na vědomí. Je místem skrytých sil, schopností, zdrojem geniálních myšlenek, vzniku vynálezů a uměleckých děl. S vědomím spolupracuje jen v případech významných životních situací, při nebezpečí, v okamžiku důležitého rozhodování nebo při umělecké tvorbě. Je prodchnuto stálou aktivitou, jejíž dynamika pracuje s pojmy v podobě jasných představ, takže je schopno činit konečné

závěry. Tvořivý podvědomý rozum řeší veškeré problémy a úkoly. Výsledky uvedených procesů předkládá v logické formě vědomému poznání.

Premýšlením člověk dokáže vyvolat skryté podvědomé duševní schopnosti na pomoc vědomé činnosti. Při myšlení rozhoduje vědomá činnost, podvědomí jen pomáhá.

V souvislosti s vytvářením jakéhokoli díla či přípravy činu platí, že musí být zastavena rozumová činnost vědomí - je nezbytná jeho naprostá pasivita. V tomto stavu přejímá přímý vliv na myšlení zdravá podvědomá činnost, takže vědomí se stane pouhým svědkem působení sil a schopností podvědomí až do okamžiku vyřešení problému. Ten je pak jako hotové dílo uložen ve vědomí.

Podvědomé schopnosti vycházejí ze svobody ducha, z rozumu a vůle, jež nejsou zatíženy dědičnými znaky. Z podvědomí vychází pravé poznání Boha a hříchu. V duchovní činnosti se dostavuje klid a zralá soudnost, jež se projeví instinktem, geniálním nápadem, uměleckou tvůrčí silou - vzniká intuice, která je často světlem a cestou k řešení dosud nepochopitelných záhad. Podvědomí je jednou z nejvznešenějších složek lidské podstaty - je výrazem principu Boha v člověku.

(152) Podvědomí je v neustálé činnosti. Nikdy neodpočívá, ani ve spánku, protože nezná únavu. Jeho přirozenou schopností je intenzivní činnost právě v době, kdy tělo i vědomí odpočívají. Čím více je tělo v činnosti svých funkcí utlumené a čím více je duše oddělena od tlaku vědomí a smyslového myšlení, tím intenzivnější je činnost podvědomí. V tomto stavu vychází činnost duše přímo z její duchovní podstaty při psychofyzické syntéze duše s vibrující energií vyzařující z těla člověka.

Duše při své činnosti uplatňuje vrozený mravní zákon, takže je oproštěna od každého zla - je mravně čistá. To logicky platí i o podvědomí jako součásti duše, takže i v této složce duchovní činnosti neustává proces stálého sebezdokonalování.

Hluboko v nitru člověka je obdivuhodná nekonečná zásoba vědění, moudrosti, krásy a harmonie. Jsou to zdroje, z nichž účastí inspirace vznikají z vnitřní podvědomé činnosti vynikající díla. Jsou to kvality, které je člověk chtěním schopen vyvolat jako inspiraci k myšlení, práci a životu.

Lidské myšlení je schopné přejít z hmotného do nehmotného principu uvažování o životě a jeho smyslu. K tomu je však třeba vyvinout soustředění mysli, mít dostatek víry ve vlastní schopnosti a optimisticky postupovat k poznání skutečností a pravdy.

V čistém lidském podvědomí je uložen netušený mohutný zdroj schopností a sil, jež jsou součástí vlastního JÁ, takže jsou snadno využitelné pro vědomou činnost duše. Přitom platí, že opravdovou zkušenost lze ověřit vhodným experimentem.

(153) Aktivizace skrytých darů duše je závislá na vědomí. K tomu však je nezbytné sladění vědomé a podvědomé činnosti. K jejich sblížení lze dojít vědomou autosugescí. Její princip spočívá ve schopnosti odhodlat se k psychickým útokům na vlastní podvědomí, aby bylo probuzeno k žádané činnosti.

V podvědomí je duše dokonale svobodná a má intuitivní schopnost poznávat přírodní zákony přímo - bez prostřednictví smyslů či vědeckých nástrojů. Mé hypnologické zkušenosti, nabyté

četnými experimenty, prokázaly účinnost sugesce a autosugesce na vytváření představ. Zjistil jsem, že opravdový účinek má myšlenka vzniklá z jasné představy.

(154) Podvědomé myšlenky mají svůj základ v mohutné metapsychické síle. Zvolený myšlenkový směr je produktem vyšší schopnosti duše v její podvědomé činnosti. Myšlenky se v ní projevují konstruktivně a v lidském těle se při zaměření na léčení chorob realizují biologicky - v těle se uvolní regenerační síly, které uvedou v činnost v organismu dosud skryté původní prvky hojivých procesů.

Nastartování zmíněných léčivých a k uzdravení vedoucích pochodů umožní sugesce a autosugesce. Vliv sugestivních myšlenek je tím větší, čím jasnější a konkrétnější je stručný a opakovaný myšlenkový příkaz, např.:

- mé dýchací potíže mizí
- pravidelné bolesti hlavy dokážu zvládnout
- každým dnem se cítím zdravější atd.

Stejným způsobem je možné postupovat i v případě jiného autosugestivního zaměření, např.:

- mé společenské postavení se zlepší
- hmotné zabezpečení mé rodiny je jisté
- můj syn zdárně dokončí studium
- pravidelným cvičením dosáhnu pevné vůle.

(155) Pravidelné a často opakované autosugestivní myšlenky se zhmotňují v mozkových esplanech a v genech buněčných jader. Odtud pak samy účinně působí a řídí podvědomou činnost k uskutečnění přání a příkazů vložených do esplan i v době, kdy autosugestivní působení skončilo.[07]

Podvědomá činnost je plynulá a soustavná a má schopnost uskutečnit každé tvé přání, i když je třeba počítat s delší dobou realizace. Nestačí však spoléhat jen na podvědomou činnost! K uskutečnění vlastních předsevzetí je nezbytné aktivizovat všechny schopnosti a vlastnosti svého ducha.

(156) K uskutečnění stanovených cílů člověk musí dosáhnout tzv. „univerzální myslí“ zapojením a sdružením čtyř složek duchovních schopností:

- vnější smysly
- vnitřní smysly
- vyšší rozumové poznání
- geniální síly podvědomé činnosti.

Univerzální mysl člověku poskytuje schopnost jasně poznávat pravdy a dobra, které svět a křesťanská víra poskytují. Lidský život je plně závislý na kvalitě myšlenkové práce každého jednotlivce. Zdaru či nezdaru člověk dosahuje úrovní svého rozumu a vůle.

Dosáhnout uskutečnění svých přání je touhou každého člověka. Mnozí se domnívají, že existují nějaké zvláštní náhody či osud, které vedou k úspěchu, a závidí těm, kteří ve své práci i ve společenském životě vynikají. Takoví lidé slepě věří, že oněm úspěšným „přeje štěstí“.

K dosažení štěstí, úspěchu a životního zdaru může přispět jen vzdělaný rozum, pevná vůle, houževnatost, vytrvalost a tvrdá práce na sobě samém. Záleží na každém jedinci, zda je ochoten věnovat veškerou svou energii spokojené přítomnosti a úspěšné budoucnosti.

(157) Energie je činnou silou, vycházející z neustálého pohybu duchovního dění. Je řízena vzdělaným rozumem a k realizaci vlastních idejí a cílů je vedena vůlí. Každý člověk je sám sobě odpovědný za to, k jakému účelu svou energii využije. Ideální životní cíle lze dosáhnout jen na základě svobodného rozhodnutí o vynaložení a soustředění vlastní energie na podstatné duchovní a životní hodnoty.

Energií člověk nesmí zbytečně plýtvat. Veškerá jeho rozhodnutí musí být účelná, jinak nebude ve své duchovní činnosti úspěšný. Jen duševně a morálně zdatný jedinec dokáže správně formulovat svůj cíl a má dostatek víry v sebe, svůj rozum a vůli, že k němu dospěje. Nestací jen doufat. Člověk musí chtít, věřit a tvrdě pracovat.

K pochopení síly duše musí člověk znát prvotní životní zákony, jejichž podstatu jsem vyložil v předchozích kapitolách. V nich jsou obsaženy a podrobně osvětleny schopnosti a vlastnosti rozumu a vůle, z nichž soudný člověk pochopí, že jejich přijetí znamená rozumět sobě samému. Pak snadno uzná, že poznávané pravdy, skutečnosti a moudrosti mají sloužit k uskutečnění změn, vedoucích ke zdokonalení vlastní duchovní činnosti.

Vzdělání je předpokladem vyššího rozumu a tvořivé mysli, která udržuje, opravuje a vede člověka k naplnění vysokých cílů. Základní charakteristikou mysli je schopnost ovládat podvědomí, z něhož čerpá poznání možností, jak vytvářet ve vědomí jasnou představu a cestu k její realizaci aktivizací duchovních sil.

Významnou složkou duchovní činnosti je kontakt vědomého JÁ s JÁ podvědomým a s podstatou mravních zákonů. Ve spojení obou činností spočívá hlavní tajemství úspěchu, neboť bylo vytvořeno jednotné mocné JÁ, které rozumem spolehlivě poznává každý cíl a vůli

nachází prostředky k jeho dosažení. V takovém případě úplně zmizí nedůvěra a pochybnost - vlastnosti, které brání snahám vedoucím k cíli.

Nevzdělanost je příčinou nevědomosti o sobě samém i o vztazích k životu. Takový člověk se nedokáže zbavit negativního myšlení a nesprávného jednání. Důsledkem jeho chyb je zklamání, smutek, bolest, nemoc a celková duševní a hmotná bída.

(158) Mysl mladého člověka bývá naplněna velkými nadějemi. Zpočátku si však svůj život idealizuje a jeho první životní kroky bývají zpravidla jednostranné. Nezkoušenost bývá logickou příčinou prvních zklamání, která mládí těžko zvládá a často je považuje za promeškání životní příležitosti. Nezkoušený a prozatím ještě nevzdělaný rozum nerozpoznává, že se zmíněným zjednodušeným úsudkem dopustil prohřešku proti přirozeným a duchovním zákonům, takže se může dostavit pocit celoživotního zklamání. Na uvedený duševní stav existuje jediný lék - soustavná a záměrná výchova a vzdělání. V mladém věku nesmí chybět rozumný pedagogický přístup rodičů a vychovatelů.

Samozřejmou překážkou duchovního rozvoje je neporozumění pozitivním lidským schopnostem, jimiž dosud neúplně rozvinutý rozum nedokáže vládnout. Pak je jen krůček k porušování přirozených lidských a přírodních zákonů, takže následují tresty, zklamání a pocit neštěstí.

(159) Pravdu o skutečné povaze, vlohách a schopnostech může poznat každý. Aby poznal, jak má správně myslet, žít a jednat, musí chtít. Výchovou k poznání a poznáním samým pak získá to, po čem touží, stane se tím, kým být chce, a bude schopen vykonat, co si přeje. Teprve pak pozná v sobě dosud skryté a nevyžité schopnosti velké ceny - lásku, spravedlnost, moudrost, odvalu a další pozitivní lidské vlastnosti. Čím dříve člověk začne objevovat bohatství své duše, tím rychleji dospěje k dosažení spokojenosti a štěstí.

(160) Člověku stojí v cestě ke štěstí mnoho překážek, které musí překonat. Patří mezi ně pohodlnost, slabá vůle, lenost a všechny další negativní lidské vlastnosti, proti kterým člověk musí bojovat celý život. Protože není jen pouhý živočich - je nadán rozumem a vůlí, musí se pokusit uvedené překážky překonat. Nad úroveň pouhého živočicha člověk vynikne jen tehdy, když dokáže aktivizovat veškeré své duchovní síly. Proto opakují: univerzální tvořivá a praktická mysl vzejde jen z vyššího vzdělaného rozumu a pevné vůle, za součinnosti podvědomých duchovních sil.

Téměř každý mladý člověk žije ve svém vlastním vysněném světě, který mu nahrazuje skutečnost. Úroveň jeho rozumu mu zpravidla nedovoluje pochopit, že každý snílek si ve své lhovosti ke skutečnému životu vytváří vlastní existenci a plně se s ní ztotožňuje. Nevědomuje si, že žije v nevědomosti o přirozených schopnostech, vlohách a vlastnostech, uložených v každém člověku, které čekají jen na správný výchovný impuls, jenž způsobí nastoupení cesty k dosažení vyšší duchovní úrovně. Nezbytnou orientaci člověk získává aktivizací myšlenkových schopností, jejichž rozvoj se stane základem mravní zdatnosti.

Vrozené přirozené schopnosti rozumu a vůle jsou zaměřeny k dobru. Záleží jen na kvalitě výchovy a sebevýchovy, aby byly rozvíjeny k mravnímu zdokonalení osobnosti. Opomenutím této zásady dochází k deformaci osobnosti, a tím i celé společnosti.

(161) Poznání absolutního smyslu lidského života je předpokladem k dosažení velkého cíle - dokonalosti duchovní aktivity. Přirozený základ v sobě má každý člověk. Záleží na každém

jedinci, aby v sobě nezničil potenciální schopnosti a síly k dosažení vysokých kvalit. V zájmu dokonalé výstavby osobnosti nesmějí být uvedené kvality přehlédnuty. K jejich úplnému rozvinutí je nutno je probudit a pak výchovou záměrně pěstovat. V tom je podstata rozvoje sil a schopností, které vyústí v dosažení kultury rozumu a pevné vůle. Proto se každý mladý člověk musí rozhodnout k tomu, aby si poručil: chci, musím!

Mládí nesmí dopustit, aby nebyla využita šance k aktivizaci vloh a schopností. Jen tím si uchová naději na rozkvět pevnosti a dokonalosti rozumu a vůle, na dozrání v dokonalého člověka. To vše je v moci výchovy a vzdělání.

Rozum a vůle mají po dobu celého lidského života hluboký vliv na utváření a vývoj osobnosti. Je však třeba tuto zásadu přijmout a pochopit, že jen odhodlaný a statečný člověk:

- je připraven dosáhnout vítězství ducha nad hmotou
- ví, že život je a zůstane neustálým bojem, který musí být veden vírou ve vlastní síly
- nesmí podlehnout nastraženým životním překážkám a zoufalství z případných neúspěchů
- musí být schopen věcné sebekritiky a naopak nebýt odkázán na cizí neověřené názory
- je vyrovnaný, harmonický a svou práci koná s plným vědomím vlastní odpovědnosti
- dokáže překonat mravní bídu každodenního života, obtíže, bolesti nejistoty a spory
- je schopen jasného úsudku z hlediska probuzených schopností vyššího rozumu a vůle
- je čestný, pravdomluvný a poctivý a jako takový je respektován a ctěn
- žije život korunovaný štěstím, dokonalými vztahy lásky a úspěchem ve svém povolání a práci
- ví, že jen vyšší rozum a pevná vůle mu dopomohou přemoci vlastní nedokonalost a dospět k plodnému a šťastnému životu.

10. Význam autosugesce pro praktický život

(162) Dokonalý duch je obdařen univerzální myslí, schopnou vytvářet silou svých myšlenek jasné představy o svých duchovních cílech a fyzickém zdraví. Takto vzniklé duševní obrazy promítá do podvědomé mysli, v níž působí k probuzení podvědomých sil, nezbytných k dosažení stanovených cílů.

Uvedeného stavu mysli je možné dosáhnout metodou autosugesce.[08]

Na tomto místě uvádím jen ty části, které se vztahují k hlavnímu předmětu - dosažení vyšší kultury rozumu a pevné vůle.

Každá izolovaná idea má mít schopnost samorealizace. Aby se autosugesce sama uskutečnila, je nezbytné dodržet několik nepominutelných zásad:

- kdo chce využít autosugesce k posílení rozumu a vůle, musí si v mysli nejdříve vytvořit zcela přesnou a konkrétní představu, čeho chce dosáhnout
- v duchu vytvořený úplný obraz již pochopeného pojmu je pak třeba doplnit konkrétním plánem postupu jeho realizace
- podvědomá mysl uvedené představy přijme a zakotví je v esplanech (paměťových elementech mozku)
- zpočátku mlhavá představa zvolené ideje postupně mohutní a rozjasňuje se denním opakováním předem vypracovaných autosugestivních vět
- esplana se zakotvenou pozitivní představou se rozvíjejí a probouzejí vnitřní podvědomé schopnosti a síly, které samy začínají pracovat na uskutečnění.

Neustálé opakování ozdravujících autosugescí (např.: „uzdravuji se“, „mé zdravotní potíže mizí“ apod.) nesmí být rušeno samovolně se vkrádajícími myšlenkami typu „nic se mi nedaří“, nebo „sotva se uzdravím“. Podobným samovolným myšlenkám nesmí být dána příležitost, aby se vetřely do lidské mysli.

Z vědecké zkušenosti je znám zákon „opačného úsilí“ spojovaný s nižším podvědomím. Projeví se nejen při zmíněných negativních myšlenkách, ale i v případě, že původní rozhodnutí o využití autosugesce bylo učiněno ve strachu. Takový závazek je pak kontraproduktivní, protože člověk na sebe převzal povinnost něčeho, co si vlastně ani moc nepřeje. Zákon opačného úsilí pak způsobí nezdar, člověk svůj boj o léčebný účinek autosugesce prohrál. Neúspěch se dostaví i tehdy, když se myšlení rozhodne odporovat rozumu a vůli nebo v případě potlačování rozumu vlivem nevypělé vůle.

Nezbytnou podmínkou úspěchu je pevné a jisté vědomí a neomezená víra v pozitivní účinek vlastního rozhodnutí.

Kdo předem vycítí možnost případného neúspěchu, není na využití autosugestivní metody dobře připraven. Je to projev nedostatečného vzdělání a výchovy rozumu a pokleslé vůle. Teprve po dosažení vysoké rozumové úrovně výchovou a vzděláním a po nabytí pevné vůle soustavným cvičením je možné očekávat úspěšné uskutečnění autosugestivního léčení.

(163) Úspěšný průběh autosugestivní terapie a její konečný účinek má každý člověk ve své moci. Musí však v úspěch věřit, pravidelně si několikrát zejména před spaním opakovat „vím, že se mé úsilí příznivě projeví“, další den např. „vím, že jsem učinil správné rozhodnutí“,

apod. Zmíněné sugesce pomohou upevnit a v esplanech izolovat ústřední myšlenku. Po čase se dostaví uspokojení, či dokonce překvapení, jak rychle lze dosáhnout zlepšení duševního stavu. Dostaví se pocit zvláštního vzácného klidu a chuť k dalším pravidelným sugescím. Nabytý pocit bude umocněn vědomím, že lze dosáhnout všeho, co si člověk přeje. Nemám tím na mysli jen zdravotní, duchovní a fyzické zlepšení, ale i spokojenost a úspěch v osobním, občanském a společenském životě. To vše bude provázáno vědomím, že veškeré konání se děje výlučně v rámci respektování přirozených zákonů, takže dosažený úspěch bude ku prospěchu vlastnímu, rodiny, přátel a celé lidské společnosti.

Už jsem uvedl, že denně několikrát opakované autosugesce mohou být zaměřeny na zlepšení fyzického či duševního zdraví (zlepšení osobního a pracovního života, změnu společenského či uměleckého uplatnění apod.).

(164) Metoda autosugesce člověku přináší novou chuť do života. Nepominutelnou součástí předpokladu úspěchu je však bezpodmínečné dodržení osvědčeného detailního postupu autosugestivní terapie:

- výchovou a vzděláním dosáhnout vysoké úrovně rozumu a pevné vůle
- základní rozhodnutí o cíli terapie (zdravotní, osobní, společenské)
- písemná příprava stručných a jasných autosugestivních vět (stačí 10-20)
- pro každý den zvolit pouze jednu větu
- zvolenou větu rychle a nahlas opakovat asi 15x za sebou 3x denně
- v průběhu postupu autosugesce nepřipustit vstup bezděčných rušivých myšlenek do mysli.

Obrazová představa musí být jasná a dokonalá. Proto je třeba o procesu autosugesce stále přemýšlet a využít každé volné chvílky k jeho propracování až k dokonalosti. Nejvyšší účinnost pravidelného hlasitého opakování sugescí nastane v okamžiku, až se podaří sladit podobu myšlenkové představy s původním zadáním touhy a přání. Takové pravidelné zušlechťování celého postupu autosugestivní terapie se v mysli realizuje jako přesný pracovní plán. Na jeho základě uvede podvědomá mysl do činnosti všechny schopnosti a síly duše, aby představy, uložené a neustále zkvalitňované, byly v esplanech posilovány a jimi pak už téměř automaticky postupně realizovány.

Důležité je věnovat pozornost zejména večerní sekvenci autosugesce před ulehnutím ke spánku.

Za důležité považuji nepřipustit do úvodního rozhodnutí a pak do průběhu terapie nemorální, nerozvážné, pyšné, smyslné a pudové myšlenky a představy.

(165) Někteří lidé se pokoušejí potlačit určité normální povahové rysy a vlastnosti. Může jít o jistou ztrátu víry ve správnost svého jednání z hlediska psychologického, společenského, nebo

i sexuálního. Častým důsledkem potlačení některých předstev a charakterových vlastností bývá některá z forem duševních chorob, fyziologických nemocí nebo nervových poruch. Uvedené důsledky se obvykle projevují chronickou úzkostí, strachem z hrozícího zla, nespavostí a jinými jevy, označovanými pojmy neurastenien, neuróza a psychóza.

Všechny uvedené vlivy a jejich důsledky působí proti autosugestivní terapii a často ji zcela znehodnotí. Prvotní příčinou jejich vzniku je nedostatečně vzdělaný rozum a slabá vůle. Jediným účinným prostředkem likvidace uvedených vlivů je (jako i v jiných příbuzných případech) pevné odhodlání podstoupit náročnou cestu zvelebování rozumu a vůle výchovou, vzděláním a pravidelným záměrným cvičením, spočívajícím často v překonávání sebe sama, a tudíž ve zvládnutí vlastního sebezapření.

Jedná se o nejspolehlivější způsob vlastního osvobození, jímž uvedené příznaky a potíže s určitostí zmizí. K dosažení uvedeného stavu vede několik cest, vycházejících ze zaměření na prvotní příčiny nepříznivých vlivů a z nich vyplývajících problémů.

11. Některé duševní choroby

(166) Proti všem nepříznivým příčinám znemožňujícím úspěch autosugestivní terapie je nezbytné soustavně a účinně bojovat. Každá z příčin však vyžaduje jiný přístup.

Mezi výše uvedenými nepříznivými vlivy je na prvním místě dědičná závislost. Po předcích člověka postihují vlivy, které se projevují nedokonalostí povahových vlastností. Jestliže se však z tohoto hlediska sám na sebe včas nepodívá, nutně přispěje k trvalosti chorobných charakterových vlastností.

(167) Nepříznivým důsledkem dědičného zatížení bývá strach a z něho se rodící pesimismus. Takový člověk jen těžko uvěří v obrat k lepšímu. Neurastenický strach ho svazuje tak, že z ničeho nedokáže mít radost.

Neblaze působí i přehnaný optimizmus, který může vést až na pokraj jistoty, že všechny výhody, úspěchy a majetkové přírůstky se dostaví bez náročné práce. Může sice jít jen o mírné duševní poruchy, avšak jsou to neurózy, vzniklé tlakem poměrů a omezeným rozumovým potenciálem.

Uvedené duševní poruchy nabízejí členění lidských povah na:

- cyklothymní, jejíž charakteristikou je přizpůsobivost a obliba společnosti, avšak s častou změnou nálady. Uvedené kolísání duševního stavu je způsobeno omezeným rozumem a slabou vůlí, vyznačuje se překotností a nepřesností úsudku. Vůdčím faktorem takové povahy je cit, který však podlamuje sílu vůle a je brzdou rozvoje rozumu. V člověku této povahové skupiny je zárodek duševní choroby (cirkulámí psychóza), která se projevuje jednak mánií, jednak melancholií.

- schizothymní, vyznačující se nestálostí, nevypočitatelností činů a rozštěpeností povahy. Budí dojem několika povah v jedné osobě. Nitro je neuspořádané a podle okamžité nálady oplývá dobrem, nebo naopak překvapí zlem.

(168) Rozumově zaostalý člověk postrádá přirozenou inteligenci. Mnohé věci si nedá vysvětlit a umíněně trvá na svých bludech, kterým věří jako nesporným pravdám. Dokáže tvrdošíjně hájit své hloupé a nedokonalé představy. Jedná se o bludné přesvědčení, které je vlastně duševní nemocí - paranoiou.

Paranoik se ke svým bludům neustále vrací a je o nich nezvratně přesvědčen. Např. věří, že ho přítel soustavně zrazuje a škodí mu duchovně i materiálně, nebo ho podezírá, že by ho kvůli majetku byl schopen otrávit či jinak zničit. Může mít i jiné halucinační vidiny, které se obvykle vztahují k jeho vlastní osobě (vztahovačnost). Takový člověk se obvykle vyhýbá společnosti z obavy, že ho každý pozoruje a kritizuje, nebo mu dokonce ukládá o život. Paranoická vztahovačnost se může vystupňovat až k nesnesitelnosti.

(169) Každý člověk v sobě nosí určitý předpoklad vzniku duševní choroby. Většina jich už některé symptomy vykazuje. Duševní poruchy jsou obvykle sváděny na „slabé nervy“ v domnění, že se zatím jedná o mírnou formu duševní choroby. Kdo však toto stadium včas rozpozná, může se sám vyléčit vlastní rozumem a silou své vůle. Kdo to nedokáže, a přes „slabé nervy“ se považuje za duševně zdravého, kdo na projevující se zárodky a symptomy nereaguje, způsobí, že probuzená tendence k duševní chorobě zabarví a nadlouho (někdy i trvale) ovlivní jeho duševní stav a charakter.

Mánie je stavem nápadné čilosti a veselosti, pocitu dobré nálady, štěstí a spokojenosti. Postižený člověk věří, že se mu všechno daří, překotně podniká věci, na které nestačí a které ho časem přivedou do velkých problémů.

Melancholie je protikladem mánie. Člověk ve stavu melancholie je naplněn smutkem, nic ho nebaví, nařiká si na zdravotní problémy, je tesklivý a plný obav, nemá zájem o práci a objevují se u něho až sebevražedné myšlenky.

Oba výše uvedené stavy se u mnohých lidí vyskytují společně - nepravidelně se vlivem vnějších vlivů střídají a vzájemně na sebe působí. Takový stav je znakem nedokonalého rozumu a slabé vůle.

Schizofrenie se projevuje rozdvojením osobnosti - její mysli. Takový člověk věří, že v něm sídlí ještě jiná bytost, která ho ovládá a s kterou neustále bojuje a jejím postupným rozvojem trpí. Obvykle začíná už v mladém věku a projevuje se různými příznaky. Nejčastěji ubývají rozumové, citové a volní schopnosti. Velmi častým projevem je verbální nebo i činem vyjádřený nesouhlas. V každé věci se snaží nevyhovět obvyklým přirozeným požadavkům. Člověk postižený schizofrenií se přestává zajímat o svou práci, často se bezdůvodně toulá, nepatrná věc ho na dlouhé týdny rozladí - v tomto případě jde o její odnož - katatonii. Následkem uvedeného stavu nenápadného zastavování duševního růstu si hledá pro vnitřní pohyb duše náhradu v rozdvojení mysli, ve vytvoření druhého JÁ.

Hebefrenie je další odnoží schizofrenie, projevující se zejména při dospívání. Charakterizuje ji nepodstatné a neplodné mudrování, soustavné nemístné kritizování, zanedbávání pracovních a životních povinností a nevypočitatelné proměnlivý charakter.

Progresivní paralýza je civilizační syfilitickou nemocí. Mimo jiné se její projevy často shodují s megalománií, velikášstvím a vychloubačností.

Mnohé samozřejmé povahové vlastnosti jsou vlastně projevem duševních defektů. Jsou kazem na ryzosti a čistotě lidské duše, které se buďto záměrným pěstováním rozumu a vůle dají odstranit, nebo se z nich vyvine hluboká duševní porucha.[09]

12. Příspěvek k lidské typologii

(170) Analytická psychologie proniká až ke skrytým základům lidské bytosti.

Dokáže rozpoznat objektivitu či subjektivitu člověka podle směřování duševní energie.

Objektivní člověk se snadno seznamuje, rychle se přizpůsobuje a bývá mnohomluvný.

Subjektivní člověk je pravým opakem. Žije intenzivním vnitřním životem, je plný nápadů, myšlenek, citů, vlastních úvah a fantazie.

Oba uvedené typy mají společné pochody, jež se týkají základních funkcí vnímání, myšlení, cítění a intuice. Mohou však trpět poruchou osobnosti či nedostatkem sebevědomí.

Duševní podobu každého jednotlivce ovlivňují dědičné geny, poznatky získané v průběhu života výchovou a působením okolí. Kromě objektivního či subjektivního vlivu jsou typy lidí, jejichž život je závislý na fyziologické stavbě jejich těla.

První skupina - asthenik

Lidé slabé tělesné konstrukce, vyšší postavy a chudokrevní. Jsou zpravidla chorobně vnímaví, přecitlivělí, ustrašení, nepodnikaví a duševně rozštěpení. Obvykle trpí vlivem bezcitnosti svého okolí. Snadno podléhají duševním chorobám.

Druhá skupina - leptosom

Lidé rovněž štíhlí a vytáhlí, jemně tvořeného těla. Jako předchozí jsou také přecitlivělí, ale často podléhají různým duševním změnám a psychózám. Dávají najevo zlost a mstivost, do

klidnějších nálad se musí nutit. Jsou sarkastičtí, ironičtí, sobečtí a konfliktní. Bývají podráždění, nervózní, unavení a ve svých zálibách tvrdošijně vytrvalí. Dokážou se fanaticky nadchnout pro velké myšlenky a mívají umělecké sklony.

Třetí skupina - atlet

Postavou jsou svalnatí a silní. Jsou to lidé činu, jdou vždy bez rozpaků za svým cílem. Jsou zosobněním pohybu a síly, ale také sobeckosti a vypočítavosti. Jejich obrazotvornost je na nízké úrovni. Jsou energičtí a duševním chorobám zpravidla nepodléhají.

Čtvrtá skupina - pyknik

Lidé zaoblené, obtlouklé postavy, která odpovídá jejich klidné duši. Jsou zpravidla opakem atleta. Jejich povaha nekolísá, v jednání nepřehánějí a snaží se jít vždy střední cestou. Jedná se o lidi prosté a dobrosrdečné, jsou klidní, rozvážní a vytrvalí, mají úctu k řádu a zákonům. Nepodléhají snění, jejich případná zlost netrvá nikdy dlouho. Jsou oblíbení, mírní, přívětiví a shovívaví. Ve své jemnosti povahy snadno podléhají cirkulární choromyslnosti (cyklothymie).

Na změnu vlastností výše uvedených typů či jejich kombinací lze s úspěchem působit výchovou a vzděláním. Je nesprávné násilně vyžadovat od lidí určitého typu vlastnosti, které jim neodpovídají.

13. Působení povahových vlastností

(171) Každý člověk je obdařen přirozenou duševní silou, jež je při správném využití schopna způsobit změnu zděděných vlastností. Jestliže lidský rozum a vůle nejsou systematicky cvičením zkvalitňovány a vychovávány, dá se očekávat, že duševní projev takových lidí zůstane na úrovni dědičné.

Lidé, kteří se nezajímají o dosažení vyšší duchovní úrovně, postrádají smysl pro morálku, pořádek, kázeň a povinnost, takže jsou v životě rozmrzelí a nespokojení a nedokážou si poručit. Jejich život je prázdný, ovlivněný nedokonalou duševní činností a neschopností rozhodnout se posílit své vlohy a změnit své charakterové vlastnosti k lepšímu.

Dodržování přirozených zákonů přispívá ke zkulturnění ducha a jeho vědění. Pak se stává budující a osvobozující silou, schopnou najít v etických zásadách bohatý zdroj vědomostí a moudrosti jakožto potřebný předpoklad k nadšení pro práci. Současně pomůže dosáhnout stavu připravenosti k důkladnému sebepoznání, jež je předpokladem k čerpání z věčného zdroje veškerého vědění. Člověk si nesmí dovolit vybrat z mravních zásad jen to, co se mu hodí, či dokonce tvořit své vlastní mravní zákony! Uvedl by tím svůj život a celé duchovní dění do nenapravitelných zmatků.

Uvede-li člověk svůj psychický stav na vysokou úroveň, má možnost poznat, že je absolutním pánem vlastního života. Pak zvládne každou životní situaci a snadno rozřeší problémy, které se mu postaví do cesty, a nepřipustí zhoršení svého psychického stavu, který by vedl k úpadku jeho duchovní činnosti.

Aktivní psychický stav působí podivuhodným způsobem. Umožňuje dokonalé myšlení, vedoucí k prozíravosti a snadnému chápání významných životních principů. Je důležitým předpokladem cesty ke štěstí a spokojenosti v případě, že jeho kvalita usnadní přístup do mozkových esplan, obsazených dojmy a představami, jež dosud brání tvořivé schopnosti myšlení soustředit se na konání dobra. Vymýcení negativních myšlenek a představ, překážejících správné funkci duchovní činnosti, je k nastoupení cesty zdravého rozvoje ducha nezbytné. V esplanech uložené předpoklady pro nízké vášně a ostatní negativní vlastnosti (pýcha, nenávisť, sobectví atd.) jsou v rozporu s přirozeným mravním zákonem a jejich existence je stálým zdrojem poruch lidského myšlení. Uvedené slabosti a nedokonalosti udržují lidského ducha na primitivní úrovni.

(172) Kvalitu stavu ducha si může každý snadno zjistit. Stačí si jen uvědomit, zda je schopen si svou nedokonalost uvědomit. Teprve pak je možné začít pracovat na jejich zničení. K tomu vede jediná cesta a je možné si ji ověřit odpovědí na otázku např.: opravdu miluji své bližní?

K definitivnímu potvrzení svých duchovních kvalit je nezbytné se naučit milovat lidi, které v daném okamžiku nenávidím!

Naplněním výše uvedeného božího přikázání se v duši uvolní existující napětí, které spotřebovává značné množství vnitřní energie. Tady je třeba jí pak využít pro jinou užitečnou činnost.

Uvolnění od všech negativních vlastností a závislostí osvobozuje ducha, aby mohl účinně pracovat na dosažení předem stanoveného životního cíle. Od všech neřestí člověka osvobodí vysoká úroveň vědění a poznání pravdy.

14. Inteligence

(173) Tvořivá inteligence je výlučným předpokladem pokrokového myšlení, konání a touhy po dokonalejším duchovním a spokojenějším hmotném životě. Inteligentní člověk si uvědomuje krásu a blaženost, lásku a štěstí, úplnost duchovní dokonalosti i hmotné stránky života.

Intelekt napomáhá vzniku vynikajících a geniálních tvůrčích mozků, šikovných a manuálně zručných rukou k vytváření dokonalých nástrojů, přípravků, strojů a zařízení, schopností k provedení společenských a sociálních změn i k dosažení pocitu spokojenosti a štěstí. Výsledkem práce inteligentního člověka bývají prakticky využitelné a užitečné myšlenky a věci. Takový člověk ze sebe vydává to nejlepší ze svých duchovních schopností, zejména víru, lásku, naději a vděčnost za možnost žít.

Pouhé myšlení samo o sobě není ještě inteligencí. Je jen předpokladem k jejímu vzniku, rozvoji a uplatnění v pravý čas a na správném místě. Inteligentní člověk je bystrý, dokáže postřehnout rozpory mezi různými poznatky a porozumět dané situaci. Ze zhodnocení takové situace umí najít správná východiska nebo nová originální řešení a v zájmu jejich užitečného uplatnění dokáže správně jednat.

(174) Vedle tvořivé a rozvojové inteligence je možné rozpoznat inteligenci kritickou. I ona je v podstatě tvůrčí, jenže navíc vychází z předpokladu schopnosti analýzy současných poznatků a syntézy nově vytvořených návrhů a řešení. Dokáže se kriticky postavit k existujícím teoriím, perfektně rozlišovat, hodnotit a třídít fakta a systémově řešit vztahy mezi jednotlivými poznatky.

Jednostranně zaměřenému inteligentnímu člověku se sice může podařit vytvářet nové systémy, všimnout si vzájemných souvislostí v jejich fungování, ale může se stát, že se ukvapí a nepodaří se mu pohlédnout na své řešení dostatečně kriticky.

Znakem produktivní inteligence je schopnost spojovat nové poznatky s existující skutečností a při využití obecných pouček objevit dosud neznámé souvislosti mezi fakty a zákony.

Reproduktivní inteligencí bývá obdařen člověk správně chápající i obtížné abstraktní myšlenky při schopnosti reprodukovat je vlastním originálním způsobem.

V případě, že člověk tvoří nové myšlenky jen na základě vlastního uvažování bez ohledu na názory a přání ostatních lidí, bez respektu k autoritám a k případným následkům z toho plynoucím (zejména když se autority opírají o nepřesné důkazy), lze hovořit o samostatné inteligenci.

Občas se projevují poruchy inteligence. Takové stavy mohou být trvalé i přechodné (dočasné zatemnění mysli) a patří spíše mezi duševní poruchy, které je snadné léčit.

Neplatí, že inteligence je jen důsledkem dědičných vlivů. Kdo se narodil bez zděděných inteligenčních symptomů, nemusí zůstat hloupý navždy, protože takoví lidé jsou ve své podstatě duševně zdraví. I v tomto případě platí, že výchovou a vzděláním lze dosáhnout vysokého stupně inteligence. Všechny duševní funkce jsou totiž schopny rozvoje a při správném vedení se soustavným vzděláváním a cvičením zlepšují.

Lidská inteligence je vytvářena mnoha jednoduššími funkcemi. Patří mezi ně zejména paměť, schopnost pozorovat a rozeznávat věci a jejich vlastnosti. Všechny jsou disponovány ke zdokonalení výše uvedenými prostředky a způsoby, takže zbystřením pozornosti a úsudku, zlepšením paměti a záměrným cvičením mysli směrem k hodnocení věcí a vztahů mezi nimi, lze dosáhnout vysoké inteligence.

(175) Člověk zaostalého ducha má ve své osobnosti dvě JA - nižší a vyšší.

U lidí, kterým chybí vzdělání, má často převahu nižší JÁ. Jejich život bývá upracovaný, těžký, bez viditelného postupu k lepšímu, takže mu jen zbývá doufat, že se časem dožije určitého zlepšení.

Jestliže nad nižším JÁ nabude převahy rozumnější, praktičtější a ušlechtilější JÁ vyšší, má takový jedinec naději na podstatné zkvalitnění duchovního života. Vzděláním rozumu a vůle se jeho mysl stane univerzálnější, takže se postupně svého nižšího JÁ zbavuje.

15. Přirozený mravní zákon

(176) Svými pokusy jsem dokázal, že mravní zákon a veškeré pravdy, lidské schopnosti a vlohy jsou vryty a pevně uloženy do podstaty lidské mysli - do mozkových esplan. Během svých experimentů jsem uvedl pokusné osoby (subjekty) do hlubokého hypnotického spánku a přiměl je, aby popsaly stav a dění své mysli. Zjistil jsem, že jsou v ní uloženy jasně prozařující pravdy, mravní a přirozené zákony. Subjekti konstatovali, že v nich není nic nízkého, nedokonalého a živočišného, nýbrž jen přímé poznání všeho, co si člověk vzděláním postupně osvojuje.

(177) Do lidské duše je vložen základní přirozený zákon, vyjádřený touhou po dosažení cíle dobra. V něm totiž spočívá skutečný a přirozený prožitek životního štěstí a blaha. Při duchovní snaze dosáhnout opravdového dobra spolupůsobí všechny duchovní schopnosti, vlastnosti a vlohy, směřující k dosažení cíle - dobra. Aby tato vzácná duchovní schopnost nebyla nedokonalou výchovou rušena, nebo dokonce znetvořena zaujetím ke zlu, je nutno ji v čistotě její přirozenosti chránit. Spolehlivým nástrojem osvobození a očištění od pudů, vášní a všech negativních egoistických vlastností je zdokonalování rozumu a posilování vůle.

Povinností každého, komu se podařilo výše uvedené poznatky rozpoznat, je snažit se je pochopit a přijmout za své. Mnozí starší lidé se domnívají, že jejich věk už nedává naději na účinnost případného vzdělávání a cvičení vůle. Je to názor scestný, avšak mýlit se je lidské. Dnes je obecně známo, že i v šedesáti letech se lidské buňky obnovují během několika týdnů, takže v tomto ohledu není věk překážkou, spíše jen výmluvou.

Bylo již řečeno, že šedá kůra mozková a její paměťová esplana jsou stálou zálohou všech dřívějších i současných vjemů, pojmů, skutečností a představ. Zmíněná esplana se denně dotvářejí, vznikají nová a pohotová, schopná přijmout další vjemy, přičemž se přebytečná mozková hmota zavíjí dovnitř. Za těchto okolností je zřejmé, že výchova rozumu a vůle, všeobecné vzdělávání a poznávání skutečnosti má pro praktický život stejnou hodnotu v každém věku.

16. Spolehlivý elixír mládí

(178) Existují jedinci, kteří v určitém věku pocítují strach ze stárnutí. Jedná se o jev, jímž se lidstvo zabývá odnepaměti. Umělý lék na prodloužení mládí se nepodařilo najít ani alchymistům, ani současným protagonistům vědy. Jsem přesvědčen, že se to nepodaří ani v budoucnosti.

Jinak je to s přirozeným prostředkem k oddálení stárnutí. Pravým elixírem mládí je aktivizace duchovní činnosti. Probuzení duchovních schopností je v silách každého člověka. Stárí se v tomto smyslu nedá odvozovat od data narození. Platí totiž, že čím je člověk starší, tím více se prodlužuje biologický čas. Stárnutí tělesných buněk se tak vlastně zpomaluje.

Lidský mozek dosahuje vrcholu své činnosti přibližně v 65 letech. Od tohoto věku se duševní schopnosti snižují, ale velmi pomalu.

Dispozice duchovní zdatnosti osmdesátiletého člověka může být stejná jako u třicátníka. Zvyšujícím se věkem se totiž rozvíjí intuice a rozhled, míra vědění vzrůstá a schopnosti správného úsudku se zlepšují. Značnou měrou tomu přispívají dosažené životní zkušenosti. Nejsou řídké případy lidí, kteří i ve svých sedmdesáti letech jsou schopni intenzivně studovat či zvelebovat své podniky, řemesla a dosahovat zajímavých úspěchů ve svém povolání. V míře ještě vyšší je to patrné u vědců.

K zachování mládí má šanci každý dospělý člověk. Dospělost však ještě není vyspělostí. Jen vyspělý duch se dokáže soustředit na zvelebování svého rozumu a posilování vůle - základních předpokladů udržení mládí. Uvedeným způsobem je totiž duchovní dění neustále udržováno v pohybu a nezbytné přirozené aktivitě. Kdo dokáže myslet na své budoucí činy, plánovat svůj duchovní i hmotný rozvoj, překonávat životní překážky a plodit velké myšlenky - nemůže zestárnout.

Stačí si uvědomit, že většina převratných vynálezů, uměleckých děl a pokrokových idejí je dílem zkušených jedinců pokročilejšího věku.

Výjimkou jsou géniové. Výsledky jejich práce nejsou na fyzickém stáří závislé.

Příspěvkem k pochopení rozdílu mezi mládím a stářím může být následující příklad. Pokožka starého člověka je svařštělá, tvář plná vrásek, svaly jsou ochablé a klouby ztuhlé. Přesto staré tělo pracuje se stejnými stavebními prvky jako tělo mladé - změnila se jen forma používaného materiálu. Jenže ta byla uvedeným jedincem svobodně přijata už jen samotným faktem, že jeho duchovní aktivita věkem ustává a upadá. V tomto případě byly biologické buňky vystaveny rychlému procesu stárnutí natolik, že byly připraveny o přirozenou neustávající činnost a postupně hynuly hladem po aktivitě. Probuzení duchovní i tělesné činnosti poskytuje i ve stáří příležitost k novému, zdravému a omlazenému životu.

(179) V průběhu celého života platí, že aktivní duchovní pohyb je závislý na dokonalém a zdravém fungování fyzického těla. To je však životně závislé na správné biologické výživě a přirozeném stravovacím režimu, takže tělesné zdraví je pro udržení mladistvé duchovní činnosti nezbytné. Biologické procesy probíhající v lidském těle jsou podmíněny dostatkem výživných látek potřebných pro přirozený život všech tělesných buněk. Proto jsem se rozhodl uvést několik významných doporučení, rad a receptů, které jistě dobře poslouží těm, kdo mají

zájem vytvořit si předpoklad pro udržení duchovního i tělesného mládí dodržováním správných zásad optimálního stravovacího režimu zdravou dietou.

K zamezení usazenin přebytečného vápníku poslouží strava sestavená z celozrného chleba, mouky, mléka, čerstvých sýrů, rýže, brambor i se slupkou, ořechů, broskví, mandlí, olivového oleje a dostatku ovoce a zeleniny.

Maso je vhodné jen bílé, nejvýše 2x týdně, vhodné je také bílé maso drůbeží a rybí.

Výhodné složení stravy je zastoupení 95 % rostlinné a mléčné stravy, která je předpokladem fyzického zdraví, pružnosti, mladosti a síly.

Zdravými nápoji jsou kyselé mléko, podmáslí, šťáva hroznů a citronu (vymačkaná do vody). Doporučeným pitným režimem je celodenní postupné popíjení.

Večeře si připravujte nevařené, např.:

Do hliněného hrnečku připravte ráno ovesné vločky a zalijte vodou, aby se ponořily. Večer před jídlem přidejte smetanu, nastrouhanou mrkev, petržel, kedlubnu, celer, jablka, trochu medu a případně malinové šťávy. Vznikne zásadotvorné jídlo, bohaté na vitaminy, ke kterému se hodí celozrný chléb. Tento pokrm je vhodný i jako zdravotní jídlo pro děti.

Lidé se sníženou obranyschopností organismu by měli jíst výlučně vydatnou rostlinnou a mléčnou stravu.

Neocenitelnou součástí zdravého stravovacího režimu je dnes už téměř zapomenuté každotýdenní zařazení 24hodinového půstu.

(180) Důležitou denní povinností je správné dýchání. Výborně poslouží hluboké dýchání ve volných nebo příhodných chvílkách v průběhu dne (i při práci) a zejména pravidelné procházky přírodou. Při nich je velmi účinné spojení s autosugestivní terapií, např. s hlasitým opakováním: „vydechuji chorobné látky, vdechuji zdraví, svěžest, mladost a sílu“ apod. Procházky do kopců, denní tělocvik, pěstování sportů (zejména jízda na kole a na koni) jsou účinnými prostředky proti stresu a stárnutí.

Uvedené postupy a režimy mají vliv na celkovou psychickou a fyzickou odolnost vůči povětrnostním vlivům. Ponechá-li člověk tuto okolnost bez povšimnutí, může se stát, že ionizační změny budou mít škodlivý vliv na jeho zdraví. Výrazné povětrnostní změny se pak projeví porušením duševní rovnováhy, strachem nebo fyziologickými funkčními poruchami.

Předčasné stárnutí vzniká většinou z neznalosti. Nežřízené přejídání a konzumace přemíry masa, sýrů, vajec, luštěnin, živočišných tuků, uzenin, kaka, kávy, čokolády, cukru a holdování drogám (včetně nikotinu a alkoholu) významně urychluje proces stárnutí. Napomáhá tak útlumu duševní aktivity a v jejím důsledku nepříznivým vlivům na tělesné zdraví.

Zbytečně a předčasně onemocní každý, kdo se nerozvážně snaží odpoutat svůj zájem o tělesné zdraví a upřít ho výlučně na duchovní stránku života. Povinností člověka totiž je usilovat o rozložení svých sil na starost o jejich vyvážené usměrnění na duchovní a tělesné stránky života.

Z výsledků svých experimentů jsem měl možnost vynést na světlo řešení řady do té doby neobjasněných záhad a tajemství. Patří mezi ně i mé zjištění o možné délce lidského života. Duchovní a přírodní předpoklady délky lidského života při optimálních schopnostech vzdělaného rozumu a vůle jsem na základě svých poznatků stanovil na 120-140 let.

V porovnání s mým předchozím poznatkem umírá současný člověk předčasně. Příčinou je postupující degenerace lidské populace a individuální opouštění Bohem stanoveného údělu každému člověku. Věřím, že se tím stal pochopitelným i můj následující dodatek k uvedené prognóze spočívající ve schopnosti člověka dovést své vědomí, mysl, rozum a vůli do ideálního stavu, o kterém pojednává nejen tato kniha, ale i mé stěžejní dílo „Nové základy experimentální psychologie“.[10]

(181) Ve skutečném poznání sebe sama je předpoklad úspěchu v zápolení ducha s hmotnými zájmy člověka. Bude-li to boj úspěšný, pak člověk zvítězí nejen jako duch nad hmotou, ale i jako mládí nad stárnutím. Vítězí jedině, vyzbrojený odvahou a silou, si dobude výsady poznat štěstí a relativní věčnou mladost.

Každý, kdo se i jen přiblíží k podstatě vlastního sebepoznání, dospěje do stavu reálné naděje poznat pravdu a smysl života. Musí však mít natolik vzdělaný rozum a pevnou vůli, aby nikdy nepodlehł idejím davu. Pak bude trvat jeho naděje, že vyhraje svůj boj o šťastný život.

(182) Jsou známé rozdíly mezi muži a ženami, mezi pohlavími. Při respektu ke genetickým rozdílům a z nich vyplývajícimu poslání, existují ještě další nepominutelné rozdíly.

Nejvýznamnějším z nich je schopnost rozumu a vůle. Nemám tím na mysli pohlavní priority, ale pouze rozdíly, které se objektivně vzájemně vyrovnávají.

Odvěká vzájemná diskriminace mezi pohlavími je falešná a nesmyslná. Každému pohlaví určil Bůh jednak speciální, jednak společná poslání.

Charakteristické znaky muže nejsou ani lepší ani horší než u ženy. Jsou jen v některých jevech odlišné, specifické. Inteligence obou pohlaví má shodné dispozice, liší se jen jejich zaměřením. Existují kmeny, kterým vládou ženy. U nich se muži jakožto vynálezci či dominantní elementy neuplatňují, takže se zdá, že obecně uznávaná mužská schopnost vynalézat a tvořit se neuplatní.

Opakem je ženská priorita - mateřství. V tomto ohledu je muž i při vlivu na výchovu dětí v odlišné a z mateřského i logického hlediska v neuplatnitelné pozici. Citové nazírání ženy v mateřství i v roli manželky má dominantní vliv při působení na detaily společného rodinného štěstí. Přesto není vyloučeno, že žena může být úspěšná ve studiu a získávání i vědeckých znalostí, obecně předpokládaných u mužů.

Žena má shodný základ vloh, schopností a sil jako muž. Záleží jen na tom, zda si dokáže předem uvědomit sílu svého JÁ, aby vzděláním rozumu a posílením vůle dosáhla úrovně své praktické činnosti, a to i na poli vědy a umění.

(183) Člověk je svými bližními milován tak, jak dokáže sám milovat. Mnozí partneři si stěžují na vzájemnou nedostatečnou lásku. Silou rozumu a vůle lze však dosáhnout uspokojivého stavu, protože podvědomé schopnosti obou pohlaví jsou shodné. Jen v případě

obtížného sladení musí jeden z partnerů případnou disproporci rozeznat a využitím autosugestivní terapie pomoci k dosažení přání svého i svého protějšku.

V předchozím odstavci jsem zmínil mocnou sílu autosugesce. Při řešení manželských či partnerským problémů stojí za to formulovat a do podvědomí (do mozkových esplan) vkládat opakované hlasitě pronášené sugesce (20-30x), aby ve vlastní mysli byla ustálena a napevno zakódována myšlenka, vyjadřující přání k nápravě současné situace. Jak už bylo řečeno, dříve podvědomé JÁ pak již samo zařídí úspěšné uskutečnění takto odpovědně stanoveného cíle.

Úspěch a zdar uvedeného snažení je o to větší, je-li autosugestivní cvičení prováděno s vědomím sugestivního působení na partnera v době, kdy odpočívá a spí. V době spánku obou partnerů se obě podvědomá JÁ sblíží. Výsledkem pak je sympatická vzájemná součinnost.

Logickou touhu po manželské či partnerské shodě lze vyjádřit autosugestivní myšlenkou „den ze dne více miluji svou ženu (muže)“. Kdo z vás dobře pochopil kapitolu o autosugesce, už ví, že dodržáním zásad autosugestivní terapie (opakované hlasitě pronášené věty) jsou tak účinné, že si je každý sám pro sebe může ve své mysli ověřit.

(184) Touží-li mladík po své vyvolené dívce, stačí pochopit zásadu autosugestivní terapie a uplatnit ji dříve popsáním způsobem. Představí-li si „stále víc ji miluji“, stane se obraznou myšlenkou, která je zákonitě vnesena do podvědomí. V něm vyroste a zesílí, takže nastane spojení s milovanou bytostí. Takto posílená izolovaná idea se v mozkových esplanech bude realizovat způsobem, který jsem už popsal.

Každé případné zklamání a zatrpklost z neuskutečněných přání může pramenit z vlastní nepohotovosti. Aby člověk dospěl ke svému cíli, k souladu s milovanou bytostí, musí si být sám jistý svým úmyslem, musí vědět, že sám velmi miluje. Jestliže pak s vyvolenou bytostí jedná, musí být znát jeho láska a odpovědný přímý přístup. Jeho jednání necht' je přirozeně milé a nesobecké, tedy takové, jaké vyplývá z jeho předchozího úsudku a záměru. Jen tehdy může předpokládat, že se mu podaří vzbudit láskyplný vztah.

17. Dětství

(185) Většina lidí se ráda vrací ke vzpomínkám z dětství, v němž se cítili šťastní a spokojení. Proč tomu tak je? V té době byly projevy duševního dění nezkaleny. Jejich čistota poskytovala dětské duši mnohé tajemné stavy blaha a štěstí.

Duševní život dítěte je do osmi let věku odrazem čistého nevinného dění, plného důvěry ke všemu, co vzrušovalo jeho smysly. Dětský rozum a vůle se vyvíjely, takže nemohly být příčinou jakéhokoli porušení mravní základny, zla a zneklidnění dětského svědomí.

V době dětství vstupují do mozkových panenských esplan všechny dojmy čisté a neporušené. Mile a příjemně vzrušují duši, která dýchá krásou a radostí nezkaleného mládí. Proto se člověk do dětství tak rád vrací, aby ho potěšily čisté zážitky a nejkrásnější myšlenky, které se nedají ničím nahradit.

Radost dítěte je spontánní a čirá, jeho důvěra pevná a neochvějná, každá jeho otázka je upřímná. Radost je vzácný dar, který život vkládá do prvních let dítěte.

Radost je však také problémem dětského chápání. Dítě se raduje, že chápe svůj svět. Dospělý se raduje teprve tehdy, až dokonale pochopí.

Vzpomínky na mládí, rodný dům a důvěrně známé prostředí naplňují dospělého člověka pocitem blaha a štěstí. Byla to doba nepoznaného a nepoznatelného zla. V tom spatřujeme základ zajímavé a významné mravní zkoušky: jak obstojí dětská duše při nezbytnosti rozumu a vůle, jak využije svých vlastních duchovních sil?

Dětský život se projevuje jako čistá důvěra a nevinné dění. Vlivem působení rodičů, zejména úzkostlivých matek, se však poškozují důvěra, klid a štěstí dítěte.

Dětská mysl, mozek, je vzácná kniha čistých nepopsaných listů, do nichž první zápisy učiní matka. Ty se pak dítěti stanou základními kameny, na nichž začne stavět svůj vlastní život a první snahy o jeho rozvíjení. V současné době je však mnoho matek, které nebyly svými rodiči odpovědně vychovány, takže jejich nerozumné působení je jejich dítěti ke škodě. Taková výchova je nesprávná a škodlivá.

18. Zásady výchovy dětí

(186) Ženy jsou k výchově dětí předurčeny Bohem a jeho vůlí. Z dnešního pohledu je to i tím, že objektivně jsou dívky v raném věku zpravidla schopnější než chlapci. Snad právě proto potřebují v době dospívání (mezi 12-16 rokem) systematictější výchovu.

Výchova, která je založena na zásadě uspokojování fyziologických potřeb (výživa) a hmotného zajištění (oblékání atd.) je scestná a svrchovaně škodlivá. Je notoricky známo, že v životě člověka přijdou chvíle, kdy uvedené pozemské hmotné hodnoty nejsou rozhodující. Bez opory duchovní a rozumové výchovy hmotné hodnoty spíše škodí.

Ke snazšímu pochopení uvedu příklad vychovávající matky, jejíž přístup vedl k posílení sobectví a krutosti:

Při jídle matka dvou dětí říká: „Dcerko, dobře se najež, za chvíli přijde tvůj bratr a na tebe by nezbylo.“ Při další příležitosti říká matka dcerce: „Vezmi si pomeranč, bratříček by ti ho snědl.“ Nemůže být horší příklad, než vědomě vytvářet propast mezi matkou a dítětem a mezi dětmi navzájem.

Výchova dětí je nejodpovědnějším úkolem rodičů. Nikdy se nesmí stát, aby kdokoli z rodičů postrádal vůli a trpělivost odpovídat na dětské otázky. Výchova dětí musí být programově ustálenou zásadou.

Dítěti musí být za každých okolností sdělována pravda. Jinak se ztratí předpoklad poznávání pravé skutečnosti. Vzdělání rodiče musí mít trpělivost a odhodlání odpovídat na všetečné otázky svých dětí a pro ně srozumitelným způsobem odůvodňovat své odpovědi. Žádný z rodičovských úkonů nesmí nést stopy netrpělivosti a odmítání pravdivého vysvětlení.

Za žádných okolností rodiče nesmějí odvádět děti od pravidel která jim až dosud vštěpovali. Neodůvodněné tresty a nevrle odmítání dětských otázek vede dítě k omylům a zmatkům, ze kterých se později jen těžko vzpamatovává. Rodiče sami musejí dbát na to, aby svým dětem byli ve všem a vždy příkladem. Musejí dovést své potomky k takovému stavu jejich vědomí, aby dokázali přijmout trest jako poučení.

Lidský duch v sobě obsahuje přirozený základ pro utváření dokonalého člověka. Proto nikdo, ani rodiče, ani vychovatelé nesmějí připustit, aby se dítě cítilo podceňeno. Takto vyvolaný pocit méněcennosti se napravuje jen velmi obtížně.

Jestliže nesprávnou výchovou posilovaný pocit méněcennosti v dětské duši uvázne, má dítě tendenci k svéhlavosti a nepřístupnosti vůči pozdějším rozumným argumentům. Nastává totiž možnost uplatnění již zmíněného „opačného úsilí“, které ve svém důsledku vede dítě k nejistotě a méněcennosti. Proti tomu musí být ze strany vychovatelů postavena myšlenka, aby byla postupně navozena atmosféra důvěry a pravdy.

(187) Povinností rodičů a vychovatelů je vést dětskou mysl k důvěře a pravdě. Teprve potom, až se uvedené působení v dětské mysli uplatní, se dá očekávat, že mladý, vyvíjející se človíček založí ve své mysli pozitivní esplanu vedoucí k odpovědnému přemýšlení o rozumu a vůli a o jejich nezbytném rozvoji.

Mnozí studenti si stěžují, že se obtížně učí a těžko chápou. Bez ohledu na příčinu jejich stavu by jim mělo být vychovateli pomoheno, aby se pokusili soustředit na obsah svého podvědomí, které je schopno probudit v nich schopnost lepší paměti. Paměť prohlubuje zájem o danou věc, takže budou-li mít povědomí o autosugestivní terapii, dospějí k tomu, že se např. před spaním mohou soustředit na určitou myšlenku, která jim ze stavu neschopnosti či apatie pomůže.

Člověk, který má dostatek sebedůvěry, vzhlíží ke své budoucnosti s nadějí, či dokonce s jistotou. Poznává totiž, že dosažení stavu univerzální mysli mu pomůže správně nakládat se svým rozumem a vůlí. Ví, že poznáním svého stavu, své mysli, překoná případnou bázeň a strach, takže jeho budoucí rozumné a logické úsudky, slova a činy ho povedou k dosažení předem odpovědně stanoveného cíle.

19. Méněcennost

(188) Méněcennost jako vypěstovaná lidská vlastnost je charakteristická zejména pro mladé lidi. I když je mládí obdařené existencí čisté neposkvřené duše, která ve své neomezené víře vytváří krásné mladické plány do budoucna, může se právě z této její přirozené vlastnosti vyvinout nebezpečný pocit méněcennosti. Primární příčinou jeho vzniku je neměnný fakt, že

praktická životní skutečnost se diametrálně liší od perspektivních idejí, které si mysl mladého člověka vytvořila jako svůj základní program pro budoucnost.

Z uvedené příčiny vzniklý pocit méněcennosti se často mění v jednu z vůdčích vlastností jednání mladého člověka. Jakmile se několikrát po sobě ukáže, že krásné ideje se samy neuskuteční, dostaví se zklamání, které je pro nezkušenou mysl účinně působícím utrpením. Tento stav je nutno brzy rozpoznat a záměrně ovlivňovat. To je povinností rodičů a vychovatelů. Je výlučně jejich odpovědností, že se z počátečního pocitu méněcennosti stane těžké duševní trauma, které následně velmi znesnadňuje zdravý vývoj čisté mysli.[11]

Výchovatelská odpovědnost však nespočívá jen ve včasné odhalení uvedeného jevu, ale zejména ve správných reakcích na toto zjištění. Představme si zklamání dítěte např. z prvních neúspěchů ve sportovních soutěžích, ve škole, nebo nenaplnění snu při prvním vzplanutí mladické lásky. Pociť méněcennosti a někdy i vyřazenosti je obvykle velmi silný. Jen v ojedinělých případech ho dítě dokáže překonat samo, nebo alespoň minimalizovat. Záleží na rodičích a vychovatelích, aby našli nejúčinnější postup vysvětlení k vyvedení mladé mysli ze vzniklých zmatků.

Nejnepříznivější reakcí vychovatelů je necitlivé, kritické a často hrubé pokárání či potrestání.

(189) Kromě uvedených základních významných příčin vzniku pocitu méněcennosti je ještě celá řada dalších. Ani ty nesmějí být ve výchovném procesu opomenuty. Jedná se zejména o zhýčkanost, sebedoceňování, fyzické poruchy a nedokonalosti, sklon k pesimismu, pochybnosti o vlastním nadání, trauma z posměchu a strach z trestu.

V uvedených případech je nebezpečné zmíněné vlivy násilně potlačit, a to jak samotným jedincem (např. autosugestivně), tak vychovateli (okřiknutí, zlehčování jejich významu, přehlížení). Těmito akty obvykle dojde k trvalejšímu poškození duševní rovnováhy mladého člověka. Nesprávné výchovné reakce zpravidla úplně ovládnou duševní stav mladého jedince, takže je obtížné uvedeným způsobem napravovat.

Pocit méněcennosti se dá charakterizovat jako úraz, zranění duše. Toto psychické trauma bylo vtisknuto do esplan mladého mozku, jež pak působí reflexivně a snižují přirozenou duševní iniciativu.

(190) Psychické trauma méněcennosti se nepříznivě projevuje při každém pokusu o samostatné jednání, vystupování a snažení. Zpočátku se člověk sám snaží ony průvodní vtíravé nepříjemné myšlenky potlačit. Nakrátko se může z jejich moci vymanit, ale původní zranění duše trvá a během času a událostí se spíše rozvíjí. Je to velice účinná překážka vědomí, která jen čeká na svou příležitost, aby se v určité době projevila v plné síle. Bezděčným projevem vědomí je stále připomínání vlastní neschopnosti, nekritické porovnávání s jednáním svých vrstevníků, zejména s těmi zdánlivě schopnějšími. Takový člověk pak myslí, mluví a jedná s předem existujícím despektem k sobě samému, s pocitem pochybností, obavami a strachem z neúspěchu.

Jedním z častých přístupů je vyvinutí „reakce odporu“ jako snaha o přemožení pocitu méněcennosti. Pak je možné věc vykonat dobře a správně přesto, že v průběhu myšlení a jednání stále existují pochyby o konečném úspěchu a strach z možného nezdaru.

Je v silách rodičů a vychovatelů uvedené psychické trauma zneškodnit. Cesta k tomu může vést i přes úmyslné myšlení a jednání o věcech, o kterých si člověk už předem myslí, že povedou k neúspěchu. Tím, že se však docela určitě při správném vedení dostaví i úspěchy; vytvoří se hodnotné protimyšlenky a tím se zvýší odvaha a odhodlanost bojovat proti strachu, pochybám a trémě.

Pocit méněcennosti, mezi mládeží velice rozšířený, je nutno vymýtit a zničit už v mládí, protože předem vytváří prostor pro stále silnější nepříznivé uplatnění v budoucnosti. Uvedený jev se bohužel vyskytuje i u dospělých lidí.

(191) Méněcennost má vedle popsaných důsledků na myšlení a chování člověka i sekundární nepříznivý dopad. Uvedeným traumatem se postiženému člověku totiž často stává, že od ostatních lidí pocítí nepoctivě a rezervované zacházení. To platí jak pro rodinný život, tak i pro občanské a pracovní aktivity. Lidé si často záměrně stavějí do cesty překážky, dávají najevo svou neúctu a různými způsoby projevují svou přezíravost a sobectví. To jsou samozřejmě odsouzeníhodné reakce, které jsou však bohužel v současných vztazích mezi lidmi hluboce zakořeněny. Takoví lidé jsou příliš sebevědomí a pyšní, než aby dokázali jednat ve vztahu k traumatizované osobě shovívavě, či aby dokonce byli schopni uznat svou vlastní chybu.

Podobně tvrdohlavý, pyšný a nekritický je i mnohý méněcenností postižený člověk. Není-li jeho myšlení a jednání správně řízeno a ovlivňováno, může dospět až do stavu samolibosti, v níž se pak dobře daří vymýšlení výmluv, vlichocování, vemlouvání a vystavování své osobnosti na odiv ostatním. Takoví lidé bývají mnohomluvní, rádi jiným odporují, jsou urážliví, jejich rozhled je chabý a ohraničený. Ve své omezenosti si neuvědomují, že všechny uvedené negativní projevy jsou jen nedokonalou obranou vlastní méněcennosti.

Méněcenností postižený člověk nemusí být nutně celkově horší než ostatní průměrní jedinci. Je pouze postižen neštěstím, které vyžaduje posílení rozumu a vůle, aby se svého neudu zbavil. Jakmile se takového člověka podaří přimět k záměrnému vzdělávání a dostat ho pod kontrolu vychovatelů, začne znovu jeho duševní dění správně fungovat. Postupně se naučí pěstovat pozitivní myšlenky, nabude novou odvahu, odhodlání, jistotu a víru ve své rozvíjející se schopnosti a zlepšující se vlastní charakterové vlastnosti. Pak se snadno vyrovná ostatním lidem, protože jeho rozum a vůle se dostanou do stavu běžného, přirozeností stanoveného režimu činnosti.

Člověk, který se začne postupně osvobozovat z područí vlivu méněcennosti, brzy pozná, že jeho trauma není trvalým patologickým stavem. Jeho vědomí se začne přizpůsobovat životním situacím bez dřívějších emocí a zábran. Přestane naříkat a začne si věřit. Svou vírou, touhou a přáními znovu nabude sebevědomí a jeho dříve potlačené vědomé JÁ se opět začne správně starat o předurčenou roli ve vědomí člověka.

(192) Ovládnutí vlastních duševních sil je předpokladem obnovení procesu zvyšování inteligence. Člověk opět ovládne sílu, která mu pomůže správně a objektivně posoudit vlastní schopnosti a nadání a přivede ho k jasnému úsudku a postřehu.

Uvedení rozumu a vůle do odpovídajícího stavu člověku znovu poskytne možnost využít účinné autosugestivní terapie, kterou lze právě pro odstranění vlivu méněcennosti vhodně aplikovat např. opakovanými sugescemi, „jsem schopný a dokážu dosáhnout svých cílů“, apod.

Autosugesce se nyní stane zdrojem vytváření podpůrné síly k dokonalému vymýcení méněcennosti a dosažení smělosti a klidu k uskutečňování vlastních životních plánů. Už by neměl být problém samostatně si stanovit a dosáhnout cíle např. ve zlepšení vlastního duchovního dění, dosažení odpovídajícího životního hmotného zabezpečení, v rozvoji pracovních či podnikatelských aktivit, v pedagogickém sebevědomí při výchově mládeže, v tvorbě uměleckých děl či technických vynálezů apod.

(193) Vědecká, technická a umělecká tvorba jsou výlučnými oblastmi duchovní činnosti. Každá duševní práce však vyžaduje dosažení vysoké schopnosti umět si v mysli vytvořit dokonalé obrazné představy a nabytí analytických, syntetizujících, kombinačních a vztahových předpokladů.

Vysoká schopnost představivosti (obraznosti) je základním předpokladem každé duševní práce. Přitom je dobré umět rozpoznat představivost reprodukcující (vztáženou k již známému předmětu) a kombinační (vytváření nových předmětů a idejí). V obou oblastech lze dosáhnout stavu vysoké kvality vzděláním, pílí a cvikem.

Základním předpokladem dosažení úspěchu ve vědě, technice, literatuře a umění je vytvoření jasné a konkrétní představy a očekávaného cíle. Za tohoto předpokladu je pak nutno využít všechno nadání, vlohy a schopnosti a usměrnit je výlučně ke stanovenému cíli - k onomu ústřednímu bodu veškerého duševního snažení a bádání.

Představa cíle musí být předem spolehlivě uvážena a ustálena. V průběhu práce není radno ji příliš měnit - každá změna totiž obvykle svědčí o nedokonalosti zpracování této první etapy duševní práce. Bývá obvyklé vložit do konkretizace stanoveného cíle možnost zkoumání jeho využití pro další rozvojové práce či etapy.

(194) Lidský duch je v myšlení a tvoření neohraničitelný. Při duševní vědecké a umělecké práci využívá zvláštní podvědomé schopnosti - obrazné představivosti. Tato mimořádná vlastnost však musí být záměrně pěstována a cvičením posilována, aby bylo možné dosáhnout dokonale plastické a zcela zřetelné jasné představy.

V procesu duševní práce funguje jasná představa jako činitel, usměrňující vyšší vlohy a schopnosti podvědomí k dosažení univerzální praktické mysli, která má spolu s podvědomím na dosaženém výsledku práce obvykle vysoký podíl. Uvedená spoluúčast obou myslí je vlastně výsledkem vytrvalého úsilí využívání vyšších duševních schopností.

Je pravidelnou skutečností, že duševně činný vědec či umělec je se svým cílem nepřetržitě spojen, takže vlastně využívá každé volné chvíle a také každého kontaktu s rodinou, kolegy a přáteli k tříbení postupů své práce.

Obrazná představa je víc než slovo. Slovo v sobě sice obsahuje určitý a jasný plán postupu, ale dokonalá představa ho už ve své mysli realizuje.

Existují lidé, kteří nejsou disponováni vytvořit si dokonalou představu. Jsou-li odkázáni jen na slovo, nic neuskuteční. Jsou však také jedinci, kteří umějí přeměnit slovo v dokonalou ideu - představu. Jejich verbální projevy se současnou realizací představ jsou hodnotné, protože vedou k cíli - k uskutečnění pojmu vyjádřeného slovem.

(195) Považujeme za samozřejmé, že pro duševní práci je nezbytná sebedůvěra, získaná a rozmnožená vzděláním a cvičením vlastní vůle. Tím došlo k jejímu samoohodnocení, z něhož lze dospět ke konstatování vlastní schopnosti konstruktivní práce. V tomto ohledu je zřejmé, že došlo k odpovědnému seznámení s překážkami probíhajícího řešení a k jejich správnému zhodnocení. Za uvedených okolností se jistě projeví schopnost spolehlivě rozpoznat, v kterém ohledu není daný jedinec dobře připraven, takže zjistí, že na dosažení stanoveného cíle nestačí. Pak je třeba oprávněně očekávat uplatnění odpovědné sebekontroly (což platí nejen pro vědeckou a uměleckou práci), z nevhodného prostředí odejít a začít pracovat na úkolech, které schopnostem daného jednotlivce plně odpovídají.

(196) Kdo vládne dokonalým rozumem a pevnou vůlí, dobře ví, že jedním z významných předpokladů životních a pracovních úspěchů je správný vztah k lidem. Do mezilidských vztahů výrazně promlouvají pozitivní lidské vlastnosti, zejména velkomyslnost, dobrá nálada, úsměv, spokojenost, uznalost, přívětivost a tolerance. Záleží na každém jednotlivci, jak tohoto vzácného koření ve vztahu k jiným využije. Kdo je v sobě nemá, nezbyvá mu, než se pokusit je dosáhnout - uvědomovat si jejich absenci ve vlastním rejstříku dorozumívacích prostředků. Z uvedeného je zřejmé, že k úspěchu a dobrým výsledkům své práce každý dospěje vědomím vztahu a míry vlastních asertivních vlastností a schopnosti je uplatnit.

Specifická je charakteristika umělecké činnosti. Považuji umění za jakéhosi tlumočnicka mezi city a uměleckou tvorbou. Psychologie pocitů vyvolaných vnímáním uměleckých děl má pak blízko k obsahu pojmu estetiky. Mnozí čeští významní kulturní buditelé se shodovali v názoru, že je to civilizace, která mění povrch světa, ale pouze kultura naplňuje svět duchem a dává všedním dnům pravý význam a smysl.

Každý člověk, který je obdařen dostatkem podvědomých sil, univerzální myslí, vyšším rozumem a silnou vůlí, netřídí své konání na plnění malých či velkých úkolů, ale ochotně přispívá k plnění úkolů vznešených. Odedávna platí, že jen vzdělaní lidé velkého ducha sdělují svá poselství pravdy, přátelství a míru, určená lidem a věkům.

21. Rozumová abstrakce

(197) Abstrakce jako pojem pro zobecňování a rozlišování jednotlivostí od konkrétních vlastností věcí a jevů je pro lidskou mysl obtížně zvládnutelnou činností. Protože se však v této kapitole bude jednat o další nové poznatky, jež se týkají rozumu a vůle, porozumí jí každý, kdo se rozhodl vytrvat a pochopit cestu k vlastní velikosti. K osvojení základů této

cesty a celkového pochopení bude třeba dosti duševní námahy, která však jistě stojí za poznání, jak přivést rozum a vůli k rozvinutí, vyspělosti a zralosti.

Vzhledem k duševní náročnosti na pochopení všech zásad a souvislostí se v této kapitole vracím k některým již dříve osvětleným tématům výkladem z jiného zorného úhlu.

Každý člověk trpí určitými duševními nedostatky a potřebuje spatřit světlo vzdělaného rozumu a silné vůle. K vyvedení lidstva a každého jednotlivce ze současných zmatků a poskytnutí pravého poznání o životě a jeho hodnotách člověku poslouží jeho nejvzácnější schopnost - duchovní myšlenková aktivita.

(198) Jedním z významných společenských i individuálních cílů je mravní rozvoj a dosažení dokonalé osobnosti. K tomu je v každém člověku připravena základna potenciálních schopností, které lze uvést k aktivitě, dokonalému projevu a uplatnění soustavným a záměrným vzděláváním.

Zdroj schopností lidské duše je duchovní. Duše (duch) je základem, principem, první příčinou činnosti životního určení. V duši má své sídlo nejen rozum, ale i vůle.

Myšlenková činnost se rodí z lidské přirozenosti. Myšlení bez JÁ neexistuje. JÁ je subjektem, myšlenka úkonem duše.

(199) Reflexe je schopnost uvědomit si sebe sama a své činnosti - je prostředkem vlastního zdokonalování. Je však uplatnitelná jen u rozumové činnosti. Samostatné smyslové činnosti se netýká. Např. z vlastního uvědomění je si člověk vědom nějaké smyslové činnosti a zároveň rozumové reflexe o ní, přičemž si uvědomuje, že se obojí vyskytuje současně v témže subjektu.

Schopnost smyslů se tíhou přemíry vjemů oslabuje, někdy i ruší. Četnost a frekvence smyslových pocitů může stoupat jen do určité omezené míry. Je-li překročena, pak vzniklou složitostí duši i tělesnému organizmu škodí.

Naopak rozum se zdokonaluje tím rychleji, čím více pravd a skutečností objevuje. Rozumová schopnost je duchovní podstata, takže její jednoduchost je jistou formou jednoty - je tím, co vylučuje mnohost, mnohoznačnost.

Šedá mozková kůra a esplana mozkových buněk jsou spolupracujícími faktory při každém myšlení - nejsou však jeho spolučinitelem. Esplana dodávájí rozumové duši látku, z níž abstrahuje pojmy. Pojmy jsou tvořeny abstrakcí z konkrétních představ.

Představy jsou výplodem obrazotvornosti, která předpokládá činnost lidských smyslů. Práce obrazotvornosti a smyslů slouží k tomu, aby rozumová schopnost měla z čeho abstrakcí tvořit pojmy. Smyslová činnost je spojením duše s tělem předpokladem rozumové činnosti. Protože nositelem smyslové činnosti je i tělo, je rozumová duše na hmotných orgánech závislá.

(200) Čím silněji jsou představy uloženy v esplanech, tím přesnější a jasnější jsou z nich odvozené pojmy. Myšlení není pouhým spojováním představ, je abstrakcí z nich. Činnost obrazotvornosti však může být vážně narušena (přepřacování, nemoc, životospráva), takže může dojít i k příznivému ovlivnění rozumové činnosti.

Rozum člověka nezna své ideje v hotových pojmech ihned od počátku jejich vzniku, získává je teprve abstrakcí ze smyslových poznatků. Jsou v něm však uloženy přirozené morální ideje. Z toho je patrné, že vědění člověk nabývá postupně studiem a pracně získanými zkušenostmi.

Lidský duch oddělený od těla je charakteristický úplným obsahem morálních idejí a bezprostředně nabytým věděním, neboť sám skrze sebe poznává svou podstatou vše přímo - bezprostředně.

Oproti tomu vnější smysly, vjemy, představy a fantazie člověku předkládají konkrétní individuální objekty. Z nich abstrakcí odvozené pojmy jsou však obecné, to znamená, že od jejich bytí, existence, jsou odmyšleny všechny konkrétní jednotlivosti a determinující znaky.

Rozumová abstrakce ze smyslových představ je charakterizována specifickým postupem a průběhem. Schopnost, kterou člověk nějakou věc poznává, nemá zpočátku podobu pojmu - ten z ní musí být teprve abstrakcí utvořen. Myšlenkové poznávání se odehrává v nadsmyslových duchovních pojmech, čerpaných ze smyslových představ. Mezi smyslovou představou a nadsmyslovým pojmem je však podstatný rozdíl. Rozum totiž sám od sebe nemůže vytvořit pojem, protože sám je trpný, svou schopností pouze připravený být do činnosti uveden jiným aktivizujícím impulzem. Proto existuje nadsmyslová příčina, která je od trpného rozumu odlišná svou abstrahující činností - vzniká tak činný rozum (tvořivý intelekt).

(201) Účinkem práce tvořivého intelektu (abstrakce) je vytvoření myšlenkové podoby poznávané věci, očištěné od konkrétních jednotlivostí. Jedná se o duchovní účinek, ve výsledku zbavený konkrétnosti a materiálnosti. Proto v této počáteční myšlenkové fázi je duchovní podoba věci (její přirozenost) duchovním pomyslným obrazem vtisknutým do mysli.

Zmíněnou duchovní podobou věci je pasivní intelekt uveden v činnost. Chápe obsah věci samé, věc duchovně pomyslně pojímá a také ji pomyslně vyjadřuje - tvoří pojmy. Tím byla dokončena poslední fáze myšlenkového zpracování, kterou jsem nazval vytvořením pomyslného duchovního obrazu, pomyslně vyjádřeného - vznikla idea, pojem.

K výše uvedené obtížné pasáži patří ještě následující vysvětlení:

Lidský rozum není v činnosti nepřetržitě a nepoznává vždy jen jednu věc, nýbrž několik různých věcí. Z toho je zřejmé, že ke každé činnosti musí být něčím předurčen. Musí být aktivován vždy, kdykoli má projevit svou činnost. Determinující aktivizační činitel však musí mít s poznáním objektem určitou podobnost a musí být téže vnitřní povahy jako rozum sám. To znamená, že musí být povahy duchovní, protože jinak by účinek přesahoval příčinu. Uvedené předurčení (determinaci) jsem nazval vtisknutou - vrozenou - schopností.

(202) Intelekt je uváděn do činnosti vložení duchovní formy věci, vyjadřující podstatu věci samé. Stanovení podoby věci však pochází ze smyslových představ, v nichž duchovní rozměr (zdroj) samozřejmě najít nemůže.

V uvedené souvislosti připouštím existenci duchovní schopnosti, která na základě představ (jež nejsou příčinou materiální, nýbrž instrumentální) vytváří duchovní podobu věci a vkládá ji do poznávací rozumové schopnosti. Uvedený duchovní činitel je činným rozumem.

Počáteční duchovní podoba věci v mysli je pouhým prostředkem poznání. Je však nutno vzít na vědomí, že kromě toho existuje duchovní forma věci vyjádřená v mysli pojmem (ideou) jakožto účinkem rozumového poznání.

Z výše uvedeného vyplývá, že rozumová schopnost může do sebe přijmout podobu věci - může poznávat všechno. Je tak připravena přijmout a v sobě vyjádřit vše, co tvořivá rozumná činnost do ní vloží. Pouze reflexí si člověk uvědomuje, že poznává věci prostřednictvím uvedených duchovních forem, které vyjadřují jejich podstatu.

Rozum je neorganická poznávací schopnost, která není určena k poznávání hmotnými předměty, nýbrž jejich bytím, jež je samo o sobě univerzální. Oproti tomu smysly jsou organickou poznávací schopností, takže úkon spočívá v poznávání hmotného předmětu, smyslově a individuálně existujícího.

(203) Lidské myšlení není jen pouhým sdružováním představ, tak jako představa a pojem není jedno a totéž. Představa je individuální a konkrétní, pojem univerzální a abstraktní.

Smyslové poznávání je omezeno pouze na hmotu a její jednotlivé konkrétní hmotné vlastnosti. Tento aspekt je platný nejen pro člověka, ale i pro celou živočišnou říši. Zvíře (protože nevládne rozumem) je schopno pouze smyslové představy - poznává čichem, hmatem atd., co může být jeho potravou apod. Znamená to, že má jen schopnost smyslové představy, ale nedokáže tvořit pojmy.

Obrazotvornost souvisí s představami, které v člověku zanechaly vnímané věci. Tzn. že vjemy se vztahují pouze k vnímané skutečnosti. Rozdílná je však úloha vnímání - procesem zpracování smyslových vjemů a jejich přeměny v obrazné představy. Vnímání a obrazotvornost jsou schopnosti, které nemohou probíhat současně (vnímání registruje přítomnou skutečnost, zatímco následná obrazotvornost se vztahuje k věcem nepřítomným).

(204) Bezdůvodným podléháním vjemům zprostředkovaným vnějšími smysly může dojít k duševní poruše. To se přihodí člověku, jenž pokládá smyslové vjemy za tak významné, že z nich nedokáže vytvářet zdravé představy. Závislost na smyslových vjemech má za následek vytváření iluzí a často vede k halucinacím.

Uvedený stav je charakteristický pro mladé lidi. Jejich rozum se teprve rozvíjí, takže na duchovní a mravní život má velký vliv fantazie. Teprve později, po nabytí rozumové zralosti žije člověk více rozumem než převahou fantazie.

Vědomí sebe sama je uloženo ve schopnostech rozumu. Rozum je sice do jisté míry závislý na smyslových vjemech, ale ve stavu dokonalého poznání dokáže vytvářet (abstrahovat) vlastní nové nezprostředkované pojmy. Lidský intelekt vytváří abstraktní obecné pojmy různé úrovně, v závislosti na míře jeho dispozice. Komplex vytvářených pojmů vzniká i abstrakcí ze zvláštních a jedinečných jevů, existujících ve smyslové představě. Komplex všech abstrahovaných pojmů je intelektuální myslí spojován, takže dochází ke spojení s univerzálním pojmem bytí (existence), a tedy k chápání věci jakožto jedinečné. Je však nutno vědět, že výsledek je platný pouze pro daného uvažujícího myslícího jedince. K objektivní platnosti by musel přispět vědecký aparát (experiment, studium atd.).

K pochopení uvedu ještě jeden příklad:

Člověk si ze smyslové představy konkrétní osoby (např. dělník) vytvoří univerzální pojem: člověk. Poté zpětným pozorováním a zhodnocením (reflexí) vytvoří ze smyslových představ řadu jiných pojmů, odpovídajících např. výšce, rase, místnímu určení apod. Pak uvedený komplex pojmů aplikuje - spojuje s pojmem člověk - a poznává přesně pouze onoho dělníka - ze spojení všech odvozených pojmů nemohl vzejít jiný výsledek.

Z uvedeného příkladu je patrné, že veškeré myšlení se děje v univerzálních pojmech. Vytvořit je dokáže jedině člověk, jedině on je dovede spojit v úsudky a charakteristiky. Takového procesu je schopen pouze myslící tvor.

22. Svoboda vůle

(205) Existence vůle vychází z existence rozumu. Obě uvedené složky lidské duše jsou významnými nástroji poznávání. Úplného psychického dění duše je dosaženo teprve tehdy, je-li rozumová schopnost poznávání provázena snahovou schopností vůle - chtěním. Každá snaha vůle je zhodnocena rozumem, takže jejím výsledkem je poznání.

Rozum a svobodná vůle jsou člověku vloženy do jeho přirozenosti jako věno na celoživotní pouť. Jimi Bůh ozdobil duši, která se tak v rámci tohoto božského daru stala pánem a vládcem bytí každého jedince.

Rozumová vůle je schopností bezprostřední snahy, chtění a úkonů, vedoucí člověka k dosažení rozumem poznaného štěstí, úspěchu, blaha a požitku - dobra. Všechna uvedená dobra jsou nehmotná a lze je rozpoznat pouze rozumem. Vnější lidské smysly tuto schopnost nemají.

Je důležité pochopit vztah mezi rozumem a vůlí : rozum rozhoduje (vede), vůle chce.

Celoživotní proces poznávání je po každém aktu vůle rozumem realizován v jednotlivá poznání.

(206) Charakteristikou vůle je svoboda, takže má schopnost správně volit mezi dobrem a zlem, mezi ANO a NE: budu či nebudu pracovat, napíšu či nenapíšu dopis, pomohu či nepomohu druhému člověku, chci nebo nechci se vzdělávat.

Opakem svobody je nutnost, která vylučuje možnost volby. Člověka ve svobodném rozhodnutí omezuje. Příčiny nutnosti mohou být vnější, sobecké (vliv jiných lidí či jejich násilné činy), a vnitřní (dědičné zatížení, tělesné nemoci, výchovou vnucené špatné vlastnosti apod.).

Nutným předpokladem svobody vůle je rozvaha rozumového poznání. Jen takové chtění je svobodné, jemuž předcházela rozumová rozvaha. Z toho plyne, že ne každé chtění je dobrovolné, svobodné. Čím nedokonalejší je rozumová rozvaha, tím menší je dobrovolnost a odpovědnost volby.

Má-li vůle skutečně svobodně chtít, musí jí rozum představit věc jak z hlediska dobra, tak i z hlediska zla. Poznává-li rozum věc jako dobro, pak vůle po předchozím rozumovém zvážení nutně spěje k tomuto předmětu.

Dokáže-li člověk správně rozlišit mravní zlo od skutečného dobra, stává se pánem svého rozhodování. Jen v takovém případě bude jeho cesta směřována ke štěstí a spokojenosti v souladu s přirozeným mravním zákonem.

(207) Často dochází k poruchám přirozené činnosti vůle. Bývá to v případě, kdy chtění a jednání je nepříznivě ovlivňováno (determinováno) bezděčně působícími nevědomými silami, násilným potlačením některých duchovních úkonů, pudových žádostí, životních otřesů, překážek atd. Zdravá duchovní činnost nesmí být k ničemu nucena vnějšími nepříznivými okolnostmi. Proti takovým silám musí být zmobilizováno vlastní vědomí, které, pokud jde o dosažení dobra, nesmí být ničím omezováno. Zachování schopnosti volby musí být ochráněno - jen tak bude rozhodování svobodné.

Rozum je jedinečný svou poznávací schopností a je závislý na schopnosti chtít, žádat - na vůli. K snazšímu pochopení dodávám, že rozum a vůle jsou odlišné schopnosti - rozum je poznávací schopností, vůle je schopností žádací (chtěním). Jinak řečeno: myšlení a chtění jsou samostatné specifické kategorie.

Existuje smyslové a nadsmyslové chtění:

- nižší smyslové chtění je ovládáno vášněmi a pudy a vztahuje se k hmotě, nemá však schopnost volby mezi dobrem a zlem
- vyšší chtění je duchovní rozumovou vůlí, která je schopna se rozhodnout a volit, může chtít a nechít.

Probuzená svobodná vůle je sebeurčující - sama se předurčuje k činnosti či nečinnosti, k volbě dobra poznávaného rozumem.

Rozum předkládá vůli cíl a prostředky, vůle sama se rozhoduje k činnosti - volí.

(208) Vůle je závislá na existenci myšlenek. Kde nejsou myšlenky, není prostor k volbě.

Vůli je určen úkol volit mezi všemi myšlenkami, takže je naprosto svobodná. Myšlenka vůli nedeterminuje, nepředurčuje ji - jen ji láká a vábí k volbě. Jak vůle rozhodne, je jejím svobodným aktem.

Vůle uvádí myšlenky ve skutek - bez ní by nebylo přemýšlení možné. Přemýšlení spočívá ve výběru myšlenek, udržení vhodných představ a myšlenek v mysli a v zapuzení všech ostatních.

Myšlenky se nespojují v logické úsudky samy od sebe - tento děj je svobodnou činností duše. Svoboda vůle spočívá v možnosti volby. K tomu rozum sice dodá své důvody, ale volba sama je výlučným úkonem vůle.

Svobodu vůle chápou jako osvobození od omezení vnějšími i vnitřními hranicemi. Vůle není určována pohnutkami, důvody a vlivy, které na ni působí. Je jimi pouze lákána a sváděna k zdravé úvahové a volní činnosti. Rozhodující je i v tomto případě svobodná činnost a rozhodnutí vůle.

(209) Do procesu přemýšlení a do představ zpracovávaných pro budoucí děj je možné vstoupit silou své vůle. Není však pravidlem, že je nutno daný stav myšlenek respektovat. V případě potřeby je možné ztlumit představy působící na svobodu vůle a vzbudit nové pohnutky a z nich svobodně zvolit jednu libovolnou představu k dalšímu postupu myšlenkového zpracování. Může to být i představa nejslabší, přestože jiné, do té doby působící, ovlivňovaly svou přitažlivostí a krásou svobodu vůle. Neplatí, že člověk jedná z donucení bezděčně, nevědomky. Není pravda, že nejsilnější motiv může člověka fyzicky donutit k činu.

Ukáže-li se, že je člověk určitými silnými myšlenkami determinován a nemůže se jejich vlivu ubránit, je to příznak duševní choroby. Uvedená situace nemá vztah ke svobodě vůle - jde o obtížně ovládnutelné omezení silným vlivem příznaků duševní poruchy. Jen duševně nemocní lidé propůjčují svou oslabenou vůli nutkavým představám a myšlenkám, jež vedou k nesvobodnému vykonání určitého činu.

Duševně postižený člověk se dostává na úroveň ostatních živočichů. Do mozku mu totiž vstupuje každý smysly přijatý vjem a vyvolá reakci úměrnou nervovému popudu. Člověk zdravý, vládoucí silnou vůlí, je schopen uvedený proces přerušit. Schopností svobodné vůle reguluje a mění činnost nervových a smyslových ústrojí.

Duše je svým rozumem schopna povznést se nad tělesné a hmotné podněty a jejich vlivy. Nenechá se ovládnout z nich vznikajícími dojmy, nýbrž udrží si nad nimi i nad svou činností převahu a nadhled.

(210) Rozum a vůle jsou nejskvělejší předností člověka před ostatními živočichy. Mimo jiné se člověk dokáže přenést přes fyzické strádání a bolest a zmobilizovat rozum a vůli k jejich překonání. Zvíře své pocity bolesti potlačit neumí a poddává se jim - řešení je pak záležitostí animálních pudů. Od toho se výrazně odlišuje schopnost člověka přetvářet sebe samého, své okolí a přiměřeným ovlivňováním i přírodu k dosažení svých životních cílů - blaženosti a štěstí.

Ze všeho tvorstva si jen člověk uvědomuje, že vlivem svého rozumu a vůle má možnost volby - vždy pro něho existují dvě možnosti, kterými se vydá na cestu dalšího průběhu života. Může jednat podle smyslových pokynů, nebo také jinak - jako myslící člověk. Výsledkem této jeho schopnosti je i jedinečný vliv na společenský a individuální vývoj a stav.

Odpovědné využívání rozumu a úroveň jasného vědomí člověku umožňuje jednat svobodně a za své konání cítit plnou odpovědnost. Vědomí svobody není jen iluzí. Je to patrné i z toho, že člověk si je vědom možnosti nesvobodně vzniklých dějů. Umí je odlišit od dějů svobodných, vycházejících ze svobodné vůle. Veškerá jistota lidského sebevědomí je založena na poznání pravdy - a to i v případě podrobností o svobodě vůle a jejím působení.

(211) Schopnost rozpoznat rozdíl mezi dobrem a zlem pramení v lidské přirozenosti, jejím mravním vědomím a v přijetí zásady existence svobodné vůle. Udržení spořádaného a lidsky čistého společenského života je na uvedené zásadě založeno, takže existuje předpoklad zdokonalování mravního a právního řádu, obsahujícího svobodu pro všechny - chudé i zámožné.

Bez svobody vůle nemůže existovat vědecký, technický ani umělecký pokrok. Žádné dílo uvedeného druhu nemůže vzniknout jen pouhou hříčkou přírody. K tomu je nezbytná naprostá svoboda rozumu a vůle. Ani člověk jako vůdčí pozemský tvor není pouhým produktem přírody, ani jí není determinován. Jeho existence, působení a konání je produktem Boha, jenž do jeho duše vložil schopnosti svobodně myslet, chtít a žít.

Rozhodování vůle se neděje bez příčiny. Podnětem k její aktivitě bývá nejen sama charakteristika vůle, ale i motiv k jejímu správnému fungování. Motiv vzbuzuje vůli k činnosti. Motiv jejím projevům sice předchází, ale nemůže ji determinovat. Rozhodnutí záleží vždy na svobodě vůle samé.

(212) Bez svobody rozumu a vůle by člověk nebyl tím, čím podle božího předsevzetí být má. I když z jeho přirozenosti vyplývá schopnost zdokonalovat svou duševní činnost, a tedy ovlivňovat úroveň své vůle, nedá se předpokládat zvrácení její volby v případě, že jde o vůli pevnou, silnou.

Ovšem v případě nedokonalé, nepevné vůle lze při jejím předchozím posílení svobodným rozhodnutím změnit dřívější nesprávná rozhodnutí. Jen pevná vůle dokáže správně volit mezi právem a bezprávím, ctností a neřestí, dobrými a zlými skutky. Silná vůle si snadno poradí se zlostí, nespravedlností a násilností. Stejně snadno se vyrovná i s hodnocením viny, trestu, zásluhy, odpovědnosti a dodržováním mravních i světských zákonů.

Dokonale vzdělaný a vyspělý rozum předkládá vůli neměnná pravidla mravních norem, bez jejichž respektování se neobejde rozumně jednající člověk. Jen chabý rozum se nechává vést vnějším smyslovým instinktem.

Kulturní a sociální pokrok lidstva nemůže existovat bez svobodné vůle a dokonalého rozumu každého člena společnosti.

23. Vliv výchovy na duševní poruchy

(213) Lidský duch je netušenou základnou vloh, schopností a vlastností, které lze výchovou a vzděláním probudit k rozvoji a vyspělosti.

Aby se vzděláním a výchovou získané duševní hodnoty staly prostřednictvím rozumu a vůle trvalými silami a schopnostmi, musí v lidském intelektu dojít k jejich zhmotnění. To se může stát výlučně jejich realizací ve hmotných esplanových buňkách šedé mozkové kůry. V ní sídlí

paměť člověka a také schopnost projevu vědomého JÁ - psychofyzická jednota v podobě duševního dění.

Jemný nedozírný svět esplanových buněk je nositelem vzdělání a inteligence. Jeho složení je vlivem své fyzikální podstaty snadno porušitelné. Proto je nezbytné umět regulovat objem a význam přijímaných vědomostí a životních starostí. Není dobře přepínat schopnost mozkové kapacity - složení esplan se tím vážně naruší. Zvýšeným vyzařováním různých druhů elektronů esplana slábnou, pozvolna se rozpadají a mizí i se svým obsahem myšlenek a představ. Podstata esplan totiž spočívá v silách nahromaděné energie, která má podobu vyzařujících buněk. V takovém případě pak slábne paměť a mohou se dostavit rovněž různé druhy psychózy. Esplana jsou poškozována také nesprávnou výživou, nemocemi, duševními traumaty a celkovou životní nezřízeností. Za těchto okolností se není co divit, že si stále více lidí stěžuje na ochabování paměti a celkovou nedostatečnost a slabost ducha.

(214) Vládou-li v mozku normální zdravé poměry, je člověk připraven na soustavné vzdělávání a zušlechťování rozumu a vůle. Postupem výchovy se tvoří stále nová mozková kůra s esplanami připravenými přijímat nové poznatky, myšlenky a představy. Starší stabilní esplana se v mozku zavíjejí dovnitř, takže tvoří nové mozkové rýhy, jež jsou nositeli zdravých paměťových buněk.

Nově tvořená esplana, do nichž jsou vkládány čerstvé myšlenky, jsou vlivem jejich dočasné neustálenosti málo životná a snadno zničitelná. Proto je nutno umět se zbavovat neklamných znamení počínající duševní poruchy v podobě nezdravých, škodlivých a vtíravých myšlenek, představ a halucinací (které jsou samozřejmě také příčinou vytváření nových esplan). Vhodnou terapií tohoto stadia je působení silné sugesce v bdělém stavu či v hypnóze, ale také navození šoku užitím kardiozolu, inzulínu či elektrického proudu. K rozpadu málo stabilních esplan a k trvalému vlivu na tvorbu nových esplan s nezdravými myšlenkami je nutno oba léčebné způsoby po několik dnů opakovat, dokud symptomy choroby nezmizí.

Pro nabytí inteligence si člověk přináší na svět dvojí základnu. První je sama duše, jejíž podstata je nevyčerpatelným zdrojem vloh a schopností. Druhá je ukryta v dědičné hmotě (v genech), která je nositelem dědičných znaků a potenciální zásobárnou tvořivých životních sil.

(215) Obě základny existují v neaktivním stavu, ale ve stálé připravenosti k probuzení aktivity správně volenou výchovou a vzděláním. V genech jsou uloženy všechny prazkušnosti a prazžitky celých národů, rodů a individuálních předků. Národu, který se ve vývoji své vlastní kultury opozdil, zpravidla nestačí k dosažení úrovně vyspělých kultur ani relativně dlouhá doba jednoho století. Jinak tomu je s dědičnými důsledky jednotlivců, u nichž se pozitivní změna může v jimi založeném rodu projevit už během dvou generací.

Ve společném duševním dědictví lidstva nachází své pravzory morálky, vědeckého či náboženského a světového názoru každý člověk. Pak se podle toho, jaká je jeho dispozice a vztah ke vzdělání, vyvíjí buďto pudově (smyslově - nízký stupeň lidských možností), nebo rozumově (s nadějí na dokonalý a plný duchovní život).[12] Největší síla je v tom, že člověk dokáže vidět do své duše. Tímto fenoménem se vyznačují i některé dálnovýchodní systémy.

V duševním životě člověka se často objevují myšlenky, představy a přání, které jsou v rozporu se základními mravními zásadami a obecnou morálkou společnosti. Člověk se za ně obvykle stydí a snaží se je zatlačit do podvědomí. Přestože ve vědomí se s nimi racionálně neztotožňuje, může některý z dřívějších zážitků na člověka působit, i když na něj nemyslí.

Jestliže mu je často propůjčováno vlastní JÁ - vědomí, změní se v komplex. To se může vyskytnout zejména u citlivých osob, jejichž některé existenční hodnoty a pudové žádosti jsou vzhledem k rušivému charakteru z vědomí vytěsňeny - psychická energie pudu se pak může proměnit v afekt, strach či úzkost.

Uvedené potlačené komplexy představ a tužeb v podvědomí esplan žijí a pokoušejí se proniknout do vědomí, jež se snaží nad nimi bdít. Vykonává na nich samovolnou nekontrolovatelnou cenzuru, čímž se deformují a v původní podobě vnikají do vědomí v jakémisi přestrojení. V duševním dění tím však vznikne souhrn poruch, neuróz, méněcennost, ztráta sebedůvěry, nerozhodnost a strach.

(216) Výše uvedené komplexy však kupodivu ztrácejí sílu, jsou-li do vědomí uvedeny bez zmíněného „přestrojení“. Jestliže si je člověk dokáže přiznat v jejich původnosti, pak se s nimi může rozumovým soudem na základě respektu k mravním zásadám vypořádat. Jsou-li však korigovány či potlačovány bez důkladného posouzení a zpytování sebe sama, mohou u citlivých osob vést k poškození duševního zdraví.

Zvláštní pozornost je v tomto ohledu nutno věnovat výchově dětí. Je třeba velké opatrnosti, aby jejich nezdravé tužby, touhy, pudy, představy a přání byly mladým lidem logicky přístupně vysvětleny. Přesvědčování vychovatelů a rodičů musí být vedeno obezřetně a opatrně, jinak je nebezpečí, že se nezkušenému rozumu správná cesta k rozvoji neukáže.

Nevyspělý duch je znamením nedostatečné kvality vývoje rozumu a vůle. Slabší duchovní úroveň a nedokonalý myšlenkový život způsobuje ztrátu zájmu o životní dění. Pozorovací obzor je zúžený a smyslové ořesy nenajdou dostatečné překážky zamezující snadný vznik nejrůznějších neuróz. Charakter člověka pak nemá schopnost zabránit tendenci mysli ve vývoji nepříznivého názoru na hodnotu života. Niterné duševní děje se projevují dezorientací, poškozující duchovní rozvoj a vedoucí spíše k bezúčelnému pitvání překážek, stavících se do životní cesty. Oslabená duševní činnost je úrodnou půdou pro vznik vidin, ztráty individuálního sebevědomí a nepořádku v harmonii duševní činnosti. Neuspořádané a roztříštěné představy znepokojují duši natolik, že může propadnout melancholii.

(217) Z typologického a zejména psychopatologického hlediska je melancholik naplněn zámčivostí a trudnomyslností, vedoucí zpravidla k postupnému sebezničení. Charakterizuje ho také neupřímnost, bojácnost a nestálost povahy. Jeho duševní život pohasíná a dochází k nehybnosti myšlenek. Znakem této duševní poruchy je oslabené myšlení z nedokonalého rozumu a vůle. Melancholik zpravidla nedokáže usměrnit svůj zájem k znovunabytí pozitivních zdravých a radostných myšlenek a k programovému vyloučení myšlenek chorých.

Je tolik druhů duševních poruch, kolik je konstitučních psychóz, jež jsou definovány a tříděny podle názvů psychopatických konstitucí.

Konstituční psychózy mají svůj původ zpravidla v dědičných sklonech a v chybné a nerozumné výchově. Mohou být příčinou anatomicko-fyziologických změn mozkové tkáně, ale v podstatě nemívají vliv na ostatní fyzické zdraví a obvykle nesouvisejí se zábranami dlouhověkosti. Pro snazší pochopení uvádím bližší popis psychopatických konstitučních nemocí:

1. Paranoickou konstituci charakterizuje přemrštěná tendence k pýše a megalománii. Projevuje se také nesmiřitelným bojem vlastního JÁ s vnějšími překážkami a okolnostmi. Z opětovných konfliktů vznikají snadno představy o pronásledování a nepřízni, chorobné sklony k hledání příčin překážek u jiných i v případě, když překážka či odpor pochází z vlastní mysli.

2. Perverzní konstituci zmiňují zejména v kontextu s výchovou a vlastnostmi dětí. Brzy se u nich projevuje neposlušností, mstivostí a krutostí. Takto založení lidé se zpravidla po celý svůj život potýkají s nedostatkem smyslu pro mravnost a cit. Jsou jen těžko napravitelní a mají tendenci nezbavit se svého chybného jednání.

3. Mytomanická konstituce je charakterizována jako porucha se sklonem ke lži, simulování a přetvářce.

4. Cyklothymická konstituce nebývá vázána na citový stav, je však stavem porušení aktivity těla i duše. Osoba této charakteristiky myslí sice konkrétně, ale projevuje se nadbytkem nebo naopak nedostatkem činnosti. Znamená to přechylování z extrému do extrému, a to i vlivem nepatrných a neuvědomělých příčin, případně i bez příčiny. Sklony cyklothymika mohou časem zesílit, až přejdou ve vážnou duševní mánii nebo melancholii. Deprese takových lidí zpravidla nabývá patologické formy.

5. Hyperemotivní konstitucí postižené osoby obvykle prudce reagují na citové vzruchy a přitom překračují účelný stupeň reakce na prožívaný psychický otřes. Bývají přecitlivělé a nervózní, jako by setrávaly v duševní tísní, projevující se různými stavy, jako např. úzkostí, pochybnostmi, blednutím, bušením srdce, pocením, pláčem apod. Patologickým vystupňováním této konstituce bývá nervová krize, obsese či fobie.

(218) Psychopatické konstituce a duševní dispozice mají jisté společné znaky. Charakterizuje je původnost, primitivnost, dědičná příčinnost a jejich existence od počátku duševního života jedince.

Mezi duševními úchylkami zaujímá samostatné místo chtivost a zjištnost. Takoví lidé vytrvale požadují více, než jim po právu náleží, snaží se rozmnožovat svůj majetek na úkor druhých, jsou pyšní, nesnášenliví a pokud jde o hmotné věci neznají pokoru a skromnost. Jejich velikášství jim neumožňuje toleranci, úctu a lásku k bližnímu.

Duševní dispozice člověka (citová vznětlivost, emoce) jsou v lidech zastoupeny v různé míře. Vysoká úroveň charakterizuje osoby citlivé a nervózní - nepatrný vliv má naopak na lidi chladné, apatické, bezcitné. Mezi uvedenými extrémy je zařazena skupina lidí průměrných, „normálních“.

(219) Duševně abnormální je i maniodepresivní (cirkulární) psychóza, která je stavem vzrušení a depresí. Mají k ní sklon zejména typy lidí, patřící mezi pykničky.[13]

U cirkulární psychiky převládá afekt nad ostatními stránkami duševního života. Pacienti obvykle trpí hlubokými depresemi, sklíčeností, nebo naopak mánii a optimistickým vzrušením. Jejich trvání je však krátkodobé a přechod z jednoho stavu do druhého může a nemusí být náhlý - může mezi nimi uplynout i delší období.[14]

Lidé atletického a leptosomního typu[15] mívají ve svých duševních problémech sklon spíše ke schizofrenii.[16] Charakteristické rozštěpení mysli je zárodkem vzniku jiných JÁ, která se obvykle organizují v samostatné celky. Atletovi se nedaří správně zařazovat nově objevená fakta mezi už známá - je nepřizpůsobivý a chybí mu postřeh. Schizofrenik obvykle ztrácí vědomí vlastní osobnosti a styk se světem. Naproti tomu lidé postižení cyklothymií a cirkulárií zůstávají stále touž osobou.

Pole vědomí lidí postižených hysterií je velmi zúženo, takže pacienti jsou schopni postřehnout jen málo počitků a svou vůlí uskutečnit jen omezený počet duševních úkonů. Některé jejich duševní jevy jsou shodné se schizofreniky. Izolují se od integrovaného vědomí, takže dochází k rozštěpení osobnosti a vzniku dvojího JÁ - vědomého a podvědomého.

U schizofreniků (ale i u hysteriků) jsou aktivní dvě nebo více činností (podle počtu prvků rozštěpené duše), které se někdy doplňují, jindy si překážejí. Jejich vyšší vědomá činnost je syntézou prvků (štěpením vzniklých JÁ). Protože uskutečnění této syntézy je základní duševní činností, slučují se jednotlivé jevy v jev nový, od prvkových jevů odlišný, což lze zjistit už ve fázi vnímání. Pod touto vyšší činností je činnost nižší, zdržující a rušivá - podvědomá (automatizmus).

(220) Syntézy, které se jednou v esplanech vytvoří, se nerozpádají. Trvají a udržují si prvky, ze kterých vznikly v takovém uspořádání, do jakého byly duševní činností přivedeny. Z uvedeného sdruženého tvaru automatizmus žije a za aktivity duše se udržuje a opakuje. Hlavním projevem první činnosti bylo sdružování. Znakem druhé činnosti - automatizmu - je asociace představ a paměť. Při stupňování choroby na sebe komplex automatizmu bere podobu jiné osoby (někdy i zvířete) a stále se rozrůstá, často až do těžké schizofrenie.[17]

Syntetizační schopnost se v nejvyšším stupni projevuje zejména u geniálních jedinců. Jejich vědomí je tvůrčí činností, realitou schopnou spojovat dané jevy v nový jev, odlišný od sdružovaných prvků - je skutečným tvůrčím činitelem.

(221) Funkce vůle a schopnost úsudku nepatří mezi nižší duševní činnosti. Vůle z automatizmu nevychází - v jeho schopnostech je pouhé opakování. Vůle však nemá nic společného s napodobováním - její schopnost spočívá ve vytváření nových duchovních úkonů a vztahů.

Zeslabená duševní síla produkuje zúžené vědomí, napětí a zvýšenou citlivost, což lze pozorovat u různých druhů astenie. Z nepatrných příčin pak vzniká úzkost a strach z každé činnosti, práce a věci a tvoří se vtíravé představy, které se nemocný snaží ze všech svých sil potlačit (souhrn uvedených jevů je považován za psychastenii).

V této kapitole zmiňované duševní choroby je možné s úspěchem léčit jen v případě zachycení jejich počátečního stadia. Účinnou terapií je zejména využití vlastní aktivity duševní síly. Jak již bylo řečeno, nesmí při tomto způsobu léčení nastat jakékoli přerušování - jinak se rychle uplatní automatizmus, který svobodné konání rozumu a vůle potlačuje.

(222) V případě ochablého rozumu a slabé vůle je člověk s tendencí k duševní chorobě snadno zranitelný a často ztrácí zájem o okolní svět. Jakmile však z vlastní vůle (vlivem neschopnosti rozumu) přestane své duševní poznávací síle udávat správný směr, začnou se v duševní aktivitě prosazovat esplana s dříve získanými představami, které jsou schopny člověka co nejvíce vzrušit. Snadno vzrušivým esplanům (s charakteristikou automatizmu) pak

nedá mnoho práce začít vytvářet různé psychózy, schopné se vetřít do ohablé vědomé činnosti. Původní představy automatických esplan se pak z bohaté fantazie podvědomého JÁ snadno rozrůstají a vytvářejí komplex duševního dění se zcela samostatným jiným JÁ.

Člověku, v kterém se uvedené postupy začínají uplatňovat, je nutno pomoci. Jen stěží se dá předpokládat, že začínající duševní chorobou postižený jedinec bude sám schopen reagovat na mé rady a doporučení. Nezachytí-li terapeut (u dětí pak zejména rodiče a vychovatelé) včas počátek vzniku nepříznivých duševních změn, je jen malá naděje, že se postižená osoba z uvedeného stavu sama vymaní.

V uvedeném případě velmi záleží na volbě správného postupu zvýšení aktivity duše pacienta a dosažení její vysoké účinnosti v zájmu zvýšení vědomí jejího bytí, sebeupamatování, pozornosti a odpovědnosti za vlastní duševní zdraví. V příznivě se vyvíjející snaze o vzbuzení přirozené funkce duševní činnosti lze předpokládat ideální možnost ke zvládnutí začínajících psychóz a poruch duševního dění. Včas zachycené poruchy myšlení zabrání uplatnění automatizmem obsazených esplan a tím i nepříznivému postupu duševní choroby. Je samozřejmé, že tím dojde k znovunastartování schopnosti sil ducha z aktivity nižšího podvědomí do oblasti vědomé duchovní činnosti.

(223) V uvedeném kontextu je nejvýznamnější včasné zachycení snadno se rodících duševních poruch dětí a mladých lidí. Jak jsem už zdůraznil, odpovědnost leží plně na rodičích a vychovatelích. Jestliže je v mladém věku zanedbána výchova rozumu a vůle, vytvoří se prostor pro vznik psychóz, které vyúsťují v dětskou nedůvěřivost, nepřirozené jednání a snahu o přehnané vlastní uplatnění. Důsledkem pak je nedostatečné poznávání životních skutečností, a dokonce obava po nich pátrat a zjistit je. Oslabení duševního dění se pak nadto projeví netečností, bezúčelností, dotěrností a snahou neoprávněného sebeuplatnění v záležitostech, na něž mladý rozum nemá dostatek vědomostí a zkušeností.[18]

Zdravé vědomí člověka, vládnoucího rozumem a pevnou vůlí, je podmíněno dokonalým stykem mysli s představami - prostředníkem jejich spojování je myšlenka. K tomu je nezbytná schopnost vytvářet ze smyslových počitků vlastní představy, myšlenky, a vědět si rady s vlastními city a touhami, z nichž duševním děním nastává syntéza optimálního rozumového celku.

(224) Většina duševních dějů se uskutečňuje v členitých celcích - tvarech. Psychologie se proto mimo jiné zabývá i jimi. Příkladem určitých tvarů jsou slova, věty, obrazce, melodie, myšlenky, jednání a chtění. Podstatou tvarové psychologie je převaha celku nad jeho jednotlivými částmi. Celostní psychologie proto varuje před jednostranným pěstováním jednotlivostí duševních schopností. Výchova k celostnímu pojetí nesmí postrádat posilování vůle a projevy citu. Psychologie je zkušenostní (empirická) věda i když její charakter je jiný než v případě ostatních vědních disciplín (biologie, fyzika atd.).

Psychologie je současně i praktickou vědou. Klade základy lidských vědomostí, schopností, povah a náklonností. Na rozdíl od ostatních disciplín stanoví předpoklady k nápravě duševních poruch.

Praktická psychologie není určující a normativní vědou - je zaměřena k základnímu účelu studia vztahů a jejich zjišťování, popisnosti experimentů a jejich zobecňování. Proto vychovateli nestačí jen vědět, jaká mládež je, ale i jaká být má. Musí mu být předem známo,

kam bude jeho výchovné působení směřovat. Každý vychovatel musí být především dobrým psychologem.[19]

24. Schopnosti lidské duše

(225) Bůh vybavil lidskou duši třemi vzácnými schopnostmi: vegetativní, smyslovou a rozumovou.

Vegetativní schopnost se vztahuje k hmotnému lidskému tělu, řídí přijímání potravy a tělesný růst.

Smyslová schopnost se rovněž váže k hmotě těla. Zrak, sluch, hmat, čich a chuť člověku zprostředkovávají kontakt s vnějším světem. Smyslové počítky jsou však také příčinou nekontrolované orientace na povrchní zábavy a požitkářství.

Rozumová schopnost je pro duchovní rozvoj nejpotřebnější. Neohlašuje se sama od sebe, protože jev duši uložena v potenciálním stavu a k činnosti musí být záměrnou výchovou a vzděláním probuzena.

První dvě schopnosti jsou shodné se schopnostmi jiných živých tvorů (zvířat) a uplatňují se v lidském intelektu pouze v souvislosti s hmotou.

Schopnost rozumu a vůle je nejpřednější silou ducha a projevuje se myšlením. Pomáhá tvořit ideje a představy, které se ukládají v mozkových esplanech. Z nich se posléze realizují v praktickém životě člověka, toužícího po zdokonalení svého bytí.

(226) Jestliže se vegetativní a smyslová schopnost rozrůstají na úkor síly rozumu a vůle, jsou posilovány vášně a pudy, stupňující požitkářské projevy rušící duchovní harmonii. Nedokonalý rozum a slabá vůle se dostávají do vleku sil, směřujících k uspokojení hmotných potřeb. Člověk nevyzrálý v rozumu a vůli pak žije ve stálém střetu mezi uvedenými třemi duševními schopnostmi, takže se jen stěží orientuje a není schopen rozhodnout se, co se smí a co se nesmí, a poručit si, co chce a co nechce.

Existuje-li přirozený řád věcí, je v něm možné vegetativní a smyslovou schopnost rozumem a vůlí ovlivňovat, kontrolovat. Není-li toho však člověk schopen, převládnu v jeho životě negativní projevy (zábavy, požitky, sexuální výstřednosti, porušování přirozených i občanských zákonů atd.).

Rozumová schopnost má v porovnání s oběma zbývajícími vznešenější a krásnější účel - podílí se na vytváření nesmrtelných myšlenek a idejí, směřujících k vyšším duchovním cílům (radost, štěstí a spokojené bytí). Ze vzdělaného rozumu vzešlá myšlenka zdokonaluje lidské vědomí. Rozhodování duše je užitečný očištný proces.

(227) Velké myšlenky vzešlé ze všestranně vzdělaného rozumu jsou v mysli nejschopnějších kvalifikovaných odborníků korigovány přirozenými mravními zásadami, takže ve svém

důsledku spolehlivě přispívají k rozvoji vědeckého, společenského a technického pokroku. Platí to samozřejmě pro veškeré oblasti lidského života.

V rozvoji ekonomiky lze očekávat uplatnění vědeckých poznatků ve zlepšování národohospodářských i individuálních ekonomických předpokladů a podmínek. Nezanedbatelný je jejich vliv na zvyšování výrobních objemů, podnikatelských a zaměstnaneckých zisků a zlepšování kultury práce.

Talentovaní odborníci mohou významně přispět k rozvoji přírodních věd, jejichž výsledky spoluvytvářejí základní předpoklady k uchování života na Zemi pro všechny lidi bez rozdílu.

Promítání mravních hledisek do výsledků společenských věd může významně pomoci zlepšit celospolečenské a politické klima a působit na celosvětové, mezistátní, státní, národní i regionální úrovni k zamezení válek a konfliktů.

Mnohem bezprostřednější však může být vliv vědy na uspokojování individuálních a při realizaci časově relativně nenáročných řešení, směřujících ke zlepšování sociálních podmínek. Jedná se zejména o možnosti pracovního uplatnění, optimální délku pracovní doby, úroveň bydlení, obecnou péči o zdraví, možnosti odpočinku a zotavení a sociální zajištění různých společenských skupin.

(228) Mravním zákonem poznamenaná účinná myšlenka je schopna způsobit probuzení či oživení talentu schopných jedinců, kteří snadno porozumějí základním přírodním zákonům a v jejich duchu budou pracovat ve prospěch všech členů lidského společenství. I oni se tak mohou stát zárukou spokojenosti, v jejímž rámci je pak snazší usilovat o duševní rozvoj jednotlivců i národů.

Většina lidí však dosud žije ve vleku nižší duševní schopnosti, ve které se uplatňují schopnosti vegetativní a smyslové. Stále širší vrstvy lidí nerozumějí světu, v němž žijí, a podvědomě si přejí, aby byl jednodušší. Vlivem podobných emocí mohou nakonec lidstvo ovládnout nejrůznější radikální a totalitní hnutí - od náboženských až po politická. Takový svět by měl sotva co společného se svobodou poznání, názorů, s tolerancí a stejnými právy pro všechny.

Obecně lze říci, že rozum většiny lidí je dosud zatemněný a jejich vůle slabá, takže vlastně rozumová schopnost - nejznamenitější ze všech duševních složek - je v jejich područí a nerozvíjí se. Právě v této příčině je možné poznat naprostou nezbytnost osamostatnění rozumu a vůle od obou uvedených hmotně se projevujících duševních schopností.

Rozumová schopnost musí sama sebe poznat, uvědomit si vlastní sílu a využít ji k ovládnutí nižších vegetativních a smyslových schopností. Toho však lze dosáhnout jen plným uvědomováním pravého vědomí svého JÁ. Jen tak se dá očekávat osvobození rozumu a vůle. Pak bude člověk schopen myslet na to, co chce, a ne na to, co mu k myšlení určí choutky jeho těla a smyslů.

(229) Vzdělání je předpokladem k přijetí zákonů mravnosti, morálky a potřeby obecného duchovního vzestupu. Nemíním tím jen počet nabytých vědomostí, ale jejich skladbu a schopnost je reflektovat. Vzdělání není výsadou - je nezbytností duchovního rozvoje a předpokladem respektování ostatních lidí.[20]

Ke spokojenému životu člověk potřebuje poznat základní pravdy a dospět k optimistické víře, že jejich uskutečňování ve vlastním duchovním dění povede k velikosti a kráse. K uskutečnění uvedené životní cesty je nutná existence rozumové síly, víry a pevného přesvědčení o nesmrtnosti přijatých idejí. Vyspělý duch dokáže rozpoznat pravdu a utvrzovat se ve stálých neměnných idejích dobra a úcty k lidské důstojnosti. Současnému člověku nesmí stačit osvobození od hmotné bídy - musí se osvobodit od bídy ducha a mravů.

(230) Do mozkových esplan vložená myšlenka nezdolného optimismu je pro člověka hnací a vítězí silou. Lidskému tělu vládne jeho vzdělaný a zdravý duch, takže mravními idejemi obsazená mozková esplana člověk musí sebevzděláním a sebezpoznáváním udržovat v neustálém pohybu. Jen vzdělaný duch je naprosto svobodný a jeho předností je neustrnout na dosaženém cíli. Jeho touha po pravdě a spravedlnosti a respekt k morálním zásadám ho zákonitě vede k dalším cílům ctnosti a lásky.

Duševní dění je připraveno na neustálý proces sebezdokonalování. V něm jsou významně zastoupeny výchova (dosažení uvědomělého stupně mravní dokonalosti vědět, co v daném případě udělat a proč) a vzdělání (nabytí vědomostí z různých oborů lidské činnosti). Obě uvedené složky připravují člověka na situace vyžadující tvůrčí schopnost najít východisko i v případě, kdy všechny ostatní dosavadní zkušenosti a poznatky selhávají.

Vychovávat, zušlechťovat a vzdělávat se zůstává pro lidstvo vážnou naléhavostí. Bez uvedených vlastností neexistuje mravní život jedince ani národa. Naopak jen člověk, který je jimi naplněn, ví, že nad lidskými zákony vládne jediný, neodvozený, věčný, nesmírně důmyslný a přirozený zákon. Jedním ze smyslů života je ho poznat a jeho prostřednictvím hledat nové společenské formy budoucnosti, vedoucí k obnovení a posílení všech duchovních a mravních hodnot, tvořících základ světové kultury a bezpečnosti.

(231) Žijeme v době obrovského tempa rozvoje vědy a techniky - morálka je však na tom špatně. Lidstvu je na škodu, že mravní ideály jsou potlačovány dynamikou technických vynálezů. V lidském životě však běží v první řadě o dokonalost ducha. Teprve jeho vítězství nad hmotou přivede na svět čas bez válek a násilí. K tomu však je nutné zbavit se davové psychózy, bombastických sugestivních hesel a demagogie. Před uvedenými vlivy je třeba chránit zejména mládež. Podaří-li se udržet její mravní neporušitelnost, dočkáme se ohleduplné generace, respektující se navzájem a schopné naplnit základní přirozený zákon.

Technický pokrok má obrovskou dynamiku a vzrůstá zejména v období zničující války. Je nesporné, že pro některou z válčících stran znamená nabytí převahy nad protivníkem. V případě obrany je jevem pozitivním a naopak. Když si odmyslíme válečnou situaci, bývají dosažené technické úspěchy vědy využitelné pro mírový rozvoj života člověka.

25. Myšlení jako nejlepší činnost

(232) Pravdivé a přesné myšlení je složitý a pracný duševní děj. Oslnivě působí posvátná chvíle, kdy se na světě prvně objevila myšlenka. Z myslící bytosti vzchází tisíce nových skutečností, obohacujících lidský život.

Myšlení je nejlepší činností duše. Je životodárným pohybem, pro nějž má člověk schopnosti a dispozice. Přemýšlení provází proces vzdělávání, z něhož čerpá rozvíjející se rozum, jenž se tak stává podílníkem na výstavbě nového lepšího světa. Ze správného myšlení jsou odvozovány základy pravého života.

Rozumného člověka charakterizuje uvažování o tom, co je pro něho dobré a prospěšné. V tomto ohledu je svoboda důsledného hledání nových myšlenek a vzorů ozdobou lidské duše. Aktivitou ducha vzniklé myšlenky přímo posilují esplanu s uloženými základy lidské moudrosti a prozíravosti.

V rozumu vrcholí svobodné rozhodování a zdokonalující se vyšší vědomí. Rozum se tak stává dílnou tvorby myšlenek rozvíjejících lidskou inteligenci.

(233) Předpokladem nabytí inteligence není velikost mozku, jeho hmotnost, ani množství rýh a závitů, v nichž jsou prvky vědění ukládány, nýbrž soustavnost vzdělávání, výchova, zkušenosti a poznání jakožto faktory probuzení duševní aktivity.

Schopností myšlení je poznání pravdy a její vyjádření ve srozumitelných pojmech. Jejich zpracování v mysli směřuje k dokonalému sebepoznání a osvobození od závislosti na hmotném světě. Nejvyšší hodnotou myšlení je schopnost poznání absolutní pravdy.

Do uvedených souvislostí je třeba zařadit vysvětlení k několika souvisejícím pojmům:

- dojem vzniká z pocitu chvění nervů ve smyslech a mozkových esplanech
- obrazotvornost je výrazem fantazie, snění, ale i blouznění
- myšlení je doménou duše.

Mezi uvedenými prvky existují relativně přesně vymezené vztahy.

Myšlení má schopnost soustředit se na jeden předmět, přestože v jeho průběhu může docházet ke vzniku nových nebo změně zpracovávaných dojmů. Je samostatným vládcem lidského bytí, takže snadno zvládá případné působení blouznivých představ a snění. Je ve schopnosti rozumu a vůle o dojmech a obrazech buďto přemýšlet, nebo nepřemýšlet. Jen na jejich chtění záleží, zda jsou do procesu přemýšlení vpuštěny určité dojmy a vzrušivé obrazy snění a fantazie - bez spolupůsobení duše se dojmy neuplatní (neexistují). Záleží jen na síle a pevnosti vůle.

(234) Každý člověk se musí stát pánem svého myšlení. Vzhledem k jeho poslání je třeba se umět k přemýšlení přinutit. Ale pozor! Duši zpracovávané dojmy mají svůj základ ve hmotném světě - jsou dílem lidských smyslů. Kdo se k myšlení nedokáže přimět, jeho jednání klesne pod lidskou důstojnost na úroveň pouhého živočicha, ovládaného nízkými vášněmi a pudy. Uvedenému stavu se člověk musí bránit. Jinak bude jeho jednání řízeno endokrino-vegetativním působením (činností žláz s vnitřní sekrecí, vyúsťující přímo do krve), takže jeho

morální vlastnosti a úroveň inteligence budou trpět působením dědičných činitelů a neurohormonálních vlivů (nervové ústrojí zmíněných žláz).

Každý předmět myšlení se trvale ukládá do esplanových buněk a je do nich vtisknut silou, odvozenou od četnosti opakování a pevnosti vlastního rozhodnutí. Kvalita života je závislá nikoli na počtu, ale na hodnotě do esplan vkládaných myšlenek. Stačí jediná špatná myšlenka, aby se život stal pro člověka nesnesitelným. Naopak kdo si osvojí myšlenky dobré, jeho život bude plný štěstí a krásy.

Na počátku každé dobré práce a dobrého činu musí být dobrá myšlenka. Jak už bylo řečeno, stačí jediná dobrá idea, aby vznikla díla, sloužící dokonalému životu jednotlivce i společnosti. Dobrá myšlenka, vedená mravním a vzdělaným rozumem dokáže přemoci jakoukoli hrubou sílu. Při myšlení v uvedené úrovni je však nutno pamatovat na zásadu systematického cvičení rozumu a vůle.

(235) Vzdělaný a uvědomělý duch je kvalitní mravní a kulturní jednotkou. Je existencí a silou samou o sobě, vycházející z myslícího rozumu. Sám sobě je látkou vlastního věčného duchovního zpracovávání.

Vyspěle myslící vědomí čerpá z vlastního nitra a z něho tvoří abstraktní pojmy, nezbytné pro systematicky se zdokonalující duchovní činnost. Ta pak člověku následně umožní vlastní sebereflexi, sebepoznání a nabytí schopnosti respektovat vlastní zdravé cítění. Samostatnou a významnou duchovní silou je vzděláním posílené vědomí, které ovlivňuje úroveň života člověka.

(236) Vzdělaný lidský rozum nepřestává usilovat o dokonalé poznání smyslu a cíle života, o určení místa lidské bytosti na tomto světě a o jeho pochopení. Jedním z předpokladů k tomu je usilovné a logické myšlení. Uvedenou schopnost lze nabýt studiem a zvládnutím filozofie.[21]

Cílem uplatnění filozofie je v souvislosti s lidským myšlením poznání sebe sama a základních příčin poznatelného bytí člověka a přirozeného světa. Protože lidské smýšlení se projevuje jednáním a činy, je filozofie v tomto smyslu tvůrcem životního názoru jakožto důsledku teoretického i spekulativního názoru světového.

Filozofie je vědou vycházející z nezpochybnitelné zkušenosti, úzkostlivě se zabývající i logickými zákony zdravého rozumu.

Přemýšlení je ve své podstatě reflexí podporující růst sebevědomí, jehož nezávislost a svoboda jsou nástroje probouzející talent a nadšení k provedení dobré práce či vytvoření pro život užitečného díla.

(237) Každý člověk se rodí s určitým fondem vlastních přirozených předpokladů. Záleží na každém jednotlivci (v raném věku na rodičích a vychovatelích), s jakým zaujetím a odpovědností jsou jednotlivé schopnosti probouzeny a doplňovány novými poznatky a zkušenostmi.

Je logické, že zvolený systém, obsahující pozitivní a mravní prvky, bude působit na příznivý vývoj zdokonalování mozkových schopností a celkovou duševní aktivitu. Naopak absence odpovědnosti při volbě výchovného systému způsobí vážné kazy na duši člověka.[22]

(238) Jedním z charakteristických projevů přemýšlení je pěstování vlastního kultu. Jeho projevem bývá nekritické zdůrazňování vlastní důležitosti, neopomenutelnosti a přehnané sebecchvalné hodnocení svých vlastností a schopností.

Správnou volbou výchovných a vzdělávacích prostředků se člověk musí vést k objektivnímu samohodnocení. Tuto schopnost lze vyjádřit volbou odpovědné cesty k rozvoji toho, co v člověku skutečně je. Zdůrazňování vlastností, které v daném jedinci prokazatelně nejsou, je lživé a pokrytecké.

Zdravou sebedůvěrou a objektivní důstojností v sobě člověk musí podporovat. Vede k tomu však pouze cesta výrazové skromnosti a odpovědnosti vůči sobě samému. To však nemůže dokázat člověk podlehnuvší materialistickému světovému názoru či fanatismu tvůrců a vykladačů horoskopů, karet atd.[23]

(239) Existence vesmíru a jeho trvání podléhá neměnným zákonům. Jsou lidé, kteří z nedokonalosti svého rozumu a vědění podléhají různým astrologickým nástrahám, založeným ve značné míře na nevědeckých poznacích a výmyslech.

Jsou zpravidla duševně nevyrovnaní a přecitlivělí, takže snadno uvěřili v platnost a nezměnitelnost osudu, který je podle jejich názoru předem stanoven např. konstelací nebeských těles, výkladem z karet, obličejů, ruky, písma atd.

Vliv romanticko-fantastického myšlení působí na lidi nedovzdělaného rozumu a slabé vůle. Cestou z této duševní odchylky je opuštění mytických, afektivních a mystických fantazií. Jen stěží se dá předpokládat, že na způsob abstraktního systematického myšlení, pro dokonalý duševní stav nezbytného, přijdou uvedení jedinci sami od sebe. K tomu, aby dokázali nastoupit cestu zdravého duševního rozvoje, jim často musí být pomoci jejich okolím a příznivými okolnostmi.

Skutečně tvůrčí přístup rozvoje duševních sil musí být založen na metafyzických základech, z nichž vychází prospěšná práce, vzácná umělecká díla a hledání božích pravd a idejí.

26. Síly a slabosti lidského ducha

(240) Úroveň a kvalita lidského ducha závisí na přístupu ke vzdělání, kázni a odpovědnosti.

Sílu a vytrvalost může člověk najít ve vlastním rozumu a vůli. Znovu však zdůrazňuji, že většina lidí k nastoupení cesty k vytrvalosti a síle potřebuje pomoc.

Silný duch může vzejít pouze sám ze sebe, ze skrytých možností vlastního rozumu a vůle. Sám se musí učinit tím, čím být má, vystoupit ze skryté přirozené základny a vypracovat se k dokonalému vědění a uvědomění si svých vlastních duchovních schopností. Odhodlaností a pílí musí dospět k poznání vlastní přirozené svobody, svědomí a morálky. Dojde-li k poznání účelu existence a naplnění duše mravností, dobrotou, laskavostí a moudrostí, nastane v něm

samém vědomí svobodného a chtěného poznání sebe sama. Takový duch je neustále činný a vědomím své dokonalosti sebejistý. Je duchem plným sebevědomí a síly, v nichž se omlazuje a upevňuje.

Slabý duch je popřením přirozených duchovních schopností. Není schopen logické úvahy a rozumného rozhodnutí. Trpí nestálostí, bezohledností, sobectvím a požívačným uspokojováním živočišných pudů a vášní. Ve slabém duchu se vytvářejí povahové zrůdnosti a mravní zvrácenosti. Libuje si v domýšlivosti, sebechvále a sobectví, nechápe možnosti mravního posílení. Stravuje sám sebe a neplodí nic dobrého pro své okolí. Život si usnadňuje hmotnými požitky - jídlem, pitím a sexuální neřízeností. Člověk slabého ducha snadno podléhá laciným civilizačním lákadlům, zejména hazardním hrám, drogám, davovým shromážděním a jiným člověku nepříznivým vlivům. Lidem tohoto druhu by měla být rodinou a společností věnována mimořádná pozornost - jsou pro ně nebezpeční svou nespolehlivostí a tendencí ke zlu. Jsou to zpravidla ztroskotanci, omezení svými pudy a vášněmi.

Varuji před lhotejností vůči lidem slabého ducha. Ti naopak potřebují nejvíce péče a zájmu, aby u nich došlo ke vzbuzení přirozených duchovních schopností rozumu a vůle. Pro lidský život jsou cenné spolehlivé ideje a cíle, jež musejí být energicky hájeny vědomostmi a výchovou.

(241) Lidský duch je sám sobě předmětem myšlení. Vysokou hodnotu nabývá vědomím schopnosti myslet, že je to jeho myšlení, o něm samém, je myšlením o tom, že to je a jak to je. Takové myšlení je schopné pevného přesvědčení, spravedlivého a uváženého úsudku, vyrovnanosti a důslednosti - to vše na základě správného řádu vzdělání, poznání hodnotných ideálů a přímých metod jejich prosazování.

Silný duch je silou vlastního bytí, je existencí zachovávanou Bohem. Jeho síla nepotřebuje být uznávána, neboť je silou samou o sobě, vycházející z myslícího rozumu, moudrosti a samostatné svobodné vůle.

Vzdělaný rozum je skutečností, sebeurčujícím myšlením, je rozumem věčně pravdy. Projevuje svou sílu, aby vládl světu a sám sobě nekonečnou látkou veškerého přirozeného a duchovního života. Je poznáním rozumu samotného, nekonečným obsahem, veškerou podstatou a pravdou. Sám v sobě se omlazuje, vychází očištěný a stává se vyšším rozumem. Je sám sobě látkou, kterou rozmnožuje. Živí se ze sebe sama, je sám sobě materiálem, který zpracovává. Tím se povznáší a připravuje pro vyšší a dokonalejší život s účastí na Podstatě boží.

(242) Myšlení každého člověka, jemuž je myšlenka pravdou, musí být schopno si tento cíl rozumu uvědomit. Podnětem k přemýšlení jsou předměty. Aby byly poznány, musí člověk mít vědomí rozumu, který nepoznává jen povrch předmětu (jako např. zrak), ale probíjí se k jeho nitru, takže celek předmětu poznává jeho pronikáním a prostoupením.

Vyspělý rozum, vyzbrojený pojmem rozumu, je věčně sebou samým, stále týmž, a věčně trvá ve své síle, moci a mohutnosti. Nepodléhá vtíravým a chorobným představám, pocitům a dojmům, protože ví, že to vše je pouze materiál k myšlení a nikoli myšlenka sama.

(243) Duše má schopnost vytvářet nehmotné (duchovní) a hmotné procesy. Aby člověk v rozlišování mezi nimi nezbloudil, musí nejdříve poznat důkladně sám sebe - své vlastní nitro. Z něho musí být vytěsněny všechny negativní lidské vlastnosti.

Sebeláska a sobectví jsou hlavními prameny zla v lidské duši i veškerého mravního zla na světě. Mravní zlo převrací řád hodnot, porušuje duševní harmonii - je parazitem, žijícím z dobra. Pro mnohé zvrácené duše je páčání zla běžnou a žádanou činností, již je živena pokleslá sebedůvěra, která tak nabývá na odpudivosti a nebezpečnosti pro celou lidskou společnost. Jedinci posedlí touhou po zlu si libují ve všech negativních lidských vlastnostech, pýchou a závistí počínaje a zločineckými sklony konče. Nejen sobectví, ale i ostatní špatné vlastnosti jsou zdrojem těžkých hříchů a zpravidla předurčují k různým nervovým chorobám.

(244) K výše uvedeným nelichotivým faktům se vztahuje jeden ze statistických údajů USA, který praví, že polovina lidí má inteligenci dobře vyvinutého dvanáctiletého dítěte. Jen 4 % jsou velmi nadaná a 13 % nadaná. Považuji to za hrozivé, jaké množství lidí neví, že vlastní píli je možné dosáhnout rozvinutí všech duševních činností.

Nebylo by moudré usilovat o člověka vynikajícího jen v některých vlastnostech. Cílem snažení musí být člověk vynikající po všech stránkách. Je obvyklé, že uvedeného cíle nedosáhne každý. Přesto však i ti, kteří zůstali uprostřed cesty, ve svém rozumu a výchově pevně vůle podstatně pokročili. I to je třeba považovat za úspěch.

Síla lidského ducha je mocná. Zdokonalení mysli, rozumu a vůle však postupuje pozvolna a vyžaduje píli a vytrvalost. Je to náročný a odpovědný proces, který ve svém důsledku působí nejen v současnosti, ale i v budoucnosti - dosažený stav ovlivňuje úroveň budoucích generací.

Duševní aktivita musí být soustavně udržována. Tak jako k dosažení vynikajících sportovních výkonů je nezbytný systematický trénink, tak i duchovní pohyb musí být udržován v neustálé činnosti. Z uvedeného důvodu musí být lidský duch občas přetěžován. Jeho dokonalou funkci pomáhá udržovat pravidelné překonávání překážek a přemáhání momentálních nálad, strádání, pohodlnosti a nepohodlí. Přemožení uvedených stavů a situací je nezbytným tréninkem, podobným jeho sportovnímu určení.

(245) Před zanedbáváním a strnulostí ducha se člověk musí chránit. Aby k tomu byl dokonale vyzbrojen, musí si uvědomit možnost využití božského daru - rozumu a vůle.

Tělo je pouhým nástrojem projevů ducha. S výjimkou dědičných genů se od těla nedá pro duchovní život mnoho čekat. Je závislé na uspokojování vegetativními a smyslovými schopnostmi, takže v podstatě brání rozvoji ducha, jeho zralosti a svobodě.

Skutečnou silou intenzivního života je lidský duch. Charakteristikou vnitřní psychologické jednoty ovládá tělo, v němž sídlí, a záměrně se nepřetržitě snaží probít k příležitosti projevit se navenek - k vnější aktivitě.

Veškerá poznání se odehrávají v duchu, takže duchovní je i poznání sebe sama. Uvedenou schopností vybavený duch je dokonale připraven zvládnout svou úlohu a neopozdit se oproti fyzickému a biologickému růstu těla. Je také samozřejmě připraven udržet své vegetativní, smyslové, dokonce i smyslné choutky a potřeby v mezích, nepřekračujících schopnost ducha udržet rozum a vůli na takové úrovni, která nepřipustí převahu vegetativních a smyslových funkcí nad funkcemi duchovními - rozumovými.

(246) Rozum a vůle jsou oživujícími silami člověka, posilujícími jeho dispozici hledat životní pravdy a prosazovat člověku užitečné ideje.

Ideu duše poznává jako svobodu, která o sobě ví. Duše chce sebe sama a činí se svým vlastním cílem. Je pravdivou skutečností, protože si sama v sobě uvědomuje svou existenci. Ideu přijímá do svého vědomí, zobrazuje si ji do svých představ, z nichž myslící rozum čerpá své abstrakce.

V každém lidském pokolení se idea stává relativně nesmrtelnou mocí. Vyzařující hmota genů a esplan v sobě drží její obraz, aby v dědičné hmotě dále žila jako ideový vzor pro další generace.

Idea je pravdou i obecností, je podstatou věčné pravdy. Nesmí se stát, aby se vzdělaný a duševně uvědomělý člen společnosti stal pouhým mechanismem - musí se vždy projevovat jako člověk prochnutý rozumným životem sebevědomé svobody a součástí mravního celku vlastní osobnosti.

(247) Vzdělaný rozumný duch přispívá k vytváření prospěšných občanských zákonů pro blaho státu i jednotlivce. Člověk duševně nevypělý tvoří nerozumné a nedokonalé zákony a předpisy - není a nemůže být progresivním činitelem pokroku a obecného blahobytu.

Civilizace jakožto dynamický socio-historický útvar je dílem úzkého okruhu duchovní elity. Státy a jiné společenské útvary by měly existovat pro blaho člověka. Jejich vlády a vedení by měly být složeny ze skutečně vzdělaných a učených lidí, kteří přijali za své bezvýhradné respektování mravních zákonů. Nejen v současnosti, ale v žádném historickém období vývoje lidské společnosti se nepodařilo uvedenou zásadu plně uskutečnit. Kdyby tomu tak bylo, už dávno bychom žili ve světě bez válek a násilí.

Jak si představuji ideální stát? Jako společenskou organizaci, spočívající na ctnostech svých občanů, jejímž hlavním úkolem je vytváření podmínek pro spravedlnost a lásku mezi lidmi.

Duchovní život jednotlivce je přednější než existence státu. Ten sice vyhláší zákony, které si prostřednictvím své duchovní elity vytvářejí sami občané, takže si současně vládnou a jsou ovládáni. V dobře vedeném státě je znát zdravý duch, jsou v něm realizovány mravní ideje a spěje k rozvoji rozumu, jenž se uskutečňuje z vůle lidu.

Lidská duše je sama o sobě nekonečná. Nekonečný je sám o sobě i dobře vedený stát. Takový, jenž sice vládne, avšak slouží každému jednotlivci. Veškeré spory občanů jsou řešeny podle práva, tak aby společné dobro bylo dosažitelné každému. Stát určuje život občanů plněním etických zákonů a sám musí být odrazem jejich duší, mravního dobra a ušlechtilosti myšlení. Nesmí opomenout významnou roli vzdělání a výchovy. Mám na mysli zejména vytváření všeobecných podmínek pro výchovu budoucích matek. Na nich totiž závisí duchovní a rozumová úroveň budoucích generací, z nichž opět vyrostou vynikající jedinci, schopní vést stát a národ k dalšímu duchovnímu rozvoji, moudrosti a obecnému blahobytu.

Správně vedený stát poskytuje všem občanům naprostou svobodu myšlení, která jediná vede k rozvoji rozumové kultury. V politickém a společenském životě musí platit naprostý respekt

k svobodnému projevu vůle lidí. Rozumně vedený stát dbá o naprostou důvěru občanů, jejich bezpečnost a blahobyt. Respektuje svobodu svědomí, projevu a volby povolání.

(248) Protipólem ideálního státu je jeho negativní extrém - nadvláda davu, vedeného často psychopaticky zatíženými vůdci. V davu ztrácejí svou identitu lidé prostí i inteligentní. Vládne v něm myšlenka silnějšího a slabší ji nevědomky přijímají.

Dav podléhá nízkým lidským pudům a vášním. Neuvědomuje si přednosti a schopnosti duše, takže jeho podpora vůdců nese stopy nesvobody myšlení a chabého rozumu. Vládnoucí i vznikající diktátoři bývají často inteligentní, takže si uvědomují svou nadvládu nad davem, který nezná potřebu svobody a jeho reakce bývají zpravidla mylné a nebezpečné. Sobectví a prosazování skupinových zájmů na úkor rozvoje celého lidstva jsou základními charakteristikami prosazování vůle davu.

V současnosti existující státy a národy mají k ideálnímu společenskému zřízení stále daleko. Ty z nich, které svobodu občana a jeho blahobyt vyznávají, nemají dostatek síly ubránit se vlivu diktátorských a totalitních režimů. To se projevuje bohužel nikoli jen na omezeném území světadílu - je to celosvětový problém.

(249) Dosažení souladu mezi státy a národy v celosvětovém měřítku se nemůže obejít bez všeobecného respektu k mravním zákonům. Mezinárodní záležitosti dosud stále nejsou vedeny vzdělanými, mravně pevnými a duchovně vyspělými jedinci. Bez odpovědnosti, zdvořilosti a vzájemné úcty se nedají očekávat objektivní výsledky mezinárodních jednání. Kdo považuje moc za právo, nemá úctu k míru.

Lidmi tvořené zákony občanského a mezinárodního soužití nejsou vždy dokonalé. Jediným a nejlepším zákonem je zákon boží. Kdo se mu nepodřídí, prohrává sám v sobě.

Každá válka je vítězstvím lidských vášní nad silami duchovních schopností. I zdánlivě spravedlivá válka je krizí míru a rozumu. Každý moudře vedený stát dbá o rozvoj duchovních hodnot nejen u dospělých občanů, ale zejména u dětí a mládeže. Jim musí být výchovou vštěpován přirozený mravní zákon, jenž nepřipouští uplatnění jakékoli negativní lidské charakterové vlastnosti.

Stále širší vrstvy lidí nerozumějí světu, v němž žijí. Podvědomě si přejí, aby byl jednodušší. Z realizace uvedených emocí však mohou nejvíce získat nejrůznější radikální a totalitní hnutí.

(250) Trvání světového míru stojí na nepevných základech lidských zákonů. Problémy s jeho udržením jsou patrné z četných mezinárodních konfliktů, jež v minulosti přerostly ve zničující světové války. Vážné filozofické omyly způsobily, že minulé i současné ústavní a zakládací listiny států staví mír do role protikladu k válce, takže vlastně jen vyplňuje časový prostor mezi válkami a konflikty. Je tomu tak i proto, že mezinárodní vztahy jsou založeny na mnohdy nedokonalých základech, kterým chybí respekt k božimu zákonu mravnosti a etiky. Jen tak se mohlo stát, že mír a válka jsou vůči sobě stavěny do protikladu. V ideálním případě, při naprostém respektu k božimu zákonu mravnosti, by měl být do protikladu k míru postaven nedokonalý řád věcí. Každý nepořádek je řešitelný. Nesmějí však převládnout zbraně nad spoluprací a kompromisem.

Trvalý mír se může stát jen dílem dokonalého řádu, vytvořeného duchovně a mravně založenými vedoucími představiteli států a národů. Žádný stát nemá právo zasahovat do

svrchované svobody jiného státu. Takový zásah se může uskutečnit jen v případě naprosté jednoty mezinárodního společenství. Zatím se však ukazuje, že zákony řídící celosvětové soužití jsou beztrestně porušovány, a dokonce zneužívány v neprospěch rozvoje celého lidského pokolení.

(251) Mír je stav, vycházející z duchovního principu člověka. Musí být především pevným stavem a řádem, v němž se daří uspořádat všechny prvky sociálního života. Jedině v něm se dá předpokládat, že všichni společně pracují pro dosažení společenských cílů čestnými prostředky a podřizují se vynikajícím vedoucím autoritám, dbajícím o dosažení vysoké duchovní úrovně a celkové prosperity národa.

Technický rozvoj a hmotné požadavky lidské společnosti soustavně předbíhají stanovení odpovídajících politických a sociálních podmínek a nástrojů k jejich uzákonění a realizaci. Každý zákon však ke své užitečnosti nezbytně potřebuje pochopení každého člena lidské společnosti. Na mravním základě vytvořený zákon musí mít vždy vyšší platnost než vůle, názor či potřeba jednotlivce.

Mnohé existující i utvářející se společenské a životní síly se mohou vyvíjet nesprávným směrem. Proto se stává, že některé z nich jsou vůči sobě v rozporu, jedna forma se snaží potlačit ostatní, narušit harmonii a působit na trvání míru mezi lidmi a společenstvími.

(252) Vzdělaný lidský duch je připraven udržet všechny činitele existujících a vznikajících světových situací v nejdokonalejší možné rovnováze. To se však může podařit jen za existence dokonalého mravního pořádku. Nespravedlivý řád docela samozřejmě vyvolává nesouhlas a vzpoury, které vedou k záhubě.

Společenským řádem, který je v dnešním světě schopen udržet trvalý mír a svobodu všech lidí bez rozdílu, je demokracie. Vytvořit a zaručit ji mohou jen morálně a mravně založené společenské organizace, uznávající stejná práva všem lidem jako duchovním bytostem, a to v každém ohledu jejich individuální mnohotvárnosti a společenských priorit.

Demokracie je však křehká květinka. Není-li její existence doprovázena naprostou mravností a odpovědností vůči lidstvu jako celku, může být postižena stejnými neduhy jako ostatní nedemokratické společenské řády. Zeslabení její funkce je snadno možné uplatněním negativních lidských vlastností jejich vůdců a autorit. Každý slaboch má sklony ke zlu a bez ohledu na ideály má tendenci vyvolávat konflikty i v řádu obecně přijatých a univerzálně platných zákonů soužití.

Křehkým stvořením je i sám člověk, jemuž v určitých životních situacích stačí využívat jen hmotných efektů technického pokroku. Jestliže takový jednatel nedokáže chápat nadřazenost duše nad hmotou, pak je jeho jednání v rozporu s přirozeným mravním zákonem. Bylo by urážkou schopnosti rozumu neprobudit vlastní duši k víře v nové tvůrčí síly, lásku a uskutečňování dobra.

Spravedlivému společenskému řádu škodí ze své pohodlnosti a lenosti každý, kdo o osudech společnosti a jejím rozvoji nechá rozhodovat nezdravě ctižádostivé a mravně neuvědomělé mocichtivé jedince.

K osvobození od politické a společenské slepoty, davových psychóz, pověr a nekompetentních vůdců vede jediná cesta - objektivní a přemýšlivé zhodnocování skutečností a jejich příčin.

Neexistuje větší nepřítel diktatury, totality a války než soustředěně, objektivně přemýšlející a duchovně, mravně a lidsky založený člověk, podporující vládu rozumu a pravdivé skutečnosti.

27. Výchova, sebevýchova a vzdělání

(253) Lidé přicházejí na svět s nestejnými předpoklady a schopnostmi. Tato rozdílná základna se projevuje v celém jejich životě. Po předcích zděděné lidské vlastnosti v každém člověku čekají na první i další postupné výchovné impulzy, které již u nemluvněte vyžadují odpovědné výchovné působení rodičů a vychovatelů.[24]

Rané dětství je nesmírně důležitým obdobím života člověka. V něm probíhá kladení základů k rozvoji tělesných funkcí i duševních schopností. Je to období, kdy dítě ovlivňují nejvíce zpravidla rodiče. V této etapě rozvoje dítěte musí být rodičům už známá jejich nezastupitelná role. Na základech, které dětem postupně vštěpují, se budou rozvíjet dědičné předpoklady a zakládat nové vlastnosti, jichž jsou rodiče schopni, resp. jež se předem rozhodli v dítěti vypěstovat.

Otec i matka musejí mít jasnou představu o vzbuzení autority v rozvíjejícím se dětském myšlení. Autorita rodičů nesmí být založena na pouhém vykonávání požadavků a slepém uposlechnutí každého příkazu. Cílem rodičovského snažení nesmí být nesmlouvavá poslušnost, ale správná koncepce celkové výchovy. To lze, z pochopitelných důvodů, u velmi mladých rodičů těžko předpokládat. V tomto ohledu musí už předem existovat společenský systém přípravy rodičů, zejména matky, na budoucí výchovnou rodičovskou roli. Totéž však platí o rodině jako základu státu. Prarodiče budoucích vnoučat musejí už v raném věku svých dětí dbát na založení odpovědného rodinného výchovného systému a návodu k postupu jeho budoucí realizace.

(254) Vychovávat vlastní děti znamená budovat na pozitivních zkušenostech z vlastního dětství. Ve výchově je nezbytné umět proniknout k povaze dítěte a důkladně ji poznat. Jen tehdy je možné rozvíjet vrozené vlastnosti a začít v dítěti podporovat to dobré a nadějně a tlumit to nebezpečné a škodlivé. Jako naprosté nepochopení lidských základních duchovních hodnot je ponechat výchovu dětí náhodě a rodiči nekontrolovanému vývoji.

Se základními znalostmi výchovy dětí musí být seznamována už mládež pokročilejšího školního věku. V tomto období se musí k rodičovské výchovné roli připojit i státní vzdělávací systém.

Základem výchovy dítěte je rodina. V ní jsou otec a matka nositeli ducha a vůle - o ně se neposkvřený dětský rozum opírá a začíná zakládat své vlastní principy pro budoucí život. V rodině je všechno závislé na lásce, důvěře a vzájemném porozumění. Děti vychovávané ve

spořádaných, klidných rodinných poměrech se vyvíjejí v rozvážnější jedince než děti v poměrech rozháraných.

Prvotní rodinná výchova musí být založena na odhodlání rodičů vychovat duchovně vyspělého a mravně pevného člověka, lidsky a křesťansky vyzbrojeného jedince. Výchova dětí založená na uvedeném duchu je předpokladem jejich budoucího životního štěstí, ale i příspěvkem k obohacení lidského pokolení o dalšího duchovně vyspělého jedince.

(255) Výchovným cílem rodiny však nemůže být pouze vybudování základu zdravého, silného, rozumově vyspělého a dobrého člověka, ale také vložení mravního a křesťanského základu do jeho duše.

Záměrná soustavná výchova a uvědomělá péče rodičů usnadňují dítěti jeho přirozený vývoj a spolehlivě ho připravují k lepšímu životu. Pamatujme, že srdcem rodiny je matka. Otec zpravidla vtiskuje svého ducha všemu, co se v rodině děje.

Kromě rodinné a školní výchovy působí na vývoj dítěte jiné, neméně významné vlivy okolí, kamarádů atd. Je povinností rodičů včas rozpoznat a eliminovat nepříznivé výchovné činitele, bránící v dosažení stanoveného výchovného cíle.

Výchova dítěte je závislá na jeho duchovních a tělesných předpokladech. Proto ji ovlivňují nejen duševní vrozené vlohy a rodinné výchovné impulzy, ale také příroda, ve které dítě žije, sociální prostředí a společenské vlivy okolí.

Dítě si na svět přináší určité vrozené dispozice, s nimiž rodiče musejí počítat. Některé se projeví v raném věku samy, většina z nich však vyžaduje výchovný impuls, aby byly vzbuzeny k připravenosti a rozvoji. Souhrn dědičných vloh k určitým speciálním funkcím je vrozeným nadáním. Kromě toho existují znaky vlastností a temperamentu, jež se projevují jako vlohy a sklony, jejichž kvalitu je třeba rozpoznat a dobré z nich záměrně rozvíjet.

(256) Vlohy a sklony po předcích (rodičích, prarodičích a dřívějších generacích) se projevují podle toho, co v dědičné hmotě dítěte nejvíce převažuje. Tak se může stát, že některé vynikající duševní vlastnosti předků zůstanou opomenuty, jiné (např. tělesné a duševní vady) se projeví. V tomto okamžiku opět musí vstoupit do děje rodičovská znalost a odpovědnost. Rozeznají-li rodiče dobré předpoklady od negativních, jistě si budou vědět rady s rozvojem těch správných.

Výchova a vlohy jsou spolu těsně provázány. Má-li vloha vyrůst v aktuální schopnost, může to způsobit jen výchova. Zděděné vlohy jsou pouhým předpokladem, který musí být k aktivitě vzbuzen. U dítěte systémem výchovy, u dospělého vůlí.

Rozumové vlohy jsou zpravidla přístupnější vzdělávacím impulsům než sklony povahové. Rodiče dítěti škodí, chtějí-li mu vštípit vlastnost, ke které nemá vlohy a sklony. Stejně však platí, že při citlivém a rozvážném přístupu k výchově lze s obrovskou námahou, pílí, cvikem a chtěním v dítěti vzbudit vlastnost či schopnost, která mu nebyla přirozeně dána.

(257) Zděděné a výchovou probuzené vlohy jsou bezprostředním pomocníkem rodičů a vychovatelů k dalšímu duševnímu rozvoji dítěte. Charakter a čest je možné vypěstovat z přirozené povahy, sklonů, vloh a schopností. Charakter totiž vyrůstá z přirozeného materiálu, který v sobě dítě má a v duši ho zpracovává působením výchovy a sebevýchovy.

Vlivem rodinného a sociálního prostředí, výchovy a životních období (puberta, nemoci, stáří, klimakterium) se zpravidla proměňují tělo i duše člověka. V uvedených obdobích je možné výchovou rozvinout potenciální lidské vlastnosti. Rozumné pedagogické impulzy z rukou zkušených vychovatelů dokážou v tuto dobu téměř zázrak. I zdánlivě nepřístupný lidský charakter neodolá správnému vlivu.

V duchovní sféře jsou vlivy okolí schopny podněcovat, nebo naopak potlačovat dědičné tendence. Někdy mohou přispět i ke zničení vysokých duševních kvalit, nebo naopak rozvinout určité individuální schopnosti nad všechna očekávání.

(258) Prostřednictvím duševních schopností dítě vnímá počitky, dojmy a představy a realizuje je v čistých, dosud prázdných esplanech mozku. Zárodky vloh a sklonů se tak vlivem smyslového vnímání probouzejí a urychlují duševní rozvoj dítěte. Ten se zákonitě zapisuje do dosud neobsazených esplan, vybavených schopností vyzařování vložené energie v případě budoucího paměťového impulsu.

Lidské myšlení pracuje s představami, které jsou tvořeny obrazotvorností předpokládající správnou činnost vnějších smyslů. Z konkrétních představ vznikají abstrakcí nové pojmy. Rozvinuté myšlení je činností šedé kůry mozkové za aktivní pomoci esplan, která tomuto procesu dodávají látku k přemýšlení, z níž rozumová duše první pojmy abstrahuje.

Jestliže se vlohy člověka výchovou a vlivem okolních činitelů neprobudí, nemají možnost se rozvíjet a obohatit tak čistá, připravená esplana. V tomto případě zmíněné vlohy zakrní v genech mozkové hmoty a tělesných buněk. Má-li dojít k uplatnění přirozených vloh, musí být probuzena vědomá aktivita duše, sídlící ve vlastním rozumovém JÁ v mozkové kůře. Ta obsahuje mimo jiné buňky, které jsou stejně jako ostatní tělesné buňky (kromě esplan) nositeli vloh. Rozumové JÁ čerpá také z mlhovin vyzařovaných esplan, v nichž se vlohy, vlastnosti a mravní charakter rozvíjejí poznáním, uvědomováním a věděním.

(259) Kdo je povolán k výchově dítěte, musí chápat dětskou osobnost v jednotě ducha a těla. Rodiče se nesmějí omezit jen na zajištění hmotného blahobytu, ale musejí pokračovat ve výchově dále k rozvoji inteligence, charakteru a utajených přirozených tvůrčích sil dítěte. Protože na výchovu dítěte působí i ostatní vnější vlivy a rodinné prostředí, je nutno dbát o jejich vysokou úroveň. Rodiče svým životním rytmem naplňují rodinné prostředí svými mravy, zvyky a způsoby, čímž vytvářejí příznivé podmínky nejen pro výchovu, ale pro celkový život dítěte. Z tohoto prostředí vycházejí první impulzy k rozvinutí vrozených vloh a vlastností. Společenské předpoklady musejí být nastaveny tak, aby od rodičů vyžadovaly pečlivou a odpovědnou výchovu a vytvoření příznivého výchovného prostředí.

Přílišná přísnost a puntičkářství je výchově dítěte na škodu. Stejně škodlivé však je duševní a tělesné přepínání dítěte. Je-li dítě příliš hýčkáno, je-li mu vše dovoleno a stavíme-li ho nekriticky do centra pozornosti, je jeho duše vedena k nesamostatnosti, bojácnosti a k předpokladu, že nebude umět ovládat své vášně a pudy, takže v pokročilejším věku bude obtížné počáteční výchovné chyby napravit.

(260) Nejskvělejší lidskou schopností je myšlení. U dítěte je třeba hledat jeho počátky už v nejtětlejším věku.

Dítě má vrozené vztahy k vnějšímu světu a svému okolí, ukazuje na věci a osoby dříve, než je umí pojmenovat. První dojmy nabývá vnímáním a pozorováním. Koncem třetího roku se začíná vyptávat. Bývá zaujato vztahem věcí, jejich původem a užitím. Otázkami dává dítě najevo svůj zájem, takže jimi nabízí možnost k výchovatské spolupráci. Samo odpovědi na otázky vyžaduje, se zájmem je vyslechne, věří jim, zapamatuje si je a řídí se jimi. Proto je třeba dítěti odpovídat jednoduše, pravdivě a přiměřeně dětskému chápání. Tato zásada má pro rozvíjení dětského rozumu a vůle mimořádný význam - pedagogicky kvalifikované, nezkršené a přesné odpovědi jsou zpravidla jedněmi z prvních výchovných impulzů, které se napevno usadí v čistých esplanech dětského mozku.

Rozvíjení mladého rozumu je podporováno třemi významnými dětskými vlastnostmi - přirozenou důvěrou, pozorností a zvědavostí. Všechny jsou mocnými podněty k poznávání světa, proto nesmějí být nerozumně či násilně potlačovány.

(261) Důvěra dítěte je velice křehká, takže zejména v počátcích výchovy nesmí být nesmyslně zkoušena. Tomu se dá snadno zabránit - z odpovědi pedagogů musí být cítit zájem a ochota, přičemž odpovědi musí být pravdivé a jasné. Po pátém roce věku se dítě začíná uzavírat do sebe, už se tak často neptá a začne si poznávané věci samo promýšlet.

Pozornost je podmínkou dobré paměti a projevuje se zpravidla soustředěním na určitý dojem. Má-li mít dětská pozornost optimální efekt, nesmí být přetěžována neúnosným množstvím nově poznávaných věcí.

Zvědavost je třetí a podstatnou složkou rozvoje dětského rozumu. Jen nerozumní rodiče ji potlačují, protože nevědí, že právě útlý dětský věk je obdobím největší příležitosti duše k formování její budoucí dokonalosti.

Všechny uvedené vlastnosti působí příznivě na udržování zájmu dítěte o poznávání nových věcí a skutečností. Dítě je šťastné, že rozumí a že je mu rozuměno. Dychtí po nových poznacích, jež prostřednictvím neustávajících otázek a trpělivých odpovědí usnadňují jeho myšlenkový vývoj.

(262) Odpovědnou a kvalifikovanou výchovou rodiče pečují o zušlechťování vyvíjejícího se dětského svědomí. To je v kontextu s výchovou a souhrnem podmínek, určujících měřítko etického posuzování, rovnající se mravnímu uvědomění a celkovému osobnostnímu vkusu. Jen to, co se shoduje se zdravým lidským svědomím, je dobré.

O ušlechtilost svědomí pečuje později také škola. Je však obecně známo, že mezi školními pedagogy je mnoho takových, kteří ke zdravému rozvoji dětského svědomí nepřispívají. Proto je nezbytné, aby rodiče nejen vypěstovali prvotní základy zdravého svědomí, ale aby je svým vlivem rozvíjeli i v době školního věku dítěte.

(263) Podrobně jsem popsal péči rodičů o obecné rozvíjení dětských vlastností, působících na rozvoj rozumu, vůle a základu svědomí dětí. Všechny jsou pro celkový duchovní základ dětské mysli a vědomí naprosto nezbytné. Přesto však existují další speciální duchovní přednosti, které je nutno v dětech zasít a rozvíjet už v jejich raném věku. Mám na mysli zejména cit pro pravdu a krásu. Rodiče se mohou přesvědčit o tom, jak libě reaguje jejich potomek na přírodní krásy, s jakou ochotou poznává hodnotu výtvarných a jiných uměleckých děl, jsou-li mu s ohledem na jeho věk a schopnosti přiměřeně předkládány a vštěpovány. Výchova k odpovídajícímu chápání krás světa a života spočívá v podpoře působení libosti

jejich podstaty na duši dítěte. Naopak je opravdovým uměním vychovatelů zabránit dětské nelibosti z věcí a skutků ošklivých a negativních.

Skutečným kouzlem pedagogického umění je spojení etických a estetických výchovných impulzů. Patří k nim i vyprávění pohádek, probouzejících a povzbuzujících opravdový lidský cit. Proto je dobře smysl pro krásu podporovat přivedením dětí k přírodním krásám a jejich vnímání, ale i k výtvarným, hudebním a literárním dílům, i když ty patří do kategorie krásy, vytvořené vynikajícími jedinci. Uvedený systém vede dětskou duši k účinné lásce k bližnímu, k poznávání Boha a smyslu života.

(264) Po reálném poznání a kráse je dobře záměrně vyvolávat zájem a hlad. U starších dětí se pak snáze vzbuzuje zájem o umělecké zájmy, vědu a kulturu jako celek. Popsaný postup výchovy musí samozřejmě obsahovat prvky působící proti negativním silám a vlastnostem, směřující zejména k potírání přirozeného sobectví a tendence k nespravedlivosti.

Mnozí lidé zůstávají vlivem nedokonalého myšlení pouze na povrchu věcí. Nevědí, že hlavní slovo v lidském životě nemá věda, ale schopnost člověka využít jejich výsledků ve prospěch poznání smyslu a účelu života člověka a jeho věčného předurčení. K uvedenému cíli musí směřovat výchovné aktivity rodičů a vychovatelů.

Užitečné členy lidské společnosti je možné vychovat i z dětí duševně méně schopných. Dostane-li se mentálně opožděným dětem dobré péče a jejich stavu odpovídající výchovy (např. i ve zvláštních školách), mohou se zbavit projevů únavy, nestálosti a překotného myšlení.

Děti slabšího ducha zpravidla trpí nedostatkem vlastní iniciativy a zájmu o poznávání životních pravd a skutečností. Jejich představivost bývá vlivem neujasněných pojmů nedostatečná. Z toho vyplývá důležitost volby speciálního přístupu k jejich výchově, která je při odpovědném vedení přivede k uspokojivému ustálení jejich charakteru a posílení inteligence natolik, že se nestanou svému okolí přítěží, nebudou odstrkovány a ponechány stranou společenského dění.

(265) Do určité doby se dítě projevuje napodobováním všeho, co vidí kolem sebe. Proto je velmi významné posuzovat okolí vychovávaného dítěte a izolovat ho od nepříznivých vlivů, kterým děti obvykle velmi snadno a rády podléhají.

To se pochopitelně týká i vývojového stadia puberty, které je nutno rozlišovat podle pohlaví dítěte. Při něm obvykle dochází k citové a intelektuální krizi, která může trvat i několik let. V tuto dobu je nanejvýš nutné pochopení vychovatelů, jejich trpělivost, opatrnost a důvěra.

Všechny děti je nutno vést k samostatné práci, tvořivosti, vynalézavosti a obratnosti. V plné míře je třeba využít jejich zvědavosti a touhy po uplatnění. Vychovatel musí najít čas k prohlubování, opakování a rozšiřování jejich vědomostí. Nízká rozumová schopnost, nesoustředěnost a projevy únavy jsou častými projevy nedokonale vychovávané mládeže.

Vědění a představy vstupují do mysli prostřednictvím vnějších smyslů. Aby se tyto vjemy staly platnými příspěvky k trvalému uložení v mozkových esplanech, je nutno nejdříve vzbudit o vědění a učení zájem. Tímto postupem získané poznatky pak formují charakter, posilují mravní uvědomění a ovlivňují rozvoj celkového vědění.

(266) Zaostalé dítě nemá schopnost samostatného mravního úsudku. Může však k němu být přivedeno správnou volbou výchovného procesu. Nic nepomůže mluvení a kázání, vidí-li dítě kolem sebe opak toho, co mu vychovatelé vštěpují. Všechny uvedené nesrovnalosti se zapisují do paměťových esplan a stávají se negativní základnou, která v budoucnu může svým nedozírným vlivem způsobit vážné poruchy duchovní činnosti člověka.

Podstatou existence každé školy jsou složky výchovy a vědy. Podle typu existují školy zaměřené na rozvíjení smyslových a řemeslných schopností, jiné na probouzení a rozvíjení talentu, v nichž je předpoklad dosažení vědeckých, a u vynikajících jedinců i geniálních schopností.

Vhodným výběrem pracovních činností je u dětí vzbuzován smysl pro manuální zručnost, poctivost, odpovědnost, vytrvalost atd. Vnímáním a samostatnou prací dítě dospívá k životním poznáním a posiluje své etické a estetické vlohy. Při práci uplatňuje své pocity, představy, paměť, obrazotvornost a jejich asociace, takže směřuje přímou cestou k celkové duševní a životní harmonii.

Výchovou a sebevzděláváním jsou probouzeny všechny významné duševní funkce a dochází k zušlechtnění povahových rysů a vlastností. Na cestě k dosažení klidu, vyrovnanosti, sebeovládání a odpovědnosti je nutno pamatovat na procvičování smyslových funkcí, paměti a pevnosti vůle.

(267) K vytvoření každého zamýšleného díla je nutno předem vypracovat pevný a promyšlený plán. Správně volený systém výchovy dítěte zahrnuje tvořivé hry, navozující schopnost stanovit si pro každé dílo pevný a jasný cíl. Připojí-li se k němu z mravní základny duše vycházející vlastní iniciativa, je každá uskutečněná práce ku prospěchu jednotlivce a současně slouží k rozmnožení dobra ve společnosti jako celku. Jsou-li v průběhu přípravy dítěte na budoucí život uvedené předpoklady rozvíjeny, je naděje na dosažení radosti a štěstí. Takový člověk předem dokáže každý svůj čin a výtvor poměřit s dobrem a zlem, takže se mu nemůže stát, že by jeho život byl porušen zlým skutkem. Pokud by k tomu však přece jen výjimečně došlo, jeho kritický rozum ho nepochybně přivede k nápravě chyb a vyrovnaní zlého skutku činem dobrým.

Duševní činnost nevyrovnaného jedince je často závislá na vnějších událostech a zásazích. Jeho mysl se zaměstnává obavami z budoucnosti a nedokáže se přenést přes překážky, jež mu život staví do cesty. Zapomíná, že všechno, s čím denně přichází do styku, je jen materiál k přemýšlení a ne myšlenka sama. Příčina spočívá v nedostatečné předchozí výchově, která způsobila jistou nepřipravenost duševních schopností. Nedokáže tvořit a myslet ze svého vlastního rozhodnutí a jeho duše není schopna vydávat vlastní hodnoty. Duše, která jen přijímá a málo vydává, nežije plným životem a trpí nedostatkem vlastní svobody.

28. Lásky a přátelství

(268) Každý člověk touží po kráse, radosti, štěstí a lásce. K tomu všemu v sobě má dostatek předpokladů. Jeho vlastní duchovní základ je velkým potenciálem dobra a záleží na každém

jednotlivci, jak s ním naloží. Krása, pravda a láska jsou tři mohutné síly, jež vládou lidskému duchu.[25]

Absolutní láska je jen v Bohu. Člověk dokáže vyjádřit jen část lásky boží a nesmí v ní nikdy hledat sebe sama, nýbrž své bližní a jejich dobro.

Láska buduje vzájemné spojení duší těch, kdož si jsou určeni nebo se rozhodli poskytovat si útěchu a pomoc. V nejširším pojetí přivádí láska lidi k sobě navzájem, je prvním popudem vzájemné přichylnosti.

Člověk, který miluje, poznává radost. Jednak z překonání svého vlastního sobectví, jednak z pocitu dobra těch, které miluje.

V souvislosti s láskou si zapamatujme:

- je duchovní velmocí, neuznávající rasové, náboženské a sociální rozdíly
- je výbojnou silou k překonání všech životních obtíží a nesnází
- jako projev vůle je významnější než vášně lásky smyslové
- dává vzniknout intelektuálním estetickým citům
- obsahuje organické i psychické prvky, aby se mohla uplatnit rozumová stránka ducha.

(269) Láska je projevem všech ctností, zvláště víry v dokonalost zvoleného životního cíle. Vytváří prostor pro nejbohatší myšlenkovou činnost, směřující ke kráse.

Dobro je více než krása. Ta v sobě může mít i něco démonického. Teprve spojí-li se krása s dobrem, je dosaženo vrcholu a nesmrtelnosti. Jinak je tomu však s tělesnou krásou, která se mění a je možné ji snadno nahradit krásou silnější, působivější.

Přátelství vzniká z duchovní krásy jako projev svobodné vůle. Krása tohoto druhu náleží do nadsmyslového (metafyzického) řádu. Jako duchovní projev je přátelství vysoko nad smyslností a pohlavní náklonností.

Přátelství spojuje spřízněné duše na základě společného úsilí, zájmů a tužeb. Proto je možné pouze přátelství dobrého člověka s dobrým a zlého se zlým. Jen přátelství dobrých je dokonalé.

Dokonalost člověka nevyklučuje přátelství s osobou druhého pohlaví. Záleží jen na tom, aby šlo o přátelství čisté, dobré a ctnostné.

Přátelství vzniklé z tělesných sympatií, vybraného chování či úsměvu je poplatné lidským smyslům. Vlivem jejich nedokonalosti vznikají nestálé, prchavé city. Přestože v tomto případě jde o smyslovou podstatu vzájemného vztahu, není třeba zavrhnout každý takový

pocit. Je však třeba umět ho oddělit od pohlavních pudů a vášní. Vlastní smysly musí člověk ovládat, vychovávat, nikoli však ničit.

(270) Láska se probouzí pohybem ducha a jeho rozumové síly. Je to vzácný duševní stav, často dosahující prudkostí nejušlechtilejší lidské vášně - vášně lidského srdce. Kdo je ochoten jí propadnout, omládne. Vášnivě zamilovanému člověku se příroda jeví nově, živěji, jako nová krása zrozená z lásky. Zamilovaní se dokáží povznést nad všednosti života a ve stavu opravdové hluboké lásky jsou schopni přinášet největší oběti, aniž by si uvědomovali nesnáze, které si tím přivolají.

Ve stavu lásky člověk cítí potřebu přinést milované osobě stejné štěstí, jaké sám prožívá. Snadno otevírá svou duši ušlechtilým citům, umění a kráse. Podstatnou charakteristikou lásky je umění milovat a konat dobro. Milující si poskytují darem své myšlení a srdce, takže jejich duše působením lásky vzájemně prolnou.

Opravdová láska probouzí vztah ke krásným a ušlechtilým dílům a bytostem. Už jen pouhá jejich přítomnost způsobuje, že se nitrem člověka šíří slastičné vzrušení. Naopak nepřítomnost milované osoby způsobuje zvláštní bolest jako projev touhy po sblížení. V každé veliké lásce je přítomna odpovídající míra bolesti.

Probuzená láska je provázena vzrušením už jen při myšlence na milovanou bytost - ještě více však v její přítomnosti. Citové záchvěvy duše se dostávají z krásy těla blízké bytosti, tušíce dokonalost a milost její duše. Opravdový vztah mezi zamilovanými vzhází ze souzvuku vzájemně se doplňujících a krásu milujících duší.

Krása a přátelství duší je člověku nade vše, takže vzrušení je logickým průvodním jevem lásky a dosahuje až stavu vytržení nad živou krásou milované bytosti a její čisté ušlechtilé duše. Ze splynutí duší, vzájemné přitažlivosti a ideálních oboustranných niterných citů se vytváří krásná duchovní jednota blaha a z ní vycházející rozkoš. V zamilovaných jsou vzbuzovány dříve nepoznané pocity, v nichž se snaží vytrvat až do skutečného stavu opojení. Duševní splynutí jim poskytuje nikdy a ničím neukojitelné touhy, jež jsou pro společný život v krásě a z krásy charakteristické.

(271) Vzájemný cit lásky mezi zamilovanými provází jejich postupný vstup do vyššího života, v němž poznávají a prožívají nevýslovné blaho ve společném přání, aby toto jejich nové vyšší štěstí bylo stálé.

V milující se dvojici se oba domnívají, že druhý z nich je mnohem dokonalejší. Je to projev vnitřní spřízněnosti a stupňované sympatie, umožňující překonat životní těžkosti a zapomenout na ně. Naopak v odloučenosti pociťují trýzeň a prázdnotu duše, a to zejména připomenutím předmětů a míst dřívějších společných radostí.

Láska a přátelství mladých lidí zpravidla nejsou stálé a trvalé. Uvedené city vyžadují dostatečnou mravní zralost a rozumovou vyspělost. Jejich případná absence způsobuje, že mladá přátelství zpravidla vznikají pro potěšení, radost a zábavu, ale k mládí patří. Mladí lidé jsou plni citového napětí, které touží přenášet na jiné. Je to počínající smyslová, nikoli rozumová láska. Protože předmět potěšení se dospíváním proměňuje, nebývá takové přátelství stálé. Proto se často mladí lidé rozcházejí bez nejmenší známky lítosti, naskytne-li se jim silnější a atraktivnější předmět potěšení. Trvalé přátelství lásky předpokládá pevný mravní

základ, odpovědnost a ctnost. Ty se však vzhledem k rozumovému vybavení dají očekávat až u dospělých jedinců.

Pravá láska je věčně trvajícím přátelstvím, které nikdy neutrpí vlivem pouhého rozmaru.

Přátelství nevzniká z jakékoli lásky, nýbrž pouze z lásky opěťované, založené na sdílení všeho, co dobrého přátelská dvojice spolu vytvoří. Opravdové přátelství je dokonalým spojením, milující dvojice se stává takřka jedinou bytostí.

(272) Vidí-li v sobě dva lidé vzájemně jen tělesnou krásu a její projevy, vzniká přátelství smyslové, z něhož se odvíjejí nestálé a prchavé city. Je-li láska budována na smyslových hodnotách a tělesných potěšeních, přejde snadno od krásy těla k tělu samému, od přátelské lásky k pouhé smyslnosti a sexuální vášni. Proto je třeba umět ohlídat své smysly a pudy a nepodporovat postupný přechod k smyslnosti. Jinak by se stalo, že se krásné naděje na opravdovou duchovní přátelskou lásku nenaplní.

Vzájemné poznávání musí být provázeno důvěrou, již láska začíná a postupně se rozvíjí. Důvěra spojená se sdílností otevírá nejtajnější hlubiny duše. Přátelský vztah hledá dobro pro druhého a nikoli pro sebe sama - nemá v něm místo sobectví. Je to vzácný stav, v němž jeden druhému nezávidí, nežárlí na jeho úspěchy a je ochoten vykoupit štěstí přítele i za cenu vlastní bolesti.

Láska je dar vznikající z podstaty duše. Tak jako ostatní duševní schopnosti, je i láska v duši uložena v potenciálním stavu. Aby se mohla probudit, je nutné ji aktivizovat - v tomto případě je činným prvkem krása, sympatie a touha po sblížení duší. Jistou roli hraje i sex, který však musí být držen v přirozených mezích, aby smyslová složka nepřerostla vliv složky duchovní a mravní.

(273) Život přináší různá zklamání. Patří mezi ně i ztráta lásky druhého člověka nebo jeho smrt. V takovém případě bolavá duše člověka hledá prostředek, kterým by bylo jeho trápení ukončeno. To se obvykle stane nalezením jiného člověka, který dřívější milovanou bytost nahradí. Musí však mít již zmíněné předpoklady mravní zralosti a pokud možno stejnou nebo vyšší celkovou duchovní dokonalost. Pak se může úspěšně stát stejným impulzem duchovní reflexe a znovu probudit schopnost lásky a přátelství.

Lidská duše touží po dokonalém a trvalém štěstí, takže ji nemůže uspokojit taková láska, která jí neposkytne dokonalou a trvalou rozkoš, dokonalé štěstí a blaho. Láska ve své schopnosti a síle chce stále výš, chce odevzdat svou vůli a svobodu do služeb nejvyšší dokonalosti. Tu však může poskytnout jen nejvznešenější cíl, jímž je Stvořitel jako vrchol života a lásky.

Člověk, který chce udržet své štěstí, musí dát přednost přátelství před lidskými hmotnými statky.

(274) Těžko je člověku samotnému. Je svou povahou sdílný, takže často sám sobě nedostačuje. Potřebuje pomoc druhého a jeho útěchu. Proto hledá druha, přítele, kamaráda, s nímž by mohl zažít radost a odehnat samotu. Mezi lidmi je jen velmi málo pravých přátelství. Ta rozkvétají poskrovnu a není mnoho takových, jímž je dopřáno okusit chuť jeho plodů.

Sám si vystačí jen silný duch, který se životem probil až k vlastní podstatě! To však dokáže jen málokdo. Jak praví kniha moudrosti: „Lépe je dvěma pospolu než jednomu samotnému. Ze společného života mají zisk oba.“

Přítel je vítaným společníkem člověka. Je-li rozumný a vzdělaný a je-li schopen podělit se o svá tajemství, stane se takřka částí naší bytosti. Přátelství je láska poskytující radost a těšící se ze všeho dobrého a krásného. Vytváří rovnost mezi dvěma rozdílnými bytostmi a zdroj jejího blaha a štěstí je nevyčerpatelný.

(275) Téměř každý člověk potřebuje někoho, komu by svěřil část svého nitra. Najít pravého přítele je však těžké. Pravým přítelem a důvěrníkem se může stát pouze jeden člověk, který své přátelství neomezuje časem a vytrvá až do smrti. S takovým je možné se podělit o všechno, co se v člověku děje a na což vlastní duše a srdce už nestačí. Přejde-li část do srdce přítele, dělí se tím radost i smutek - život se stává snesitelnějším.

Najdeme-li věrného, vzdělaného a důvěryhodného přítele, važme si ho jako nejvzácnějšího pokladu. Každý sám se pak musí přičinit, aby si přátelství pěstoval a udržel.

29. Kultura

(276) Svět a v něm žijící člověk prochází neustálými proměnami. Na všem je znát vývoj od jednoduchého k dokonalejšímu.

V životě každého jednotlivce jsou chvíle vážného přemýšlení a vžívání se do situace před rozhodným krokem k upevnění a zajištění lepší budoucnosti. Předpokladem k možnosti lepšího bytí a sebeuplatnění je kultura ducha. Nezaměňujme ji však s obecnějším významem tohoto pojmu, vztahujícího se k civilizaci a označení celkové společenské úrovně. Do ní patří kultura bydlení, zdravotní a hygienické péče, stravovací systém, společenské chování, komunikace s okolím, asertivní dispozice a životní úroveň jako celek.

Kultura je náplní a obsahem života. Je samozřejmě také souhrnným pojmem pro zlepšování vědy, techniky, umění a morálky. Kulturní úroveň národa je odvislá od míry pokory k Bohu a běhu světa, vzdělanosti jeho příslušníků, respektu k vlastním dějinám a kultuře ostatních společností. Její rozvoj by nebyl možný bez naprosté umělecké, vědecké a občanské svobody.

(277) Rozvoj kulturní úrovně národa významnou měrou ovlivňují vynikající jedinci a vzdělání, mravně pevní vůdci. Vliv této poměrně úzké skupiny národní elity je však závislý na celkové morální a vzdělanostní úrovni všech členů společnosti. Proto je nezbytné rozvíjet rozum a vůli každého jedince. Jen v případě vysoké individuální kultury lze předpokládat, že vliv národní či společenské elity dopadne na úrodnou půdu.

Jestliže se člověk stará o svůj zevnějšek, zkrášlení svého bytu, domu, města a okolí, ještě neznamená, že dosáhl vysoké kulturní úrovně. Vzdělání musí vést výše - k zušlechtění mravní

a morální výchovy, zlepšení povahových vlastností každé bytosti a k rozvoji uměleckého cítění každého jednotlivce. Žádný člověk není na světě sám pro sebe. Jeho posláním je zvyšování vlastní kulturní kvality pro dobro celé lidské společnosti.

(278) Každý člověk sám o sobě je povolán k nabytí dokonalosti a záleží jen na jeho rozumu a vůli, zda probudí vlastní vrozené schopnosti a předpoklady k takové aktivitě, aby byly připraveny k dalšímu správnému vývoji.

Každý jedinec se musí snažit stát se schopným budovatelem svého myšlení a tvůrcem vlastního charakteru. Rozvoj lidské společnosti přepokládá existenci talentovaných a charakterově pevných jedinců. Nedovzdělání lidé jen těžko chápou vůdčí roli mravně vyspělých intelektuálů a mají k nim dokonce i odpor. Vynikající a vzdělané jedince lidská společnost nezbytně potřebuje, aby nejen každý občan jednotlivě, ale i národ či společnost jako celek spěly k vysoké vzdělanosti a kultuře ducha.

Dosažení dokonalé úrovně kultury ducha je možné jen jeho soustavným vzděláváním a pěstováním, protože jen dokonalý jedinec dokáže rozvíjet své tvůrčí schopnosti a vydat ze sebe užitečné plody ve prospěch celku.

(279) Z celosvětového pohledu je kulturní rozvoj problematizován existencí a růzností lidských ras. Lidstvu neslouží ke cti přezírání faktu, že již staletí existující rasové prolínání a míšení přináší v kontextu s kulturou ducha významný pokrok nejen zaostalejším společenstvím, ale příznivě působí na množství a kvalitu talentů zastoupených etnik.

Nevzdělaná společnost neproduje tvůrčí vynikající jedince v míře, jaká je pro rozvoj národní kultury zapotřebí. Takový národ se jen těžko přibližuje společností rozvinutější, takže se ani nedá očekávat, že by se příliš zlepšily možnosti narovnání vztahů mezi nimi.

Lidský věk nestačí k tomu, aby daná generace získala veškeré vědomosti k dokonalému poznání. Proces výchovy a vzdělávání je proto nekonečný, přesahuje generace a věky.

(280) Světová věda je ve své podstatě omylná a často průběžně reviduje výsledky dřívějších bádání. Není sporu o tom, že prosazované vědecké pravdy jsou jen pravdami relativními, často s minimální dobou trvání. Přesto jsou lidstvu prospěšné a slouží jeho hmotnému rozvoji. Totéž se však nedá říci o vědách společenských a zejména psychologických. Nekompromisní setrvání vědecké obce na pozitivistickém stanovisku k výsledkům výzkumů v duchovní oblasti je však nesmyslné. Mnohé výsledky experimentálního psychologického bádání jsou často striktně a bezvýhradně odmítány jen proto, že jsou nehmotné - nehmatatelné a neviditelné. Mnoha vědcům se prostě nehodí do jejich zaběhnutého a pozitivisticky založeného vědeckého vědomí, a k tomu ještě postrádají potřebnou míru skromnosti a tolerance, takže v mnoha směrech působí na obyčejné lidi velmi nepříznivě.

Vzdělaný člověk, je-li mravně a morálně založený a duchovně dokonalý, dokáže objektivně ocenit sám sebe a také své okolí. Uvědomí si, že je bytostí schopnou vývoje vlastních duševních vloh a vlastností, takže je ochoten dát veškeré své schopnosti do služeb rozvoje života a jeho poznávání.

(281) Mezi fyzickým tělem a duchem je veden neustávající boj. Tělo bojuje proti duchu smyslností, nemocí a únavou - duch proti tělu naopak zvědavostí, sebevědomím, rozumem a vůlí. Kdyby to bylo možné, zmařil by duch tělo a naopak.

Duch však v lidském těle sídlí, je jeho součástí a podle toho se k němu chová. Vyvádí ho z nemoci a smyslnosti a pomáhá mu vyhovět některým smyslovým potřebám, např. pudu rozmnožování a sebezáchovy.

Každý člověk je jiný, jedinečný. Každý prožívá jinou životní cestu - někdo ke štěstí, jiný k záhubě. Odvahu a sílu k životu dodává touha, pramenící v dokonalém rozumu a pevné vůli. Odvážní, kteří se odhodlají realizovat svá přání a tužby, se dočkají jejich realizace, dosáhnou svých cílů, protože jsou prodchnuti nezměrnou vírou v úspěch a jsou ochotni jim i něco obětovat.

30. Poznání, přesvědčení, intuice

(282) Poznání, přesvědčení a intuice jsou schopny člověka ochránit před chybami a omyly.

Duchovní energie člověka má tendenci projevovat se navenek. Duševní obsah se vynořuje na povrch a navazuje složité a významné vztahy s vnějšími objekty tím, že rozum a vůle přecházejí do činnosti myšlení, poznávání a rozhodování. Uplatňují se rozumové úsudky, rozhodování vůle, síla ducha se soustřeďuje a veškerá duchovní činnost je směřována k dosažení radosti ducha.

Myšlení je vědomou prací s představami - v jeho průběhu se uskutečňuje jejich spojování a rozpojování, takže vznikají nové celky využitelné k dosažení poznání.

Rozumové poznání je schopností ducha proniknout hluboko do věci. Z toho je zřejmé, že se to může podařit jen vzdělanému a silnému duchu.

Poznat znamená přesvědčit se o určitosti a pravdě ve vztahu k poznávané osobě či věci. V tomto smyslu je pravda projevem vlastního přesvědčení o správnosti názoru, úsudku či tvrzení.

(283) Poznání je vědomé přizpůsobování mysli životním podmínkám. Jeho výsledkem je pravdivé vědění a uvědomění si životních podmínek takových, jaké skutečně jsou.

V uvědomění na základě skutečnosti má člověk nabýt jistoty, že je jeho myšlení pravdivé a správné. Při veškerém myšlení se samozřejmě pravdivost myšlenky předpokládá. Tuto skutečnost můžeme nazvat vírou a přesvědčením se o její pravdivosti.

Aby byl výsledek duchovního procesu pravdivý a správný, člověk myslí a usuzuje. V této bezděčné víře je zahrnuto přesvědčení o existenci všech vjemů a přestav ve vnějším světě.

Zkušenosti a poznatky člověka vyvádějí z omylů, takže nabývá vědomosti o opravdové skutečnosti, která je nutná k ujištění, že je jeho myšlení správné a pravdivé.

(284) V přesvědčenosti člověk hledá příčiny své pravdivosti. Důvody k takovému duchovnímu zpracování jsou čerpány z vlastní zkušenosti a také ze zkušeností ostatních lidí.

Každá pravdivá myšlenka se opírá o příčinu. Smysly zachycují specifické vzruchy, které se v psychice jeví jako hmotné - smyslové vnímání je přímým poznáním hmotné skutečnosti. Intelkt si smyslové vjemy uvědomuje a za specifickými vzruchy vidí onu věc, která vzruch způsobila. Tak vlastně pohlíží na skutečnost nepřímo reflexí vyššího rozumu, takže není ochuzen o poznání skutečnosti. V postupu uceleného intelektuálního poznání se jedná o hlubší vhléd do věci, čímž mysl vlastně poznává věc a pravdu.

Lidský intelekt nepoznává věc prvním přímým vhlédem. Ten je totiž nepatrný, takže skutečné poznání je odkázáno na diskurzivní duchovní postup (úvahové posuzování z různých hledisek). Lidská inteligence postupuje dále jednotlivými kroky ze smyslového počítku, vjemu, představy a obrazu. Tyto kroky spojuje v celek a nevhodné vylučuje, aby si z vlastní duchovní schopnosti osvojila poznání.

(285) Hmotné jsoucno není poznatelné samo sebou. Teprve existence věci v mysli je vnitřním světlem proniknutelné chápání, takže intelekt sám sobě řekne, co věc ve skutečnosti je. Tímto postupem je hmotná skutečnost snáze poznatelná ve své duchovní podobě než sama sebou. Je to zprostředkované poznání, které se děje smyslovým vnímáním a psychickou podobností věci v mysli.

Všechno lidské intelektuální poznání pochází ze zpracování pojmů. Jím si mysl osvojí pravou strukturu věci, takže pozná, co věc je. Reflexivní schopnosti ducha přitom neuniká konkrétnost věci vnímaná smysly.

Intelkt je schopen různých složek procesu poznávání. Činností vyššího rozumu je člověku umožněn dokonalejší pohled a širší zření, ale také jejich kontrola, schopnost kritického zhodnocení a formulace úsudku nad vlastní myšlenkovou činností. Tím je dosaženo vysokého stupně správnosti myšlení.

Vyšší rozum řídí nižší rozumové schopnosti a dohlíží na ně. Je v těsné spojitosti s podvědomím a jeho přirozenými zákony. Snadno opravuje a odstraňuje myšlenkové omyly a chyby nižšího rozumu. Tím je člověk, který pracně nabyt vzdeláním a zkušenostmi potřebné vědomosti, uchráněn od bludů a zklamání. Dovede se lépe orientovat a zřetelně rozeznávat, což považují za důležitější než pouhé hromadění vědomostí a učností.

(286) Přesvědčení o správnosti myšlení a jeho obsahuje znakem schopnosti vyvarovat se omylů a chyb. Pak je naděje, že se přesvědčení nepřidruží k nesprávným úsudkům.

Načerpané vědomosti, vzdělání rozumu, vůle a probuzené vyšší rozumové vrstvy jsou zárukou, že každý člověk má možnost rozvíjet své poznání, aniž by se dopustil omylu. Když už k němu však dojde, stane se to vlivem nevědomosti, která plodí zlo. Za každé zlo se však musí zaplatit. Každá vina je následována tvrdým trestem. Ale i ten má jeden pozitivní důsledek - pomáhá odčinit vinu.

Přesvědčení o správnosti poznání vychází ze zkušeností a úsudků dobře zpracovaných vyšším rozumem. Protože každý člověk, který pochopil roli vzdělání rozumu a výchovy pevné vůle tuto možnost má, jeho poznání se nepřidruží k některým dřívějším pochybám a omylům.

(287) Kromě výše uvedeného složitého postupu existuje také poznávání intuitivní.

Intuitivního náhlého, jednorázového poznání je v lidském rozumu velmi málo. Je však účinné a zpravidla pravdivé. Přesto však je dobře ho podrobit konfrontaci s výše uvedeným postupným diskurzivním poznáváním.

Intuice je dílem vyššího rozumu, jenž ze své vlastní síly a přímého poznání podvědomých schopností se snadno a rychle rozhoduje. Na všechno má jasný pohled a poznává skutečnost vědomím svého přesvědčení.

Člověk se ve svém životě někdy ocitne v situaci, že dostane okamžitý nápad, třeba v případě nutnosti náhlého a rychlého rozhodnutí. Takový nápad přijde zpravidla dříve, než člověk dospěje k rozumové úvaze. Jedná se o situace, v nichž je např. k sebezáchově nutné okamžité jednání. Takový nápad bývá často nejen překvapivý, ale i nový, původní.

Nižší rozum potřebuje k rozhodování namáhavou, zdlouhavou rozumovou úvahu. V jejím průběhu dospívá někdy ke správnému rozhodnutí těžce a často s pochybostmi, takže musí překonat i nejistotu, zda je jeho rozhodnutí správné. To je důkaz, že běžnému rozumu chybí onen paprsek jasného a bystrého okamžitého úsudku, jenž je vlastní intuici.

K pojmu intuice se lze dopracovat provedením psychologické analýzy lidského myšlení. Z ní vyloučíme, že podstatou intuice je náhle vytvořený neuvědomělý úsudek, nezávislý na případných podmiňujících úvahách. Bývá provázen naprostým přesvědčením o jeho správnosti.

(288) Lidský intelekt vytváří univerzálnost věci z mnohých jednotlivých vjemů a poznatků. Naproti tomu intuice je jednorázovým a úplným poznáním, i když může mít různou úroveň konečného výsledku rozhodovacího procesu, a to od pouhého postřehu až po dokonalé (ne však absolutní) poznání.

Spokojenost člověka je závislá na tom, k jakému úsudku se jeho myšlení přiklonilo. Jestliže ke správnému, vzniká pocit štěstí. Přidruží-li se však k některému z dřívějších chybných úsudků, pak jde o omyl, který člověk pocítí jako vnitřní duchovní neuspokojení - neštěstí.

Jedním z vrcholů lidského poznání je v myšlení zpracovaný přesný pojem, umožňující rozumět věcem i svému vnitřnímu duchovnímu dění. Souhlas s myšlenkovými závěry a rozhodnutími poskytuje úroveň intelektu, jenž je veden existencí důvodů a vnitřní přesvědčeností, jistotou, přesností a pravdou. Je-li uvedená duchovní činnost ještě kontrolována vyšší rozumovou silou ducha, pak jsou dosahované cíle a hodnoty takřka dokonalé.

(289) Lidé v neznalosti sebe sama, svých sil a schopností žijí převážně smyslovým, živočišným životem. Dokáží vytvářet pouze jednostranné duševní vztahy, takže vlastně nemají jasno o tom, co chtějí a co činí. Mnozí si vůbec neuvědomují, že lidská duše je obdařena třemi schopnostmi: vegetativní, smyslovou a rozumovou.[26]

Neuvědomělé opomíjení třetí nejmocnější schopnosti - rozumu a vůle - člověka činí nedokonalým a vystavuje ho životním omylům a chybám.

Rozumový princip myšlení nelze pokládat za funkci, nebo snad produkt nejdříve organizované hmoty, že ona funkce je rozumem a duchem hmoty. Hmota sama ze sebe nemůže být subjektem jakéhokoli procesu. Není schopna jiné funkce, než reakce čistě hmotné. Všechna ostatní činnost má svůj základ mimo hmotu - v přirozenosti, tj. v rozumu, který je schopností výlučně duchovní. Hmotné reakce nemohou vytvářet pojmy, úsudky, abstrakce ani myšlenky.

(290) Rozumu nepřísluší jen úkol vnímání - pouhého uznávání hmotného světa. Funkce rozumu uvedený úkol daleko překračuje. Je předurčena tvořit pojmy a z nich úsudky. Touto schopností se duše dostává k jádru věcí a jejich bytí, takže člověk, který si ji uvědomuje, nemůže ustrnout na pouhém ovládnutí hmotou.

Je-li skutečnost světa chápána jen hmotně, člověk ji pojme zkresleně a nedostatečně. Pravou skutečností může být jen to, co je poznáváno a vytvářeno rozumem. Pojem nemůže sám sobě poskytnout svůj obsah, sám sebe nemůže prohlásit za skutečnost. Obsah pojmu je schopen vytvořit jen rozum.

Je důležité si připomenout, že každý člověk má ve své duši zásobu schopností, které musí probudit, aby ze své přirozenosti našel cestu ze zajetí hmoty a určil sám sobě šířku, hloubku a velikost svobodného rozvíjení a poznávání sebe sama.

(291) Každé vědecké poznání předpokládá přítomnost vysoce vzdělaného rozumu a vůle. Vědecká zkušenost se zakládá na zkušenosti obecné, jejíž hodnotu zkoumá rozum. Konečné poznání je výsledkem zpětné reflexe, jíž si člověk vlastní poznávání uvědomuje. V každém jedinci je vrozená touha po konečném poznání toho, co si myslí, že už zná.

Skutečná pravda je dokonale obsažena v úsudcích. V pojmech je zastoupena nedokonale. K logickým úsudkům se člověk dopracovává diskurzivně - rozumovou vyvozující činností. Logické zásady jsou v podstatě principy, obsahující pravdy, z nichž jsou odvozovány pravdy jiné.

Všeobecným předmětem logiky je usměrňování rozumu k poznání pravdy na základě rozumových principů, kterými logika vysvětluje a dokazuje své poznatky. K tomu využívá základních rozumových úkonů, a to postřehu a úsudku. Úsudek je rozumový úkon, kterým duše z existujících soudů vyvozuje úsudky nové, nebo jímž dovozuje závěrečný soud.

(292) Každá duševní činnost pracuje s představami, vzpomínkami a hodnocením existence bytí lidského myšlení. K tomu využívá esplan a jejich obsahu.

V užším slova smyslu je myšlení vlastně poznáváním. Touto duševní činností se předmět přemýšlení stane zjevným. Lidská mysl je schopna smyslovou představu konkrétní hmotné věci prostřednictvím esplan přijmout a v ní jakoby z obrazu poznat svůj hmotný předmět.

Jediným úkonem - postřehem - se předmět z esplan ocitne současně v mysli. Ta ho však ani nepotvrzuje, ani nepopírá, prostě konstatuje, že daná věc je a čím je. Teprve když mysl předmět vnímá, je to znamení, že rozum byl vyveden ze své indiferentnosti (nevšímavosti), že předmět byl určen, takže je na rozumu, aby o něm přemýšlel. Duchovním způsobem vstoupil předmět z esplan do mysli podle své podoby, obrazu. Duchovním obrazem míním zpřítomnění věci v mysli - jedná se o počitek, jenž je prvním stupněm rozumového poznání. Každým novým poznáním se rozum zdokonaluje.

(293) Předmět rozumového poznání je nejdříve vnímán vnějšími a vnitřními smysly a současně ukládán v esplanech. Tímto smyslovým vnímáním obdrží rozumové poznání svůj předmět. Rozumové poznávání se děje prostřednictvím pojmů, kterými mysl chápe předměty poznání. Idea, tvar věci existují jako vzor a příklad věci.

Předmětem rozumového poznání je hmotné bytí, jen pokud se týká jeho zjevu. Podstata bytí nemůže být předmětem smyslového poznání. To je totiž vázáno na prostor a čas a závisí na povaze jednotlivých poznávaných předmětů.

Smyslové poznání oznamuje skutečnost smyslového vjemu - rozumové poznání vede k všeobecnému vědění.

(294) Rozumová poznávací schopnost umožňuje duši uvědomovat si předměty, nepřístupné smyslovému poznání. Jejím objektem je bytí samo o sobě v celém rozsahu. Sám rozum je skutečností, sebeurčujícím myšlením, nejvyšším poznáním a přesvědčeností.

Rozumová duševní schopnost je v duši pověřena zaměřením na tři oblasti:

- intelekt, jehož předmětem je přímé nadsmyslové poznávání
- rozum, jehož předmětem je nadsmyslové poznávání usuzováním a rozhodováním
- rozumová paměť, jejímž předmětem je činnost intelektu a rozumu, pokud je již ukončena.

(295) Základním motivem pravdy je objektivní nepochybnost. Týká se jasnosti a zřejmosti předmětu, zjevně ukazujících poznávací možnost. Mysl je opatřena schopnostmi a možnostmi, které poznání zprostředkují.

Z objektivní nepochybnosti člověk světlem rozumu poznává Boha. Pojetí a pochopení Boha je jím darovaná vlastnost - představivost, kterou není žádný jiný tvor obdařen. Obzory, které uvedená vlastnost otevírá, jsou neomezené. Tak, jak se lidská představivost stává duchovní realitou, je člověk schopen rozpoznat velkou pravdu, že dílo boží je všude a ve všem.

Rozumové schopnosti slouží poznávání prostřednictvím pojmů a úsudků. Jedná se vlastně o spekulativní, badavý či praktický intelekt, a to podle toho, zda se jedná o předmět poznání či předmět činnosti.

(296) Vědomí je schopnost, jejímž prostřednictvím duše vnímá vlastní počítky, poznání a city. Předmětem vědomí je existence vnitřních poznávacích úkonů. Jejich definice, příčiny a vzájemné vztahy jsou však již předmětem rozumu - nikoli vědomí. Tento fakt vyplývá z podstaty rozumné duše člověka.

Rozum poznává existenci věcí vnějšími smysly přímo. Protože však duše není ve své podstatě hmotná, nemůže bytí jako celek poznávat stejně přímým způsobem. Člověk bystrého rozumu a inteligence je si vědom možností své duchovní činnosti. Ví, že cítí a poznává, a to i podstatu této činnosti - bytí duše.

S poznáváním existence duše je přímo spojen růst sebevědomí - člověk je schopen sledovat jednotlivé úkony duševního života, jimiž poznává svou duši a osobnost jakožto niterný princip duchovních úkonů. Z poznání činnosti duše člověk přichází k poznání existence jejího principu a jejích vlastností.

(297) Duše vdechuje tělu život. Tělo je hmotná látka, v níž se život jeví. Duše, postrádající jakoukoli kvantitu, se však oživeného těla nedotýká, ani není jím dotýkána - na tělo působí nehmotně.

Bytí člověka existuje v jeho nitru a z něho také vychází. Samotné žití je vlastní silou uskutečňovaný samovolný duchovní pohyb, schopný soustavného zdokonalování. Bytí je činné samo sebou.

Samovolnost duchovní činnosti - živé bytí - v sobě obsahuje pohybový princip své činnosti a schopnost přeměňovat vnější impulzy v nový pohyb duše. Dokonalost pohybu duše se projevuje jako uskutečnění vykonáním určité práce či vytvořením díla, plánu nebo ideje, a to realizací poznání, vnímání a cítění.

Pohyb duše je směřováním k cíli, k metě poznané jako svobodně zvolený cíl. V životě rozumného člověka to jinak nechodí - každý uvážený čin směřuje k nějakému cíli.

(298) Vůle je schopností duše, jejímž prostřednictvím člověk usiluje a žádá o dosažení cíle, který poznává jako dobro. Dobro je všeobecným abstraktním předmětem vůle a jako takové je chápáno rozumem. Chtěné a posléze poznané dobro je cílem rozumové žádosti.

Svoboda vůle se projevuje duchovním úkonem, a to jednak nezávislým na vnějších impulzech a tlacích, jednak na vnitřním duchovním dění.

Svoboda vůle je na niterné nutnosti nezávislá svobodou volby. V jejích dějích se projevuje volba mezi chtěním a nechtěním, mezi chtěním dobra nebo zla a chtěním určitého předmětu.

Každý člověk ovládá svůj vlastní projev svobody. Bývá vybírán - volen - z vlastní vnitřní zkušenosti a také ze sebevědomí, dosvědčujícího existenci toho, co v lidské duši je. Sebevědomí určuje člověka k činnosti. Před každým rozhodnutím mysl uvažuje a stanoví svá předsevzetí.

Vůle směřuje jen k tomu dobru, které rozum poznal jako její dobro. Rozum vůli vede a stanoví jí pravidla rozhodování pro její úkony.

Kdyby vůle podléhala jakémukoli vnitřnímu či vnějšímu přinucení, nemusela by být vedena a určována rozumem.

(299) Existují čtyři základní ctnosti, na nichž jsou vystavěny všechny ostatní pozitivní lidské vlastnosti. Stanovil jsem je jako umírněnost, statečnost, spravedlivost a opatrnost. Např. umírněností míním zdrženlivost, střídmost, cudnost atd.

Člověk obdařený ctností ji nikdy nemůže užít v negativním smyslu. Ona totiž leží mezi dvěma protikladnými extrémy, např. pílí a leností, dobrotou a hrabivostí. Veškeré ctnosti se realizují v mozkových espanech. Síla jejich obsahu se utvrzuje opakováním dobrých ctnostných skutků. Základní ctnosti spolu souvisejí. Kdo dokonale vládne jednou ctností, má v sobě i všechny ostatní. To samozřejmě platí i naopak: kdo nemá základní předpoklad ctnosti, není v něm ani jedna ctnost dílčí.

(300) Každá lidská (živočišná) vášeň se projevuje stupňovanými city, spojenými s tělesnými změnami. Navenek se projevují zpravidla např. blednutím, červenáním, nervozitou, zrychleným srdečním pulzem atd. K ušlechtilosti a dokonalejšímu životnímu projevu je však nutno je řídit a ovládat. Řízené vášně a city jsou člověku vzpruhou a pomocí k dokonalé duchovní činnosti. Mravnost není jen záležitostí potlačování vášní a citů, nýbrž spočívá v jejich ovládnutí a využití ke správnému jednání.

(301) Vztah jako pojem je poměrem jedné věci k jiné. V tomto kontextu se jeví jako to, co se dosaženým poznáním duši líbí a co uspokojuje zdravou žádostivost. Z toho je zřejmé, že krása je dobrem a naopak. Aby se dosažené poznání duši líbilo a působilo radost či rozkoš, je nutná jakási neporušitelnost, skvělost a jasnost věci.

Duchovní poznání krásy je dokonalejší než smyslové, neboť duch je vznešenější a přednější než tělo.

Život je činností vlastního bytí, které samo sebou stále pohybuje - je nepřetržitě činné. Proto v činnosti duše neexistuje přechod z klidu do pohybu, nýbrž jen ústup pohybu z činnosti vědomé do podvědomé.

Lidská duše je vzácnou základnou vloh, sklonů, vlastností a schopností. Všechny její části se promítají do intelektu, jenž je v tomto kontextu druhou neobyčejnou duchovní základnou (uloženou v genech), ovlivněnou dědictvím po předcích. Obě uvedené základny lze přivést k rozvinutí a zralosti pílí, výchovou a chtěním, takže vzděláváním rozumu a vůle může člověk dospět k relativní dokonalosti.[27]

(302) Samovolným nepřetržitým pohybem (činností) nitra duše vznikají zvláštní energie a síly. Ze schopnosti rozumu a vůle pochází síla snahového napětí k vykonání práce či díla, k uskutečnění ideje v něčem vyniknout, být užitečný a dokonalý.

Jiný druh síly se projevuje vztahem k světu a předmětům - probouzí zájem o získání hmotných věcí a přemýšlení o nich ve smyslu dobra a zla. Nebýt uvedených sil, energií a vztahů, probouzejících duši k činnosti, byl by člověk dosud pouhou spící hmotou.

(303) Technické vynálezy jsou znamenitým produktem lidského ducha. Přestože většina z nich spatřila světlo světa jako díla ve prospěch služby člověku a lidstvu, historické i současné zkušenosti ukazují zneužití mnohých vynikajících vědeckých výsledků. Dokladem tohoto

faktu jsou mezinárodní spory a zejména války, z nichž obě poslední - světové - stály lidstvo miliony životů, nedozírné hmotné škody a nenapravitelná poškození přírody, jejích zákonů a krás.

K tomu, aby lidstvo jako celek (a každý člověk jako jedinec) využilo vynikajících vědeckých výsledků a technického pokroku ve prospěch svůj a celého světa, musí nezbytně dojít k návratu člověka k absolutnímu respektu vůči přirozenosti, vložené Bohem do lidských duší.[28]

(304) Uvědomělé lidstvo tvoří uvědomělí jedinci, kteří jsou v jednotlivých státech a národech ochotni poslechnout hlasu a vlivu vynikajících mozků, vědoucích, že veškeré vědecké a technické objevy je nutné ovládnout a spoutat a využít ve prospěch rozvoje světa, lidstva a spokojeného života každého člověka. Jen lidé mohou zabránit zneužití původně k jejich prospěchu vytvořených vynikajících objevů a zajistit, aby sloužily životu a dosažení jeho vysoké obecné kultury. Je povinností každého člena lidské společnosti vyvinout veškeré úsilí střezit, opatrovat a ochránit dosažený stupeň vědeckého a technického pokroku a rozvíjet ho v duchu mravnosti a křesťanských životních zásad.

Důstojný život lidstva vyžaduje existenci poznání a posléze dodržování mravních zásad, vyjádřených obecně přijatelnou stupnicí nejvyšších hodnot. Všem lidem přisouzený a do jejich duše jako přirozenost vložený mravní zákon se projevuje svědomím každého jedince. Historické zkušenosti však ukazují, že k uvedenému stavu má současné lidstvo stále velmi daleko.

Člověku se ale nesmí přihodit, aby přestal věřit v možnost nápravy a postupné obnovení vlády božích zákonů nad zákony vytvořenými člověkem.

(305) Svědomí nedostatečně vzdělaného člověka je schopno dopustit, a dokonce vykonat zlý skutek. Stane se to v případě, že vrozená vloha svědomí je vystavena omylu, takže rozumové úsudky takového člověka jsou chybné. Dopouští se omylů, nerozpoznává dobro od zla a nad duševním děním začne vládnout pouhá smyslová schopnost, založená na živočišných vášních a pudech. Tomu se člověk musí ubránit, jinak jeho svědomí zdegeneruje. Nutným výsledkem tohoto procesu je znásilňování přirozených schopností duše - sebe sama.

Zabránit tomu může soustavné vzdělávání rozumu a posilování vůle. To se však těžko daří lidem, jejichž zaměření na pouhé uspokojování hmotných potřeb jim k životu stačí, takže sami nejsou schopni svůj duševní vývoj zvrátit. Těm může pomoci jen vzdělání a výchova rozumu, o kterou se postará jejich okolí.

Vědomosti člověk získává jako hotové, nebo si je dokáže odvodit z vlastních zkušeností. Ty však musí třídit a hodnotit studiem, přemýšlením, ověřováním a porovnáváním se zkušenostmi obecnými. Projde-li člověk uvedeným procesem, nemůže upadnout do chyb a omylů, plynoucích z neznalosti. To považuji za cestu k překonání současného a mezi lidmi převažujícího duchovně prázdného způsobu života.

(306) Filozofické a křesťanské zásady života člověka vycházejí z plného respektu a pochopení mravní podstaty činnosti duše.

V boji o život člověku nesmí stačit jen umět číst a psát, jíst a spát, nebo dokonce pouze hledat zábavu a bezpředmětné zaměstnání mysli. Jeho povinností vůči Bohu a celému lidskému pokolení je usilovat o poznání mravních zásad společnosti a hledání vlastní cesty k pravdě.

(307) V této knize je obsažena podrobná analýza podstaty lidské duše a jejích schopností ve vztahu ke zdokonalení rozumu a vůle a doporučení, jejichž respektování je základním předpokladem naplnění života člověka na Zemi podle božích zákonů.

Následující shrnutí podstatných prvků rozvoje rozumu a vůle je výběrem nejpodstatnějších zákonů, zásad, tvrzení a doporučení, mezi nimiž existují mnoho vrstevnaté a mnohosměrné vztahy. Každý následujícím odstavcem oddělený text má svůj význam a váhu a žádný z nich by neměl být opomenut. Přestože jejich vliv na rozvíjení rozumu a vůle se může zdát nesouměřitelný, jistá hierarchie existuje. Mnohvrstevnatost vztahů však neumožnila jejich precizní seřazení podle významu a vlivu.

Souslednost či následnost už jistě každému čtenáři vyplynula z podrobného studia textu předcházejících kapitol. Řazení následujících nepominutelných zásad je s ohledem na předchozí studium a myšlenkové zpracování poznatků nepodstatné. Má posloužit jen jako připomenutí zásadních náležitostí, které by v procesu vzdělávání rozumu a posilování vůle neměly být opomenuty.

(308) V zájmu přehlednosti a usnadnění komplexního připomenutí nejvýznamnějších prvků, ovlivňujících rozvoj kultury a vůle, jsou následující zásady a doporučení orientačně členěny podle tematických okruhů a v jejich rámci do samostatných odstavců, rozlišených v textu typem písma.[29]

(309) Člověk

- Chování člověka je určováno sklony a instinkty, zčásti vrozenými, zčásti získanými životními zkušenostmi.
- Každý jedinec je v počátcích svého vývoje biologickou, tedy pudovou a živočišnou bytostí.
- Velká většina lidí současné světové populace je postižena slabostí ducha vlastní vinou vlivem omezení rozumovým životem, nepochopení sebe sama a nezájmu o běžné životní záležitosti. Takovému duchu chybí síla k rozumné činnosti, směřující k poznání skutečnosti a k uskutečnění pozitivního činu.

- Vrozené instinkty směřují k zachování života jednotlivce a rodu. Jsou hybnou silou veškerého myšlení a jednání. O jejich rozvoj je třeba pečovat, vychovávat je a snažit se o jejich solidaritu se společností.

- Člověk dospívá tělem dříve než duchem. K souladu mezi nimi lze dospět výchovou rozumu a vůle. Ušlechtilé myšlenky je nutno přivést k rozumovému sebeuplatnění, aby posléze vládly lidskou myslí a jejími činy.

(310) Lidská duše

- Duše je stvořena vůlí všemohoucího Boha. Je samostatnou nehmotnou a nesmrtelnou bytostí. Svou přirozeností je neschopna porušení.
- V nedostatečném myšlení je počátek každého zla a neúspěchu. Nedokonale přemýšlející duch je projevem existence oslabených duševních funkcí.
- Lidská duše jako základna nevyčerpatelných možností musí být neustále konfrontována s nabývanými poznatky, zkušenostmi a novými, dosud nepoznanými idejemi.
- Duchovní rozvoj dokáže v člověku ztlumit obecně velmi rozšířené mylné přesvědčení o nezměnitelnosti osudu. Je v lidské přirozenosti dosáhnout rozumem a vůlí ovlivnění zdánlivě neodvratitelných budoucích událostí a daností.
- Duševní i organický život jsou v neustálé činnosti. Probíhají v nich změny a v důsledku toho se nikdy nedostanou do klidu a nečinnosti.
- Aktivita ducha vychází z úrovně vzdělanosti a vůle a je jimi v příslušném nepřetržitém psychickém napětí řízena.

(311) Rozum a vůle

- Síla vůle se projevuje samostatností a odhodláním rozumově a dokonale jít za jistotou svého cíle.
- Myšlenkové konstrukce slabého ducha jsou nedostatečné, povrchní a nelogické. Bývá to duch omezený, umíněný a pohodlný a nedbá svých vlastních duševních vloh a schopností.

Proto se nemůže uplatnit a podřídit svůj život a veškeré své konání rozumnému duchovnímu cíli.

- Vůle je předpokladem víry ve zdar každého lidského konání. Silní se projeví nevšední silou ve své práci a podnikání, dokáží plodit nápady a plány a vytvářet předpoklady k výhře v boji o život. Vůle je podmínkou zdaru každé věci.
- Každá lidská slabost se ráda kryje snahou po exhibicionizmu, aby se jí podařilo přelstít vlastní nedostatečnost.
- Rozum a vůle jsou obdařeny schopností revolučně přetvořit nedokonalé duševní dění a dosáhnout stavu, kdy člověk pochopí, že „každý sám je strůjcem svého štěstí“. O dosažení naprosté svobody a nezávislosti v jednání se musí přičinit každý sám, což často záleží na schopnosti reformovat vlastní duchovní obsahy.
- Nezbytným požadavkem duchovního a tělesného zdraví je naplnění přirozené lidské touhy podle úsloví „ve zdravém těle zdravý duch“. To mu pomůže vyhovět zásadě tělesné zdatnosti tréninkem a nezbytné duchovní pevnosti vědomým rozvíjením rozumu a vůle.
- Silná vůle vytváří pevný charakter, pevnou, stálou, spolehlivou a věrnou povahu. Musí však být soustavně a záměrně vychovávána a pěstována. Snadnou cestou k jejímu posílení je nepřetržitý boj proti duchovní pohodlnosti.
- Pudy a instinkty jsou přirozenou snahou a schopností organismu jednat samovolně přibližováním příbuzného nebo odpuzováním nesourodého.
- Kultura rozvoje ducha - rozumu a vůle - nepřijde sama od sebe. Vyžaduje podstoupit obtížný zápas se sebou samým a s ideologickými vlivy, které se na současného člověka jen hrnou. Z pohledu společenského rozvoje nestačí ovládat jen svou doktrínu. Člověk musí poznat a zvládnout i jinou řeč - společný a světový jazyk dorozumění mezi národy a státy.
- Ke zdokonalení rozumu a vůle vede člověka mj. soustavnost studia, vzdělávání rozumu a odhodlání přispět sobě i lidstvu ke spokojenému a mravně upravenému životu.
- Zachování zdravého sebevědomí a sebeúcty vyžaduje dokonalé myšlení, bdělost ducha a víru v lásku a pravdu. Takový člověk pak dokáže mít úctu i k ostatním a je schopen respektovat jejich úplnou svobodu.
- O zdokonalení rozumu a vůle a celkový rozvoj duchovních sil musí každý člověk projevit opravdový zájem. Rozumová základna se nikdy nevyvíjí sama od sebe.
- Rozum je schopen rychle a účinně aktivizovat vrozené schopnosti a předpoklady. Záleží tedy na každém jednotlivci, dokáže-li sebevýchovou a vzděláním prohloubit rozumové poznání.
- O nadvládu ducha nad potřebami těla je nutno bez přestání pečovat. Základním smyslem této snahy musí být přimět tělo k připravenosti co nejlépe sloužit duši.

- Dosažení duchovní dokonalosti předpokládá čelit všemu, co působí proti svobodě vůle. Patří sem nejen nestrídnost v uspokojování tělesných žádostí, ale i přijímání zjištěných darů, které oslabují nezávislost duše.

- Rozvíjení ducha vede člověka ke skromnosti a přibližuje ho k dokonalosti. Mysl takového člověka není zatěžována malichernostmi - hledá pravdu, lásku a krásu.

- Dokonalé myšlení je schopné ovládnout sílu, působící k dokonalému sebepoznání a sebepřekonání. Člověk se nesmí stát pouhým příjemcem velkých myšlenek, ale musí být schopen je zhodnotit. Jen ty z nich, které uzná za relevantní, pak zařadí do svého myšlení jako materiál k přemýšlení o rozvoji svého chápání života a světa.

- Uspokojování vášní a živočišných pudů musí být omezeno na nezbytné životní potřeby a zachování lidského rodu. Nemírné vybíjení energie na uspokojení živočišných žádostí působí zhoubně na lidské zdraví, duchovní sílu a klid.

- Specifickou roli v duchovním dění člověka má vůle, která je v příznivém případě schopna potlačit negativní duchovní tendence a přispět k posílení víry dosáhnout spořádaného, spokojeného a přirozeného života.

- Bohatství lidského ducha je závislé na odhodlání soustavně pěstovat síly rozumu a vůle. Jimi je člověku umožněno dospět k moudrosti a dokonalému poznání řádu věcí a světa.

- Vrozené schopnosti se rozvíjejí teprve po probuzení a aktivizaci vzdělávajícím se rozumem a vzrůstající silou vůle. Uvedeným způsobem člověk dospěje do stavu činorodosti, schopnosti objektivního jednání na základě správného úsudku.

- Od živočichů se člověk odlišuje schopností rozumu a vůle. Jejich rozvinutím je schopen myšlení a práce.

- Skepse je výrazem nedokonalosti lidského rozumu, který se jejím vlivem neumí správně rozhodnout. Příčinou skepse je však nedokonalost a slabost ducha, která v tomto případě způsobila, že neschopný rozum učinil nesprávné rozhodnutí.

- Opravdové poznání včetně schopnosti účinně pracovat a tvořit může vzejít pouze ze vzdělaného rozumu a pevné vůle.

- Každá pravda poznána schopností vyššího rozumu člověka zdokonaluje, takže dospívá k duševnímu uspokojení a klidu.

- Člověk slabého ducha se nedokáže ubránit projevům nedokonalosti, podrážděnosti a sobectví. Tento nepříznivý stav duševního dění je možné změnit pouze odhodláním dosáhnout vyšší kultury rozumu a vůle.

- Schopnost rozumu a vůle je nezměrná. Je-li pozitivně rozvíjena, dokáže vytvořit dokonalé myšlení, jež následně poslouží k dosažení vynikajících pracovních, vědeckých a uměleckých úspěchů. Takový člověk stojí vysoko nad životními překážkami a problémy a dokáže se snadno vyrovnat s jejich překonáním.

• Silný duch je sám sobě poznáním a pochopením vlastní přirozenosti. Zná své vlohy a schopnosti a pracuje na jejich rozvíjení k dosažení spokojeného života a poznání dobra.

- Zdravá duchovní základna se nenechá překvapit životními překážkami. Překoná je a udržováním neustálého duševního pohybu (tréninkem a cvikem) umí dospět k hmotnému uspokojení hmotných potřeb a bohaté vnitřní duchovní činnosti.
- Síla vůle je připraveností člověka činit správná rozhodnutí. Není závislá na cizích názorech. Jako absolutně svobodná složka duchovního dění je předpokladem dokonalého poznávání tajemství života a smrti.
- Člověka slabého ducha je nutné přimět k odhodlání snažit se o přiměřené vzdělání, aby se stal nezávislým na banálních vnějších vlivech.
- Každý člověk se musí podrobit zákonu života, což samozřejmě předpokládá připravenost k respektování jistých omezení. Jedná se zejména o ovládnutí tělesných žádostí a respekt k duchovně výše postaveným autoritám.
- Každé lidské úsilí je projevem svobodné vůle. Je však provázeno odříkáním a sebeobětováním, jimiž je na cestě k dosažení cíle dán stupeň závaznosti, kázně a poslušnosti. Odříkání se žádostí těla, vášní a pudů je pozitivním projevem životní síly a gestem odpovědnosti člověka.
- Nedostatečně vzdělaný rozum a slabá vůle člověka předurčují k příslušnosti k davu a podlehnutí jeho vůdcům a psychózám.
- Rozum a vůle jsou přirozenými součástmi lidské duše. Jejich soustavným pěstováním člověk nabývá schopnost reflexe nad sebou samým.
- Vnitřní duchovní sílu člověk získává vospělostí rozumu, zdravým myšlením, logickou přesností, uvážlivými úsudky a kázní.

(312) Výchova, sebevýchova, vzdělávání

- Vzdělání probouzí smysl pro opravdový život, v němž duch poznává Boha a probouzí pozitivní duševní energie.
- Úkolem vzdělaného ducha je pozvednout vlastní činnost k vyššímu stupni dokonalosti, aby byl schopen plnit boží předurčení, vložené mu do přirozenosti duše ve vztahu k pozemskému životu.
- Vzdělávání rozumu je cestou z nevědomosti k vědění. Jen vzdělaný člověk je schopen povznést se nad živočišné uspokojování nižších pudů, omezujících rozvoj duchovního života.

- Vzdělaná duše vládne nezměrnou energií a dříve netušenou silou vůle. Miluje moudrost, kterou čerpá z poznání a vlastních životních zkušeností. Dokáže rozpoznat rozdíl mezi pouhou autoritou a skutečnou filozofickou podstatou.
- Člověk se nesmí rozvíjet bez odpovědné přípravy na pozemský život. To platí zejména pro výchovu dětí od jejich narození až po dosažení dospělosti.
- Vzdělání chrání před primitivností a úpadkem duchovních schopností. Nejvyšší duševní hodnoty člověk poznává jen vysokou kulturou rozumu a pevnou vůlí.
- Osobnost člověka není předem daná - je vytvářena postupným vývojem tělesné a duševní individuality.
- Soustavné vzdělávání a trénink jsou významnými prostředky rozvíjení rozumu a vůle směrem k dokonalosti a síle duševní činnosti.
- Úroveň duchovního života je přímo závislá na množství a kvalitě poznatků a zkušeností. Záleží na každém člověku, které z nich uloží do paměťových mozkových esplan k pozdějšímu využití při myšlení a rozhodování.
- Člověk plný citu, něhy, lásky a milosrdenství si svého života váží, takže mu není zatěžko zušlechťovat svou duši uspokojováním touhy po vzdělání, poznání, kráse a pravdě.
- Až přijde doba stáří, kdy tělo s pochopením ducha začne podvědomě odpočívat, člověk by neměl zapomenout na soustavné a trvalé udržování psychického napětí vlastní duchovní činnosti. Poslouží mu to k zachování duševní svěžesti, radosti, tvořivosti a prodloužení mladosti těla a ducha.
- Narůstajícím věkem člověka se projevuje jen biologické stáří. Duch však nestárne, protože pokud je jeho rozum vzdělaný, přemýšlením a dalším, sice pomalejším, ale přesto soustavným sebevzděláváním sílí a roste.
- K dosažení skutečného poznání není možné dospět bez studia metafyziky, psychologie a parapsychologie. Bez poznatků uvedených vědeckých disciplín je jen malá naděje na relativně objektivní postup chápání dosud vědecky neověřených neznámých skrytých sil a nevysvětlitelných tajemství, přesahujících obvyklé hranice běžného chápání života a světa.
- Silný duch je zárukou vynikajících pedagogických schopností. Jeho vliv na výchovu dětí a mládeže má svůj původ ve vlastní duchovní mravnosti, odpovědnosti a čistotě úmyslů.
- Nejúčinnější zbraní proti odpůrcům a nepřátelům je dokonalé vzdělání a vysoká morálka. Neobejdou se bez ní zejména společenské autority, odpovídající za kulturní a hmotný rozvoj národů a států.

(313) Vliv dědičnosti

- Každý člověk přichází na svět s vrozenými a přirozenými předpoklady.
- Samostatnou osobností se však stává vlivem vzdělání, výchovy a společenského prostředí.
- Vliv dědičnosti se na kultuře rozumu a vůle projeví teprve po probuzení předpokladů k dobru a zlu - o správném směru jejich vývoje rozhoduje výchova a vzdělání.
- Člověk se rodí s čistou a neposkvrněnou duší, která si však ve své přirozenosti přináší na svět po předcích zděděné vlastnosti a schopnosti. Ty jsou v potenciálním stavu, takže život člověka pevně nepředurčují. V genech uložené pozitivní i negativní předpoklady jsou v člověku probouzeny výchovou a životními zkušenostmi.
- Zděděné vlastnosti je třeba brát v úvahu při uzavírání manželství. Výběr životního partnera by měl být veden snahou o uskutečnění svazku mezi lidmi nezatíženými, tělesně a duševně zdravými. O tom je třeba se přesvědčit odpovědným poznáváním partnera před uzavřením manželství.

(314) Inteligence a genialita

- Silný duch si je vědom síly svého myšlení. Je rozumově vyrovnaný, dokáže uznat a napravit případné chyby a omyly, dospět ke klidu a zdravé úvaze, neztratit sounáležitost se společenským děním a obnovit svou schopnost formulovat nové jasné a perspektivní cíle a také je realizovat.
- Inteligence je duchovní schopností vytvářet ve vlastní duši řád a na základě respektu k mravním zásadám stanovit pro sebe samu cílové pořadí životních a duchovních hodnot.

(315) Sebepoznání

- Člověk je závislý na poznání pravdy - nikoli pravda na člověku. Poznání pravdy však předpokládá dokonalé sebepoznání a zdravou úroveň duševní činnosti jako celku.

• Každé zlo pochází z duchovní slabosti a nedokonalosti lidského poznání. Výchova dítěte, sebevzdělávání dospělého člověka a hledání smyslu života záměrným sebepoznáním je jedinou cestou, vedoucí k vládě dobra a tolerance.

- Sebepoznání je vítězstvím nad sebou samým. Vnější JÁ člověka, ovládané pouhými lidskými smysly, se sice vzpírá užitečnému duchovnímu poznávání, ale při dokonalosti rozumu a síle vůle nemůže podlehnout živočišným pudům. V takovém případě se opravdová chuť k životu projeví průbojností duchovních schopností, které ovládají skutečné vnitřní vysoké JÁ.
- Jedním ze základních prvků lidského snažení je poznání a vlastní určení smyslu života. Není možné ho dosáhnout bez dokonalého vědění. Rozum a jeho soudnost však přicházejí pozvolna, zato předsudky se hrnou spontánně a neodbytně. Stačí ovládnout jejich vliv a dojde k situaci, kdy se duše zcela jistě rozhodne k rozvoji kultury rozumu a vůle.
- Sebepoznání posiluje lidského ducha a umožňuje mu správně se orientovat v otázkách dobra a zla.

(316) Víra v Boha

- Křesťanství je prostředkem nejvyššího vzepětí k nápravě - u jednotlivců k zdokonalení vlastního duchovního dění, u společnosti k zajištění svobody jedince při účasti na společném světovém díle.
- Člověk nemůže žít bez víry v Boha - Jeho místo nesmí zůstat prázdné. Absence křesťanských zásad v činnosti ducha člověka předurčuje ke smyslovému a smyslnému životu.
- Měřítkem lidské důslednosti je pevná víra ve věčný zákon a z něho vyplývající pravdy. Naopak nedůslednost je projevem slabosti ducha, z níž vznikají morální úchytky a duševní choroby.
- Církev je náboženskou organizací, zpravidla vyznávající křesťanské zásady. Křesťanství je náboženstvím, založeným na víře v Krista.
- Křesťanské zásady vedou správnou duchovní cestou k práci, morálce a ve světské oblasti k sociálnímu porozumění. S dosud poznanými metodami a idejemi člověk ve svém životě nevystačí. Proto se při jejich posuzování musí vracet ke křesťanství, obsahujícímu nejlidštější přístup k ostatním lidem, společnosti a světu.
- Značný počet lidí naší planety nevěří v Boha. Jsou postiženi nedůvěrou v nesmrtnost lidské duše vlivem materialistického a sektářského působení. Pokud se na tomto světě nezmění poměr mezi lidmi věřícími v Boha a ostatními, Boha neuznávajícími, nelze předpokládat, že na Zemi zavládne obecné přesvědčení o nadřazenosti ducha nad hmotou.

- Křesťanská filozofie není idealistickým učením. Je sice upnuta k věčnosti, ale vychází ze vztahů existujících v tomto světě a v každé lidské duši. Vysvětlení tohoto rozporu je v nesouměřitelnosti hmoty s duchem člověka.

(317) Lidská práce, věda, technika, umění

- Provedení každé práce a vytvoření jakéhokoli díla není jen záležitostí dostatku materiálních potřeb k jejich provedení, ale závisí zejména na úrovni rozumu a vůle člověka, jenž se rozhodl využít svých invencí a manuálních schopností k tomu, aby dílo vytvořil.

- Lidská společnost dosáhla vynikajících výsledků na poli vědy a techniky, ale dosud stále nemá potřebnou mravní úroveň a duchovní dokonalost, aby zabránila jejich zneužití ve sporech a válkách. Účinná náprava je možná jen rozmnožením sil rozumu a vůle.

- Lidská práce je základem veškerého hmotného bohatství, usnadňujícího praktický život a existenci jednotlivce, rodiny a státu. Je však úzce spojena s úrovní duševní činnosti - jen člověk vzdělaného rozumu a silné vůle dosahuje vynikajících pracovních, řemeslných, technických, vědeckých a uměleckých výsledků. Práce vyžaduje myšlení, takže se stala významnou odlišností mezi člověkem a živočišnou říší.

- Vysoká úroveň duchovních schopností je charakteristickým znakem úspěšného pracovníka, podnikatele i intelektuála. Všichni jedinci se však nemohou pracovně naprosto osamostatnit. Lidská existence je závislá na společenských vztazích, v nichž hraje významnou roli jedinečnost každého člověka. Společenské postavení jednotlivce je mimo jiné ovlivňováno mírou rozumu a vůle, vzdělání, manuální zručnosti, vloh a předpokladů, zálib a individuálních cílů, majetkových poměrů a ve značné míře také úrovní filozofického a ideologického založení.

- Duchovnímu rozměru většiny vynikajících umělců chybí harmonie mezi jednotlivými složkami duchovního dění. Někteří trpí poruchou normálního duchovního stavu a nervovými chorobami různého stupně, což se často projevuje i navenek nekonvenčním jednáním a chováním. Jejich umělecká tvorba je osvobozuje z vnitřního neklidu a životní nejistoty. Přesto však je vliv jejich děl na estetické cítění lidí významný.

(318) Společnost a stát

- V každé lidské společnosti existuje v určité podobě občanské právo, soudy a sankce za přestupky proti pozemským zákonům. Vyloučí-li však člověk ze svého jednání Boha a stane-li se sám vykonavatelem světského práva vůči svým příslušníkům, porušuje boží zákon spravedlnosti.
- Člověk je nositelem mravních vlastností a schopností a využívá je k ovlivňování obecných společenských záležitostí. Jeho pozitivní vliv působí na jednání druhých, brzdí uplatňování jejich vášní a pokleslých ideologií.
- Opravdovým požehnáním pro duši člověka je nalezení vyšších duševních hodnot, schopných dát pozemskému životu správný smysl.
- Člověkem vyznávaná idea není nezměnitelným předurčením, a tedy ani omezením, bránícím pochopení božských morálních zákonů a pravd. Morálně založená bytost se božským zákonům nemůže a ani nechce vymknout.
- Lidstvo prochází etapou rozhodování o své perspektivě. Už bylo zmíněno, že ke změně současného stavu může dojít jen v případě radikální reformy duchovního stavu jedinců, a v důsledku toho i společenství, států a světa. Problematické etapy, jimiž lidstvo ve své historii prošlo, vydají své pozitivní plody jen v případě, že se z nich následně reflexí zrodí poučení pro budoucnost.
- Současná lidská společnost se nachází ve stavu krize duševního života svých příslušníků, kteří nedokážou rozumně myslet, ani vidět své omyly. Aby mohlo dojít ke zdokonalení duchovní činnosti až na úroveň vyššího JÁ, musí být využito schopnosti duše rozdvoujit se (schizofrenie). Schizofrenie je vážnou duševní chorobou, která se však v tomto případě projevuje jako pozitivní schopnost ducha, vědomě uskutečňovaná ve prospěch zdravé vyšší úrovně ducha.
- Spravedlnost je v současné době relativním pojmem. Jinak ji pojímá jednotlivec ve vztahu k sobě samému, jinak společnost ve vztahu ke svým příslušníkům. Současná světská spravedlnost je od spravedlnosti boží velmi vzdálená. Lidmi vytvářené zákony dosud jen zčásti respektují věčný boží mravní zákon. Jen proto stále existují případy, o kterých lidé vědí jako o omylech uplatnění světského práva. V případě naprostého respektu k boží spravedlnosti by totiž nemohlo soustavně docházet k justičním omylům a jinému světovému bezpráví.
- V zemích s nejvyspělejším stavem vědy a techniky vznikly zvláštní společenské a mezilidské vztahy. Automatizace dřívějších manuálních činností, které v jisté formě dávaly ještě zajímavou šanci k seberealizaci zručných a šikovných lidí, naprosto změnila sociální klima a způsobila řadu obtížně řešitelných sociálních vztahů. Tyto skutečnosti jsou předzvěstí revoluční změny v sociálním složení lidské společnosti a v jeho vzájemných vztazích.
- Bohatství života jednotlivce je závislé na rozvoji a úrovni společenských poměrů. Člověk je na společnost vázán, musí se jejím potřebám přizpůsobit, ale nesmí se jimi nechat bezmyšlenkovitě ovládat. Plně podřízen je totiž pouze Bohu a jeho vůli.
- Úkolem společnosti je jednotlivým svým členům zajistit spravedlivý nárok na uplatnění, odpovídající jejich schopnostem v poměru k potřebám rozvoje společnosti jako celku. Musí

však člověku zaručit svobodu vůle a rozhodování, takže jeho role nikdy nesmí vyznít jako neodvolatelný příkaz např. při volbě povolání, místa bydliště, úrovně vzdělání apod. Takové limity jsou člověka nedůstojné.

- Jako zázrak na současnou populaci působí každý člověk, zářili příkladem ctnosti, úcty k lidstvu a nezištnou obětavostí vůči bližním. Bohužel, není to však jev převažující. Většina lidí je poznamenaná poplatností hmotnému vyznávání života. Každý jednotlivec této většiny - samozřejmě s přispěním světového společenství lidí - musí svést boj o dosažení individuální svobody ve své mysli. Každý ve prospěch sebe samého, avšak s naprostým respektem k prospěchu společnosti.

(319) Závěrečné doporučení

- V závěru svých doporučení, která jsou zopakováním podstatných myšlenek této knihy, chci připomenout, že jsou uvedena jako cesta ke světlu života. Váženému čtenáři sděluji, že vynaložená duševní námaha stála za to si je přečíst a pochopit jako důrazné upozornění na podstatné náležitosti, týkající se kultury rozumu a vůle.

- Sebepectivější přečtení této knihy bez dostatečné reflexe a myšlenkového zpracování poznání skutečností však člověka samo od sebe nespasí. K tomu je třeba mnohem víc. Je nutné celou knihu prostudovat, o jednotlivých v ní uvedených myšlenkách přemýšlet, a posléze přejít od studia a poznání k činům a skutkům.

33. Člověk zítřka

(320) Člověk zítřka se musí naučit znát sám sebe a schopnosti své duše. V této poslední kapitole jsou uvedeny nejvýznamnější aspekty rozvoje rozumu a vůle, které jsem do své knihy vložil. V návaznosti na předchozí kapitolu 32. v ní chci osvětlit zásady, které by člověka měly vést životem ve třetím tisíciletí.

(321) Základem mravního přístupu člověka k rozvoji vlastní duše je poznání zákonů myšlení, schopností rozumu a vůle, aktivity vlastního sebevědomí a odhodlání soustavného a nepřetržitého sebevzdělávání.

Spojením těla a duše se člověk stal jedinečnou a dokonalou osobností. V ní má výsostnou funkci duše jakožto odlesk samého Boha.

Opravdové kvality své duše však lidé dosud neznají. Mnozí nepocítili sílu psychické schopnosti svého vědomí, myšlení, významu duševního růstu a možnosti jejího vývoje k zušlechtění duše. Veškerý současný svět, a tím i všichni lidé jako samostatná individua, žije v prostředí zla a pokleslé morálky. Proto za nejpodstatnější považují možnost každého člověka pochopit, že v sobě má uloženu schopnost změnit sám sebe a že je povinen cestu k pozitivní změně hledat, najít a realizovat.

(322) Stav současného duchovního marazmu je pro člověka krajně nepříznivý - nemůže předpokládat, že na konci svého života dospěje k cíli všech cílů, jímž je spasení duše. Každý jedinec však má možnost uvedený nepříznivý stav změnit. Stačí dospět do stavu odhodlání být mravný a dobrý. K tomu vede jen jedna jediná cesta: vzdělání, výchova a sebevýchova rozumu a vůle.

Je to náročná a velmi obtížná cesta. Musí se na ni však vydat každý, kdo chce dosáhnout kvalitativní změny předpokladů vlastní duchovní činnosti.

Chtělo by se věřit, že učinit tak závažné rozhodnutí je schopen každý člověk. Je to pravda jen zčásti. Lidé, kteří propadli hmotnému způsobu života a jsou jím uspokojeni, potřebují k nastoupení cesty ke změně pomoc svého okolí, včetně záměrného společenského působení. Někteří lidé potřebují k zásadnímu rozhodnutí tohoto druhu impulz zvenčí, jiní jsou schopni k němu najít sílu v sobě samých. Z toho je zřejmé, že každý člověk na tomto světě má šanci stát se mravným a dobrým. Kdo se však z vlastní vůle této příležitosti nechopí, je ztracen. To se netýká dětí a duševně nemocných lidí. Ti k dosažení stavu dobroty své duše potřebují v prvním případě záměrné výchovné vedení, v druhém případě pak odborné léčení.[30]

(323) V procesu rozvoje kultury rozumu a vůle hrají významnou roli nabyté vědomosti a zkušenosti, ukládající se do mozkových paměťových buněk - esplan. Vše nové, co člověk prožívá a poznává, se do esplan neukládá bezprostředně a okamžitě. Přesné představy a obrazy se na základě prvotních vjemů bleskurychle myšlením zpracují, porovnávají se s dřívějšími zážitky, hodnotí a posuzují. Teprve takto zformované úsudky jsou jako nová „směrnice“ uloženy do esplan a posléze využívány při dalším jednání či novém poznávání.

Při uvedené třídící a hodnotící činnosti je duše účastna svou ústřední schopností - současně vnímat činnost vnějších smyslů a nově přijatých počitků. Do paměťových esplan a současně do vědomí duše se ukládají osobitá a myslí zpracovaná témata. Mohou být někdy zjednodušená, nebo naopak zdokonalená o dřívější zkušenosti, které mysl z hlubin vědomí své duše vyzvedne.

(324) Vnímání není pasivním přijímáním vnějších podnětů - každého vjemu dodaného smysly se účastní duše, a to podle zájmu s vyšším či nižším psychickým napětím. Každý do vědomí vstupující nový zážitek je zhodnocen již v okamžiku jeho přijímání okamžitou reflexí dřívějších zkušeností. Důsledkem toho pak je vliv na všechno, co v uvedeném kontextu už prošlo vědomím. Tímto postupem se vlastně opravuje a zhodnocuje dřívější zkušenost, takže se postupně vytvářejí i dějiny uvedeného předmětu - vjemu.

Plynulé zdokonalování duševních schopností se děje stálým přílivem nových poznatků a zkušeností, jež ústřední duševní schopnost ihned využije. Míru vnímavosti duše ovlivňuje dříve nabytá zkušenost a také zájem o její další zdokonalení. Tím se pochopitelně mění dispozice pro prožívání dalších nových obsahů, vstupujících do vědomí.

Každý prožitek procházející vědomím je zcela jedinečný. Nikdy se neopakuje naprosto shodně a s týmiž pocity a důsledky, i kdyby to vědomí duše vyžadovalo. Každá vzpomínka je v podstatě vyvoláním vjemů a zážitků z esplan, ovšem po nově uložené zkušenosti je o tento nový poznatek obohacena - změněna.

(325) Bez zájmu, pozornosti a dřívější zkušenosti neexistuje žádné zkoumání a bádání. Pozornost je soustředěním zájmu, vzbuzeného vnějším smyslovým upozorněním, nebo vnitřní duševní pohnutkou. Na základě toho pak vědomí provede rozbor a posouzení prožitku podle dřívější zkušenosti.

Na obsah a stav vědomí působí vnitřní a vnější vlivy. Mezi vnější, negativně působící, patří některé léky, ale mnohem zhoubněji alkohol, drogy a některé chemické prostředky. Takové ovlivnění duchovního dění je škodlivé a člověk musí mít sílu se mu ubránit.

Člověk je tím, čím se vlastním úsilím sám učiní. Jeho ideálem je život ve svornosti s ostatními, v hledání neměnných hodnot a v cestě k rozvoji rozumu a vůle. Najde-li své hodnoty a dokonale je pozná a pochopí, je na dobré cestě.

Bůh je podstatnou pravdou, mravním zákonem a světem skutečného bytí. V něm je soulad života člověka se světem a přírodou. Není-li tohoto souladu, nastala chyba ve výchově a vzdělání.

(326) Mnohé současné vědecké teorie otravují duši člověka nesmyslnými tvrzeními, např. že Boha nelze poznat, že neexistuje. Přijme-li člověk nezávislost na Bohu, je to znamením, že jedinou uznávanou morálkou se mu stala materialistická teorie nadvlády hmoty a neexistence ducha. Tato laická morálka vede k úpadku lidstva. Vědecké a technické vynálezy vytvořené k blahobytu lidí se pak mění v nástroje nesnášenlivosti, zla a válek.

Války a jiné světové tragédie vznikají z porušené přirozenosti lidí a ze zanedbání správné výchovy. Takovou tragédií je zaměření na materiální existenci, vlastní sobecký zisk a pomíjející slávu. I mnohé seriózní a užitečné vědní obory (fyzika, chemie, matematika, biologie) zplodily zneužitelné a zneužité vynálezy a ideje, které mají na lidstvo tragický vliv. Vyvolaly mnohé válečné konflikty, z nichž např. zneužití atomového výzkumu je nebezpečím, schopným zničit nejen civilizaci, ale i celou naši planetu. Věda a technika ohrožují lidstvo způsobem, jenž nelze ani v největší fantazii vůbec domyslet. Střet ideologií, moderních zbraní a hospodářských rozporů se stává začátkem konce lidstva.

(327) Lidstvo musí vyvinout veškerou duchovní energii k povznesení rozumu a vůle nad zhoubný vliv materialistického světového názoru, nad hmotu a nižší lidské smysly.

V každém období lidské historie proti sobě stály různé ideologie. Velkou odpovědnost za velké tragédie válek nesou i mnozí filozofové a jejich pokračovatelé (Kant aj.). Např. vlivem Kantovy filozofie byl člověk zbavován víry v objektivní skutečnost a pravdu. Jeho uzavření do sebe sama a jeho agnosticizmus (popírání možnosti plného poznání světa a omezenost lidského rozumu na oblast zkušenosti) naplňují lidi pochybnostmi a nejistotou.

Všechna současná zla jsou vlastně důsledkem působení zvrácených myšlenek a názorů. Pokud je lidstvo bude rozvíjet dalšími vědeckými výzkumy a jejich univerzitními prezentacemi, budou veškeré snahy o duchovní rozvoj lidstva marné.

Mnohé současné ideologie lidstvo rozdělují a přivádějí je k výpadům a nesnášenlivosti. K tomu přispívá rozum zbavený mravnosti a odmítnutí Boha jako jediné záruky všeobecného zákona mravnosti. V mravním zmatku se pak daří neupřímnosti, nedůvěře, strachu a válkám.

(328) Kdo dokáže rozumně uvažovat o postavení člověka ve světě, snadno pozná, že sám sobě vlastně nerozumí. Je to znamením porušení lidské přirozenosti, kterou je třeba léčit, aby se přiblížila Bohu a pravdě.

Člověk, který uvěří v hodnotu lidského života, se vynasnaží, aby neztrácel čas. Chce-li dospět k dobru, musí se umět rychle rozhodnout - jeho čas není nekonečný a běží velmi rychle. Rozhodnutí k obrodě ducha člověk nesmí odkládat. Dosažená změna duchovních kvalit mu přinese nová příjemná poznání a snesitelnější život.

Křesťanská filozofie učí, že mír je „klidem v řádu“. Světový či mezinárodní mír je dílem lidských zákonů, smluv a dohod. Skutečný řád však nastane teprve tehdy, až zmíněné mezinárodní právo bude plně vycházet z křesťanských principů.

Lidské společenství je předurčeno k zajištění bohatého a spokojeného života každého jednotlivce, jenž usiluje o dosažení boží dokonalosti. Aby člověk mohl žít plným a spokojeným životem, musí mít dostatek vnitřní duševní svobody.

(329) Svoboda je nejpřísnější existující kázní. Z této zásady vyplývá, že osobní svoboda člověka končí tam, kde začíná svoboda druhého. Člověk se sám musí orientovat v uplatňování svobody své duše a vůle.

Mnohem složitější vztahy nastávají v dodržování kázně svobody občanské. To už je případ, kdy nerozhoduje člověk jako jedinec, ale do rozhodovacího procesu, a tedy výsledného korektního vztahu vstupuje také druhý člověk. Vzniká tím vztah, který má být beze zbytku předepsán lidským společenským právem, vymezujícím rozsah svobody každého z jednajících partnerů. Respektování práv obou stran je pak předmětem kázně každého jednotlivce.

Při jednostranném porušení práva obvykle vznikne problém, jehož řešení zpravidla nebývá záležitostí jen jedné strany. Mravně vyspělí a inteligentní lidé dokážou vzniklou situaci vyřešit rozumnou dohodou, nebo oboustranně přijatelným kompromisem. Jakmile však není oboustranná ochota k domluvě, vznikají spory, které jsou řešeny různými stupni společenské samosprávy či soudem. Jak může takový spor dopadnout, řeší-li ho třetí nezúčastněná osoba?

(330) Problematiku vnitřní svobody duše řeší každý sám v sobě. Protože je člověk vázán odpovědností ke své vlastní svobodě, musí s ní nakládat ukázně. Za jeho přirozeným právem na vnitřní svobodu totiž stojí zákonodárce veškerého práva - Bůh. Potlačení tohoto práva na svobodu může způsobit člověk sám v sobě - nikdo jiný ho o vnitřní svobodu nemůže připravit. Vinen je pak sám jedinec, který se o přirozenou boží výhodu připravil nedokonalostí svého rozumu.

V uvedeném slova smyslu je člověk na světě služebníkem božím. Z této povinnosti však vyplývá mnohé i pro společenskou svobodu člověka jakožto občana státu. Jak již bylo řečeno, všechny zásady přirozeného práva se musejí stát obsahem a náplní pozemských (lidských) zákonů, upravujících právo na svobodu člověka jakožto občana. V takovém případě v duši

člověka nemůže vzniknout rozpor v chápání vnitřní a vnější svobody, protože v obou jejich formách je obsažen boží zákon jako závazná norma. Pak platí pro obě složky práva shodná zásada ukázněnosti a respektu.

(331) Podle křesťanských zásad tvoří všechny národy světa jediné lidské společenství. Je-li do mezinárodního a společenského řádu vetknuta zásada respektu k zákonům božím, pak musí mít (jsou-li odpovědně a uváženě vypracovány) shodnou kvalitu i jednotlivé jejich formy - smlouvy, dohody atp.

Jestliže se však stane, že v mezinárodních či společenských právních normách nejsou respektovány boží zákony a napomenutí, jsou veškerá tato práva zbavena jistoty a úcty, takže jsou vydána volně do rukou mnohdy neodpovědných myslí ukvapených soudců. Z komplikovaného vymáhání práva, které charakterizuje i současnou dobu, vzniká vzájemné odcizování lidí, z nichž mnozí propadají závisti, sobectví a živočišným pudům. To je už jedno ze znamení projevující se duševní poruchy. Takový člověk jde slepě za svým cílem, uspokojuje pouze své vášně a tělesné chtíče a nedbá varování a napominání rozumu.

(332) Vášně je velmi vyvinutý negativní a trýznivě působící sklon, jehož převládnutí způsobuje porušení duševní rovnováhy. Na rozdíl od citového vzrušení, které obvykle brzy přejde, je chronickým jevem. Člověk ovládaný vášní ztrácí zájem o všechno, co s jejím uspokojováním nesouvisí - cílem mu je pouze dosažení rozkoše. Jednostranná pudová orientace způsobuje, že ostatní jeho myšlenkové úsudky bývají zpravidla chybné.

Člověku, jenž v sobě dokáže vzbudit zájem o ideální duchovní hodnoty, se může podařit sílu vášně ovládnout natolik, že bude sloužit k obohacení jeho duchovního života. Může ji totiž usměrnit k podnícení obrazotvornosti a představitivosti k umělecké tvorbě, vědeckému bádání, společenskému uplatnění, a dokonce k humanitě a lásce k bližním. Může mu být východiskem z ideologických rozporů, charakteristických pro současnou společnost.

(333) Lidstvu chybí vůle ke spolupráci. Neuvědomuje si vzájemnou hospodářskou a kulturní závislost natolik, aby realizovalo svou touhu po zdokonalení vztahů mezi národy a státy. Dosud nenašlo odvahu a vůli k bezvýhradnému obecnému uplatnění křesťanských a filozofických pravd, které jediné mohou přispět k obrodě a zhodnocení lidského ducha.

K dosažení uvedeného stavu vede cesta využitím mocných duchovních nástrojů - rozumu, vůle a poznání. Jejich existence ve vybavení člověka však sama o sobě ještě není jeho spásou. Té je možné dosáhnout pouze pravým poznáním, jež lze záměrným rozvojem kultury rozumu a vůle hledat jediné v Bohu.

Vracej se, čtenáři, k této knize. Pochopíš, že pravda je uložena v myšlence, která existuje mimo čas. Není poznávána přímým míněním, nýbrž postupným rozvojem kultury tvého rozumu a vůle.

Hesla jsou řazena abecedně - čísla odpovídají označení tematických odstavců v textu knihy.

- Abstrakce - 67, 132, 197, 199, 200

- myšlenková - 258

- Afekt - 81

- Apatie - 108

- Asertivita - 196

- Astenie - 221

- Astrologie - 239

- Atlet - 219

- Automatizmus - 220, 221

- a esplana - 222

- Autor

- předmluva - 1

- přímé oslovení čtenáře - 1, 2, 3, 17, 20, 46, 57, 107, 141, 143, 176, 263, 319, 320, 333

- studium knihy - 57

- Autosugesce - 95, 99, 154, 155, 183, 184, 187, 192

- podvědomí - 153

- postup - 164

- potlačené představy - 165

- univerzální mysl - 162

- terapie - 164

- zásady - 163
- Bezpráví - 86, 212
- Blaho - 205
- Bůh - 136, 211, 295, 328, 330

- boží podstata - 241
- bytí - 137
- existence - 133, 326
- idea - 55
- jediný - 138
- poznání - 135, 263
- princip - 152
- první příčina - 137
- stvoření člověka - 143
- Bytí - 135, 292, 297

- etika - 72
- hmotné - 285
- nejvyšší zákon - 134
- poznává, že je - 139
- příčina - 135
- Byznys - 44
- Církev katolická - 53
- Cit ovládnání - 300
- Civilizace - 38, 247

- krize - 27

- Ctnost - 85, 212

- mírnost - 299
- opatrnost - 299
- spravedlivost - 299
- statečnost - 299

- Čest - 58, 257

- Činnost

- praktická - 67
- spekulativní - 67

- Člověk - 309

- Bohem stvořený - 143
- darwinizmus - 140
- jedinečnost - 281
- neandertálský - 143
- pokolení - 254
- posláni - 144
- původ - 140
- sociální podmínky - 227
- zítřka - 320

- Darwinizmus - 140

- evoluce - 141

- Dav - 8, 30, 248

- psychóza - 31, 43
- vůdce - 248
- Deformace - 65
- Degenerace - 41
- Demokracie - 252
- Deprese - 108
- Dědičnost - 43, 74, 106, 147, 256, 257, 313
- hmota dědičná - 215
- korekce schopností - 122
- vlohy - 43
- zatížení - 166
- Dějiny lidstva - 119
- Deformace osobnosti - 160
- Demagogie - 231
- Determinace - 201
- Diktatura - 252
- Dispozice - 218, 256
- pozitivní - 147
- Dítě - 253
- dětství - 186
- myšlení - 260
- opačné úsilí - 186
- svědomí - 262
- tresty - 186

- výchova - 50, 68, 223
- Dobro - 52, 55, 74, 133, 205, 211, 267, 269, 298

- mravní dokonalost - 11
- základní zákon - 177
- Dohoda - 329, 331
- Doporučení - 36

- aplikace - 128
- pořadí - 307
- rady - 128
- závěrečné - 319
- Dotěrnost - 223
- Drzost - 73
- Duch - 213, 241, 244

- disharmonie - 114
- dokonalost - 2
- duše - 54, 198
- charakter - 2
- pohrdání rozvojem - 112
- rozvoj - 25
- slabý - 240
- silný - 240
- svoboda - 64
- tvůrčí - 35

- zdokonalení - 244
- Duše - 243, 310, 321

- aktivizace sil duše - 160
- animální - 62
- činnost - 60, 297
- destrukce schopností - 125
- duch - 198
- energie - 302
- existence - 296
- léčení zaostalosti - 175
- mír - 49
- myšlení - 60
- nehmotná - 133
- pohyb - 297, 301
- potenciál - 40, 121
- práce - 193
- princip - 297
- procesy duševní, hmotné - 243
- rozumová - 49, 228
- samovolný pohyb - 297
- schopnosti - 49, 225, 228, 289
- síla - 129, 302
- smyslová - 49, 228
- speciální přednosti - 263
- technika - 193

- ústup z činnosti - 301
- vegetativní - 49, 228
- věda - 193
- vyšší princip - 64
- zaostalost - 175
- zralost - 197
- Duševní choroba - 69, 70, 82, 169, 209, 218
- a genialita - 220
- halucinace - 168
- léčení - 214
- mánie - 167
- melancholie - 167
- paranoia - 168
- psychopatická konstituce - 218
- typologie - 219
- vidiny - 168
- vznik - 83
- vztahovačnost - 168
- začínající 220
- Důvěra - 261
- Důvěrník - 274
- Dýchání - 180
- Ekonomie
- aspekty - 227

- etika - 70

• Elixír mládí - 178

• Elita - 278

• Energie - 43, 157

- vyzařující - 213

• Esplana - 50, 106, 155, 199, 213, 214, 230, 234, 258, 265, 266, 292, 323, 323

- automatizmus - 222

• Estetika - 44

• Etika

- bytí - 72

- ekonomická - 70

• Etnikum - 279

• Evoluce - 11

• Experiment - 176, 280

• Extrémizmus - 34

• Fanatičnost - 73

• Fantazie - 69, 82, 239

• Filozofie - 17, 51, 53, 236, 333

- Aristoteles - 3

- bytí - 3

- charakter - 3

- Kant - 327

- křesťanská - 328

- rozum - 3
- vůle - 3
- Fond

- předpokladů - 237
- schopností - 237
- Fosilie - 141
- Funkce

- spolková - 73
- státní - 73
- Genialita - 120, 314

- schopnost - 266
- Geny - 214, 215
- Halucinace - 168
- Harmonie - 69
- Hierarchie hodnot - 5
- Historie - 276
- Hmota - 40
- Horoskop - 238
- Humanita - 76
- Hygiena

- duševní - 91
- tělesná - 91
- Hypnóza - 214

- spánek - 176
- zkušenosti - 153
- Hypotéza - 61
- Hysterik - 219
- Charakter - 58, 106, 257, 264, 278

- senzitivní - 108
- špatný - 108
- vlastnosti - 107
- Chtění - 111
- Chtíč - 331
- Idea - 16, 30, 51, 52, 76, 230, 246

- Boha - 55
- fixní - 100
- Ideál - 241
- Idealismus - 19
- Indeterminace - 90
- Individualismus - 119
- Intelekt - viz Inteligence
- Inteligence - 41, 67, 68, 107, 118, 192, 233, 264, 284, 285, 288, 294, 296, 314

- aktivita - 65
- elita - 16
- kritická - 174
- pasivní - 201

- poruchy - 174
- reproduktivní - 174
- samostatná - 174
- tvořivá 173, 201
- Intolerance - 107
- Intuice - 65, 81, 151, 287
- Inzulin - 214
- JÁ
- jednotné - 157
- nižší - 175
- vědomé - 106, 157, 222
- vyšší - 175
- podvědomé - 157
- Kardiozol - 214
- Karty
- vykládání - 238
- Kázeň - 26, 36, 171
- Kniha „Kontrola rozumu a vůle“
- studium - 57
- Komplex - 69, 216
- Kompromis - 329
- Koncentrace - 91, 92
- Konflikt - 252

- Kontemplace - 48

- mystická - 48

- Kontraprodukce vůle - 68

- Kontrola mysli - 33

- Krása - 262, 263, 264, 269

- mravní - 44

- přírody - 44

- umění - 44

- vědy - 44

- Krize civilizace - 27

- Křesťanství - 146, 255

- pravdy - 333

- Kult myšlení - 238

- Kultura - 5, 264, 276

- rozumu a vůle - 1

- Láska - 35, 268, 270, 271, 272

- k bližnímu - 172

- vrchol duševních schopností - 48

- ztracená - 273

- Léčení - 154

- autosugesce - 154

- duševních chorob - 214

- léčení - 154

• Leptosom - 219

• Lež - 238

• Lhostejnost - 33

• Logika - 291

- jednota - 52

• Manželství

- partnerství - 183

• Masa - 8

• Materialismus - 19, 110

• Matka

- výchovná role - 50

• Meditace - 48

• Melancholie - 216

• Melancholik - 217

• Méněcennost - 215

- příčiny - 188, 189

- reakce okolí - 191

- sekundární vliv - 190

- výchovné působení - 188, 189

• Metafyzika

- jednota - 52

• Metoda - 241

- Mezilidské vztahy - 191

- Mír - 250, 251

- světový - 50

- vnitřní duševní - 50

- Mládež

- výchova - 114

- sbližování pohlaví - 184

- Mládí - 39, 122

- duševní - 123

- elixír - 178

- charakteristika - 47, 149

- výchova - 158

- vzdělání - 158

- Moudrost - 23, 48, 69, 70, 77

- Morálka - 76, 171, 231, 277

- síla - 37

- Mozek - 111, 233

- kůra - 214

- rýhy - 214

- Mravnost - 12, 25, 70, 80, 255, 273, 300

- řád - 13, 29, 59

- zákon - 16

- Mysl
 - kontrola - 33
 - praktická - 71, 194
 - přetváření - 34
 - spekulativní - 71
 - univerzální - 156, 162, 187, 194
- Mystika - 239
- Myšlení - 47, 118, 209, 234, 235, 241
 - abstraktní - 63
 - dětské - 260
 - kult - 238
 - porucha - 222
- Myšlenka - 76, 102, 208, 229, 232
 - falešná - 149
 - úvaha - 79
- Mýtus - 239
- Náboženství - 53
- Nadání - 244
- Napodobování - 265
- Národ
 - elita - 277
 - charakteristika - 7
 - příslušník - 277

- Násilí - 73
- Nerovnost mezi lidmi - 4
- Nerozvážnost - 101
- Neřest - 212
- Nesmrtelnost - 229
- Nesnášenlivost - 326
- Netečnost - 223
- Neuróza - 215
- Nevázanost - 88
- Nezřízenost - 88
- Nezávislost - 236
- Nitro
- rekonstrukce - 54
- Objektivita - 139
- předmětu - 295
- Obrazotvornost - viz Představa
- Obroda - 328
- Odčinění trestu - 286
- Odpovědnost - 212
- Odříkání - 77, 148
- Opačné úsilí - 188
- při výchově dětí - 186, 188
- Optimizmus - 96, 229, 230

- Osobnost - 115

- deformace - 160

- Osud - 239

- Otужilost

- duchovní - 28

- tělesná - 28

- Paměť - 187, 294, 323

- historická - 116

- Paleontologie - 141

- Paranoia - 168

- Pedagog - 262

- Pedagogika - 56

- Pesimismus - 27, 108

- Píle - 244

- Plazma - 43

- Podnět - 324

- Podvědomí - 151, 285

- autosugesce - 153

- členění obsahu - 152

- Pohlaví

- rozdíly - 182

- Pojem - 66, 203, 233, 293

- všeobecný - 134
- Pokrytectví - 238
- Pokrok - 9
- Politika - 113, 251
- Postřeh - 288, 291
- Povaha

- cyklothymní - 167
- schizothymní - 167
- Povinnost - 45
- Povolání

- volba - 39
- Povrchnost - 22
- Pozitivizmus - 145, 280
- Poznání - 6, 14, 36, 264, 282, 283, 285, 286, 288

- postupné - 284
- rozumové - 132, 133, 206, 293, 294
- smyslové - 132, 293
- zhmotnění - 213
- Pozornost - 261, 325
- Práce - 70, 317

- aktivní - 54
- Pravda - 6, 22, 37, 229, 230, 233, 268, 295, 328

- absolutní - 146

- schopnosti - 159
- věčná - 246
- vědecká - 21
- vlohy - 159
- Právo
- přirozené - 330
- První zásada - 134
- Přátelství - 269, 271, 272, 274, 275
- Představa - 67, 82, 132, 193, 194, 199, 200, 203, 209, 258, 265, 292, 293, 323
- chorobná - 242
- vtíravá - 242
- zhmotnění - 213
- Předtucha - 142
- Přemýšlení - 232
- Přesvědčení - 282, 284, 286
- Příčinnost - 136
- Příroda - 51, 68
- Přírodní vědy - 19
- Přirozenost - 211
- Psychologie - 224
- analytická - 170
- Pud - 37, 234, 331
- zvířecí - 142

- Pýcha - 39
- Pyknik - 219
- Racionalizmus - 145
- Rasa - 279
- Realizmus - 110, 113
- Reflexe - 40, 61, 63, 64, 99, 199, 236, 273, 285

- schopnost - 56
- Reforma - 25

- duše - 24
- Rekonstrukce nitra - 54
- Relaxace - 41, 77, 121
- Rodina - 50

- rodiče - 222, 254, 255, 256
- Rovnost

- absolutní - 42
- Rozum - 17, 21, 48, 62, 200, 245, 246, 290, 311, 322

- aktivita - 72
- a vůle - 38, 59
- činný - 202
- indiferentní - nevšímavý - 292
- nižší - 75, 104, 285, 287
- kontrola - 97

- kritický - 267
- praktický - 47, 76
- rozumnost - 85
- spekulativní - 47
- teoretický - 47
- úsudek - 288
- úvahový - 287
- výchova - 305
- vyšší - 75, 76, 103, 241, 242, 285, 286
- vzdělání - 305
- živočišný - 40
- Řád
- mravní - 29, 59, 70
- právní - 70
- Řeč - 63
- Samokontrola - 195
- Samota - 274
- Sebedůvěra - 195
- Sebekontrola - 117
- Sebeláska - 243
- Sebeobětování - 41
- Sebeovládání - 94
- Sebepoznání - 22, 28, 36, 40, 55, 109, 111, 181, 195, 315
- Sebepřemáhání - 92
- Sebereflexe - 69

- Sebevědomí - 118, 210
- Sebevýchova - 120, 322
- Sebevzdělání - 58, 125
- Sebezáchova - 281
- Sebezapření - 77, 148
- Sebezdokonalení - 22, 59
- Sexualita - 148

- vášně - 272

- Schizofrenie - 69, 220

- Schopnost

- duševní - 105

- geniální - 266

- rozumová - 4, 54, 225, 226, 228

- smyslová - 54, 225, 226, 228

- vegetativní - 54, 225, 226, 228

- vědecká - 266

- Síla

- duševní - 43

- Sklony - 256

- Skromnost - 218

- Skutečnost - 87

- Slaboch - 25

- Smlouvy - 331

- Smysl života

- sebepoznání - 117

- Smyslnost - 281

- Smysly - 152, 200

- animální - 61, 203

- lidské - 203

- počítky - 66

- vnější - 150, 204, 293

- vnitřní - 150, 293

- zvířecí - 61, 203

- Sobectví - 243

- Soud - 291

- projev mysli - 65

- Soužití mezinárodní - 249

- Spekulace - 67

- Společnost - 12, 13, 30, 50, 318

- dění - 264

- lidská - 7

- pokrok - 130

- prospěch - 128

- vliv na výchovu - 259

- vývoj - 210

- zákon - 29, 250

- Spontaneita

- projev - 78

- Sport - 44, 244

- negativní vliv - 44

- Spravedlnost - 86

- Sugescie - 153, 154

- Stáří - 178

- Stát - 30, 247, 318

- Strach - 167, 215

- Střet schopností duše - 226

- Subjekt - 176

- Sugescie - 214

- Svědomí - 79, 80, 85, 305

- dětské - 262

- Svět

- existence - 137

- vysněný - 160

- Světlo

- nevědomost - 18

- Svoboda - 208, 329

- ducha - 64

- lidstva - 9

- vnitřní - 330

• Sympatie - 78, 273

• Syntéza - 220

• Škola - 255, 262

• Šok - 214

• Štědrost - 87

• Štěstí - 48, 77, 205, 288

• Talent - 228, 278, 279

• Technika - 76, 231, 317

- rozvoj - 15, 145, 211, 227, 251

- vynálezy - 303

• Téma

- pořadí - 308

• Terapeut - 222

• Tělo

- cvičení - 91

- nástroj - 245

• Touha - 281

- poznání pravdy - 149

• Tragédie - 327

• Trauma - psychické - 190

• Trénink - 244, 286

• Trest - 211, 212

- Trudnomyslnost - 217
- Trýzeň - 271
- Tvořivost - 265
- Typologie - 127, 217

- asthenik - 170
- atlet - 170
- duševní nemoci - 219
- leptosom - 170
- pyknik - 170
- změny - 171
- Účel - 67
- Účinek - 136
- Učitel - 262
- Umění - 28, 119, 211, 264, 317
- Univerzalismus - 113, 288
- Upozornění - 124
- Úspěch - 205
- Úsudek - 286, 288, 291, 323

- první zásada - 134
- Uvědomění - 283
- Válka - 249, 250, 252, 326, 327

- atomová - 303
- světová - 303
- Velikášství - 218

- Velkomyslnost - 89
- Velkorysost - 87
- Vášně - 81, 234, 300

- ovládnutí - 332
- Velkomyslnost - 196
- Vesmír - 239

- řád - 20
- Věda - 6, 41, 211, 231, 280, 317

- poznání - 291
- schopnost - 266
- Vědění - 6, 76, 79, 84, 118

- poznání - 6
- Vědomí - 151, 296, 323

- chyby - 305
- individuální - 36
- omyly - 305
- Vidiny - 168
- Vina - 212

- odčinění - 286
- Víra - 25, 98, 229

- v Boha - 316

- ve vlastní síly - 117
- Vlastnosti - 296
 - negativní - 160
 - pozitivní - 126, 159
- Vlohy - 256, 257
 - rozumu - 4
- Vnímání - 66, 290, 324
 - hmotné - 289
- Vůle - 32, 48, 91, 99, 208, 245, 246, 311, 322
 - aktivita - 75
 - cvičení - 93
 - omezení - 207
 - předmět - 298
 - rozhodování - 77
 - svobodná - 10, 78, 205, 206, 298
- Výchova - 5, 38, 213, 253, 254, 256, 312, 322
 - dítěte - 50
 - méněcennost - 188
 - opačné úsilí - 186, 188
 - pedagogika - 56
 - prostředí - 259
 - rodina - 56
 - rozumu a vůle - 11

- sebevýchova - 312, 322
- společnost - 259
- škola - 56, 255
- vliv okolí - 255
- vychovatel - 253
- Vykladači
- horoskopů - 238
- karet - 238
- Vynalézavost - 265, 303
- Vytrvalost - 32
- Výživa
- recepty - 179
- zdravá - 179
- Vzdělání - 5, 36, 56, 229, 230, 234, 277, 312, 322
- nevzdělanost - 75
- Vzpomínka - 292, 324
- Vztah - 301
- Vztahovačnost - 168
- Vztahy mezi lidmi - 191
- Zábava - 44
- Zádumčivost - 21
- Záchrana - 7, 304
- Zájem - 325

- Zákon - 211

- boží - 331

- lidský, společenský - 247, 250

- přirozený - 57, 79

- úcta k zákonu - 331

- Záliba - 77

- Zamilovanost - 270

- Zaostalost - 266

- duševní - 175

- léčení - 175

- Zásady

- pořadí - 307

- Zdraví

- duševní - 100

- fyzické - 100

- péče - 227

- Ziřtnost - 218

- Zkoumání - 325

- Zkušenost - 291

- Zlo - 74, 78, 133, 211, 267, 326

- mravní - 243

- obecné - 47, 321

- současné - 321

• Zvídavost - 261

• Život

- absolutní smysl - 161

- abstraktní - 46

- boj - 306

- délka - 180

- existence - 46

- individuální - 65

- konkrétní - 46

- myšlení - 46

- odhodlání - 161

- přetváření - 24

- smysl - 34, 57

- statečnost - 161

- uplatnění - 45

- úspěch - 55

Poznámky

1. K tématům, s nimiž se chce čtenář seznámit podrobněji, je na příslušné stránce pod čarou uveden odkaz na základní autorovo dílo „Nové základy experimentální psychologie“, případně na příslušný odstavec knihy „Kultura rozumu a vůle“.

2. Esplana - autorem zavedený nový pojem pro sídlo paměti. Jedná se o paměťové mozkové buňky, vymykající se svou podstatou dosavadnímu vědeckému zkoumání. Do esplan se ukládají nové poznatky. Při přemýšlení a vzpomínání se rozzáří (rozkmitají) vždy jen ta

esplana, která mají vztah k předmětu myšlenky. Tak vznikají myšlenkové asociace, jež jsou podstatou myšlení. Jinak viz „Nové základy experimentální psychologie“, kapitoly 17. a 18.

3. Viz Nové základy experimentální psychologie - kapitola 64.
4. Viz Nové základy experimentální psychologie, kapitoly 65. a 66.
5. Viz Nové základy experimentální psychologie, kapitola 61.
6. Viz Nové základy experimentální psychologie, kapitola 69.
7. Viz Nové základy experimentální psychologie, kapitola 61.
8. Viz Nové základy experimentální psychologie, kapitoly 59., 61. a 70.
9. Viz Nové základy experimentální psychologie, kapitoly 34., 64. a 70.
10. Viz Nové základy experimentální psychologie, kapitola 60.
11. Viz Nové základy experimentální psychologie, kapitola 20.
12. Viz Nové základy experimentální psychologie, kapitoly 18., 20., 63. a 64.
13. Viz odstavec č.170 a 171
14. Viz odstavec č.170 a 171
15. Viz Nové základy experimentální psychologie, kapitola 64.
16. Viz Nové základy experimentální psychologie, kapitola 64.
17. Viz Nové základy experimentální psychologie, kapitola 64.
18. Viz Nové základy experimentální psychologie, kapitola 20.
19. Viz Nové základy experimentální psychologie, kapitoly 14. a 15.
20. Viz Nové základy experimentální psychologie, kapitoly 19. a 20.
21. Viz Nové základy experimentální psychologie, kapitoly 18., 20. a 69.
22. Viz Nové základy experimentální psychologie, kapitoly 78. a 79.
23. Viz Nové základy experimentální psychologie, kapitoly 51. a 53.
24. Viz Nové základy experimentální psychologie, kapitoly 20., 21. a 22.
25. Viz Nové základy experimentální psychologie, kapitoly 19. a 29.
26. Viz Nové základy experimentální psychologie, kapitoly 14. a 15.

27. Viz Nové základy experimentální psychologie, kapitoly 15., 16., 18. a 20.
28. Viz Nové základy experimentální psychologie, kapitola 14. a další
29. Viz Nové základy experimentální psychologie, 1. úplné autorem doplněné vydání, Poznání, Olomouc 1999. V uvedené knize najdou vážní zájemci o studium podrobnosti ke všem zde uvedeným zásadám a doporučením. Ke snazší orientaci kniha obsahuje podrobný rejstřík hesel, u nichž jsou uvedena čísla tématicky zaměřených odstavců.
30. Viz Nové základy experimentální psychologie, kapitoly 20. a 65.

autor: Břetislav Kafka

název: Kultura rozumu a vůle

vydal: Václav Lukeš, nakladatelství Poznání

rok vydání: 2011

vydání: První úplné autorem doplněné vydání

ISBN: 978-80-87419-11-3

OCR: em

verze: 2015.06.05